

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

241
12

HALIKARNAS BALIKÇISI

BÜTÜN ESERLERİ • 12

GENÇLİK DENİZLERİNDE

4.
basım

BİLGİ YAYINEVİ
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

HALIKARNAS BALIKÇISI / gençlik denizlerinde

HALIKARNAS BALIKÇISI

5

BİLGİ YAYINLARI : 241
HALİKARNAS BALIKÇISI / BÜTÜN ESERLERİ : 12

ISBN 975 - 494 - 496 - 2
95 06 Y. 0105 0784

Birinci Basım 1973
İkinci Basım 1983

Üçüncü Basım
Mart 1995

HALİKARNAS BALIKÇISI

Bütün Eserleri

12

GENÇLİK DENİZLERİNDE

(Balıkçı'nın önceki kitaplarına girmemiş öykülerinden)
Derleyen : Şadan Gökovalı

kapak düzeni : ümit öğmel

En sevdiğim ve beni temadi ettireceğinden
çok umutlu olduğum Şadan'cığadır
bu kitap Gençliğimin denizlerinin anısı.
Cevat Şakir
Halikarnas Balıkcısı
25 Ağustos 1973
İzmir

En sevdiğim ve beni temadi ettireceğinden çok umutlu olduğum Şadan'cığadır bu kitap. Gençliğimin denizlerinin anısı.

HALIKARNAS BALIKÇISI
Cevat Şakir
25 Ağustos 1973, İzmir

(Ölümünden yaklaşık 50 gün önce Balıkcı, felç olan sağ elini sol eliyle tutarak yazmıştı bu sunu yazısını.)

Halikarnas Balıkcısı'nın bütün eserlerinin yayın hakkı, yasal mirasçılarıyla yapılan özel anlaşma gereğince, Türkçe ve bütün dillerde Bilgi Yayınevi'ne aittir. Bu dizide çıkan ve çıkacak olan eserlerin hiçbirisi kaynakları gösterilmeden alınamaz, yayımlanamaz. Yayınevi'nin yazılı izni olmadan radyo ve televizyona uyarlanamaz, oyun ve film haline getirilemez.

dizgi font matbaacılık ve tanıtım hizmetleri
tel 230 30 30
baskı cantekin matbaacılık yayıncılık
ticaret ltd. sti.
Ücretsiz E-Kitap Arşivi - <https://rantey.org>
tel 231 38 57 - 231 38 58

İÇİNDEKİLER

Birinci Basım İçin	9
İkinci Basım İçin	13
Açıklıklar Yolcusu	15
Gençlik Denizlerinde	20
Son Fırtına	31
Eski Külot	37
Çöpçatan Mehmet	42
Cankurtaran Anırtı!	50
Yol Ver Deniz, Gemici Geliyor!	58
Koca Kız	62
Çiçeğin Edepsizliği	66
Tükenmeyen Bakış	70
Leş Kargası	75
Boğulmuş Enginliler	79
Balık Fatoş	89
Kara Gölge	94
Yağmur Duası	111
Şehir Kızı	115
Bonfile	121
Anfitrit'i Nasıl Tuttum?	126
Ölüler İni	131
Yolcu	136
Kavanoz Yavrusu	141

Davut Hoca'nın Vaazı	146
Köy Ağası	152
Doğum	159
Denizli Horozu	165
Barba Vangel.....	172
Adamotu	177
Çingene Falcı	183
Kanarya	187
Denizkızı Adası.....	190
Bir Damla.....	195
Kirman Belli	200
Yakışık Alır mı Deli Kız	205
Kediboğan	213
Çekirdeksiz Yürek.....	220
Lili'nin Defterinden	225
Namus Borcu.....	230
Armudun Suyu.....	235
Sümüklüböcek.....	246
Vay Gidi Edepsiz Herif!.....	257
Meçhul Askerin Dirilişi	262

HALİKARNAS BALIKÇISI

1890-1973

"Tarih sahibi" Sadrazam Cevat Paşanın kardeşi, tarihçi-yazar-vezir Mehmet Şakir Paşa Girit'te sefirken*, eşi İsmet Hanım, 16/17 Nisan 1890 gecesi bir oğlan doğurdu. Çocuğa, anasının o gece düşünde Musa Peygamberi görmesi dolayısıyla "Musa", amcasının ve babasının adlarından ötürü "Cevat Şakir" adları verildi.

Musa Cevat Şakir'in çocukluğu, babasının atandığı Atina/Faleron'da, beş yaşından sonra İstanbul/Büyükkada'da geçti. Bu yıllarda resim yeteneğiyle dikkati çeken M.C. Şakir, bir yandan özel dersler alırken, bir yandan Büyükkada Mahalle Mektebinde okudu. İngilizceyi hayli iyi kavradığı için, hazırlık okumadan Robert Kolej birinci sınıfına alındı. Bu okulu, ilk mezunlarından biri olarak pekiyi dereceyle bitirdi.

Kendisi, kendini bildi bileli denizci olmak istiyordu. Ama ailesinin ısrarı üzerine İngiltere'nin Oxford Üniversitesine gönderildi. Orada "*Yakın Çağlar Tarihi*" bölümünde öğrenim gördü. Bu arada, Oxford'un ünlü kütüphanesinden yararlandı.

Meydan Larousse (XI / 710 - a) "*Resmo kumandanı...*"; Osmanlı Tarihi (Enver Ziya Karal, VIII / 143) "*komiser*" diyor.

Yurda dönünce İstanbul'da, çeşitli gazete ve dergilerde yazılar yazdı, karikatür ve kapak resimleri çizdi.

Resimli Hafta dergisinin 13 Nisan 1925 günlü sayısında yayımlanan "*Hapishanede İdama Mahkûm Olanlar Bile Bile Asılmaya Nasıl Giderler?*" başlığı ve "Hüseyin Kenan" imzasıyla yayımlanan yazısı yüzünden üç yıl kalebentlikle Bodrum'a sürüldü. Cezasının son yarısını İstanbul'da geçirdikten sonra yeniden döndüğü Bodrum'da yaklaşık çeyrek yüzyıl kaldı. Bodrum'un Karia çağındaki adından esinlenerek "*Halikarnas Balıkcısı*" takmaadını kullanır oldu. Bodrum'un gelişmesine ve Anadolu uygarlığının tanınıp tanıtılmasına olağanüstü katkılarda bulundu.

Çocuklarının ortaöğrenimleri için 1947'de yerleştiği İzmir'de gazetecilik, yazarlık ve turist rehberliği yaptı. 13 Ekim 1973 Cumartesi günü saat 15.10'da İzmir'de öldü ve Bodrum'da, "*manevi oğlu*" Şadan Gökovalı ile birlikte seçtiği yerde gömüldü.

(Birinci Basım İçin) BİRKAÇ SÖZ

Halikarnas Balıkcısı, duvara not tutar. Torunlarının –Aliye, Cevat, Deniz, Murat, Siren, Kibele ve Derya– boylarını, 'Merhaba Apartmanı'ndaki çalışma odasının duvarına renkli kalemle işaretler. Böylece, onların zaman içindeki büyümelerini gözlemek ister.

Başka bir örnek: Roman yazmaktadır diyelim; duvara çeşitli notlar düşer: "Mahmut yaralandı", "Ayşe sevgilisine kaçtı", "Haşmet öldü" vb. Böylece, kahramanlarının son durumlarını unutmamak; yazdıklarını yeniden okumak zorunda kalmamak ister...

Gelin görün ki, eşi Hatice Hanım, titiz ve temiz bir kadındır. Balıkcı'nın evde bulunmadığı bir sırada, onun odasını da boyatır. Bir dertlenir ki Balıkcı.

Yaşantısı böyle olan, "Başkalarının çizdiği çizgiden gitmek özgürlüğüme dokunuyor" diye, çizgili kâğıt kullanmayan, 70 yıldır yazan verimli bir yazarın öykülerini derlemedeki güçlükten çok ilginçliği belirtmek için aktardık bunları size.

Gazete ve dergilerde çıkmış öykülerinin kesikleri dolu üç çuval varmış bir zamanlar. Bunlardan ikisi, bodrum katında rutubetten çürümüş. Bir çuvaldaki kupürler, nispeten okunabilir durumda kalmış, çok şükür.

Öykülerinin bazıları eski harflerle, bazıları da değişik yabancı dillerde yazılmış "sarı yapraklı" defterlere. Bazı öyküleri tamamlanmamış. Bazıları, çoğunu kendinin bile unuttuğu takma adlarla yayımlanmış. Bazı öykülerini adlarını ya da özlerini değiştirerek çeşitli yerlerde yayımlamış.

Elinizdeki kitap, üç yıla yaklaşan bir çalışmanın ürü-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

nüdü. Öyküyü buluyor, okuyup tamam olduğunu görüyor; daktilo edip götürüyorsunuz... "Kafam ve zevkim statik değil ki! Bunu değiştirmeliyim!" diyor. Aynı öyküyü üç kez yazdığı çok oldu.

"Gençlik Denizlerinde"ki öyküler 1930'dan bu yana yazılmış ve hiçbir kitabına girmemiş öykülerinden derlenmiştir Balıkçı'nın. Yazar, 1973'ün başından, kitabın dizgiye verildiği güne kadar, bu öyküleri gözden geçirmiş, gerekli gördüğü değişiklikleri yapmıştır. Önceki kitaplarına –**Ege Kıyılarından, Ege'nin Dibi, Gülen Ada, Merhaba Akdeniz, Yaşasın Deniz ve Ege'den**– girmemiş öykülerinden birkaç kitap daha yapılabilir. Derleyen, bu yoldaki çalışmalarını zevkle sürdürmektedir.

"Gençlik Denizlerinde"ki "Barka Reis", "Son Fırtına"daki "Dede Kaptan" ve öteki deniz öykülerindeki tecrübeli ve babacan denizciler bir bakıma Balıkçı'nın kendidir; hiç değilse yakın dostlarıdır. İlginç bulduğumuz bir olayı aktarmak istiyoruz: Yazar'ı 20 yıla yakın zamandır yakından tanıyan bu satırların yazarı, onun ağladığına yalnız bir kez tanık olmuştur: Ona "Gençlik Denizlerinde"yi okurken...

Amerika'nın ünlü öykü dergisi "**Short Story International**", her yazardan tek öykü yayımlama geleneğini, yalnız Halikarnas Balıkçısı için bozmuştur. Derginin editörü, Balıkçı'ya yolladığı mektupta: "**Bunu yapmış olmaktan gurur duyduk,**" diyor.

"**Short Story International**"da Halikarnas Balıkçısı'nın üç öyküsü yayımlanmıştır. 1964 kış sayısında "**Meçhul Askerin Dirilişi**", 1965 kış sayısında "**Fırının Kızı**" ve 1965 yaz sayısında "**Bir Eşek'in Otobiyografisi.**"

"**Meçhul Askerin Dirilişi**", Fairleigh Dickinson University tarafından yayımlanan "**The Literary Review**"de iki kez basılmıştır. Amerikalı eleştirmenler, bu öykü için, "Az gelişmiş ülkelerde edebiyatın çok geliştiğini gösteren ilginç bir örnek" deyimini kullanmışlardır.

Halikarnas Balıkçısı, yazılarının başkaları tarafından başka dillere çevrilmesinden pek hoşlanmaz. Böyle bir haberi alınca; "Lirizmimi kurutmuş olmasalar bari,"

diye hayıflanır. İngilizce, Fransızca, İtalyanca, İspanyolca vb. yayımlanması istenen yazılarını, kendi o dillerde yazar. "Kendimi kendim bile tercüme edemiyorum. En iyisi, o dilde yeniden yazmak oluyor" der.

Fransa'nın ünlü yayın organı **L'Astrado**'da çıkan "**Altıncı Kıt'a**" başlıklı yazısı, kendinin bile ummadığı ölçüde ilgi toplamıştır. Bu yazı yayımlandıktan sonra kendisiyle görüşmeler yapmak üzere Fransa'dan yazarlar, radyo ve televizyon ekipleri gelmiştir.

Bir başka ünlü Fransız dergisi, "**Carrefour**", Balıkçı'dan, "**Akdeniz'in Ebedi Gençliği**" konusunda bir yazı istemişti. Balıkçı: "Derginizde çıkan yazıların 8-10 sayfa-yı geçmediğini biliyorum. Dilediğiniz kadar kısaltın" diyerek, 40 sayfalık bir yazı yollamıştı. Derginin editöründen gelen cevabın özeti şöyle: "Yazınızın tek kelimesini çıkarmaya ne kıyabiliriz ne de cesaret edebiliriz. Bir özel sayıda, yazınızın tümünü yayımlama kararındayız."

Okurlara bir mektup niteliği taşıyan "**Birkaç Söz**"ü, 83 yaşındaki yazarımızın son çalışmalarını duyurarak bitirelim:

Balıkçı şu sıralar, "**Efes**" adlı İngilizce bir kitabı bitirdi, "**Hey Koca Yurt**"u, son derece genişletip tamamlayarak ikinci baskıya hazırlıyor. Bu kitabın sonuna, "**Akdeniz'in Ebedi Gençliği**" yazısını da ekleyecek. "**Hey Koca Yurt**"u tamamlayınca, "**Anadolu Uluları**", "**Dünyamızın Başka Bir Dünyadan Görünüşü**", "**Mersin-İstanbul Postası**" gibi kitaplar üzerinde çalışacak.

Hepinize merhaba!...

Şadan GÖKOVALI

İzmir, 1973

İKİNCİ BASIM İÇİN

"BİRKAÇ SÖZ"deki birkaç sözü değiştirmek ve ondaki bazı geniş zaman kiplerini di'li geçmişe çevirmek zorunluğu doğdu.

Ama hayır, onu öyle bırakıp, bu ikinci baskı için birkaç söz yazmak daha uygun olur sanırım.

"GENÇLİK DENİZLERİNDE", Balıkçı'nın, yayımlandığını gördüğü son kitabı oldu. Bu kitap yayımlandıktan yaklaşık beş ay sonra 13 Ekim 1973'de, gözlerini bu dünyanın maviliklerine kapadı Balıkçı.

"BİRKAÇ SÖZ"e düşecek başlıca değişiklik notları şunlar:

* Orda saydıklarımızdan başka torunu olmadı Balıkçı'nın. Ancak, iki torun çocuğu oldu: Aliye ile Turgay Gümüş'ün oğlu **Can** ve **Cevat** ile Gürcan Noonan'ın oğlu **Cem**.

* "Titiz ve temiz" eşi Hatice Ana, 29 Kasım 1982 günü öldü.

* "Gazete ve dergilerde çıkmış" yazılarını kitaplaştırma çabalarımı vargücümle sürdürüyorum. Bu bağlamda, "MERHABA ANADOLU" ve "ALTINCI KITA: AKDENİZ" çıktı; elinizde tuttuğunuz kitabı "ÖTEDEN BERİDEN" izleyecek.

* L'Astrado'da çıkan "Altıncı Kıtı" ile Carrefour'da çıkan "Akdeniz'in Ebedi Gençliği" yazısının çevirisi "ALTINCI KITA: AKDENİZ"de; "EFES" kitabının Türkçesi de "MERHABA ANADOLU"da yer aldı.

* "HEY KOCA YURT"un genişletilmiş ikinci baskısı, ölümünden sonra yayımlandı.

* "Üzerinde çalışacağı kitaplar" mı? Hayır. Onları artık hiçbir zaman okuyamayacağız. Ölüler kitap yazamaz ki...

"Ama" diyorum ben, "Bütün Eserleri" hem bitmedi daha, hem de ölmeyecek!

Merhaba Balıkçı, sana dünyamızdan, sevdiğin insanlardan...

Şadan GÖKOVALI

İzmir, 1983

AÇIKLIKLAR YOLCUSU

Hasan usta, küçük kentin lağım temizleyicisiydi. Bu iş pek hoşuna gitmiyordu. Ama hoşuna gitsin gitmesin, bu işi yapmak zorundaydı. Geçimini bu işten sağlıyordu. Katlandığı bu işten başka, on sekiz yaşından beri, kendi eliyle üç tonluk bir "Tirandil" yapmaya başlamıştı. Kayık evinin önünde, deniz kenarındaydı. Aradan otuz yıl geçtiği halde gemiyi bir türlü bitirememişti. Kayığın bunca yıl önce kurulan iskeletinden, otuz yıl sonra, bir tahtası kalmamıştı ki yenilenmiş olmasın. Kaburgalar, kaplamalar, karina braçyollar, küpeşteler çürüdükçe Hasan usta, yeni kereste satın alıp, onları değiştiriyordu. İşte bundan ötürü kayığın hemen her bir parçası üçer dörder kez yenilenmişti.

Zaman olur, Hasan usta kayığın yanına uğramazdı. Rüzgâr kayığı kuru yapraklarla ve çerçöple doldururdu. Kayığın başaltına güvercinler yavrular, direğini de serçeler tünek edinirdi. Günün birinde Hasan usta, elde çekiçe çivi, bir de testere çıkageldi. İşe koyulmazdan önce havada "vııırr" ederek dolanan kırlangıçlara baktı, "Diledikleri gibi uçuyorlar" dedi, "darısı başıma" diye ekledi, derin bir soluk aldı. Boş tekneyi tokmakladıkça, kayık davul gibi öterdi.

Hasan usta, gemicilerin canciğer dostuydu. Hepsiyle değil ama, kimi gemicilerin gemileri denizde yüzen bakkal dükkânlarıydı. Yani alım satım yer-

leriydi. Hasan usta, onlara bir göz atışta, ölçüp biçmiş olurdu. "Boş ver" der, omuz silker, yürür giderdi. Ama gemiciler arasında hiçbir yerde durmadan dinlenmeden hep uçmak, bir kez görülünce eskimiş olan yerden yeniye fırlamak isteyenler vardı ki, onlara içi ısınırdı. Bunlar nerede bulunursa bulunsunlar, bir başka yere gitmeye can atarlardı. Artlarına bakmadan, başlarını geriye çevirip, "Yazık oldu bunca mala!" demeden hep ileriye aşanlar vardı. Ne ev, ne bark, ne soy, ne sop bilirlerdi. Ancak milyonlarca dönüm açık engin denizleri vardı, birbiri ardındaki ufuklarıyla...

Bugün burada, yarın orada, durmadan başka bir şeyin peşinde koşarlardı. Dünya onlar için şöyle oturup da dirseklerini dayayamayacak kadar dardı. İşte Hasan usta bu gemicilere rastlayınca, birden onlara kaynaşırdı. Yüreklerinde öten türküleri mi dinliyordu, neydi? Bu gemiciler nereye gitmek istiyorlardı? Bilinmeyen bir ülkeye mi? Hepsi de o bilinmeyen ülkenin yolcusuydu belki de. Lağım temizleyicisi Hasan usta da, doğdu doğalı o bilinmeyen ülkenin, özlemini duyuyordu. Kümes tavuğu ve ahır ineği değildi. Kırk şu kadar yıldan beri, onu bilinmeyen ülkeye götürecek olan kayığı yapıyordu. Fakat işleri hiç düzgün gitmiyordu; hep aksilikler çıkıyordu. Kayığı bir türlü bitiremiyordu, vesselam...

Yine bir gün Hasan ustayı kayığının başında buldum. Kan ter içinde uğraşıyordu. Bana: "A canım" dedi, "Şu kayığa çocukluğumdan beri uğraşır dururum, hâlâ bitirmek nasip olmadı. Ömür boşu boşuna, pisi pisine geçti gitti yahu! Delikanlı iken evlenmek lazım dediler. Dırdır ettiler. Bin dereden su getirdiler. Başın dinç olur, kayığı çarçabuk tamamlarsın dediler. Kayığı yüzüstü bıraktık evlendik. Sonra çocuklar doğdu. Biri hastalanır, öbürü düşer kafasını patlatır. Kayığı yapmak için değil, doktora

para yetiştirmek için lağım boşalttım. Kırk yıldır kayığı yapacağım yerde lağım temizliyorum. Ama artık bu yıl, ne olursa olsun kayığı bitireceğim. Zenginlerden Hacı Abdullah'la Murat ağanın lağımları boşaltılacak. Herifler kırk yıldan beri lağımlarını tepeleme doldurmuşlar. Hem de yağlı yağlı. İşte o işten elime epeyce para geçecek. Kayığın boyasını, ötesini berisini satın alırım. Sonra yallah denize!" diye bağırdı. Başını denizden tarafa döndürdü. Bakışı ufka uzayıp eridi. Masmavi havada kırlangıçlar ötüyordu. Hasan ustanın sesi kırıılır gibi oldu. "Acaba ölmeden önce karşıdaki açıklığa varabilecek miyim?" dedi. Deniz ışıl ışıldı. İkimiz de denize bir dakika bakakaldık. Hasan ustanın sesi titredi. Parmağı ile uzakları gösterdi: "Ne kadar yakın geliyor bazen. Bilmem neden orada hep varmak istediğim bir yer var. Hem kimi kez ne kolay geliyor. Sanki elini uzatıverince tutacaksın. Fakat amma da güç ha! Tuhaf şey doğrusu!" dedi. Başını acı acı salladı. Yine çekicinin güm güm ötüşüne kırlangıçların vıcırtısı karıştı.

Aradan iki üç yıl mı ne geçti. Günün birinde Hasan usta kayığını bitirdi. Kayığın tamamlandığını duyunca herkes katıla katıla güldü. Herkes tamamlanmamış kayığa o kadar alışmıştı ki, kayığın bitmesi pek tuhaf bir olay olmuştu onlar için. Bütün halk, oluğu çocuğuyla, kayığın denize kakılması için yardıma geldi. Tiran'dil amma da yakışıklıydı doğrusu! Sancak ve iskele bordalarına dayatılan desteklerle, kumsal üstünde yatan kırk ayaklı koca bir ejdere benziyordu. Pruvası, usta bir silahının elinden çıkma bir kılıç gibi keskindi. Sanki karşısına bir dalga çıkınca, onu sepetlemesine kesecek, suların serpintileri göklere dek fırlayacak, gökteki serpintilerden gök kuşakları inecek, kayık da bunlar arasından bir türkü gibi geçecekti. Başında, sağda ve solda; sanki kayığın denize bakan gözleriymiş gibi, kayığın adı

"Umut" yazılıydı. Ak sakallı Hasan usta kayığın üstüne çıkmış, dümen yerine yaslanmıştı. Yaşlı olmasına rağmen gözleri parlıyordu. Bakışlarını denize çevirmişti. Kayığa dümenini takmışlardı. Hasan usta da, sağ eliyle yekeyi kavırıyordu. Sanki bir imparatordu da, elinde imparatorluk âsâsını tutuyordu. Önünde en saf, en duru maviden pırıl pırıl ışıldayan bir enginlik yayılıyordu. Dalgacıklar şırıldayan su dillerini uzatıyorlar, geminin ayaklarını öpüyorlardı. Deniz, o taze taze tuz kokan ılık nefesiyle, seven bir kadın gibi kayığa doğru soluyordu. "Gel! Gel!" diye türkü söylüyordu. "Gel koynuma gir! Ben senin mavi saçlı, mavi bakışlı, mavi gülüslü sevgilimim. Sana koynumda can vereceğim, sağnağımla ruh vereceğim, seni güçlü kanatlar üzerinde uçuracağım, neden orada cansız bir odun yığını gibi duruyorsun? Sen ormandaki o köklü ve çakılı duruşundan bezip usanmadın mı? Gel... Işığa, güneşe, rüzgâra, denize, açıklara, uzaklara çık. Dalgaların üzerine binip yaylan. Kaban göğsünle fırtınaları paçavralar gibi yırt, gerilere çarp, yunus balıklarının, uçar kefallerin, açık deniz kılıçlarının yoldaşı ol! Denizcinin uçan yanık türküsü ol!" diye çağırıyordu.

Orada toplanan halk, güneşten mi, ışıktan mı, denizden mi çınlayan bu yalvarışı için için duyar gibi oldu. Çoluk çocuk, büyük küçük, bir türkü tutturdular. Herkes göğsünü kayığa dayadı. Yüzlerce insan kayığı göğüsleriyle itmeye başladı. Kayık canlanır gibi oldu. Titredi. Çırpındı. Karinesinin altına konan direkleri gıcırdatarak, sanki orada toplanan yüzlerce insanın çılgınymış gibi denize fırladı. Kaydı. Görkemli görkemli yüzdü. Orada toplanmış olan tüm sanlar: "Yaşa! Yaşa! Hasan usta, kayığın uğurlu olsun..." diye bağıldılar.

Hasan usta kayığın arkasına kurulmuş, yekeyi hiç kıpırdatmadan tutuyordu. Kayığı denize itenler

deniz suyunu avuç avuç alıp Hasan ustanın arkasından serpiyorlardı üzerine. Kayık, güçlü itişten aldığı hızla suların üzerinde kayarak uzaklaşıyordu. Karadakiler Hasan ustaya arkadan bakıyorlardı. Hasan usta ne ses çıkarıyor, ne de elini olsun kıpırdatıyordu. Karadakiler bir daha olanca sesleriyle hep bir ağızdan: "Uğurlu olsun Hasan usta" diye bağırıyorlardı. Hasan usta düşünceye dalmış gibi hiç oralı olmuyordu. Karadakiler merak ettiler. Çevreye bakınıp bir kayık aradılar, ama bulamadılar. Birkaç delikanlı soyunup denize daldı... Onlar uzaklaşmakta olan kayığa doğru yüzerlerken, iki martı havada çark etti. Gidip kayığın küpeştesine kondu.

Kayığa varan delikanlılar, soluk soluğa tırmanıp içine atladılar. Sonra gelip gördüklerini anlattılar. Hasan usta kayıkta ölmüş.... Yüzündeki çok mutlu bir gülümsemeyle önündeki açıklıklara bakıyormuş.

Gömülme iznini yazacak olan doktor: "Hasan usta sevincinden, yürek durmasından öldü" demiş. Köy muhtarı da doktora: "Allah rahmet eylesin, dünya lağımcılığından kurtuldu" diye konuşmuş. Doktor da, "O çoktan kurtulduydu, kayığını yapmaya başladığı zaman kurtulmuştu" diye cevaplamış. Hasan ustayı gömmek için tabut yapmamışlar. Kayığına uzatıp, deniz kıyısına gömmüşler.

GENÇLİK DENİZLERİNDE

Barka Reis, süt be süt, Akdenizoğlu seksenlik bir denizciydi. Kader onu İç Anadolu'da Çorum'a atıp bağlamıştı beş yıldır. "Gözlerimi açınca dağ görüyorum, hiç yerinden kıpırdamaz meretler, akşam oluncaya dek. Beş yıl önce gördüğüm dağlar hep ağır taş toprak kıçlarının üzerinde durup dururlar" diyordu.

Denizden beş yıl ayrıldıktan sonra, deniz tutkusunu denizci gönlünde fena kabarmıştı.

– Ah! Kordon'da bacaklarımı sallandırsam denize. Bir mavi dalganın köpüklerini 'fışlata fışlata' geçtiğini görsem. İmanına kadar bir deniz ufkuna göz yayılımı uzaklığınca salsam, oracıkta ölsem de gam yemem diyordu.

Günün birinde ona bir kahvede rastladım. Dört, beş köylüyü karşısına almış, boyuna denizden söz ediyordu. Dinleyicilerinin gözleri kapalıydı ve derin bir uykuya dalmış oldukları horultularından belliydi. Ama Barka Reis, onları görmüyordu. Onu kahveden alıp da ıssız bir dağın tepesine bıraksanız, yer değiştirmiş olduğunun farkında olmayacak, ta can evinden koparcasına yine denizden söz edecekti.

– Dokuz yaşındaydım, diyordu, gönlümde uzakların, serüvenlerin özlemi vardı. Siz burada bilmezsiniz. Rüzgâr estikçe direklerin, serenlerin tutturduğu bir türkü vardır. Kalabalık insanların bir ağızdan tut-

turdıkları bir türkü sanırsınız. Kalın bir sesten tutunuz da, uzak ince bir kadın sesine dek ne varsa tümü de oradadır. Gemi pruvasının aralıklı aralıklı yardığı dalgaların fısıltıları da aranağme olur. İşte ben bu müziğı gönöl kulaklarımla dinliyorum. Yetmişlik amcam Davut Kaptan'ın elli tonluk bir tirandili vardı. İlk kez onun kayığında uzak deniz yolculuğına çıkmıştım. Siz bilmezsiniz deniz ne güzeldir!

Siz bir yelkenli görmediniz. Bezden yelkenleri vardır. Rüzgâr ileri fırlayınca yelkenlerin içine atılır. Yelken yükseklere kabarır, kayığın üzerinde uçan beyaz bir bulut olur. Sanki uçan buluta gem vurulmuştur. Burada arabaya beygir koşulduğı gibi; ama ne gezer, beygir dümen suyu bırakacağına ardından burnunuza yellenir, yere de toparlak toparlak gübreler sıralar. Haa, ne diyordum, arabaya beygir koşulduğı gibi kayığınıza fırtınayı ve kasırgayı koşarsınız. Bilmezsiniz denizler ne güzeldir.

İşte o gün yelkenleri fora açtık. Deniz de, gök de masmavi bir firuzeydi. Dünya evrende uçan bir mücevherdi. Ne hoştur, denizin mavi mavi havasını solumak şu dünyada. Yakanın, gömleğinin düğmelerini iliklemeyi unutmuşsunuzdur, rüzgâr yakanızı açar, serin serin esintisiyle gönlünüz gibi açık olan bağırsınızı okşar. Bilmezsiniz ne büyük mutluluktur o. Uzaktan bakılınca yelkenli miydik yoksa denizde uçan köpük müydük, belli olmazdı. Pruvamız dalgalara gerdan verdikçe, ta pruvayı saran ve iskele küpeştelerine kabaran geniş bir köpük alanı yayılıyordu önüne.

Böyle havada Fethiye'den çıktık. Palamut bükünde ambarın yarısına palamut yığdık. Bodrum'a vardık. Ambarın öteki yarısını kireçle doldurduk. Kireçleri palamutlardan sıkı bölmelerle ayırdık. Sonra Kalimnos Adalarını kıyıladık. İskenderiye'ye götürecektik yüklerimizi. Ama dosdoğru güneye yöneleme-

dik. Ters rüzgâr bunu yapmamızı engelledi. Skarpontos'a varıp, onu arkamızda bıraktık. Biz fora yelken uçtukça sancak ufkumuzdan Girit Adası dağları masmavi yükseliyordu.

Davut amcanın gemisi, güngörmüş, eski bir gemiydi. O gemiyi ölünceye kadar unutamayacağım. Çocukluğumun ilk gemisiydi. Gözlerimde o hâlâ mavi göklerde uçuyor görünür. İmgelenen bir geçmişten, imgelenen bir geleceğe salınır. Amcam ölünce satmaya çalıştılar, kimse almadı, odun diye sattı. On iki yaşında mıydım ne, ihtiyar kaburgalarını çatır çutur kırarlarken ağladım. O mahalleye uzun yıllar uğramadım. o ilk seferimde, kayıkta, o halinde bile bir uçma, bir sevinme hali vardı. Denizin ne güzel olduğunu bilemezsiniz... Görmediniz ki... Ama dedik ya, zavalılık çok eskiydi. Teknenin her tahtası yorgunluktan inliyordu. Birdenbire su almaya başladı. Sanki tekne değil sepetti. Canından mı bezmişti ne? Yoksa pek yorgundu da ek yerleri mi esniyordu? Ne kadar tuzlu su yutabiliyorsa yutuyordu. Kireçler tutuştu. Biz dört tayfa, "Hak tüh!" diye avuçlarımıza tükürünce tulumbaların saplarına yapıştık; can ve gönülden. Sabah, akşam, gece demedik pompaladık da pompaladık. Denize süt gibi beyaz ve kaynar sular akıyordu, ama gene de baş edemedik. Patlayan kireçler gemiyi parçalayacaktı. Bu kez küreklere yapışıp kireçleri hep denize attık. İki gece bu iş için göz yummadık. Neyse, su yapan anasını sattığımın deliğini bulduk. Onu hınçla tıkadık. Oh, artık rahat ederiz dedik.

Skarpontos Adasının açıklarında küpeşte alabandalarına, yaşlı denize dalgın bakarken, apansızın bir kıyamettir koptu. Sanki koca koca zırhlılar bir yeri bombardıman ediyordu. Adalar Denizi'nin uzak adaları top ateşiyle gürül gürül gürlüyordu. Acaba bir yerde savaş mı başlamıştı? Hepimiz birden dört

yanımızı gözleyen göz kesildik. Hah! Hah! Hah! Gördük. On beş mil ötemizde, ta uzaklarda yunusbalıkları sevişiyorlardı. Onları gördük, yarımşar tonluk yunuslar ufuk çizgisinden yukarı sıçırıyorlar, güm diye denize düşüyorlardı. Bakındı ağalar, balık bir hız parçasıdır. Hız dediğinin, kendine en uygun biçime giresi gelse, mutlaka gider de balık olurdu. Hem de balıkların arasında yunusbalığı olurdu.

Barka Mustafa Reis böyle konuşurken, Abulla-butların Hüsmen ağa:

"Amma da atıyon be Mustafa İreis" diye sözünü kesti. "Kuş yok mu? Uçan kuş daha hızlıdır."

Barka, "Ne gezer" dedi. "En hızlı kuş bile konar durur. Bütün gece süresince de tünar. Balık durmak bilmez, ne konar, ne tünar. Uyarken bile hep yüzer" diye ekledi.

Hüsmen ağa:

"Yahu, balıklar insan mı ki sevişsinler?" dedi.

Mustafa Reis:

"Balıkların çoğu yumurta ve süt salar. Bu da bir yaratma sevgisidir, ama siz bilmezsiniz, kimi kara yaratıkları, sonradan denize alışıp, bir balık yaşamını sürdürürler" dedi ve devam etti: "Onlar biz insanların -uzak da olsa- kardeşleridir. Bizim gibi güzel dünyanın havasını solurlar. Sıpsıcacık, kıpkırmızı kanlıdır. Dişi erkek sevişir, yavrular, kadın sütü gibi tatlıca, sıcak sütleriyle beslerler yavrularını, bunların başlıcaları 'foca'lardır.

Focanın -Fokbalığı- başı ve yüzü insanıninkine en yakın baştır. Siz onları görmemişsinizdir. Görerseniz çok severdiniz. Maymunu görmüşsünüzdür. Maymun gibi insana yüz buruşturup surat etmezler. Hem yurttaşımızdır onlar. Çünkü bu insancıl tatlı hayvan-cıklar, Akdeniz'in Türkiye'den başka, her yerinde canavarca öldürölüp, köküne incir ekilmiştir. Yurdu-muzda dileklerine ürerler. Çünkü: 'Focayı ağlatan

onmaz,' denir. Ben bilirim, Antalyalı Koca İmdat Kaptan bir focaya sopa çekip ağlatmıştı da, sefer dönüşü eve geldiğinde, focayı incittiği gün, 'çocuk doğurmakta olan karısının da, çocuğunun da öldüğünü öğrenmişti. İzmir Belediyesi, Bodrumlu Paluko Mustafa Kaptan'a, İzmir Fuarı'nın Hayvanlar Bahçesine bir foca tutup getirmesi için üç bin lira vermek istediği de, Mustafa Kaptan, 'Tuh! Tuh!.. Benden uzak olsun focayı hayvanlar bahçesine hapsedirmek,' dediği. Allah rahmet etsin, Mustafa Kaptan İzmir'de öldü. Ölürken salâsını Bodrum'da denize karşı okusunlar diye vasiyet etmişti.

Biz biliriz, kıyıda yürüyen yolcuya focanın ne tatlı tatlı kadife gözlerle uzun uzun baktığını. Engin, acıklı bir bakıştır o. İnsanın içini karıştırır, insan bir acayipleşir, ne bileyim, cız eder yüreği. İnsan bakışını kolay koparamaz o gözlerden. Koparınca da kolay kolay unutamaz o gözleri. Dili yoktur focanın. Olsaydı kim bilir neler anlatırdı sevdiği insanoğluna, o kapkara deniz diplerinden.

Dedik ya! Bu denizci yaratıkların, karalardır –denizler değil– asıl anavatanı. Karada doğarlar, orada sevişirler, yaralanınca karaya yüzerler, orada ölürler. Eşleri gebe kalınca onları karaya getirirler. Yassı bir kayaya yumuşak yosunlar döşerler. Yavru doğunca, ana baba foca, onu denize alıştıırır.

Foca yavrusu, denizden ürken ördek değildir. Kendini, düşmanlarını dişleriyle ısırarak savunamaz. Canları yakılırsa yaşlar dökerek kadın gibi hüngür hüngür ağlarlar. Acaba biz eskiden foca mıydık? İzmir'de bir öğretmen vardı, balık meraklısı, boyuna kitap okurdu. O söylöydü. Kimi bilgiler, insanın çıplak yani 'postsuz ve kürksüz oluşunu, çok eski zamanlarda balık avcısı olarak yaşamasına veriyorlarmış. İşte bu çok hoşuma gitti hah! Hah! Hah!.. Şu deniz yok mu ağalar, güzeldir vesselam.

Haa! Ama ne diyorduk, yunusbalıkları karaya çıkamaz ki yan yana uzansınlar, elleri kolları da yoktur, birbirine sarılıp okşamazlar sevdiklerini. Yüreklere sevgiyle hızla çarpar. Hepsi de deli divane olurlar. Yarım tonluk gövdeleriyle on metre yüksekliğe fırlayınca, koskoca okyanusu alimallah allak bullak ederler. Denize duman attırırlar, vallahi..." deyince, Hüsmen ağa söz pazarında alt olmak ağırına gittiği için reisin sözünü kesti:

"Yavaş ol bire, Barka Mustafa Reis, şimdi denizi yakıp tüttüreceksin" diye bağırdı.

Barka Mustafa Reis:

"Ben deniz kulu bir denizciyim. Ben nerede, denizi tüttürmek nerede? Ama denizde kopan bir ana baba günü fırtınası hele kopsun, denize öyle bir duman attırır ki, onun yanında orman yangını hiç kalır. Denize bakan dağların yüz metre üstünden, ufalanmış deniz suyunun dumanı bir volkan gibi tütter. Böylece de yarımşar tonluk yüz - yüz elli tane yunusbalığı, havada durmamacasına perende atıp, habire 'Güm!' diye düşerlerse, denizin orası kıyamet gününe döner. Biz bunu o gün uzaktan gözlerimizle gördük, o çocukluk çağımızda. Daha sonrası yakından da gördük. Yakından dedikse bir 'Gomina' boyu uzaktan, daha yakına yanaşmak tehlikeliydi. Çünkü beş altı yunus perende atıp, kayığa düşebilir ve kayığı parçalayabilirdi. Ama dedik ya, yunuslar hava solur! Soluklarını işitiyorduk sevgi heyecanlarından. Onlar içli içli göğüs geçiriyorlardı, 'Ah!' der gibi. Ancak iki üç çeşit balık denizin yüzünde böyle durabilir. -Biz buna denizde yürümek deriz- Onların biri de yunusbalığıdır. Kimi yunuslar kuyruklarıyla denizi sağa sola çarparak dimdik dinelip, birbirini -dişi erkek- karşılayarak kavuşurlar. Ama çarçabuk dermanları kesilir, beraber denize devrilirler. Bunu görenlerin gönlüne acımsı bir duygu çöker. Mavi gökte

ve mavi denizde bu çırpıntılı cümbüşle, sanki deniz çıldırmaktadır sevinçten. Ne de olsa ağalarım deniz güzeldir.

Biz, amcam Davut Kaptan'ın kayığında –hep birbirimizin dayı ya da amcaoğluyduk– çocuk denecek çağda Davut Kaptan'ın miçolarıydık. İşte biz dalgın dalgın yunusbalıklarının cümbüşünü seyrederken amcam: 'Bir koku var!' diye bağırdı.

Hepimiz av köpekleri gibi tepeden tırnağa burun kesildik. Geminin koklanmadık yerini bırakmadık. Kirecin beyaz dumanına ve kokusuna benzemi-yordu bu. Başka bir çeşit duman, başka bir çeşit kokuydu. Anlattık ya gemi ambarının bir yanına kireç, bir yanına da palamut yüklemiştik. Palamut tutuşmuştu. Çok tehlikeli bir şeydi bu. Ateş söndürülmezse, gemi tutuşur yanardı. Ateş sinsi yanıyordu; dumanı, kokusu ortadaydı ama kendinin nerede olduğu belli değildi. Onun için bütün palamutları, ta diplerine dek ıslatmalıydık. Kireci söndürmek için kayıktaki suları denize tulumlamıştık. Hepimiz de kireç beyazıyla akpak olmuştuk. Şimdi de tam tersine, denizin sularını habire kayığa kova kova aktarıp duruyorduk. Bu kez de ambardan çıkan kara dumanla, kapkara cehennem zebanisine döndük. Deniz yolculuğuna mı çıkmıştık, yoksa kayıktan denize, denizden kayığa su aktarma işine mi? Ne var ki, o kayık, o ilk bindiğim kayık, ilk göz ağrısıydı. Onu hiç unutamam. Siz bilemezsiniz o gençlik denizinin tadını. Ne güzeldir şu deniz, ağalar.

Girit Adası, arkamızdaki ufukta hayal meyal seçiliyordu. Önümüzdeki kapkara bulutlar yığılmaya koyuldu. Bocalabanda döndük gerisin geriye. Girit'e doğru derken, kara ve alçak bulutlar su dolu tulumlar gibi üstümüze gelip gelip patlıyorlardı. Havada, havadan çok su vardı. Üç gün, üç gece ıslandık. Kuru-luğun ne olduğunu unuttuk. Koltuk altlarımıza sanki

küherçile bağılıydı da gemi raspalarıyla onları raspa-
layacaktık.

Girit'e varınca rüzgâr 'driça' etti, döndü. Bu kez
İskenderiye'ye dümen kırdık. Gene bocadan uçuyor-
duk. Çünkü rüzgâr koydukça koydu. Denizin yüzü,
ağızlarından köpükler saçan ve bizi paralamaya sava-
şan köpeklerle doldu. Gemi, kimi yol burnunun üstü-
ne dikiliyor, kışını ta havaya kaldırıyor; kimi kez de kış-
ının üzerine oturup burnunu havaya kaldırıyor. Öyle
de kalabalık bir uğultuyla gürüldüyordu ki, deme git-
sin. Savrulan, paralanan tüm evrenle gecenin zindanı-
na daldık. Bütün gece savaştık. Sabah olunca kayığın,
usturalar gibi keskin bir insansız adanın üzerine sürül-
düğünü gördük. Seksenlik Davut Kaptan, kışta dü-
mendeydi. Biz dört kişiydik. İhtiyar adam bir denize,
bir de karaya baktı. Beti benzi attı. Bize bakan gözle-
rinde ölümle yargılanan bir babanın kendisiyle ölecek
oğullarına saldığı son elvedası vardı. Yorulmuştu ihti-
yarcık. Sakın büyük laf söyleyerek, 'Denizci yorulmaz!'
demeyin. Tiklerle buruş buruş olan yüzü bir tuhaf ol-
muştu. Bize, 'Kışa geliniz!..' diye bağırdı. Bizse o hali-
ne bir ağızdan bir kahkaha salıverdik. Dördümüz de
ona doğru yürüdük. Ama nasıl biliyor musunuz?"

Sözün burasında, "Bakın nasıl" dedi. Tepetak-
lak ellerinin üzerinde yürümeye çalıştı, ama yapama-
dı, devrildi. Kaldırdılar.

"Ayaklarımız havada, ellerimizin üzerinde yürü-
dük dördümüz de," dedi. Sonra devam ederek: "Bu
maskara alayını görünce ihtiyarlar da bir gülüş tut-
turdu. Hani olmadık zamanlarda sınırlı gülüşler olur,
öyle! Yüzüne renk geldi ihtiyarın. Dümeni başka bir
gayretle bastı," dedi ve düşünceye daldı. Bakışı uza-
dı, uzadı.

Dinleyenlerin biri: "Vazgeç yahu amma da çir-
kin şey, bırak şu tuzlu sonu! Hele şurada bir şerbet
içelim" dedi.

Denizci dalgın dalgın cevap verdi: "Ne bileyim, deniz tuzludur, zehir gibi. Ama acısını tadan artık şekerli limonatadan, mimonatadan hoşlanmaz. Ne güzeldir deniz" dedi. İçine gömölüp sustu.

Zavallı Barka Mustafa Kaptan'ın yeryüzünde kim kimse kalmamıştı. Uzak soy sopundan biri Çorum'da ölmüştü. Kaptana da ufak bir tarla düştü. Bundan ötürü de kaptan, Çorum'da oturmak zorunda kalmıştı. Resmi işlerden ve topraktan bir şey anlamadığı için yardımcı olmak amacıyla ona uğradım. Ama Barka Reisin evi barkı pek Çorum'da sayılmazdı. Kaptan hâlâ gençliğinin denizlerindeydi. Odasının bütün duvarlarını deniz haritaları ve portolanlar kapıyordu. Tek masasının üzerinde, eski bir uzun deniz teleskopu, bir büyük pusula, kırk santimetre kadar uzunlukta olduğunu tahmin ettiğim ve kaptanın "deniz borusu" dediği koca bir şeytan kulesi -Bukina- vardı ve bütün bunlar baş köşede sanki masanın en önemli yerinde kuruluyorlardı. Bir gün, kaptan, koca bukinayı üfledi. Borunun yanık sesi tüm mahallede duyuldu. Pencerelele koşan koşanaydı. Kaptan onu, Kızıldeniz'de mi yoksa Hint Okyanusu'nda mı bulmuştu, bilmiyorum. Ama bu deniz borusu çoğu kaptanlarda bulunurmuş. Her biri başka öten borulardan, kaptanları tanırlarmış.

Barka Mustafa Kaptan bana dedi ki:

"Çoluk çocuk sağken, bu borunun sesini iki mil uzaktan duyar ve tanırlardı. Seferden eve dönüyorum diye sevinirlerdi. Zavalıcıklar." Sonra pek yavaş olarak ekledi: "Geçti o günler artık..."

Çoluk çocuğundan hiç söz etmezdi. Bir gün "Çoluk çocuk" diye başlayarak söz edecek oldu. Ama hemen sustu. Yüzü taş kesilmişti.

Odanın taa sapa bir köşesinde, tapu senedine benzer bazı kâğıtlarla evrakı, "Bu boktan şeyler orta-

lıkta durup durmasın" dercesine büküp büküp, tomar edip bir deliğe tıkmıştı.

Herhalde denize ait önemli saydığı şeylere karışmasınlar diye. Bir gün ona, "Malına sahip ol, reis" dedim.

"Sağ olsunlar, bir kâse tarhana çorbasıyla bir parça ekmek getiriyorlar ya. Bana da bu kadarı yeter zaten. Hem ne kadar yaşayacağım ki. Sonra, arkamda bırakacak kimim kimsem de yok. Tarla marla onlara kalsın," dedi.

Ama sözlerinden, Çorum'dan er-geç ayrılacağı ve Akdeniz'in bir kıyısında, bacaklarını Akdeniz güneşinde ısıtacağını umut ettiği besbelliydi.

Ne var ki, yatalak hasta oldu. Ateş nöbetleri geçiriyor, sayıklıyordu.

Çorum'un belediye doktorunu getirdim. "Çok eski hınzır bir deniz bronşiti var" dedi. Anlamadığım başka laflar da etti. Ama kısacası, "Çok yaşlı, atlatabilecek mi, bilmem?" dedi.

Barka Reis, hep geçirmiş olduğu bir sürü fırtınalardan söz ediyor, sayıklıyordu düpedüz. Galiba denizciler, fırtına denilen korkunç dev felaketlerle çarpışırken, kendilerinin ve tüm insanların boy pos ölçülerinin anlamına varıyorlar da, fırtınalardan söz etmekten hoşlanıyorlar.

Barka Reis sayıklarken, anlamadığım bir sürü emirler veriyordu bağıra bağıra. Alnına da habire sirkeyle ıslatılmış soğuk bezler koyuyorduk... "Görmüyor musunuz kasırgayı? Çabucak rüzgârın önüne düşelim.. Tıra... Mola... Boca... Alabanda..." diyordu. Sonra hep tekrar ettiği için aklımda kalmış: "Mola, kontra, hessa, punya!..." Bir de: "Toka prasya grandi," diye bağıriyordu. Bir ara kendine az gelir gibi oldu: "İşitiyor musunuz deniz borularını? Beni çağırıyorlar!..." dedi. Eliyle kendi deniz borusunu işaret etti, onu kendisine tuttum. Ama dermanı kalmamıştı,

kaldıramadı. Dudaklarına tuttum, borunun içine soludu, pek hafifçe öttü boru. Baş yastığa düştü.

Ölmüştü. Son soluğunu vererek.

Cenazesine umduğumdan da büyük bir kalabalık toplandı. Eh, ne olacak, insanların gönlüne, gönülden konuşurdu. Dağdan yassıca bir taş bulduk. Üzerine: "Gençlik Denizlerinde can veren Kaptan Barka Reis'in ruhuna fatiha..." diye yazdık.

Bir iki kat giysisini fakir fukaraya dağıttık. Ben deniz borusunu aldım. Benim büyük oğlan, uğraşa uğraşa öttürdü onu. Uzak, yanık bir sestti... İç karıştırıcı uzun bir 'Üüüüü!!!' O bukina sesini duyunca zavallı denizci gözümün önüne geldi. Düzgün denizden tek tük gelen sağnaklar gibi başlar, gitgide gözleri yıldırmaya koyulur. Yerinde oturamaz, ayağa kalkar. O anlattıkça onu bile gözden kaybederdim. Sanki deniz dalgasıyla, rüzgârıyla yavaş yavaş kahvenin içine yayılırdı. Benim oğlan: "Baba bu Barka Reis nasıl adamdı?" diye sordu. "Şu elinde tuttuğun deniz borusu var ya, işte o boruyla, şu para savaşlarına, hastanelere, tımarhanelere, her günkü 'Kaça aldın - kaça sattın?'a son nefesiyle 'yuf' çekip giden bir denizciydi" dedim...

SON FIRTINA

İzmir'in büyük "Alpüften ve Tantaravi Ahmet ve Şerikleri" tütün şirketinin eksperisi Haşmet Çongurtekin, Bodrum'un karşısında, Datça dolaylarındaki tütün ürününün teftişi için, motorlu bir kayıkla Palamut büküne gidecekti.

Saf altın kaç ayarsa, Bay Haşmet de o ayarda eksperdi. Kerliferli, kibirli bir adamdı. Onun, asıl insanı çekip tutan yeri, burnuydu. Sanki yüzünün alın, kulak, yanak, ağız ve çene gibi yerleri, burnun bu denli azametlisine hayret ve hayranlık içinde halka olup, ortalarındaki burna elpençe divan duruyorlardı. Bay mı, donbay mı, her neyse, Çongurtekin, bir yere vardı mıydı, oranın tüccar ve muteberanı, onu nasıl ağırlayacaklarını bilemez, birbirlerine geçerlerdi. Kuzular çevrilir, kat kat döşekler hazırlanırdı. Şaka değil, Çongurtekin, "cart!" etti miydi, en aşağı on bin lira hapı yutar, "curt!" etti miydi, on bine on bin daha kazanç katılırdı.

Tüccar, kâtip, daktilocu kalabalığı arasında Çongurtekin'i tanımak kolaydı. Çünkü yüzünün, burnu çevresindeki alın, yanak, çene gibi öteki kısımlarının halka olup elpençe divan durmaları gibi, insan kalabalığı da tepeden tırnağa saygı kesilir, yerlere kadar eğilirdi.

O sırttı mıydı, hepsinin yüzleri, gülümsemele-
rin en sahteleriyle kulaktan kulağa ikiye biçilirdi. So-

murtunca da, bütün kaşlar birbirine kancalanarak, bakışlar zehir-zemberek kesilirdi. Sanki adam, herkesin yüz suyu dökümünü ve dalkavukluğunu istihlake Tanrı tarafından memur edilmişti.

Dede Kaptan, tam adı gibiydi. Dibine sondayla varılabilecek denizi denizden saymazdı. Yüz kulaç derinliğindeki suya "kıyı" ve "kara" derdi.

Böyle, tabanı olmayan derin ve apaçık enginlerde yarım yüzyıl gezmişti. Bir gün Hint Okyanusu'nda, Aden kıyılarında iki direkli, yüz elli tonluk kayığını bir büyük kasırgada kaybetmişti.

Olayı o tatlı sesiyle şöyle anlatırdı:

"Hava sıcaktı. İnsan sanki, ateşte ısıtılmış bir kundağa sarılmıştı. Ufukta bir kara yer belirdi. Göklere tırmandı. Kanatları doğudan batıya ulaşan bir kara kuş, üzerimize abandı. Göz gözü görmez oldu. Bir çılgın yeldir, esti. Direkler, herhalde bir zamanlar ormanda birer ağaç olduklarını hatırladılar ki haykırıp, katıla katıla ağlamaya koyuldular. İpler acı acı, çığlık çığlığa bağıryorlardı.

Dünya döndü, döndü! Kıyının yanındaydım. Kendimi bir kayanın üstünde buldum. Denize baktım; gemi yoktu! Denizin başı öylesine dönmüştü ki, bizim kayığı ve tayfayı unutmuştu."

Dede Kaptan, elinde kalan az buçuk parayla bir bakkal dükkânı açmıştı:

– A canım, onmasak da donmayız ya! demişti.

Ama, beş kuruşluk peyniri sekiz kuruşa satmak için yaradılmamıştı. Dükkânına "Malı veren veresiye; kuşu salıverir gelesiye" diye bir tabela asmıştı. Fakat, boynu bükük gelen denizciye, iki kilo fasulye, bir kilo zeytinyağı vermekten de kendini alıkoyamamıştı. Hep: "Alışveriş miskal ile, dostluk kantar ile" deyip durmuştu.

Ama alışveriş de, dostluğu da, engin denizci gönlünün sonsuz, dipsiz ölçüsüyle ölçmüş. "Ver

Ali'ye, yaz duvara" diye diye sermayeyi kediye yükleyerek, topu şan ve şerefle pek şahane atmıştı!

Yetmişinden sonra, bir takaya gemici yazıldı.

Dede Kaptan Bay Çongurtekin'i götürecek kayıkta tayfa idi.

Taka açıldı. Denizde "çıt" yoktu. Sanki, ölen bir dünya, kızgın buğulardan ibaret bir mezara yatırılmıştı. Gök gürültüsünün koca sesi uzaktan uzağa, homurdana homurdana, mesafeleri arıyordu. Denizin yüzü, kabarıp inen kızgın bir kurşun levhaydı.

Günün batışında ebedi bir gidiş hali vardı. Dünya zindan oldu. Birdenbire geminin yanbaşılarından uzun uzun çığlıklar geçti. Sanki korkunç bir faciayı görerek saçları diken diken olmuştu, gözleri yuvalarından uğramış cinler gibi haykırışarak kaçıyorlardı.

Akdeniz'e "uysaldır" derler... Rahvan atın tekmesinin, ne denli pek olduğunu unutuyorlardı.

Gök, şimşeklerle paramparça oluyordu. Uzaklarda öten milyarlarca trampet ve çalınan milyarlarca tambur, koca Ege'nin en korkunç kasırgası –her dik şeyi yamyassı yatıran– provezza fırtınasının gelmekte olduğunu ilan ediyordu. O işte, fırtınaların imparatoruydu!..

Ak saçlı kaptan, ilk çığlıkta mukadderatının sesini duydu. Hint Okyanusu'nda boğulan tayfalarını hatırladı.

Eski düşmanı, gene karşısına dikiliyordu. Dede Kaptan'ın kamburlaşmaya başlayan sırtı, "Elif" gibi dikildi. Gözleri uyandı. Takanın kaptanı, kaptanlığı hemen Dede Kaptan'a verdi. Dalgalar onu alıp götürmesin diye, Dede Kaptan'ı, dümenin önündeki bodoslamaya dimdik bağladılar.

Aşağıda, ambarda sarsıntılar müthişti! Safranın altındaki sular, bütün ambarı, güverte braçiyollarına kadar yalıyordu. Bay Çongurtekin, her sözünde ken-

disine, kahve dövücüsünün "Hınk" deyciliğini yapmakta olan Kümbetoğlu Ticarethanesi'nin karşısında oturan yüzleri aradı. Ama kulağında kamçı gibi bir şey şakladı. Bu bir dolu tanesi, biber gibi yaktı ve hemen ardı sıra bir top patladı, kocaman bir davul çalındı. Bu bir yıldırımdı. Bay Çongurtekin'in bildiği, kendinden üstün mevkide olanlara hep "Hay hay!" demek ve tepeden gelen gümbürtüyü, mertebeler basamaklarına uyararak, merdivenden gümleye gümleye, basamak basamak inen bir top gibi, aşağıdakilere ciro etmekte...

Ama bu gök gürültüsü ne üst mevkiden olan birine, ne de alt mevkiden birine benziyordu. Şaşa kaldı doğrusu. Gök gürültüsüne bir emir savurdu diyelim; gürleyişin "evet efendim, sepet efendim" diye taklalar kıla kıla ta ufkun ötesine defolması gerekmez miydi ya? Ne edepsiz ve terbiyesiz bir deniz ve gök gürültüsüydü bu?

Fırtına azgındı. Siftah olarak Çongurtekin, gerçek bir şeyi duymaya koyulmuştu: Korkuyordu! Kasırga denilen ejder, soluğuyla Çongurtekin'in sapa-sağlam bildiği evreni paldır küldür yıkıyordu! Birdenbire dalga değil, fakat, kapkara sonsuzluğun hangi karanlık kovuğundan geldiği belirsiz, eli sopalı, koca bir dev, anıra anıra, gemiye bir topuz vurdu!

Taka, tepetaklak dikildi. Çongurtekin, öyle bir çığlık saldı ki, eksperliği göbeğinin içinde fırladı. Artık ambardakiler, birbirlerinin yüzlerine, yedikleri yemekleri "ötmeye" koyulmuşlardı...

Yukarıda Dede Kaptan, "provezza" ile, bir ölüm kalım düellosuna girişmişti. Düşmanın gözüne bakıyor; rüzgârı, denizi ve karanlığı kolluyor; hasmının gizli niyetini, nereden ve nasıl vuracağını anlamaya uğraşıyordu. Ayağının altındaki teknenin sıkıntısını duyuyordu. Takanın teknesi, kendi gövdesine yabancı bir cisim değildi. Eli kolu gibi, taka da gövdesinin

bir parçasıydı sanki. Artık dalga ve yalpa, "dalga ve yalpa" denemeyecek kadar aşırı idi. Bir aralık bütün okyanus, topyekûn güverteye biner gibi oldu. Fakat taka, sancak ve iskele omuzluklarıyla, bir dağı kaldırıyormuş gibi, bacakları titreye titreye kalkındı. Tam bu sırada göklerden dolular boşandı. Deniz, kaynayan bir kazan gibi gürledi. Ceviz kadar dolulardan, martı ve karabatak kuşları –kafaları patlamasın diye– sürü sürü tekneye uçuyorlar, baş ve kış altlarına sığınıyorlardı. Güvertenin üstü, bir deniz kıyısı çakıllığına döndü. Provezza birdenbire keşişlemeden driça ederek, batıda kırıldı.

Dede Kaptan'ı tebrik için gemicilerle yolcular güverteye çıktılar. Dede Kaptan, yerinde bağlı, haça gerilmiş bir İsa gibi duruyordu. Seslendiler! Cevap vermedi. Gözleri, bulut aralığından çil çil çakan yıldızlara bakıyordu. Dümendeki Dede Kaptan, artık bir cenaze idi. Gezinin sonuna ermiş, son fırtınasını yenmiş; bir dakika önce son soluğunu solumuştu.

Limana varıldı. Bay Çongurtekin, sağında solunda pür saygı yürüyenlere:

– İyi ki takada bizler vardık. Yoksa herifler bizi boğdururlardı. Efendim, tedbirli davranmak gerek! Öncesi de, sonrası da tedbirdir, diyordu.

Ötekiler:

– Hay hay! Ne isabet buyurdunuz efendim! diyorlar ve bu son derece derin anlamlı (!) sözlerin hayranı oluyorlardı.

Bu arada kaptanla tayfa, Dede Kaptan'ı, bağlı olduğu direktan çözdüler. Ölüyü, başaltına götürüp yatırdılar. Taka kaptanıyla tayfa çok üzgündüler. Güverteye çıkarken, Tantaravi Ahmet ve Şerikleri şirketinin sekreteri, kaptanla tayfanın önlerine dikildi. Sekreter, on adım ötede Çongurtekin'in kendini dinlediğini görünce, göğsünü kabartarak, kaptanla yanında duran tayfasına:

– Çok değerli Çongurtekin'in demincek söylediği sözleri dinlemiştir. İyi duyamadınızsa ben tekrarlayayım da, o derin sözleri kulağınıza küpe ediniz.. Tedbiir! dedi ama, bir söz daha edemedi. Kaptan sıkıntıdan patlamak üzereydi.

– Yeter artık, dedi, yarım saattir derin sözlerinizi dinliyoruz. Derin!.. Kuril Adaları suları gibi derin... Maşallah, sekiz bin kulaç derinliğinde! Denize bir şey atsan, bir haftada dibe varır, ta onca derin!.. Şimdi dinleyin bizi: Dede Kaptan'ın kimi kimsesi yok. Onu Bodrum'a götürüp gömeceğiz. Provezzadan sonra rüzgâr, kuzeye driça eder. Bu Köremen kıyılarında ise, barınacak yerimiz yok. Dünyada olan biten varımız da, bu takadan ibaret. Burada tekneyi parçalatamayız. Onun için, teftiş mi yapacaksınız, ne yapacaksanız bir iki saat içinde yapın. Kuzey rüzgârları almadan buradan ayrılalım. Ayrılmak istemezseniz, ben on mil ötedeki bir koya demirlemek zorundayım. O takdirde siz de bana ulaşmak için, çok engebeli dağ yollarından on mil taban tepmek zorunda kalırsınız. Bunlar sizin söylediğiniz gibi derin sözlerden değil. Ama, doğanın deniz yasası böyledir. Dede Kaptan'ı kaybettik; takayı da kaybetmeyelim.

Deniz tedbiri işte budur, vesselam...

ESKİ KÜLOT

Ege kıyısını bana çok övdüler. Ben de başımı alıp oralarda resim yapmaya gittim. Elimden geldiği kadar "Peyzaj" yaptım. Fakat arada sırada bir figür, bir de çıplak yapmak istiyordum. Gel gelelim, model yoktu.

Bir gün sokakta gezerken, giyinmesini pek beceremeyen, allı kırmızılı renklerle donanmış bir kadının dikkatimi çekti. Sokakta süprüntücülük etmekte olan biri, nedense kadına öfkelenmişti. Adamın pek akli başında olmadığı, bakışlarından ve davranışlarından belliydi. Kadına, "Veresiye veren kaltak" diye bağırdı. Kadında pek utanma denen şey yoktu. Ardı sıra bakınıyor, meydan okurcasına elini kalçasına koyup gevrek gevrek gülüyordu. Sokak satıcıları ve kapılarının önüne birikmiş dükkâncılar, bu duruma katılasıya gülüyorlardı. Kadının gövdesi, onun iyi bir model olabileceğini gösteriyordu. Tepeden tırnağa, ruhsuz, cansız ve güzellikten yoksun olsa da, kapkara gözlerden akan bakışları, başlıbaşına bir candı.

Yanıbaşımdaya duran dükkâncılardan bu kadın hakkında bilgi edindim. Züğürt delikanlıların kendisine imrenip durmasına dayanamazmış. "Gel!" dermiş onlara, "Paran olınca verirsin" dermiş. "Bol para versem bana modellik eder mi?" diye düşünüyordum. "Evet, elbette bana modellik eder!" diye cevap

verdim kendime. Ticari mantıkla başka türlü düşünülmezdi zaten.

Evine gittim. Küçücük bir bahçe. Bahçede dört, beş gösterişsiz çiçek. Evin önündeki çardak asması, yüklendiği yığın yığın üzümlele sendeliyor. Evse, bir kapı ve üç pencerele beyaz badanalı küçücük bir yapı. Tavanları, berrak Ege göğü gibi masmavi, içeri girdim. Temiz bir oda. Badanalanmış bir ocak. Bir kenarda sac mangal. Bir köşede kahve cezvesi ve takımı. Duvarla soğan salkımları, kıpkırmızı biber dizileri ve bir tava. Ortada yedi buçuk numaralı bir lamba. Ortalıkta bir toz, bir çöp, kötü kokuyu sezdirecek bir şey yok. Sonra pencerelerin ışık durumuna baktım... Eh, ev benim işime yarayacak. Konuştuk. Hatta, modellik teklifime sevindi. Ben, kazanacağı para için seviniyor sanmışım... Bir gün kararlaştırdık. Boya takımlarımı evine gönderdim.

Bu kadınla yakından ilgilenmek geldi içimden. Hakkında bilgi topladım. Köylüymüş. Gerçekten bu iklimin sıcak güneşinde, her yandan hayat doğar ve taşar. Daha küçük yaşta, erkenden kadın oluvermişti. Bakışlarına bir anlam gelmiş, kendisine yönelen bakışların turfanda anlamını sezmeye başlamıştı. Bakışlar arzuları, arzular ah vahları, iç çekişler sözleri, sözler de okşayışları davet etmiş. Eh, ondan sonra da neler olacağı belli değil mi? Peki; ya nikâhlar, baskınlar, dayaklar, doğumlar, kaçışlar, bozulan yeminler, kırılan kafalar, hıçkırıklar ve kahkahalar?...

Garip... Bazen geçmişle hiç ilgisi olmadığı halde yapayalnız köy yolunu tutarmış. Yolda bir otomobil ya da bir atlıya rasgelirse, onlar geçinceye dek bir çalının arkasında saklanırmış. Olmazsa; yolsuz, patikasız dağ yamaçlarına dalarmış. Kim bilir; belki de, doğdu doğalı kendisini sürükleyen, tepen, çiğneyen. yüzüne tüküren, sonunda eline bir "vesika" veren; binbir türlü gürültüyle gümbürdeyip duran dün-

yaya akıl erdiremiyordu. Akıl erdirip bir anlam vere-
mediği için de, dağda taşta yalnız gezmek istiyordu.

Yoksa, yaradılış bu çocuğunu kolları arasına alı-
yor ve "Ne olursa olsun evladımsın. Sana başka tür-
lü, başkasına başka türlü davranamam..." mı diyor-
du? "Hele şu kederine, tasana bak!.. Bakkala borcu-
nu, ev sahibine kirayı veremeyişine güleyim... Sen
çocukken seni nasıl sevdimse, şimdi de öyle seviyo-
rum. Güneşim gönlünü aydınlatır. Rüzgârlarım saçla-
rını okşar... Kulağına eğilir ve fısıldarım: Burda an-
nenle berabersin... Sana sütünü emdiren, sana nin-
nileriyle 'uyusun da büyüsün' diyen öz annenin koy-
nundasın."

Taş onu hiç aldatmıyordu. Her zaman katıydı.
Dağ, hiç yerinden kalkıp üzerine oturmuyordu. Hep
yerli yerindeydi o. Su hiç dalavere çevirmiyordu.
Hep yokuş aşağı akıyordu. Ve kadın tüm bunlara yü-
rekten inanıyordu.

Poz vereceği gün gelince, ışık daha yumuşak ve
ufki olur diye poz vakti olarak ikinci saatlerini seç-
miştim. Ama kadında bir sıkılma, hatta kesin olarak
bir sıkıntı belirliyordu. Soyunacağı anı geciktirmeye
uğraşıyordu. Hatta utanıyordu. Yüzüne -alında saç-
larının başladığı yere dek- bir kızartı harlamıştı. Beni
de bir utanmadır aldı. Kadına soyunmasını söyleye-
miyordum. Utanıyordum, vesselam.

Evde, tuvali yerine koydum. Pencere kapağını
ışığa göre ayarladım. Bunları yaparken yine utanı-
yordum. Acaba, içimde usurnâ varmayan, kavraya-
madığım ve kendimi utandıran bir düşüncem mi
vardı? Kadının gözlerinde, derinden derine duyan
kulakları mı vardı? İçimde konuşan düşüncelerin bir-
birlerine fısıldadıkları şeyleri bakışlarıyla mı dinliyor-
du acaba?.. Bütün çekinmezliğimi ve atılganlığımı
toplayarak giysilerini çıkarmasını söylediğim zaman,

yalnız yanakları ve yüzü değil, utancından ayaklarına dek, harıl harıl kızardı gibi geldi bana.

Bir bakışta bazen öyle bir gerçek çakışı olabilir ki; bin sayfayla anlatılan koca bir kitapta onun bir kıvılcımına bile rastgelinez. Bir avuç dolusu akrep ve arı yutmuşum gibi içim dışım utançla cayır cayır yandı... Bir uygun neden uydurup kadının yanından çıkıp gittim...

Ondan sonra kendisini gördükçe ona karşı içimden bir saygı duymaya başladım. Ona sokakta rastgeldiğim zaman, dünya sosyetesinin en ünlü kişileri arasında bulunmasam dahi, kadına en gür, en açık selamlarımı göndermezlik edemiyordum. Benim bu davranışım birçoklarınınca bir skandal sayılabilir. Varsın öyle sayılsın! İnsandan insana selam skandal olabilir mi hiç?

Bu, Anadolu köylüsü kadının duygusu, Roma'da giyinmiş ya da çıplak olarak, yontucu ya da ressam-lara modellik edenlerin duygularının tüm karşıtı idi. Artistlere ve Güzel Sanatlar Akademisi öğrencilerine model lazım olunca Santa Mariya Majiyore denilen kilisenin önünden yüzlerce basamaklarla aşağıdaki, meydana inen merdivenlere uğrarlar. Orada ailesinin her ferdi modellik edenler, öbek öbek oturur ve müşteri beklerler. Ak sakallı bir Beni İsrail peygamberinin resmini mi yapmak istiyorsunuz ya da bir su perisi Naiyad'ın suda oynadığını mı, yoksa örneğin bir melek yavrusunun uçuşa kalkmasını mı? İhtiyar, kız ya da çocuk, orada hepsinin modelini canlı olarak bulabilirsiniz. Oradaki ailenin her ferdi soyunup modellik eder. Modellik edecek on sekiz yaşındaki çok güzel bir kız, üç yaşından beri soyunmaya alıştığı için çırlıçıplak görünmekten hiç utanmaz. Ama ondan modellik etmesinden başka bir şey isterseniz, alacağınız cevap, pek kesin bir reddir.

Öteki köylü kızı ise, şimdi yapmakta olduğunu

çocukluğundan beri yapmaya alıştırdığı için utanmıyordu. Ama ona, modellik için soyun denince bütün çocukluk masumluluğu ile harlıyordu.

Hem şölen ve hem de verilen akşam yemeği bitmişti. Yemeklerin lezzeti ve tadı ayrı ayrı tartışılmış, tuvaletler dikkatle izlenmiş, yüze karşı bulunmaz övgüler edilmiş, arkadan kötülükleri sayılıp dökülmüştü. Bir kişi, sanki bin aynada kendisi gibi davranan bin gölgesinde "reveranslar" çakmış, "Pandomimalar" oynamıştı. Bando son parçasını "zırlamış", dans da sızıp durmuştu. Gece ilerledikçe, davetliler avuç ardından esneye esneye kapının yolunu tutmuşlardı. Biraz önce salonu dolduran ıssız kalabalık yerine, bu kez anlamlı bir sessizlik yayılmaya başladı. Bazı lambalar söndürülürken, pencere kıyısından bakan ay ışığı salonun loşluğunu aydınlatmaya koyulmuştu. Yedi sekiz kız bir köşeye sinmişler, Seniha'yı sorguya çekiyorlardı... "Nasıl? Oldu mu? Odada epeyce yalnız kaldınız... Tamam mı? Muratpaşa'daki altı katlı apartman da onunmuş, bugün duydum" diye fiskoslanıyorlardı.

Seniha cevap veriyordu: "Sormayın başıma gelenleri... Bugün hizmetçi kız çamaşırlarımı ütülerken, ne kadar yeni iç çamaşırım varsa hepsini yakmış. Hınzır kız, bana vaktinde haber vereydi; mağazalar kapanmadan gider bir külot satın alırdım. Allah belasını versin, hınzır kız, rengi solmuş eski bir külotumu koymuş temiz çamaşırlarımın arasına. Akşamüzeri karanlıkta, aceleyle o eski külotu geçirivermişim kıcıma. Bugün işi bitirecektim. Salonda bacak bacak üstüne atarken eski külotu görmeyeyim mi? İyi ki görmüşüm, yoksa yerin dibine geçerdim utancımndan... Ben de işi gelecek sefere bıraktım" diyordu...

ÇÖPÇATAN MEHMET

Ona, "çöpçatan" lâkabı takılmadan önce, memleketi olan Marmaris'te "Balıkçı Mehmet" derlerdi. Hemen hemen iki metre boyunda bir adamdı. Birinci Dünya Savaşında, Karadeniz'de Ereğli'den İstanbul'a kömür taşıyan bir gemide çalışırken gemi torpillendi. Balıkçı Mehmet kurtuldu. Ama başını bir yere mi çarptı ne, aklını oynattı. Ona, tütün tüccarından Fazıl Bolsatan acıdı. Hep İstanbul'da Moda'daki villasının önünde demirleyen lüks kotrasına tayfa olarak aldı. Ne var ki, ona çok iş gördürtmezler, kotraya gelen konuklara, yaşamöyküsünü anlatırlardı.

Yanık bir sesi vardı. Ama koca bir delikanlı olmasına rağmen emzikteki bir çocuk kadar masumdu. Şöyle anlatıyordu:

"Babamın orfos balığı, anamın da bir deniz kızı olduğunu söylerler. Söylerler ya, vallahi de yalan, bil-lahi de yalan! Güya ardımda balık kuyruğu, sırtımda da balık yelesi varmış! İşte bakın görün, var mı? Bunların hepsi arkamdan söylenen dedikodulardır. Benim anam yunusbalığıydı. Onun bir yavrusu varmış. Ama onu köpekbalıkları yemiş. Süt dişlerim çıkmazdan önce benim anamı da bir köpekbalığı yutmuş. Beni, yavrusunu kaybeden dişi yunusbalığı emzirip, sütanalığı etmiş bana. Ama onu da bir köpekbalığı yutmuş. Ondan sonra bana Süngerci Hasan baktı.

Dünya güzeli bir Hatice kız vardı. Bir gece o kızı tam öpeceğim zaman gümmm! diye bir gürültü koptu. Deniz ateş püskürdü. Ne oldu bilmiyorum. Ama beni hastane dedikleri bir yere götürdüler. Bana:

– Şanlı kahraman başından vurulmuş! dediler.

Ben onlara:

– Yahu ben kahraman filan değilim. Yunusbalığıyım ben, dedim. Sanki yalan söylüyormuşum. Yüzüme bir garip baktılar. Onlara kızdım:

– Yahu! dedim. Ben doğdum doğalı ağzımdan yalan çıkmadı. Yüzüme neden öyle kıtır atıyormuşum gibi bakıyorsunuz?

Ben kendimi bildim bileli anam yunusbalığı ve onun bir sürü arkadaşlarıyla beraber yüzer, gezer, tozardık. Vapurlarla yarışa çıkardık. Hızlanıp denizden fırlar, havada bir takla atar, güm diye denize düşerdik. Ne günlerdi onlar! İyice hatırlıyorum. Bir gece ayın on dördüydü. Deniz ıslıl ıslıl gümüşle kaynayıp hopluyor, zıplıyordu. Bu ışık çıldırışına, biz de cümbüşümüzü katıyorduk. İşte o gece Marmarisli Koca Hasan'ın sünger gangavasının ağına yakalandık. Hasan çok iyi adamdı. Bana, 'Oğlum' derdi. Bana insan giysileri giydirdi. Hep balıkla ahtapot yedirdi. Yürümesini ve insan gibi konuşmasını ondan öğrendim. Yüzmekten vazgeçerek, yürümek bana çok ağır geldi. Ama Hasan baba çok sabırlı bir adamdı... Yaşım on ikiye varınca artık bir yunusbalığı olmaktan çok, bir insan olmayı istiyordum. Onun için de deniz kenarına gitmeme izin verdiler. Artık denize atlayıp, kaçacağımdan korkmuyorlardı.

İşte bu sıralarda Hasan dayıya büyük yardımım dokundu. Çünkü denize dalar, koca koca balıkları elimle tutardım. Böylece yıllar yılları kovaladı. Büyüdüm, koskoca bir delikanlı olup çıktım. Balıkçılardan birinin Hatice adında bir kızı vardı. Herhalde onun da anası-babası yunusbalığıydı. Çünkü kız, tıpkı bir

balık gibi yüzerdi. Güzel mi güzeldi. Balıketi bir kızdı. Kaçırılmasını istiyordu. Babasının her gün koyda demirli kayığına oturur, ağlarını meretlerdi.

Ben balık avlamak için denizin altına dalarken, deniz altının büyük balıklarıyla arkadaş oldum. Büyük balık dediğim öyle on, on beş kiloluk torik ya da trança falan değildi. Bir iki tonluk koca balina ya da kolombos balıklarıydı. Siz belki de kolombos balıklarını bilmezsiniz.. Nereden bileceksiniz? Balık değilsiniz ki. Ben anlatayım size: Dört köşeli bir balıktır kolombos. Kuyruğuyla değil de kanatlarıyla yüzer. Hani onu yüzme öğrenmiş bir tepkili uçağa benzetebilirsiniz. Yalnız, ahtapot gibi kışından su fışkırarak, yani tepki yaparak yüzmez. Kanatlarını oynatarak yüzer. Birbirleriyle sevişir, çümbüş ederler, şimşek gibi hızlanırlar, oynaşırlar, havaya fırlarlar.

Bir iki tonluk oldukları için de, havaya fırlayıp denize düştüklerinde, altlarında kimse bulunmasını isterler. İşte bu kolombos balıklarının arasında canciğer arkadaşım olan ve Hacı Mehmet diye anılan kolombosa, Hatice kıza abayı yaktığımı, ne yapmaya niyetlendiğimi bir bir anlattım. Hatice ile birbirimize bakarak, 'Ah bir kavuşsak!' diye yutkunup duracak değildik ya!... Ben Hatice'nin yanına oturacaktım. Hacı Mehmet gelip kayığın demirini ağzına alacak ve kayığı son hızla açıklara götürecekti. Hacı Mehmet, bu işi yapmaya razı oldu. Ama işe girişmeden önce bir iki kez deneme yapmak gerekti. Limanda demirleyen kayıklardan birinin demirini ağzına alıp sürüklemeye koyuldu. Hacı Mehmet'in ağzı, her kolombos balığı gibi, başının altındaydı. Ağzındaki demire takılı zincir, koltuk altına dokununca, fena halde gıdıklanıyordu. O zaman fıkır fıkır gülmeye başlıyor, hiçbir kolombos balığının yapmadığı taklalar, zıplamalar, kıvrılmalar ve yay gibi bükülüp açılmalar yapıyordu.

Ben o halini görünce katıla katıla gülüyordum. Gülüşlerimde deniz yüzüne gönderdiğim hava boncukları, deniz yüzünde 'Lüp! Lüp! Lüp!' diye güm-bürdüüyordu. Sonra Hacı Mehmet bana:

'Bak arkadaş, bu iş böyle olmaz. Zincirin gıdıklaması bir yana, kayık demirinin kolu ağzımı öyle acıtıyor ki, deme gitsin. Bir gün koca bir köpekbalığı tutmak için olta yerine, bir koca kancaya yem koymuşlardı. Açgözlülükle yemi yuttum, ama kanca da ağzıma saplandı kaldı. Neler çektiğimi bir ben, bir Allah bilir' dedi.

Zincir Hacı Mehmet'e dokunmasın diye onun yanında yüzüyor, zinciri tutuyordum. Ne yapsam, zincir Hacı Mehmet'e dokunuyor, o da hava fişegi gibi hızlanıyordu. Ayrıca; ben Hatice ile kayıktayken zinciri kim tutacaktı? Mahmuz bir beygiri nasıl etkilerse, bu zincir de Hacı Mehmet'e öyle etki ediyordu. Anladım ki; dostum Hacı Mehmet ve öteki kolomboslardan iş çıkmayacak. Ben de Hacı Hasan denilen ahtapot arkadaşşıma baş vurdum –O dost ahtapot benim için olduktan sonra her şeyi yapar, kendini kızgın yağlı tavaya bile atardı. Tabii sığabileceği bir tava bulursa, Hacı Hasan'ın sekiz bacağıının birinin ucundan öteki bacağıının ucuna dek tam dört metre mesafe vardı–.

Dibe dalarak orada duran bir demirin başına geçtik. Hacı Hasan'a demiri dipten kaldırdıktan sonra, nasıl tutacağını öğrettim.

Öyküsünün burasında dinleyiciler, sözünü balla keserek, "Baksana Çöpçatan Mehmet, bu Hacı Mehmet'ler, Hacı Hasan'lar, aklımızı karıştırıyor. Hacı Mehmet, Hacı Hasan'lar kim ola ki?" dediler. Çöpçatan Mehmet de:

"Aaa üstüme iyilik sağlık... Size ta başından beri anlattım ya... Aklınız neredeydi! Hacı Mehmet kolombos balığıdır, bilmiyor musunuz? Bizim Marmar-

ris'te, hatta sizin bu Moda koyunda boldur onlar... Görmediniz mi yahu!... Hacı Mehmet, kabadayı bir kolombostu. Ağırılığı iki ton kadar gelirdi. Kolomboslar Kızıldeniz'de de bulunur. Kızıldeniz de Mekke'ye yakındır. Siz duymadınız mı? Develer bile Mekke'ye gidip, gözlerinden şakır şakır yaşlar döke-rek, 'Ahh!' diye secdeye varırlarmış. Tanrı'nın bu budala hayvanı gidip hacı olur da, kolombos ve ahtapot gibi Tanrının bu akıllı yaratıkları neye hacılıktan yoksun olsunlar? Düşünsenize biraz. Dedik ya anam yunusbalığıydı. Sütünem de öyle. Severim ben, anamı ve balıkları. Bir amiral bile denizden ne anlar? Denizin ne olduğunu balık bilir. Denizin o yeşili içinde geçer günleri. Denizde doğar, denizde ölür. Her an denizi görebilsin diye gözkapakları bile yoktur. Gözünü sevdiğimin denizi... Dedik ya, ıslıl ıslıldı; deniz geceleri dünyadan uzaktır...

Hatice'yi düşünüyordum... Ne demek düşünüyordum, kapaksız açık gözlerimle onu görüyordum. Ben ona, o bana dudaklarını uzattı. Tam öpeceğim zaman bir kıyamet koptu. Gece cehennem oldu. Öpemedim Hatice'yi, o da öpemedi beni. İşte o öpüşe varmak için Hacı Mehmet'le Hacı Hasan'ı yardıma çağırdım.

Demiri tutup dipten sökmek, Hacı Hasan'a tereyağından kıl çekmek kadar kolay geldi. Demirle yüz-meye kalkışınca, gemi demirinin ağırlığından olacak, Hacı Hasan bir kavis çizdi ve sonra tepetaklak gele-rek başını 'güm' diye dibe vurdu. O sırada geçmekte olan iri çipura balığı sürüsünden en büyük ikisinin kuyruğundan tutarak Hacı Hasan'a armağan ettim. Zavallı Hacı Hasan utancından kıpkırmızı kesildi.

Bu işi, sana dostluk olsun diye yapıyorum, balık için değil. Ben tüccar değilim, demek istiyordu, koca Hacı Hasan. Ben ısrar ettim. Onun üzerine çipuraları yuttu ve bana teşekkür etti.

Oracıkta aklıma parlak bir düşünce geldi. Hacı Mehmet kolombosunun sırtına, Hacı Hasan ahtapotu dört kolu ile yapışsa, işte o zaman Hacı Mehmet kolombosu yüzer; Hacı Hasan ahtapotu da gemi demirini kollarıyla tutar. Bu düşüncemi hemen iki arkadaşıma açtım. Onlar da güle güle, 'Hay hay!' dediler. İşe girişmeden önce, yani Hatice kızı kaçırmaya kalkmadan önce, bu işin başarılp başarılamayacağını anlamak için, birbirini seven bir çiftin kaçırılmasını denemeyi düşündüm.

Bir Esmâ kız vardı, bir de Esmâ kızın babasına tayfalık eden Tosun Süleyman... İkisi birlikte kayığa otururlar, birisi, yani Esmâ kız babasının 'pareketası' nı' yemler, diğeri de ağları hazırlardı. Yalnız bir kez göz göze gelmişlerdi. İkisi de can evlerinden birbirlerine vurulmuşlardı. Ondan sonra birbirlerinin gözlerine bakınca 'eyyâm-ı buhûr'da güneşe bakmışlar gibi gözleri kamaşırdı. Birisi iş yaparken başını eğdiği zaman, diğeri ona hırsızlamadan bakar, o anda hazdan mı, acıdan mı, korkudan mı, zindan karanlığından mı, dondurucu bir soğuktan mı, kavurucu bir ateşten mi, yoksa bunların hepsinden mi tir tir titrerlerdi. Kaçırma işini, yani çifte kumrular kayıktayken, kayık demirini dipden kaldırıp, kayığı açık denizlere götürme işini ilk önce onlarda denemeye karar verdik.

Ben Hacı Mehmet'le Hacı Hasan'ın yanında yüzüyordum. Sevişen pısırik ve çekingen iki genç sandalda oturadursunlar, Hacı Hasan demiri sökünçe, Hacı Mehmet'in sırtına bağdaş kurup oturdu. İşte o zaman Hacı Mehmet hızla, veryansın etti. İki kara sevdalıyı taşıyan sandal birdenbire çıldırmış gibi denizleri şırırt diye yırttı yırttı gidiyordu. Bir aralık sevgililer ne durumda diye denizin yüzüne doğru geldim. Suyun üstüne çıkmamaya gayret ediyordum. Şaka değil Ege Denizi bu! Suyu havası gibi berraktır. Beni görebilirler. Sandal, denize duman attırarak

Rodos yolunu tuttu. Onları sandalda gördüm. Tosun'un gözleri faltaşı gibi açılmış, sandala tutunuyordu. Esmâ da, kolları ve bacaklarıyla Tosun'a sarılmış, ahtapot gibi tutunuyordu. İçimden: 'Eh bu iş oldu' dedim.

Böylece, Marmaris'ten yirmi deniz mili kadar açıldık. Onları orada bıraktık. Kızla erkek kapıştılar küreği! Yirmi mil deniz kürekle kolay mı kazanır? Sevişen çift gece yarısından iki saat sonra Marmaris'e vardı. Vardılar ama Esmâ kızın babası, çiftesine domuz kurşunu koymuş kıyıda bekliyordu. Hiç şakaya gelmez, öyle aşna fişneden çakmaz eski kafalının biriydi Esmâ'nın babası. Tosun, ihtiyara neden gittiklerini, neden dönmekte bu kadar geciktiklerini kızlara bozara anlattı ve 'Bana inanmazsanız Esmâ hanım burada ona sorunuz,' dedi. İhtiyar fena halde gülüyordu. Tosun'a, 'Bak evlat, bir kolombos balığının sizi yirmi mil açığa sürükleyip, orada bıraktığına Esmâ'nın tanık olması gereksiz. Ben kırk yıllık balıkçıyım. Siz bunları külâhıma anlatın, dedi. 'Haydi arkama düşünüz. Dedikoduların çıkmasını önlemek için gidip İmam Abdullah'ı uyandırıp nikâhınızı kıyalım. Ondan sonra ikinizi ahıra kilitleyeceğim. Orada ne halt ederseniz edin!'

Eh sevgililer başbaşa kaldıktan sonra çöplük bile cennet olurmuş. Hem de ahırda diz boyu saman varmış. İşte o zaman iki canciğer dostum Hacı Mehmet'le Hacı Hasan bana 'çöpçatan' dediler.

İşte denemenin böylece çok başarılı sona erdiğini görünce, Hacı Mehmet ile Hacı Hasan'a:

'Ben Hatice kızla sandala bineceğim. Siz de ne yapacağınızı biliyorsunuz artık,' dedim. İkisi de çapkınca göz kırptılar. Sandala bindik. Kayık uçup açıldı. Tam Hatice kızla dudak dudağa geldiğimiz zaman bir gümbürtü koptu. Ötesini biliyorsunuz" dedi. Derin derin içini çekti, sustu.

Acımaklı bakışlarla dinleyenlerin hepsi de susuyorlardı. İçleri cızzz... edip duruyordu. Dinleyenlerin ikisi kulaklarına eğilerek, "Zavallı çöpçatan! Hâlâ başında, Karadeniz'deki şimşekler çakıyor" diye fısıldadı...

CANKURTARAN ANIRTI!

Deniz kıyısında, çardak altında oturanların hepsi de iskemlelerini Karamanoğlu yönüne çevirdiler. Karaman Kaptan boylu poslu, gür sesli, güleç bir adamdı. Sesini: "He...heey..." diye salıverdi miydi, masa üstünde bulunan bardak, çanak adına ne varsa hep yollanırdı. O kalın vapur düdüğü sesinin saldıgı titreşimleriyle çok geçmeden heyecanla anlatmaya başlardı:

Skarpontos açıklarındaydık. Kayığın ambarında istiflenmiş torba torba şu bu eşyadan başka, on tane de Kilis eşiği bağlıydı. Onları İskenderiye'ye götürecektik. Mayıs ayıydı, anlayacağınız, tam eşeklerin azdığı ay! Ama derler a: En kabadayı denizcinin karısı mayıs ayında dul kalır! Anlayıverin artık.

Berbat bir geceydi. Karanlık yeri göğü yutup yok etti. Göz gözü görmez oldu. Direk başında tostoparlak bir ışık parlayakoydu. –Bir elektrik olayıdır bu! Gemi arması iplerinde bir ya da birçok ışık peydah olur, gemiciler hayra yormazlar. Fırtına kopacağını gösterir.–

Ahmet:

– Kandil! Kandil! Aman gaz tenekesi çalalım da defolsunlar! diye bağırdı.

Tenekeleri birbirine çarparak güm güm öttürdü. Işıklar teneke gürültüsüne tempo tutarmış gibi, bir de sıçradıktan sonra söndüler. Ama çok geçmeden

bir kocamanı baston ucunda çaktı. İpin ucundan sağa kaydı, sola kaydı, öldü. Ama bu kez de çarmık ipinde dizi dizi damlalar yandı. Kayıkta mahya mı kuruyorduk? Hava leş gibi gübre kokuyordu. Ufuklar mı kokuyordu ne! Sanki ufukların üzerinde ağır ağır zincirler sürükleniyordu da gümbürdeye gümbürdeye homurdanıyorlardı. Kapkara gök, bir sürü kıpkızıl şimşeklerle tuzla buz oluyordu arasına. Birdenbire cam tabakaları gibi bir yağmur inmeye koyuldu. Tepemizdeki bulut mu, yoksa koca bir kara tulum muydu da, yarılmaya üzerimize okyanusu boşaltıyordu. Sonra da hurra!!! Birbiri ardınca sağnak üzerine sağnak uçu.

Neşe uğradığımızı anladık. Pişmiş kelleye gökten büyük ikramiye mi iner? Güverteyi, sinekkaydı tıraşıyla perdah olmuş yanak gibi, bütün ıvır zıvırları ambara alarak, tertemiz ettik. Kayığın başı başlı olmasın da, dalgaya kolay kalsın diye başaltındaki takım taklavatı hep kış altına tıktık. Küçük ve yeni fırtına yelkenini taktık. İplerin kimisini çarçabuk değiştirdik. En yeni ve sağlam ipleri yerlerine geçirdik. Bilirsiniz a; insanın tam tersine, kayık kılık-kıyafetinin en yenisi, asıl fırtınaya karşı giydirilip gelin gibi hazırlanır.

Hepimiz görüşmeye hazırlanan pehlivanlar gibi, neredeyse anadan doğma, çırılçıplak soyunduk. Karanlıkta işleyecektik. Üstümüzde başımızda ceket düğmesi gibi, öteye beriye takılacak şeyler olmaması gerekiyordu. Bir ceket düğmesinden ötürü alabora olan ve içindeki üç, dört kişiyi boğarak dibe giden bir kayığı bilirim...

O sabah Hüseyin'e:

– Ulan, ölünceye dek senin gibi namussuz bir adamla konuşursam, suratıma haaak tüh! diye tükürsünler, diyen Süleyman, baktım:

– Aman kardeş, şöyle yap, böyle yap... diye tı-

piş tıpış öğüt veriyordu. Şaka değil, can pazarıydı bu!... Ana baba günü yani. Denizde bir tehlike olunca, dargınlıkların gönülleri arasında öyle bir kardeşlik bağı bağlanırdı ki, deme gitsin. Birisi dünyanın en kibirli sultanı, öteki de dünyanın en hor görülen, çiğnemen dilencisi olsa, birbirine öylesine bağlanırlardı ki, ikisini de çift sarılı yumurtadan çıkma, çifte kumrular sanırdınız. Denizdeki yürekler birleşince, kopmaz, gevşemez demir ve çelik bağlar, "pes" der. Hey gözünü sevdiğimin denizi hey!.. Hele bir kasırga makamından ötekoysun; yalanı dolanı, sultanı köleyi, zengini fakiri, kibarı dilenciye -ne bileyim- çürük çarık, ıvır zıvırı, cartı curtı paramparça eder. Fırtına soluğuyla "Alın size pezevenkler!" diyerek üfleyp savurur atar! Ortada kala kala cascavlak insan kalır.

Birbirimize neler duyduğumuzu anlatıyorduk. Anasını satayım nenin nesini anlatacaktık yahu?.. Söylemekle neleyecektik sanki. Duyuyorduk a! Her birimiz ne duyuyorsak taa içimizde duyuyorduk işte. Bunun başı da kıcı da kasırgaydı vesselam!..

İşte ona karşı marifetlerimizi bir bir denedik. Gemiye 'Traversa'ya aldık. Hani şu gemi kıyamet rotasında durur, dalga geçtikçe, dalgaları pruvayla baltarmış gibi onları bir bir yarar... Kasırga kurnazlığımızı yutmadı arkadaşlar! Bana mısın, demedi meret.

Hiçbirimiz öyle tatlı su denizcisi değildik. Sırım gibiydik her birimiz. Herhangi birimizi dama taşıymış gibi başından tutup güverteye çakıverseniz, açık bacakları üstünde çeliktenmiş gibi dinele kalırdı. Ayak tabanlarımız yere vurulan kuru boynuzmuş gibi güverteye emişirdi. Kayık bir yana eğilse bile ayak tabanlarımız güverteye yapışmış kalırdı. Açılmış bacaklarımız üstünde sapasağlam durur, sendelemez, devrilmezdik. Ama geminin bir yerinde bir ip laçka ya da aganta edilecekse adam bir sıçrayışta oradadır...

Neyse! Kasırğa denizci oyunlarımıza hiç gelemedi. Yapılacak başka bir iş yoktu. Boca alabanda kasırganın önüne-katıldık. Fırtına da dalımıza bindikçe biniyordu. İki direk yay gibi öne eğildi. Sağnak kesilir gibi oldu muydu, okunu atmış yay gibi sıçrayıp yerine dineliyordu. Gözlerimle görmeseydim, ağacın kırılmadan bu kadar eğileceğine dünyada inanmazdım. Kaçıyorduk fırtınanın önünde. Otuz otuz beş mil böylece yol aldık. Duman, savruntu, köpük, burgaç ve kayık birbirimize karışa karışa fırlıyorduk. Arkadan gelen sağnakların zılgıdında, kulaklarımız öne kapandı sökülmemek için.. Saçlarımız da yolunuyordu sanki. Arkadan savrulan deniz damlaları ensemize boşanan iri saçmalı çiftte sıkıları gibi canımızı yakıyordu.

Yol almaya başlarken:

– Lübnan'a varınca şöyle yapacağız, böyle yapacağız! diyen arkadaşlar, farkına varmadan şimdi:

– İnşallah... Eğer limana varırsak!.. diye söze başlıyorlardı.

Bir şey görmüyorduk. Sanki gece, denizin ortasında körebe oynuyorduk. O oyunda sanki gözlerimize kalın ve kara bir çuha bağlanmıştı. Ben Kalimnos'a dört beş mil kaldığını tahmin ediyordum.

Mahmut bana:

– Gözünü dört aç! Küdür burnuyla Pamuk Dede burnunun arasından geçeceksin! diye bağırıyordu. Deli miydi ne? Gerçi, şimşek arasına göğü kılıç gibi biçiyordu, ama aydınlatmıyor, gözlerimizi kamaştırarak büsbütün kör ediyordu.

Ben:

– Bir şey görmedikten sonra gözlerimi dört değil bin açsam ne çıkar ondan? Pamuk Dede'yi ve Küdür burnunu görmeyince nereye gideyim? İşte gidiyoruz ya! diye bağırdım.

Mahmut da gırtlğını patlatırcasına, biz böyle habire uçarken "yüz kulaç kadar önümüzde denizden bir eşek anırdı..." deyince Karaman'ı dinleyenlerin hepsi de birden: "Ey Karaman! Bu kez pek kocaman attın..." diye güldüler. Gülmeyip ne eylersin bre!

Karamanoğlu:

– Durun a canım anlatayım! Biz kendimizi açık denizde sanıyorduk a, meğer karanlıkta Kalimnos'a ya da Küdür'e değil neredeyse İstanköy'ün Aya Fuka burnuna baştan kara edecekmışız. Burnun yanındaki koyda bir tarla var a, oradaki eşeklerden birinin anırtısı tutmuş. Eşeğin anırtısı bize bülbül sesinden çok daha tatlı geldi. Eşek anırmıyordu halimiz yamandı. Anırma deniz feneri görevini gördü. Hani orada kaşları çatık kayalar var a, oralara tam yolla çarparak tuzla buz olurduk.

Karadaki eşek anırtısına karşılık, bizim on Kilis eşiği bir konser tutturmasınlar mı? Kim bilir karadaki eşiğe ne diyorlardı? "Ah sorma başımıza gelenleri. Neye uğradığımızı pek anlayamadık. Başımıza gelenler ne çayıra, ne bayıra, ne samana, ne ahıra benziyordu," diye mi dert yaşıyorlardı acaba? Valla hi hepimizin sınırları boşandı. Bizi bir gülmedir tuttu. Ama nasıl, soluğumuz kesilinceye dek... Biz güldükçe, hem denizden ve hem de karadan anırdılar... Söyledik a, mayıs ayındaydık. Bu kadar güldüğümü hiç hatırlamıyorum. Hiç gülünmeyecek yerde insanın gülesi tutar mı, tutar ya!

Nerede olduğumuzu anlamıştık. Ama çilemiz bu kadarla tamamlanmıyordu. Bilirsiniz ya, limanların ağzı dar olur, ne de olsa açıkta kendine serbest yayılım bulan dalgalar zaten pek iri yarı olan şeylerdir. Ama limanın huni gibi dapdar ağzına sıkışınca büsbütün kabarıp çıldırırlar. Çarpıntı çalpak kargaşalığı ortasında dalgalar, birbiri ardınca ayak ucuna kalkmış gibi dimdik yükselirler... Enikonu yaklaşmış bu-

lunduğumuzdan, kıyının kayalarını hayal meyal seçebiliyorduk. Yüz binlerce ton ağırlığında koca izbandut dalgaları yiyen kayalar temellerinden zangırdıyor, gök gibi gürlüyorlardı. Burada sağnağı olduğu gibi yelkene almak, ok gibi fırlayarak kayaların üzerinde parçalanmaktı. Yolu gereğinden fazla kesmekse, çağlayan gibi arkamızdan akan denize takımıyla girip kaynamak demekti. Ne yapıp yapıp, denizin patlaması azalınca içeriye kaçamaktan kayıvermemiz gerekiyordu.

Arkadaşlar kürekleri taktılar. Denizi kolluyordum. Yatıştığı bir sırada kürekçilere,

– Haydindi arkadaşlar!.. diye öyle bir nara saldım ki; kıyamet günü olsaydı "İsrafil sûru" öttü diye ölümler ayaklanırdı. Altı kürekçi dimdik ayağa kalktı. Koca dalgaların bir azmanı, ıhlıyan bir dağ ayısı dalga anggg! angggg! diye önümüzde yürüyordu. Tepesi fosfor çaktı, boynunu eğdi... İşte o zaman kürekler hepten kuş kanadı kesildi. Hemen dalganın ardından yetişip sırtına bindik. Dalga altımızda haşıl haşıl apak köpürüyordu. He.. Heyyt! Ne baş döndürücü yükseklikti o! Dalga, köpük, kayık, insan ve eşek, topumuz birden bağıra anıra yallaah! limana girdik. Kayık dalganın üzerinden yavaş yavaş bir kaymak kayganlığının tadıyla kaydı, kaydı, kaaaydı ve süt gibi durgun koyun koynunda usulca duruverdi.

Hemen karaya fırladık. Bize anıarak, salık vermiş olan cankurtaran eşeklerin boynuna sarılarak, o güzelim dudaklarından, gözlerinden öptük. Fırtınadan ötürü hayvancıklar uyuyamamışlardı. Anasının karnından taptaze yavrulanmış gibi kadife tüylü bir sıpanın yüzüne yanaklarımı sürdüm. O akşam canlıydılar onlar da. Anırışlarında, insana benzeyen, canayakın, acı ve kanı sıcak bir "Hey hey!" vardı. Ne olacak a canım; ha koru bülbülü, ha süt kuzusu, ha buncağızlar!

Tarladaki eşekleri, koyunları bekleyen sekiz yaşlarındaki bir Rum kızı vardı. O da kuşaktan kuşağa yũzyıllarca denizciik etmiş bir denizci yavrusu olduğu için halden anlıyordu. Tatlı sesiyle:

– Thelete gala kumbare? Yani: "Sũt ister misi-niz babalıklar?" diyordu. İstemez olur muyuz? İsteriz be yavrum. Denizde ağzımızın ii şapa dũnmũřlũ. Demincekki ileden sonra insan yavrusunun sesi, il il yıldız ışığı gibiydi... Ah! Denizin zılgdını yedikten sonra asıl içilecek olan "Aslan sũtũydũ" ama bunca ikrama bin aslan sũtũ, ejder dev sũtũ feda olsundu. Kızcağız sũtũ sağıp getirdi. Yavrucak kente dũnmek ũzereymiř. Hemen kayıktaki tambura ile curayı ge-tirdik. Eşekleri, koyunları, inekleri ũnũmũze kattık. Uzun Hasan, yorulmasın diye çocuğu omzuna bin-dirdi. İki bacağı Hasan'ın sancak iskele yanakların-dan, gũđsũne sarkıyordu. Dereyi tepeyi tũrkũlerimiz-le ınlatarak kent yolunu tuttuk.

Artık, "inşallah limana varırız..." umudu; "Ma-şallah limana vardık..." diye gerçekleşince, artık fırtı-nanın anısı kalır kafalarda. İşte o zaman fırtınayla bir benzerlik sezeriz içimizde. Sanki fırtına, bir kũtũlũđe, "Yok, olmaz! Hayır!" diyen bir protestodur. Gũreř-ten sonra yenenle yenilen el ele tokalaşırlar a! Onun gibi bir şey, iki yan da boy ũlũřmũřlerdir. Bu boy ũlũřmede iki yan da iten bir yiğitlik duyar kendin-de. Biz de ũyleydik kentte taban teperken...

Karamanoğlu, sũzũnũn burasında durakladı. ũnkũ dinleyenlerin ikisi, ũũ horluyordu. Bir kahve ismarlamak için kahveciye dũndũ. O da iki elini ku-cağına devşirmiş, şekerleme kestiriyordu.

ardakaltı kahvesinin ũnũnde kumsala gelen dalgalar, yũrek arpışları gibi dũzenli yavaş yavaş fış-lıyorlardı. ardaktaki harup dallarının kuru yaprakla-rı, sağnak sağnak yelpazeleyen rũzgãrda dalgalara cevap verircesine fısıldıyordu. Uzaktan kumruların

mahmur ötüşleri şimdi duyuluyor, şimdi duyulmuyordu. Karamanoğlu'nun kızışmış ağızla anlattıkları gitgide yavaşlamıştı. O da kumsala serilen hasırların üzerine uzandı. Daldı. Hava sıcaktı. Arasıra esen sağnaklar: "Uyu yavrum" diye fısıldayarak saçlarını karıştırıyor, onu uykuya kandırıyordu. Göz kapakları ağırlaşarak, yarı yarıya kapandı. Onların ardındaki bakışı, önündeki deniz mavisine daldı. Çok geçmeden gönöl gözleri mavi bir düşe açıldı.

YOL VER DENİZ, GEMİCİ GELİYOR!

Fatma, beş altı gündür doğum sancısıyla kıvranıyordu. Fakat çocuğu bir türlü doğuramıyordu. Doktorun çocuk doğurtmaya yarayan aletleri şusu busu yoktu.

– Kadını acele kayığa bindirip Rodos'a götüremezseniz kadın da çocuk da mutlaka ölecek, dedi. Fatma'nın hısım akraba, konu komşusu, o küçücük kentin limanında sıralanan gemici kahvelerine koştular.

Basık tavanlı gemici kahvelerinde gemiciler pra-fa, altmışaltı, fitil oynuyorlardı. Nargile tokurdاتیyorlar, içtikleri sigaranın izmaritlerini yerlere atıp topuklarıyla çiğniyorlardı. Dışardaysa, yetmiş yaşındaki ihtiyarların bir eşini daha hatırlayamadıkları koca bir fırtına asırlık ulu ağaçları saman çöprü gibi kırıyor, yere çarpıyor, çiğniyor ve denizlere duman attırıyordu.

Fatma'nın balıkçı kahvelerine koşan konu komşusu, soyu sopu gemicilere vardılar, hep birden:

– Haydi kalkın! Rodos'a gideceğiz, dediler. Gemiciler omuz silktiler: "Rodos'da iki kere ikinin dört ettiği gibi sultan olacağımızı bilsek limandan demir kaldırmayız. Deli misiniz yoksa? Bu havada denize açılmak boğulmak demektir. Şu kasırgaya avuç kadar yelken göstermeye gelmez" diye bağırdılar. Gene iskambilleri masanın üzerinde şaklatmaya devam ettiler. Fakat ölmekte olan bir anayı ve çocuğunu

kurtarmak için Rodos'a gidileceğini duyunca, bu kez bütün gemiciler hep birlikte ayağa kalktılar. Hepsi de gönüllü olarak gitmeye kalkıştılar.

Davut Kaptan'ın "Yatağan" adlı tirandili, limandaki iki yüz kayığın içinde en denizcisi, en yollusuydu. Fakat iki yüz tayfaıyla gidemezdi. Gönüllü gemiciler arasından yirmi tanesini kura ile seçtiler. İhtiyar Hüseyin Dede de bunların arasındaydı. Hüseyin Dede'nin on bir yaşında afacan bir oğlu vardı. Açık denizlerin kokusunu alarak kendini denizciliğe vermesi için babası, açık seferlere gidecek büyük gemilere binmesini yasak etmişti. Çocuk Yatağan'ın Rodos'a gideceğini duyunca, hemen limana koşmuş, gizlice palamara tırmanarak, kayığın ambarına kaymış, başaltında karanlık bir kovuğa gizlenmişti.

Fatma'yı teskereyle gemiye taşıdılar. Kayığın ambarına koydular. Fırtınaya karşı geminin tüm yelkenlerini açacaklardı. Kadını ölümden önce yetiştirmek gerekti. Yelkenleri "İssa" ederken yirmi gemici hep bir ağızdan: "Savulun dalgalar, enginlere gidiyoruz!.. Yol ver deniz, biz gemiciler geliyoruz!.." türküsünü tutturdular. Tam pupa gideceklerdi. Ön ve arka direklerin büyük randa yelkenlerinin birini sancağa, ötekini iskele yanına, sağlı sollu ayı kulağı gibi açtılar. Bu iki yelkenden başka kayığın bez adına nesi varsa, ne kadar kanadı varsa hepsini üst üste gerdiler. Patlatılan bir topun dumanları içinden çıkan kızıl alevin şimşegi gibi, Yatağan da tozu dumana katarak öyle ileri fırladı. Serpintiler, bir yangının ateşleri gibi direk uçlarından daha yükseklerle savruluyordu. O kapkara fırtına içinde gemi, zindanda öten bir kuş gibiydi. Deniz ortasında har vurup harman savuruyordu.

Kayık böyle şahlanırken, Hüseyin Dede'nin oğlu gizlendiği yerden çıktı. Artık onu geriye gönderemezler, gemiden kovamazlardı. Çocuk, birkaç tokat

ve tekmeyle ise çoktan razıydı. Kızmasına kızdı babası, ama darılmasının, azarlamasının sırası değildi. Arasına gemiciler birer ikişer ambara iniyorlar, sevine sevine güverteye dönüyorlardı. Yüzlerindeki sevinç kadının hâlâ sağ olduğunu müjdeliyordu.

Artık yolun çoğu aşılmış, azı kalmıştı. Sömbeki Adasını kıyılarıken; uçurumlar, dağlar paniğe kapılmışçasına, kayığın yanından arkaya doğru kaçıyorlardı. Adanın son burnundan kurtulduktan sonra yarım saat içinde Rodos limanına demir atacaklardı. Yatağan, sulara kıvılcımlar sıçratarak burundan fırladı. Fakat o ne! Bütün gözler dehşetle faltaşı gibi açıldı. Tam önlerinde ve pek yakınlarında kapkara bir tornad dev bir topaç gibi dikiliyordu. Deniz mürekkep gibi kapkara ve canlı, ufuktan ufuğa tiril tiril titriyordu. Hortum arasına fırıl fırıl burgaçlıyordu denizi. Kasırga, denizcilerin türkülerini bir güz yaprağı gibi uçan yelkenlere dolaya dolaya havaya uçurdu.

"Yol ver gemiciye" diye çınlayan türküler, bulutların gürleyen şimşeklerine karıştı... Bir kıyamettir koptu. Yatağan tam yolla o göz gözü görmez kargaşalığın ta göbeğine daldı. Kayıkta yirmi seçme denizci vardı. Yapılacak başka şey yoktu. Sağlı sollu dev kulaklar gibi gerinmiş, sancak ve iskele yelkenleriyle –yani ayı kulağı arma düzeniyle– alabildiklerine uçuyorlardı. Yirmi denizcinin kırk kulağı arkadan –hapazlamasına– kamçıl原因an rüzgârın etkisiyle ters dönerek yanaklarına yapışır gibi olmuşlardı. Bu yirmi denizcinin tüm dikkati arkalarından gelen rüzgârın basıncını iki kulaklarında da denk tutmaktı. Bir kulağa öteki kulaktan fazla baskı gelmesi, kayığın rotasının bir yana –ya sancak ya iskele yanına– kayması demekti. Bu ise o ayı kulağı yelken düzenini altüst ederdi. Bu da gemide paramparça olan yelkenler, çatur çatur kırılan serenler, uçan, savrulan insanlar kıyame-ti içinde, 'kayığın ve tüm içindekilerin ölmesi demekti.

O zindan karanlığının ta göbeğine dah eden geminin bir yanında dört, öteki yanında da dört denizci daha vardı. Dümeni tutan sekiz denizci bile dümeni zor tutabiliyordu. Birkaç denizci daha yanlarındaydı, yedek olarak. Çünkü arasına dümen, onu tutanların kollarını koparırcasına tepiyordu. Dümenin dört yanı bir kara kalabalıktı. Yatağan denilen gemi o karanlık kargaşalığa atılırken denizciler dişlerini kırararcasına sıkıldılar, ölümün esneyen karanlığına geçmekte olduklarına hemen hemen emindiler.

Bir kıyamet koptu. Armanın hemen topu kırıldı. Gözleri kör, kulakları sağır eden bir şimşek top gibi patladı. Sonra gemiye taşlar yağıyor gibi oldu. Denizciler ellerine geçen tahta parçası, yelken parçasıyla başlarını korumaya çalıştılar. Rüzgâr bıçak gibi kesildi. Tayfa birbirini aradı, neyse, çok şükür; uçan, ölen olmamıştı. Ama arma namına dik duran hiçbir şey kalmamıştı.

Kayığın ambar ağzında kadın çığlıkları duyuldu. Fatma korkuyla çocuğu doğurdu, "erkek bir çocuk" diye bağıırıyordu. Denizcileri sinirli gülüştür tuttu. Rodos Adasından kayığın ne halde olduğunu gören dört beş kayık, tüm tayfalarıyla yetiştiler. Kazaya uğrayan geminin Rodos limanına girişi pek görkemli oldu. Kıyıya üşüşenlerden bir alkış koptu...

KOCA KIZ

Köy demircisiydi. Ona, "Ayı Mehmet" derlerdi. Ama yüzüne karşı değil, arkasından. Yüzüne karşı "Mehmet dayı" derlerdi. Çelik gibi bir adamdı. Bir vakitler pehlivanlık etmişti. Bir kulağı çekilerek marula benzemişti. Öte kulağını –pehlivanlar arasındaki bir kavgada– pehlivanın biri koparmıştı. Ayı Mehmet,

– Kulağımı koparan kahpe doğurduğunu ben bulamadım. Hepsinin avuçlarına, "kulağım kimde?" diye baktım. Hiçbirinde kulağımı bulamadım. Yoksa ben o gidinin oğluna kulak kopartmanın ne demek olduğunu gösterirdim, derdi.

Ayı Mehmet, ilk önceleri nalbantlık etmişti. Ama bir gün tekme atan bir ata kızmış, atı tekmeleyince atın bacağını kırmıştı.

Mehmet çatık kaşlı, çelik güçlü bir adamdı, ama yüreği yufkaydı. Artık bir işe yaramayan atın beynine bir kurşun sıkıp öldürdükleri zaman, "Zavallı atcağız" diye inleyen Ayı Mehmet'in gözleri yaşlarla dolmuştu. Ondan sonra nalbantlıktan vazgeçti ve demirci oldu. Bir gün köyün ileri gelenlerinden Karagözoğlu Muhsin efendiye, bir telgraf geldi. Ayı Mehmet az buçuk okuma biliyordu. Telgrafın adresini okusun diye ona getirdiler. Adresi kekeleye kekeleye okumaya çabalarken, Karagözoğlu'nun "Z" harfini yanlışlıkla "T" diye okudu. Bir iki işgüzar Ayı Mehmet'in Karagözoğlu adını nasıl okuduğunu, kadiya turfanda hıyar yetiştirircesine koşup bildirdiler.

Karagözoğlu Muhsin efendi kara kuru, cılız ve küçük bir adamdı, ama gururu Kafdağı kadar cüsseliydi. Ayı Mehmet'e fena halde kızmıştı. Ona küfür etmek istiyordu. Fakat Mehmet'in eli muz salkımı gibiydi. Ona ancak uzun mesafelerden telefonla küfür edebilirdi. Karagözoğlu da öyle yaptı. Ayı Mehmet telefonda güldü:

– İlahi Karagözoğlu, bu kadar zahmete ne hacet, gelip de yüzüme karşı boşalsaydın ya! Zavallı, ehliz atın eceline sebep olduktan sonra hiç kimseye el kaldırmamaya yemin ettim, dedi.

Ayı Mehmet evlenemiyordu. Çünkü en hafif ve yumuşak okşayışının bile kadının belini kıracağından korkuyordu ve korku adına dünyada başka bir şeyden korkmuyordu bunun kadar. Ne var ki, bu korku dolayısıyla gözlerinden arasıra bir iç acısının gölgesi geçerdi. Başkalarının çoluk çocuğa kavuştuğunu gördükçe yavaşça içini çeker ve sol elindeki kıskaçla tuttuğu kızgın demire olanca öfkeyle varyozu indirirdi. Dükkânın bütün karanlığı, bir bir kıvılcımın ışığıyla kıpkırmızı parlardı. "Güm" diye top gibi patlayan varyoz vuruşunu duyan köy halkı,

– Ayı Mehmet yine bir şeye öfkелendi! derdi.

Bir gün Ayı Mehmet komşu köye misafir gitmişti. Gece de orada yatmıştı. Yatağı kaldıran kadınlar aralarında gülüşmüşlerdi. Çünkü Ayı Mehmet yatağa kaçırmıştı. Bir metre çapında –İmparatorluk haritası gibi– bir ıslaklık vardı. Oysa Ayı Mehmet ev sahibine utanarak,

– Efendim üzerinize sağlık dün gece hamamcı olmuşum, demişti. Sahiden de öyle olmuştu.

Bir gün Ayı Mehmet, Sadık ağanın jipi ile Söke'ye gidiyordu. Jip, saatte on iki kilometre hız yapıyordu. Menderes Ovası cehennem gibi alev tütüyordu. Yalnız, pamuk ekici kadınların allı pullu şalvar, cepken ve sapsarı baş bezleri apaçık sıcaklık buğusu-

na renk veriyordu. İnsan, Aydın Ovasına ve uzakta yükselen masmavi Beşparmak Dağına baktıkça, yüreğine sımsıcak bir sevgi geliyor, ve "HEY KOCA YURT" demekten kendini alamıyordu.

Jip, Söke'ye yaklaşırken hendekler derinleşti. Jip bir dönemece varınca çamurların üzerinde patinaj yaptı, yarım daire döndü, oradaki bir tümseğe, –bir yanıyla– çarptı ve sonra pek yavaş olarak devrildi, yüz üstü geldi. Sadık ağa ile Ayı Mehmet'e bir şey olmadı. Tarlada çalışmakta olan kadınlar hemen imdada koştular. Fakat aralarında bir iri yarısı vardı ki ona Koca Kız derlermiş, işte asıl o, gelip jipin tavanını bir eliyle tuttu ve yağdan kıl çekercesine, jipi dört ayakları üzerine koydu.

Kadındaki, kol denilen iki çelik sütun, değme vinç makinelerine taş çıkarırdı, alimallah. İşte bu hareketi görünce Ayı Mehmet aşka geldi. Hayranlığının, koluna nasıl bir güç verdiğini düşünmeden, elini kaldırıp kadının omzuna "Yaşla!" diye bağırarak vurdu. O, vuruş mu, okşayış mı diyelim, her ne ise değme öküzü tezek gibi yere çalar da yamyassı ederdi. Ne var ki kadın "viş anam!" bile demedi, güldü sadece. Hani ya, yirmi insanı öldürecek elektrik akımını file vermişler de gıdıklanarak kuyruğunu sallamış. İşte tam onun gibi.

"Viş anam" demesi ya da dememesi dursun, kadın hoşlandı bundan. Ayı Mehmet'e,

– Deh gidinin koca oğlanı, dedi, sonra Mehmet'i sarıp, kuzu taşırmış gibi kaldırdı, jipe koydu. Ama kendi de girdi. Hâlâ Mehmet'i kollarında tutuyordu. Mehmet'e,

– Söke'ye gidiyordunuz değil mi? Ben de seninle birlikte geleceğim, orada evleneceğiz, dedi. Mehmet'e cevap verecek vakit bırakmadan,

– Yoksa evli misin? diye sordu. Mehmet aşkla,

– Hayır! diye gürledi.

Kıza kendi köyünde "Akkız" derlermiş. Çünkü gözleri inadına kapkara olmasına rağmen teni apaktı. Hem de boylu posluydu ama, her yanı denkti. Mermer direk gibi kadındı. Kadın diyoruz, çünkü bu kadar alamet şeye insan kız diyemiyor. Oysa Akkız, sahiden de kızıoğlan kızmış. Hatta kendi köyünün uçarı çapkın ve kumarbazlarından olan Yankeser Hüseyin, kadınlar hakkındaki bilirkişiliğine dayanarak kızı görünce:

– Bu Akkız yok mu, aşk savaşında değme baba-yiğidi mars –Tavla oyunundan kinaye olacak– eder. Niye evlenmediğine şaşarım. Ben sulanacağım ama, Allah vermesin, ya aksi tarafına rastgelir de bir tokat savurursa çenemle otuz iki dişimi havaya savurur, dermiş.

Kimi yol, dört beş kadın düğüne giderken köyün yakınındaki ırmağı geçmek gerekirmiş. Kadınlar şatafatlı çoraplarını çıkarmak istemezlerse, Akkız ikisini üçünü yallah diye sırtına vurunca, tüy taşıyormuş gibi karşı tarafa götürürmüş.

Söke'ye varınca, Akkız, Ayı Mehmet'i evlendirme dairesine kolları arasında taşımaya kalkışmış, ama Ayı Mehmet utanmış. Orada yıldırım nikâhı kıymışlar. İşte ondan sonra artık dünyaya bir dizi çocukları doğmaya başlamış. Ayı Mehmet yaramaz çocuklarını döveceği zaman, arkalarına serçe parmağı ile vururmuş. Serçe parmağı deyip de geçmeyin, Ayı Mehmet serçe parmağıyla bile çocuklarını dövmeye korkarmış.

ÇİÇEĞİN EDEPSİZLİĞİ

Düğüne çağrılanlar arasında Nejat Bey de vardı. O gün halsiz olmasına rağmen gelmişti. Salonun en ıssız yerinde bir koltuğa oturdu. Tren kalkarken, istasyonda bir gürültü olur ya, düğün evindeki gürültü ondan da çoktu. Törenler ve eğlenceler bir tren tarifi düzeniyle işliyordu. Bu gibi törenlerde söylenmesi gelenek olan tebrik ve kutlamalar yine tekrarlanıyordu.

Nejat'a içkiler sundular. İçkilerin adlarından mı, şişelerden mi, yoksa kendilerinden mi, her nedense, Nejat,

– Artık burada ne işim var? diye davrandı.

Fakat halsizliğinden yine koltuğa yığıldı. Çevresine yorgun yorgun baktı. Gelinin başında, portakal çiçeklerinden yapılmış bir çelenk vardı. Salonun her yanında vazolarda çiçekler ve çiçek buketleri görülüyordu.

Halsizliğinden ve içkiden, Nejat'ın gözkapakları, gözlerinin üzerine kaydı. Gözkapaklarının ardındaki karanlıkta, bazıları hâreli kasımpatları, bazıları hercai menekşeler gibi renkler açıyor, halka halka yayılıyor, sonra kaybolup giderken başkaları geliyordu. Bunlardan biri hâlesini yaya yaya, karanlıkları görüş alanının dışına sürdü. Sanki bir nur patlıyordu. Nejat kendini çiçekleriyle pırıl pırıl yanan bir portakal ağacının altında buldu. Yaprakların damarlarından akan

yemyeşil kan, çiçekte bembeyaz bir alev oluyordu. Çiçek, solup ölmediği sürece bal yapıyor, sanki balayını yaşıyordu. Bal yapamayacak duruma gelince, inat etmiyor, ebedi sevgilerden söz etmiyor, sirkeleşip kalmıyor, sadece solup gidiyordu.

Değişen koşullar nedeniyle anlamları kalmamış ölü geleneklere, diri diri mahkûm olan insan hayatının, özgür ve parlak geleceği olmadığını düşünen Nejat'ın gönlünden bir acıma gölgesi geçiyordu. Fakat kımıldayan bir mandalina çiçeği Nejat'ın tüm dikkatini kendine çekti. Güneş ışığıyla sevinen çiçeğin gövdesinde sevgi, büyük bir dalga gibi kabarıyordu. Çiçeğin ortası parladı.

Orası sanki bir alevin özüydü. Tepeden tırnağa çıplak bir gelin gibi ayak uçlarına kalktı. Alev dilleri gibi, sarı papa başlı güveyle ve adayları gelinin çevresinde bir halka oluyorlardı.

Yalvarışları ve ricaları güzel bir koku oluyor, bir tütsü gibi beyaz bakireyi sarıyordu. Güzel kokudan ve can ciğerden kopan sımsıcak yalvarışın tüm gövdesine dolanışından başı dönen gelin dayanamadı. İçine doğmuş olduğu bu dünyayı hep pembe gördü. Güzel kokusuna gönül veren erkeğe gönlünü verdi. Ona eğildi. Gelin bu buluşmadan kalkınca, doğan yeni gün kadar yeni, temiz ve güçlüydü. Bağrında yeni bir hayat taşıyordu. Ondandır bir ateş küresi gibi, bir portakal doğacaktı. Sanırım onun için, düğün evindeki gelin, o çiçekleri başına çelenk edinmişti.

Acı, tatlı düşüncelerle ağırlaşan Nejat'ın başı önüne düştü. Yerde bir menekşe, toprağın üzerine yeşil seccadesini sermişti. Ortalarına yan gelip, mavi gözünü açmış, bakıyordu. Menekşe de, gelin gibi uzun boynunu ve başını, ballı dudaklarını erişilmeyecek yükseklikte tutuyordu. Gelin, o dimdik duruşuyla o yapyalın ve ipince gövdesiyle, temiz bir kızlığın ufak tefek duygulara tenezzül etmez gururunu ve ka-

palılığını belirtiyordu. Yolunda can vermeye razı olan adaylarının durumu yamandı. İşte bu nedenle, sanırım adayların iç çekişi menekşe gibi hazin kokuyordu. Dört kanatlı kelebeği andıran düğün evi, o koyu mor ve eflatun ile hâreleniyordu. Karasevdalılar umutsuzdular. Boylarını uzatıyorlar, fakat göğün mavi yüksekliklerine, ışığa güneşe gülümseyen o güzel dudaklara erişemiyorlardı. Onlara erişmek için kanat gerekti.

Aşklarından yanıp kül oluyorlardı. Birkaç saat içinde kendi hacimlerinin on, on beş katından daha çok oksijen yakıyorlardı. Sözleri yoktu. Fakat özleyiş ve sevgilerinin ateşi onları kendilerince dile getirdi. Gelin o sıcak sözleri dinliyordu. Dinledikleri bağına sindi. Ona hayran hayran bakarak:

– Susayışım o denli yakıcı ve kavurucu idi ki; yanıyorum ve uğrunda kül oluyorum! diye bağırان vurgununa gelin, aydınlık bakışıyla uzun uzun baktı. Acıdı. Bir mutluluk buğusu içinde kendinden geçkin, fidan boyu kendine özgü bir eğilişle eğildi. Sözsüz sevgisini, dudağının yumuşak dokunuşunun anlatımıyla bildirdi.

– Güneşe bakıyorum. Sevgini güneş ışığından yeğ tuttum. Yeryüzündeki kalıcılığımız, ancak yine kendimizdendir, dedi.

Bundan sonra, hazin renkli menekşenin koununda, sarı bir sevinç rengi parladı. Düğün evine demet demet menekşeler getiren davetliler, acaba menekşeleri bunun için mi getiriyorlardı? Yoksa, âdet yerini bulsun diye mi?

Nejat başını kaldırdığında, güneş batıya ağıyordu. "Akşamsefası" denilen birkaç çeşit çiçek güneş batarken açılır. Bunların arasında birkaçı ancak gece karanlığında açarlar. Bir-tanesi kara çiçek açar.

Bu kara çiçek, güneş ışığına cevap vermeyecek kadar utangaç ve derindir. Gündüz gözlerini kapar,

başını koynun en kuytu yerine gömer, kendini hep-
ten kendinin içinde toplar. Güpegündüzken gecenin
düşünü görür. Bu çiçek konuşmuyor diye düşünürsü-
nüz. Ve konuşmadığı için de duymadığını sanırsınız.
Susuyor ve haykırmıyor... Oysa suç çiçekte değildir.
Sizdedir. Alacakaranlıkta sular kararıyordu. Çiçek,
kayıp gelen yumuşak loşlukların okşayışını duydu.
Karanlıklara, daha derin karanlıklarla cevap verdi.
Koyu bir ipeğin üzerine damlatılan koyu bir renk gi-
bi, yavaş yavaş kara kirpiklerini aralamaya koyuldu.

Koyu bir ipeğin üzerine damlatılan koyu bir
renk gibi kapkara çiçekler açıyordu. Kara içinde ka-
ra yıldızdı... Denizin bin kulaç derinliğinden gelen
fosfor çakıntısı nedeniyle ateş püsküren Dragon'un
yılankavileyişi gibi, çiçek de o kara bakışlarının derin
koynundaki ateşini verdi. Çiçek kapkaraydı, ama
onun özünde parlayan kapkara bir gündüzdü.

Aşkın ve taşkın sevgileriyle deli divane olurlar o
gündüze yetişemezler. Gecelerin yıldızlardan parlak
güzeline varmak için bir mucize gereklidir. Sevginin
gücü ise o mucizeyi başarır... Âşıklar yanar kül olur.
Gülümsemeleri, kıvılcımlar gibi havada uçar... Bir
sevgi tanesi olur. Kapkara gelinin dudağına konar.

TÜKENMEYEN BAKIŞ

Sözün kıyası, ben bir şey anlamadım. Yalnız onun anlattıklarını yazacağım. Çünkü anlaşılmaz olmasına karşın; dinlenecek bir şey. Ben onu dinlerken sanki ıssız ve derin bir ormanın ta yüreğinde duruyor ve olmayan varlıkların fısıltılarını duyuyordum.

Mehmet'i bilirsiniz. Birdenbire içeri girip, karşımdaki sandalyeye çöktü. Bakışlarından, başından ilginç olayların geçtiği anlaşılıyordu. Şaşakalmış gözlerdi onlar. Korkulu değildi. Ama sanki gözleri apan-sızın bir şey görmüştü: Gurupta uçan pembe bulut gibi bir şey. Fakat şeklini kavrayamamış, bulut eriyivermişti. Kadir gecesi gökyüzü şak olup cennet şimşek gibi görünürmüş a! Mehmet bana,

– Bir adam gördüm, dedi.

Üç milyona yakın nüfuslu koca İstanbul kentinde, bir insana değil, binine de rastlanır. Bu sözde merak kabartacak, meraklanıp kulak kabartılacak bir şey yoktu. Az kalsın cevap olarak,

– Elinin körünü gördün? diyecektim. Ama onda, önemli bir şey gören bir insan hali vardı. Bu nedenle de onu üstünkörü dinleyemezdim. Mehmet'i tanırırsınız. Gazetelere yazı yazar. Duygulu bir adamdır. Ama bu kez sesi daha derinden, ta can evinden geliyordu.

Asıl merakım, Mehmet'in rastladığı insandan çok Mehmet'in neye merak ettiğiydi?

– Sonra? dedim.

Mehmet tüm hızıyla kendini kapıp koyuverdi; o bir şey görmüştü, işte bu kadar:

– Bilirsin! Bugün eve yiyecek almak üzere Balıkpazarına gittim. Kalabalık! Çamur! İnsan. Sinsi yağın yağmur! Kaplumbağa sırtı gibi kara kara şemsiyeler! Her günkü kavga, savaş! Yemek! Yemek! Çiğ etler kırmızı kırmızı yığılmış. Tramvay altında ezilmiş insan gibi. Asılmış hayvan kâdâvraları! Ölü ölü balıklar donmuş bilye gözlerle bakarlar. Haykırışan! Koparan! Didikleyen! Pazarlıklar! Yırtılış! Koparış! Tıkınmak için...

Gökkubbenin ağır kâbusu, beyinleri ezip yam yassı ediyor. Lapa lapa kara kurumlar, kahve telvesi gibi yüreklere çöküyor... Gönlü ve gözü kör ediyor. Hele kafalardaki gündelik kaygılar yok mu? Huysuz bir kadın! Saygısız bir evlat! Ödenecek borç! Hasta çocuk! Bu adam hakaret etti. Beriki onurunu kırdı! İşte; ciddi, onurlu ve şanlı işlerimiz. Ben ölü etleri elliyordum. Ölü balıkların ağızlarını ve kulaklarını kokluyordum. Satıcı çok kibardı! Neden? Çünkü ya malını ya da kendini satmaya kalkışıyordu.

Sözü uzatmayalım... İstediğim şeylere param yetmedi. İstemediklerimi aldım. Ayrılırken köşedeki çiçekçinin önünden geçtim. Çiçek satıyordu. Hah! Hah! Hah! Bunlar cenaze alayını süsleyen çelenklerdi.

Bu dert yarın yine baştan başlayacaktı. Yarınki derdin kapkara korkunçluğunu sırtlayarak dönüş otomobiline bindim. Otobüsün içi sıkı fıkı insanla tıklıydı. Kapının yanında ak sakallı, eski püskü giysili biri oturuyordu.

Bilmem neden, onun bir gemici ve bir denizci olduğunu anladım. Yanında bir bay oturuyordu. Pantolonunun ütüsünü ve kendi külüstür yaşantısında görenek edindiklerini yaradılışın yasası sayıyordu. Çocuğu yanındaydı. Temiz giysileri o denizciye dokunur diye, çocuğu oturtmuyor, ayakta durduruyordu.

Yaşlı denizci, "Burada yer var. Çocukcağız sı-
ğar..." dedi.

Sesinde, sessiz bir durgunluk vardı. Serbest ola-
rak yaşamış bir adamın sesi. Onda kayıtsız şartsız öz-
gürlüğün verdiği Tanrısal bir umursamazlık vardı.
Adamın gözlerine baktım. Ve öyle bir sesin ancak
böyle bir bakışı olabileceğini anladım. Kaptan mıydı,
gemici miydi, her neyse!.. Adam kaptanın nezaketine
karşılık vereceğine kaşlarını çatı. Çocuğu büsbütün
uzağa çekti. Sanki çocuk yaşlıya dokununca kirlene-
cekti. Kirlenmek mi?.. Adamda, uçan kuşların, esen
rüzgârların, uzaklardaki gurup ışığının temizliği vardı.

O bayın bu hoyratlığına, ihtiyarın güceneceğini
sandım. Ama ne gezer? Yaşlı adam, o bayı hiç gör-
memiş gibiydi. Ne diyeyim sana, hayran kaldım.

A yavrum; biz "hayatımız" dediğimiz zaman ya-
şamıyoruz. Sadece yaşadığımızı sanıyoruz. Yapmak
zorunda olduğumuz bir sürü ufak tefek şeyler var.
Her günkü ufak tefek üzüntüler. Gün ve gün yapıla-
cak ufak tefek görevler. İşte bunların tümü, uykusun-
da yürüyenin korkunç düşü gibi bizi kavramış. Bu
kâbusun dışında görülecek güzel düşler var. Elimizi
sallayıp o düşe uzanamıyoruz. Uyanmıyoruz. Kar-
şımda oturan ak sakallının gözleri kör, ama o düşü
görüyordu. Ne diyeyim? Hatta çocukluğumuzda ana-
mızın dizinde otururken bile kulağımızı "Vır! Vır"
edip deliyorlar. Bize asıl öz canımızın ne istediğini
bulmak için vakit vermezler. Bizi sürekli olarak iter
kakar, dırter, dürtüştürürler. Her türlü yalan dolana,
başkalarını çiğneyici şeylere bizi alıştırırlar. Adam ol-
du diye de çok haysiyetli, terbiyeli, edepli bir evin
içine sanki tıkarlar. Bu eve "âlem" derler. Oysa yaşlı
kişinin mavi bakışlarında, bu evin dışı, yaradılışın sı-
nırsız açıklıkları vardı... Bizim gördüğümüz korkulu
düşün ötesindeki düş vardı...

Hani ya, sonbaharda solan yapraklar olur. Bir yanı esmer, ötesi yeşilimsi, beriki pembe. İşte, ihtiyarın giysileri de rüzgârda, denizde, güneşte tıpkı öyle olmuştu. İnsana moda dışı bir güzellik veriyordu. Sanki bir avuç deniz, bir tutam gök ve bir fiske toprağı terziye götürmüşsün de bunlardan bana bir giysi yap, demişsin gibi bir şey.

Adamın yüzü de öyleydi. Rüzgârla, güneşle, soğukla yıpranmış bir yüz değil, fakat bir yemiş gibi ermiş bir yüz. O sakın gözleri, arkadaki pencereden Beyoğlu'na, Galatasaray'a, Taksim'e, Pangaltı'ya görmeden bakıyordu. Dünya umurunda değil miydi acaba? Hiç de değil. O bakışlar dünyayı umursamayacak kadar sönük değildi. Tam tersi, pek canlı bakışlar. O kadar ki, artık dünyadaki küçüklüklerden hiçbirini göremiyordu. Benim evler, apartmanlar, tramvaylar, arabalar gördüğüm yerde o, boş ve açık uzaklıklar görüyordu. Biliyorum. Saçmalıyorum. Seni bu sözlerimle sıkıyorum.

Mehmet'in yüzünde, duyup da başkalarına anlatmadığını belli eden sıkıntılı bir durum vardı. Ona:

– Vallahi sıkılmıyorum. Anlat.... dedim.

Bana:

– Sıkılıyormuşsun gibi bakıyorsun, dedi.

– Hayır. Bekliyorum dedim.

– Hah! İyi! Anlattıklarımınla anlatmak istediklerimin bitmediğini anlıyorsun demek! dedi.

Oturduğu sandalyedeki durumunu değiştirdi. Ateşli, ateşli,

– Ben de hepsini anlatmış olmadığımı biliyorum. Fakat asıl gerçeği nasıl anlatacağım. Mucizeyi yani! dedi.

Durdu, devam etti:

– Mucizeydi. Onun bakışlarından gözlerimi ayıramıyordum. Arasına ona böyle bakakalışımın onu üzeceğini düşünüyordum da, gözlerimi bir başka ya-

na çeviriyordum. Fakat gözlerim gene hemen ona bakıyordu. Bir ona, bir başka yerlere bakarken, yavaş yavaş yüzünün tıpkı yüzüm gibi olduğunun farkına varmaya başladım. Ağzı, burnu, her şeyi... Bana, bana benziyordu. Yalnız gözleri değil. Hiç kimse kendisinin neye benzediğini bilmez. Değil mi? Başka bir şey daha vardı.

Mehmet gene durdu.

– Başka ne vardı? dedim.

– Gördüğüm şey, dedi.

– Ne gördün? dedim.

– Kendimi, dedi.

Ve sesi bir fısıltıya benzedi. Belki kendisiyle alay edip güleceğimden korkuyordu. Ben:

– Kendini mi? dedim.

– Evet, o benim!... dedi.

İşte burasını anlatamayacağını biliyordum. Hatta anlatmaya bile uğraşmadı. Sık bir ormandan yol açmaya uğraşanlar gibi körü körüne devam etti:

– O bendim. Şapkasının altındaki yüzü benim yüzümdü. Giysilerinin içindeki gövdesinin benim gövdem olduğunu duydum. Ona öyle bakakaldıkça, bana eğilip bir şey söylemesini bekliyordum. Fakat bir yolcunun öteki yolcuya laf olsun diye söylediği sözlerden değil. Ama, hiçbir şey söylemedi. Kalktı. Otobüsten indi. Ne var ki, adamı görelî saatler oldu. Bakışı hâlâ devam ediyor. Ne bileyim, içimde hayatın o ezgi üzgülerinden eser kalmadı. Onu gördüm görelî içimde neşe var. Umut var. Bugüne dek üzüldüğüm şeyler, üzülmeye değmeyecek şeylermiş. İçimde bir hafiflik, bir kurtuluş duyuyorum...

Bu sözleri söylerken, Mehmet'in gözleri, ince yağmurun pencere camını buğulandırması gibi buğulandı. Bunlar toplandı ve göz çukurlarında iki damla oldu. Pırıl pırıl titredi.

Onlara gözyaşı denemezdi.

LEŞ KARGASI

İster fırtına, ister acemilik nedeniyle olsun, vapur, motor ya da bir kayık kayalara çarpıp parçalandı mı, Vasiliyos Zaharyadis'e gün doğdu demektir.

Sokrates'in soyundandı... Ama Sokrates'e zehir içirenlerin... Tüccardı... Hem de anadan doğma... Çekirdekten yetişmesiydi. Karaya çarparak leş olmuş bir vapur görmesin. Hemen oraya varıp, vapura pruvadan kıça, sancaktan iskeleye iki çapraz bakış şimşekledi mi teknenin top tüfek yapımına yarar ne kadar demiri, çeliği, bronz, bakırı varsa içgüdüleriyle ölçüp biçer, tartıp hesaplardı. Tahmin ettiği fiyatın üçte birini sayar, saydığı sermayenin iki katını cebe atardı. Siz onu aklınızla, zekânızla istediğiniz kadar taklide kalkışın, onun kâr ettiği yerde siz zarar edersiniz. Bir zehirli mantar nasıl çürük ağacın üstünde büyürse ve nasıl bir ağaç kökleriyle topraktan suyu çekip alırsa, Vasiliyos Zaharyadis de öylece kelepirciler bir şeyler bulur, emer, şişer, dallanıp budaklanırdı.

İş eğer istemekten ibaret olsaydı, onun gibi milyoner olmayı isteyen isteyeneydi. Ama milyoner olamıyorlardı. İnsan, beş yaşındayken bir metre boyundaki vücudunu et ve kemik harcı kullanarak, malayla duvar yapar gibi, gövdesine harç sıvaya sıvaya yirmi yaşına varınca, sadece kendi isteği ve çabasıyla bir metre seksen santim boyuna erişmez a! Onun için, taklit, kaparozculuk bu anadan doğma kaparozcunun ardında, hep Tatar ağası gibi yaya kalıyordu.

Dişlek kurt kapanı gibi bir adamdı. Tuttuğunu koparıyordu. Hem bu kopan, otomatik tabanca gibi işliyordu. Kimliği de kaptığını yutan bir çanta, bir bavuldan ibaretti.

Vasiliyos Zaharyadis, Galata'daki yazıhanesinin penceresinden başını çıkarmıştı. Minare ve kubbe kurşunlarını paçavra gibi yırtıp savuran şiddetli bir lodos kasırgası esiyordu. Kasırga altında iki elini şapkalarına bastıra bastıra, iki büklüm olarak rüzgâra karşı yollarını zar zor delebilenlere gülüyordu. Gazete satıcıları, Karadeniz ve Akdeniz'de kıyametler kopmakta olduğunu, dört beş vapurun battığını haykırıyordu. Gazete satıcılarına aldırın yoktu.

Sağnak, bir aralık satıcının elindeki gazeteyi kopardı. Döndüre döndüre havaya uçurdu. Çevresindekiler ona bakıyor, gülüyor ve geçiyorlardı.

Zaharyadis'in gözleri kontakt yapıp duran iki elektrik teli gibi pırıl pırıl çakıyordu. Bir şemsiye tersine dönünce de, dudakları kulaklarına yayılıyordu. Korkusu yoktu. Niye üzölsün? Düzenini kurmuştu, tuzu kuruydu. Vapur leşçilerinin en ciddi işletmesi onundu. Kapıdan giren yazıhane miçosu ona bir telgraf sundu.

Bodrum yarımadasının kıyısında Küdür burnunda iki yüz elli tonluk "Semere-i Sebat" motoru kayalara oturmuştu. Tayfalar ve kaptan hepsi boğulmuştu. Zaharyadis, hemen kayıt defterini açtı. Semere-i Sebat'ı buldu. Şunlar yazılıydı:

"İzmir limanına kayıtlı. Kaptan ve sahibi: Murat oğlu Mahmut. 250 tonluk. Saç, karavella, paracera, yüz yirmi beygir gücünde dizel motorlu. Sahibinin mirasçıları: Karısı ve üç kızı... vb. vb."

Demek ki, varisler çoluk çocuktan ibaretti. Babaları karaya oturup nalları dikmişse, çoluk çocuğunu da şapa oturtmak, oturtup da top attırmak Zaharyadis için işten bile olmayacaktı. Fırtınaların gön-

derdiği bir kelepirci!... Kayıp sahipleri tekne bizimdir diye denizde gidip geledursunlar, onlar çoktan Zaharyadis'in defterine geçmişlerdi. Sağlam hesapçıydı Zaharyadis. Lüpe konmak için "Tayyare ikramiyesi"ni beklemezdi. Nasıl olsa fırtına olacak, gemiler batacaktı. Ve nasıl olsa Zaharyadis efendi turnaları birer birer gözlerinden vuracaktı. Kayıklar deniz üzerinde yüze yüze yollanırlardı. Kendisiyse, batmış kayıklar ve boğulan insanlar üzerinde yüze yüze servete ve refaha varıyordu. Kurnazlığına kendisi de hayran kaldı. Şu batan motor, havada turna değil, torbasında keklikti.

Zaharyadis, yine pencereden eğildi. Genç kadının biri rüzgâra doğru eğilmiş, telaşlı ellerle rüzgârın kaldırdığı eteklerini bacaklarının üzerine indirmeye çalışıyordu. Zaharyadis'in tombul göbeği neşeyle hop hop sıçramaya koyuldu. Sarkık alt dudağından oluklanarak sulanıp akan salyasını, rüzgâr burgaç gibi döndürdü ve kentin üzerine uçurdu.

İşte kendi çok değerli gövdesinin derisini hiç tehlikeye koymadan, şuracıkta pencereden eğilirken "Semere-i Sebat"ın semeresini görmüş ve "Güm!.." diye tam yüz bin lira kâr vuruvermişti. Artık elini sallasa, şu kaldırım üzerindeki güzel bacaklıların ellisi, belini sallasa bellisi hep buyruğunun altındaydı.

Islak yelkenler sanki birer demir levha, kalumalar elle, parmakla çözülemeyecek demir çubuklar gibi kaskatı olmuşlardı. Camadana vurulacak yelkenin birini iki eliyle zaptedemeyen gemici onu dişleriyle ısırırdı. Sağnak yelkeni sarıp koparınca, tayfanın dişlerini söktü. Gemiye traversaya aldılar, olmadı! Boca alabanda ettiler.

O anda kuduran evren ortasında, gemideki insanlar için ne bir umut, ne de ışık vardı. Arkalarında dev gibi yükselen bir dalga, büyük bir dağ yamacını paldır küldür güverteye yığıyormuş gibi bir gürleyiş-

le, güvertede ne varsa, direk küpeşte, sandal hepsini çatırdatarak süpürüp götürdü.

Rüzgâr söktüğü "Kaptan Dambuço"su ile tayfanın ikisini küpeşte arasında sıkıştırarak pestil gibi ezmişti. O dalğanın ardısıra gelen üçlemenin ikincisi geminin üzerine bir tabut kapağı gibi kapandı. Artık tekne bir leşti.

Ertesi günü kaptanı kıyıda buldular. Dalgalar, kafatasının arkasını ve beynini tereyağı gibi kayalara sıvamış. Adamın yüzü, ardı kalmayan ve sırttan bir maske olarak kalmıştı.

O gün büyük Hippopotamya İmparatorluğu başkentinin ticaret merkezinde, enikonu bir hareket vardı. Çünkü, United Metalurgical Şirketinin reisine lordluk ve asılzadelik unvanı verilecekti. Ayrıca da kendisi Lord Vasiliyos Zaharyadis, Duke of Cimbilton olarak, o akşam davetli bulunduğu "Çatampam" sarayında sivri külâh nişanıyla külâhlanacaktı.

BOĞULMUŞ ENGİNLİLER

Bakkal Hasan, beş oğlunu sünnet ettiriyordu. Yirmi otuz kadar davetli vardı. Erkekler bakkal dükkânında, kadınlar dükkânın arkasındaki evdeydiler.

Dükkânda halka kurmuştuk. Rakılar çekip çekştiriliyor, kafalar tütsüleniyordu. Hasan ağanın dili çözülmüştü. Hiç dinlemiyor, hep kendi söyleniyordu! Yaşlının uzak dertleri depresmişti:

– Beni içirmeye gelmez; tehlikeli olurum! Yani saldırma çekip davranacağım demek istemiyorum. Ama, arkadaşlar Allah için söyleyiniz niçin içiyoruz! Günün kurallarını usumuzda uygulamaktan vazgeçmek için değil mi? Kafamız bir fonograf diski değil ki, her gün dönsün dolaşsın, aynı makamda ötsün. Şu içki denilen şey, hayaldir diye alay ettiğimiz düş ve gelecek görücülerinin pandomiması değildir de nedir? Genelevin aşk taklidi olduğu gibi... Ama taklit diye gidilir de ciddiye biner ha! Savaşta mavaşa bile askerleri yapmacık kamçılamarla ateşlemeye ve heyecanlandırmaya çalışırız. İçmekle gönüllerin cömertliğini ve uçuşunu artırırız.

Ne diyeyim size... İçmem!.. Ama içince de dünya maddesinin bilinci olan beynimi dünya kabzasından fora edesim geliyor! Vallah şu yaşımda beni deli diye tımarhaneye tıkmanız tehlikesi var... İçmem. Görmemek, ağlamamak için içmem. Babamın iki

kayığı vardı. Kayığın birini, benimle yaşıt bir tayfa ile birlikte ben; ötekini, yani yollusunu da babam idare ederdi. Mısır'a şuraya buraya gider gelir, öteberi getirirdik. Babam denizi sevmezdi. Yolculuğa çıkmadan dört gün önce suratını asar, somurtmaya başlardı. Denizde iki kayık hep yan yana giderdik. Bir gün, benimle birlikte gemicilik eden arkadaşıla kayığı alıp kaçmaya karar verdik. O günden sonra da gemici arkadaşım kardeşim oldu. Kristof Kolomb, güvertesiz yüz elli tonluk Santa Maria gemisiyle gitmişti... Biz niye gidemeyelim? İnsan değil miydik? Geceleyin hemen sıvışıverecektik. Babamın, kaçtığımızın farkına varmaması gerekti. Dedik ya; yolluydu onun gemisi. Bizi yakalardı. On dokuz yaşındaydım.

Enginler, bana ve kardeşime o kadar tatlı uzaklıklardan söz ediyordu ki, onun can kulağımızdaki fısıldayışı, cehenneme gitsek de, ölsek de yüzümüzde gülümseyişler uyandırırıldı. Bir kahvenin duvarında, sineklere ve pisliklerine yurt olmuş bir dünya haritasını dört ateşli gözle gözden geçirdik. Dünyaya gelmiştik. Tanımadığımız bir saraydı dünya... Yıldızı, ayı, güneşi vardı!.. Hele, hele; uzak okyanusları vardı. Karar verdik. Mısır'dan Anadolu'ya gelirken sıvışacaktık. Babam, Adalar Denizi'nin binlerce adaları arasında körebe oynayıp da bizi bulacak değildi ya! Biz de bu arada Cebelitarık'tan çıkıp enginlere açılacaktık.

Konuklar arasında, dört başı mamur bir tüccar vardı.

– Yahu Hasan ağa! Babanın malı mülkü yerinde. Nereye kaçıyorsun? diye laf karıştırdı.

Hasan, gözyaşlarıyla kapı komşusu olan bir gülüşle çalkalandı:

– Bak sana söyleyeyim! Dünya güzel!... Ben de kör değilim. Gökyüzüyle gönüle giden güzellik orada çirkinlik bırakmıyor. Gözüm berrak, şeffaf bir göz.

Göğün ve denizin özgür mavisini esince, gönlüm yay altındaki keman teli gibi öter. İçimdeki türkü yükseldikçe mutlu olurum. Cennetteki melekler bu kadar mutluysalar, ancak o zaman cennete gitmeye değer. Bu söylediklerim sizlere gülünç geliyor, biliyorum. Siz önümde oturup dinlerken, bana bile bunlar gülünç, ama çok gülünç geliyor. Yeni evlenen bir insanın ilk gece karısıyla yalnız kalması başka, başka insanlarla bir arada olması başka! Engin de öyledir. Güzeldir diyorsun... Duvağını bile görmemiş olan:

– Hani ya? diyor.

Denize bakarken bu şeyler bana hiç de gülünç gelmiyor. Sen, babamın tarla tokatlarından söz ediyorsun. Ben, göz uzaklığının ötesindeki enginlere atılmak istiyorum... Fırtınayı istiyorum... Güzelliği istiyorum. Burada güzelliği bulmuyor değilim. Buluyorum. Ama güzellik gerek çiçekte, gerek insanda, gerek bulut ve denizde hep kendinden öte bir başka güzelliği müjdeliyor... Ve işte bunun için güzel oluyor, bunun için bir uçuş, bir parlayış oluyor.

Ben de düşüncelerimle, özlem ve umutlarımla hep geziyordum. Kuşu uçmaya, türküyü sürdürmeye çağıran gök, beni de atılmaya çağırıyordu. Batıda, günümüzün dünyasını gözle görünen ufukta kap kara, anlamsız bir gölge yapan ve başka yerlerde yarının ışığını parlatan gurub güneşinin o elvedalı nurunda bir uzaklık özgürlüğü vardı. O nurda uçmayı özlüyordum. Uçan kuşlar gibi, esen rüzgârlar gibi, yükselen ve sivrilen türküler gibi... Enginlerde o denli bir özgürlük vardı ki; eve dönmek, yüreği burkan bir işkence oluyordu...

Bir limandan ötekine ticari mal taşı... Navlun, kazanç, hesap. Usandım. Dümeni kadere, pruvayı da engine, gönlümü de deryaların mavisine fırlatmak... Mavilerin özgürlüğünü bürünmek. Babam:

– Para kazan! diyordu.

O zamanlar, deniz, güzellik, boş sözler değildi benim için. S yledilerim size deli sa ması gibi gelir belki! Ne bileyim... Hayat tanımlanamaz ki, yaşanır sadece. Hayatı resimle tanımlamaya kalkışsak, şim-şek parlayışını kömür ve kara kalemle çizmeye kalkışmış oluruz.

İlk görevim babamın bana görev diye ezberlettiklerini bellemekti... Kendi kafamı kullanmak değil... Örneğin bakkala borç, ev sahibine kira. Dünyaya bunlar için gelmiştik sanki! Bir de babamın navlunlarını sağlayan velinimet efendi hazretlerini tanıyacaktım.

Tarlada; defihacet ediyorlarmış gibi, sıra sıra çömelen lahanalara bakacaktım. İsterse toprak daha kötü lahana yetiştirsin bana ne?... Kendi dünyamı, beni çağıran gurub nuru gibi evrenimi yaratmayacak mıydım? Gönlüm ve aklım böyleyken, tabutumdan beş on metre daha geniş olan dükkânda beş kuruşluk kaşkaval peynirini altı kuruşa satarken mi akıllı olacaktım?.. Atlas Okyanusu gönlümün içinde olmayacaktı da, şurada asılı duran "Elk sib-ı Habibullah" levhası mı olacaktı gönlümde?

Deniz, derya, okyanus... İşte oraların yolcusuydum. Dünya okyanusunda uzakta bir ada vardı. Engin gecenin milyarlarca yıldız gözlerini kırparak bana o adanın yolunu gösteriyorlardı.

Mısır'dan İzmir'e gidecektik. Kardeşimle konuşmuş, sonra da uyumuştuk. İmk n bulabilirsek Girit'ten batıya doğru, o da olmazsa Sporad Adaları arasından ka acaktık.

İskenderiye'de demirlemiştik. Lodos dindi. Babam:

–  abuk olun. Dört beş yolcu var. Onları siz alın! dedi.

Kayığa binip kardeşime haber ilettim. Birbirimizi kucaklayıp, geminin güvertesinde zıp zıp hopla-

dık. Yolcuları rıhtımdan almak üzere sandalla limana vardık. Onları acele bindirdim. Biri:

– Aman! Dikkat ediniz! Bu çantada kırılacak eşya var, derken, öteki,

– Of küreği yavaş çek. Fena oluyorum, diyordu. Bu gürültü içinde ben basıyordum küreği.

Gabyaları salıverdik. Makaralar harıl harıl harladı. İpler yılan gibi şişti. Rüzgâr sertti. Direkler öne eğildi. Denizleri, paçavra parçaları gibi paralaya paralaya çıldırasıyla gidiyorduk. Sular omuzlardan şarıl şarıl ötüyordu. Koca tirandil bazen bastonunu dalga ya batırıyordu. Sonra kıcı otururken, saçından sakalından şarıl şarıl su sızan Deniz Tanrısı gibi pruvasından ve omuzluklarından sular akıtarak görkemli göğe kalkıyordu. Gemi tiril tiril titriyordu. Yolcular arasında güzel bir kız vardı. Ben dümendeydim. Bana koştu. Korkudan beti benzi uçmuştu.

– Batıyor muyuz? diye sordu.

Kendisini yatıştıracak sözler söyledim. Direk dibindeki yerine döndü.

Yüreğime sığmayan bir sevinç vardı. Kayık pruvasını orsalıyordu. Kayık; sanki yüreğimin rüzgârıyla orsa ediyordu. Bana gökleri ve enginleri veriniz, tarihin görüp geçirdiği tüm tamburlu dümbelekli imparatorluklar bir kukla alayına çevrilir gözlerimde...

O gün gittik. Ertesi günü, Girit'le Karpatos, ufkun ötesinden birer mavi bulut gibi yükseldiler. Niyetimiz Girit'in Sidero burnuyla, burnun yanındaki Yanisad Adaları arasından geçmekti. Çünkü tam oraya varıncaya kadar karanlık da çökmüş olacaktı.

Akşam olunca rüzgâr kesildi. Şiddetli bir sıcak bastı. Sidero burnuna daha otuz mil uzaklık vardı. Yelkenlere kardeşimle birlikte kovalar ve maşrapalar dolusu su atıyorduk.

Amacımız, yelkenlere rüzgârı kaçtırtmayarak hızımızı artırmaktı. Güneş batıya ağdı. Batı yakası ölen

bir balık gibi renkten renge geçiyordu. Can çekişirken, her soluğunda bir renk veriyor, en güzel rengini canı ile birlikte son soluğunda teslim ediyordu. Benzi attı. Sular karardı. Yıldızla pırıldaşmaya koyuldular. Pruvamızda Büyükayı, Kuzeyyıldızı ve Altınkardeş takımıydı. Güneyimizde de Mizan'ı kovalayan Akrep kiskacıyla Satürn'ü tutmuş:

– Bunun kadar parlağınız var mı? diye güney göklerine meydan okuyordu.

Işıklarımızı yakmıştık. Biraz sonra Silyon'u söndürdük. Sonra da sancak iskele fenerlerini söndürdük. Babam, Girit'in yükselen gölgesi üzerinden bizim kayığın gölgesini seçemezdi artık.

Kentleri dolduran insanlar arasında, doğdu doğalı geceyi görmemiş insanlar vardır. Onların gecesi gece değil, lambayla ya da elektrikli gündüzün bir taklididir. O pek yapmacık bir gecedir. Geceyi tanımak için yaradılışın تنها yerlerinde durmalı. Hiç unutamayacağım... Hararet gitgide artıyordu. Kesif bir sis de çöküyordu. Sis, hoşumuza gidiyordu. Çünkü bizi babamdan büsbütün saklayacaktı.

Uzaktan uzağa Astropalia feneri hayal meyal çakıyordu. Alacakaranlıkta babamın yeşil fenerini görüyordum. Sonra da kırmızısını görmeye başladım. Kardeşimle derin bir soluk aldık. Babam, Side-ro burnuyla bizim kayığın arasından değil, bizim sancak açığımızdan geçecekti. Rüzgâr kesilmişti. Yelkenlerimiz sarkıyordu. Kardeşim sandalı indirip kürek çekmeye başladı. Girit'i kıyılarıken karlı dağların tepesinden esecek kıyı rüzgârını kapacağımızı hesaplıyorduk. Babamın kayığıysa, durgun denizin üstünde kök salmış bir selvi gibi yerinde duracaktı. Biz ise, babam tarafından görülmeden sıvışacaktık.

Ama bu sıcak da neydi yahu? Sis yoğunlaştı. Yıldızlar sindi. Karanlıkta ağırıp sönen dalgalar bile görünmez oldular.

Tüm enginler yalnız bir ses oldu. Çağırان bir sonsuzluk oldu. Karanlıkta insan, kendi elini ayağını bile açıkça göremiyordu. Ben bu evrenin orta yerinde elsiz, gövdesiz bir varlık olmuştum. Öteki tüm varlıklarsa sadece bana "Gel" diyen bir sestti. Güney geceleri karanlığının bir dili vardır.

Artık Sidero burnuna yaklaştık. Yekeye basarak dümen kırdım!

Yıllardan beri aradığım, yolunda can attığım bu mutlu dakikada nedense neşem yoktu.

– Senin aradığın hayaldi dostum, diyorsunuz ve gülüyorsunuz belki de.

Ama... Hayır! Hayal değildi. Sakın ha! Hayaldir diyerek enginin sesine kulak tıkamayın. Çünkü sizi yaratan kuvvettir, taştır, sudur, ağaçtır, göktür, evrendir. Başka hiçbir şey sizin tırnağınızı ile yaratamaz. İçinizde okyanusların sesi çınladı mıydı, yaşantınızın en bunalımlı anı gelip çattı demektir. Evrim bir adım daha atacak ve siz de son bir sınavla karşılaşacaksınız demektir. Ondan sonrası sessizlik ve hareketsizliktir. Çünkü enginin sesini duymayan, ona kulak tıkayan, artık o sesi bir daha duymaz. O ses uzaklaşır, susar ve bir daha duyulmaz.

...O ses benim içimde sönüyordu. Hava, vücudumu sıkı sıkı saran kalın bir battaniye gibi sıcaktı. Soluduğum hava, hava değil pamuk gibi bir şeydi. Tıkanıyordum. Başımdan aşağıya terler sızıyordu. Yaradılıştta tam karanlık yoktur. Karanlığa alışan gözler yakındaki şekilleri seçebilir. Önümde oturan yolcu kızın göğsü, gurur kanadının üzerinde uçarken, gerdanı ağaran kuğuya benziyordu. Kar gibiydi. Ama daha toprağa değmemişti kar! Karanlıkta gerdanı, kapkara selviler arasında ağaran mezar taşımdı sanki...

Ayakta, elimde dümen ona bakıyordum. Beyaz teninin aklığı değil gözlerimi, evreni bile ağartıyordu. Artık denizin sesi susmuştu. Yanan gübre gibi

ısınan havada bir ağırlık vardı. Damarlarımı patlatırcasına akan kanım bana:

– Ben erkek kanıyım! diye bağıyordu.

Derim o denli duyarlılık kazanmıştı ki, en yumuşak bir dokunuş bana işkence oluyordu. Beynimde bir gövde, bir düş kıpraşıyordu. Yakıcı karanlığın kaskatı zemini üzerinde hayalim, kara saçlı beyaz vücudun kırışarak oynadığını, beni çağırdığını görüyordum. Yerlerinden fırlayacakmış sanki, ardına dek açılan gözlerim iki kıpkızıl kızgın şişti. Nabzım şakaklarıma varyoz gibi vuruyordu. Demir kafes içine kapanmış bir hayvan gibi titriyordum. Tüm kadınların bir ağız olmasını ve bir öpüşle kuzeyden güneye dek hepsini birden öpmeyi istiyordum.

Kadınlarda bir altıncı duygu vardır. Yolun kıyısına yaklaştıklarını oraya varmadan sezen körler gibi, kız da o karanlık içinde beni av diye seçmişti. Ses çıkarmıyordu. Sessiz bir kadındı. Ne diyeyim? Gürültüsüz gök gürültüsü gibi sessiz ve güçlüydü. Fakat kayığın pruvasını açık denizde tutan elimin parmakları dümeni kanatmak istiyormuş gibi tırmalıyordu. Bir aralık dayanamaz oldum. Yerimden fırlayıp dümeni tutmuş olan elimi önümdeki ağartıya götürdüm. Kayığın pruvası açık ufuklara bakarak oradan kaydı. Artık açık ufku kaybetmiştim. Bir öpücüğe karşılık hayatımı vermiştim.

İnsan olaylarla oynarken olaylar onunla oynayıverir bazen. Yaşantıyı altüst eden olaylar, olayların sürüklediği serüvenler pek küçük rastlantılar sonucu doğar. Gariptir bu ama, gerçektir. Böyle kendimden geçmişken durgun denizin yüzü bir buyrukla gürlledi. Kulağımın dibinde babamın "megafonu" öttü:

– Işıkları yak! diye bağıyordu.

Silyonu, sancak iskele fenerini yaktık. Artık her şey bitmişti. Babamın megafonu enginlerin hâkimiydi. Engin, beni almış koklamış, sinamış, yavan

bulmuştı. Beni bağına kabul etmeyerek, eski liman-
nıma tükürüyordu. Gönlüm, rüzgârı kesilen soluğan
gibi, artık kadının bakışlarında yuvalanıyordu.

Yarınlar varmaktan, geleceği aşmaktan vaz-
geçtim. Ve işte bugünü buldum. Şimdi rüzgârların
sesini duydukça bazen ağlayasım gelir. Yol almaya
yarayacak bu kadar tatlı rüzgârın benim için boşuna
estiğini düşündükçe içim kıyılır. Hayat mı diyeyim,
yoksa ölüm mü? Bende öldürebileceklerini zaten
vaktinde öldürmüş. Posamı da bu dükkânda bırak-
mış. Engini boğmakla ben boğuldum. Her şeyi kay-
bettim. Ve para kazandım. Kaç para eder? Doğan
günler artık benim için boşu boşuna doğup ölüyor-
lar...

Hasan ağa durdu. Artık anlatamıyordu. Söz ke-
sildi. Bir iki kişi biraz gayret edip ortaya birkaç söz
atıp laf başlangıcı yapmaya uğraştı. Fakat zorla dü-
ğün mü olurdu?

Bir şakaya gülüp dururken apansızın can evin-
den vurulan askerlerin ölü gülüşü, yüzlere bir sırtış
maskesi gibi yapışakalmıştı. Önceleri içinde hayatın
parlayıp durduğu bakışlarda şimdi acı ve soğuk bir
boşluk vardı. Sonunda, odanın ortasında koca bir
çanın, matem çalıyormuş gibi "Ding.. Ding...
Ding..." ettiği duyuldu. Konuklardan biri:

– Saat başı çaldı! dedi.

Ve engin, ölülerini geri verdi. Dalgalanan sigara
dumanının gerisindeki yüzler hep soluk, hep çökük,
denizde yüzen boğulmuş enginlerin kadavralarına
benziyordu. Konuklara bakarken binbir gece masalı-
nın hep taş kesilmiş kent halkını anımsıyordu.

Saat başı o karanlıktaki bir milyar ampulle ay-
dınlanan salonun içine çöker, ondan sonra bin kişi
birden hora tepse, konuşsa yaşayan insan sesi değil,
ölümün çınlayan sessizliğinden başka bir şey duyul-
maz.

Artık engin kalmamıştı. Hasan ağa da dahil, herkesin usu başına gelmiş, herkes, usu başında ve başı yerinde olmuştu. Arka kapıdan bir yaşlı kadın girdi. Kadın konuklarının lokum istediğini söyledi. Ve lokum sandığına doğru yürüdü.

Hasan ağa:

– İşte benim hesabımı kitabımı bilir karıcığım...
Denizde rastladığım Afrodit! diye konuklarına tanıttı.

Sonra kadına döndü:

– Baksana Fatma! O raftaki lokumları alma. Öteki raftakileri al! Bayanlara buyur et. Elden onlar çıksın bari, dedi.

Kadın, kocasının buluşuna hayran olduğunu belirten bir bakış atarak, bayat lokumları aldı götürdü.

Artık ondan sonra tüm konuklar gülüşe gülüşe konuştular...

BALIK FATOŞ

Köyde ona "Balık Fatoş" derlerdi. Şafakla denize girerdi. İkinci demez, akşam demez, gece demez, denize daldı. Yüzmede bir eşi yoktu. Altı kilometre uzunluğundaki Altın plaj, insanın, çıplak mı ya da örtülü mü, dilediği gibi denize girmesine elverişliydi. Çünkü insan denize girdiği yerden iki kilometre ötede dalar, o uzaklıklarda da denize girip çıkanın martı kuşu mu, insan mı olduğu belli olmazdı. Gözleri mavi maviydi, deniz mavisini, kimi kez açılır zümrüt olur, kimi kez koyulaşır laciverte çalardı.

Güzeldi de. Köyde kimi adamlar vardı; onu görünce budalaca suratları kulaktan kulağa varan bir sırtıyla yamyassı olur hem de üzerine basılarak ezilen bir domates gibi sulanırdı. O bakış, kızda; kudurmuş bir köpeğin uluyuşu, ya da bir ayının ıhlayıışı etkisi yapardı. O zaman Fatoş'un yedi kat yerin dibine gömülmesi gelirdi. Utandığından eğil; o heriflerin bakışlarıyla kendi arasına, aşılmaz bir engel koymak için.

– Çok iğrenip tiksiniyorum o heriflerden, diyor-du Fatoş.

Heriflerin bakışlarındaki çirkinliği anlamak için, onları yüz yıl süresince laboratuvara çekip, mikroskoplar, tüpler ve hassas terazilerle ölçüp tahlil etse-ler, masum köylü kız Fatoş'un yekten duyduğu tiksinti ve herifler hakkındaki yargısı kadar tam ve doğru bir sonuca varamazlardı.

Bir gün Balık Fatoş, sözümona evde oturuyordu, ama o gün fırtına da gümbürdüyor, rüzgâr kapılarla pencereleri koparıp sökercesine sarsıyordu. Ocaklardaysa kül demiyor, ateş demiyor, har vurup harman savuruyordu. O gün çok evlerin damları çocuk uçurtmaları gibi uçup gitti.

Akşam oluyordu. Balık Fatoş:

– Gideyim de kıydan denize bir göz atayım, dedi.

Kapıyı açtı. Kapı kanadı o kadar büyük bir hız ve güçle ardına kadar açılarak duvara çarptı ki, tokmağı çivi gibi duvarın sıvasına sapladı. Şaka değil, rüzgârdı bu! Fatoş, çamlıktan geçerken çamların ödleri koptuğunu, saçlarının diken diken olduğunu, ağaçların tüm kollarıyla birbirlerine sarılmalarına rağmen belkemiklerinin çatırdadığını duydu. Tosun ağanın turp tarlasından geçemedi. Kabaran deniz, turpları yarım kulaç suyla örtmüş, turp yapraklarının arasında kefal balıkları yüzüyordu.

Haşim efendinin portakal bahçesinden dolanmak zorunda kaldı. Kıyıya vardı. Kapkara kirpikli mavi gözlerini ufka dikti. Denizin kaynayan bembeyaz köpükleri arasında bir noktada, ayrı bir beyazlık vardı:

– Sandal mı, yoksa büyücek bir gemi mi? diye düşündü.

Gemileri batmıştı. On kişi zar zor koca kayığa atlamışlardı. Gemideyken hep birbirlerini kıskanırlardı. Ama denizde, ölüm tehlikesi karşısında kıskançlıklarını unuttular. Can kardeşiydiler artık. Birbirlerine candan bağlandılar. Zaten bunların biri dünyanın en büyük imparatoru, öteki de alçak bir dilencisi olsa, birbirlerine öyle bir sarılırlardı ki, onları gören aynı ana karnından doğma eş ve öz kardeş sanırdı.

Otuz saatten beri ne yemek, ne su... Sade, kürek çekiyorlardı. Sonunda kıyıyı hayal meyal se ttiler.  amların, portakalların yeşili, sonra kumların sarısı, onun üzerinde de bir köpükler mahşeri. İşte o upuzun plaj üzerinde in cin top atıyordu. Ama onlar yine küreğe sarıldılar. Gitgide yaklaşıyorlardı. Dalgaların bembeyaz k p kleriyle, kumlar üzerinde kayan koca dudaklarını teker teker, se ebiliyorlardı. Bir de siyah bir nokta! Acaba insan mıydı, kaya mıydı o?

Yana ıyorlardı, birden kayıkları havaya kalktı. Dalga tekneyi çevirdi. Bordasından kavradı, bir dikiş makinesi masurasıymı  gibi alabura ederek fırıl fırıl altüst döndürdü. Halsiz kalmış insanlar sulara döküldüler. Dalgaların kam sıyla sular altında çember gibi d nd r le d nd r le getirilip g t r l yorlardı. Çünkü dalganın öylesi, deniz yüzünden karaya doğru saldırır. Denizin dibindeyse büyük bir g  le, karadan a  a doğru davranır.

Akdeniz'in fırtınası Balık Fatoş'un başını, kapkara saçlarla harlayan bir me aleye döndürmüştü. Fatoş ıssız kıyıda yapayalnızdı. Beş altı insanın, yardıma çarçabuk varılmazsa öleceklerini –deniz bilgisi nedeniyle– biliyordu. Başkalarını  a ıracak vakti de yoktu.

Bahar günlerinin ateş gibi yakan sıcaklarında, köylülerin çoğu içerde yatmazlardı, evlerinin düz damlarında, yıldızların altında uyurlardı. Ama Fatoş damda pek yatmazdı. Yüksek hurma ağaçlarının yaprakları arasında gizlenen biri tarafından gözleneceğinden i killenirdi. İçerde de  alvarla cepkenle yatmak olmuyordu. İnsan, terden s    e dönüyordu. Orada insan anadan doğma soyunup uyuyabilirdi. Akdeniz kızı, gövdesinden hoşlanıyordu. Soğuk kuzeyli değildi ki, yönlerle k rklerle ayıya dönerek gövdesinin tadına varmaktan yoksun kalsın. İnsan  ıp-lak bacağının birini ötekine sürünce, tatlı bir okşayış

oluyordu. Ama dört duvar arasında soyununca aşırı pısırlıklıktan mı nedir, gövdesinin aydınlığının duvar ötesine bile bir ağartıyla varacağından gocunarak üzerine bir hafif bez ya da çarşaf çekinirdi.

Bu Akdeniz'in şiddetli can parçası kız, beş altı insanın kesin ölüm tehlikesiyle karşılaştıklarını görünce, pısırlıklığı mısırlıklığı kalmadı hiç. Katmer katmer giysilerini parçalarcasına üzerinden fırlatarak, çırılçıplak gövdesini havaya verdi. Geleceğin bir anası olarak, çocuk ve can doğuracak kız, tepeden tırnağa dek can kurtarma işindeydi artık. Kendini kaldırıp denize attı mıydı, yeşiller ve maviler içinde ok gibi kayan bir ağartı ve ışın görülüyor, çapayı toprağa vurdu muydu, katı toprakları havada uçuran o çelik kollar, insanı rastgele saçından, bacağından, kolundan tutup kimi yol birini, kimi yol da ikisini kumlara çekiyordu.

Bu arada battaniyelerle, giysilerle yüklü insanlar koşuşarak yetişiyorlardı. Göz açıp kapayınca ya değin kıyıya bir kara kalabalık toplandı. Sesler duyuluyordu:

– Yaşa... Fatoş! İkisini kurtardı.

– Kabadayı kız... Beşini kurtardı, diye sevinçli haykırışlar yükseliyordu. Yalnız bir sesin:

– Namahrem! dediği duyuldu. Hemen ardından,

– Hastir ulan! dendi birkaç sestten.

Birkaç tokat da şakladı. Akdeniz kızının açıkta açılan gövdesi, ateş gibi samimi, buluttan çakan şimşek kadar parlak, kınından fırlayan yalınkılıç kadar sadeydi. Gövdesinde öyle bir doğruluk vardı ki, sanki evrenin kaplanları yırtıcılıklarını; çiyenler, yılanlar, akrepler zehirlerini unutmuş gibi oldu. Çakan gövdesinin saldırışında kötü, karanlık, çirkin ne varsa hep birbirlerinin üzerine abanarak cümbür cemaat ortadan kaçılar gibi geldi herkese.

Gece olunca kıyıda kimsecikler kalmadı. Rüzgâr dinmişti. Ama denizin devşire devşire kabarttığı koca dalgalar –yani rüzgârsız soluganlar– kıyıya pür köpük ulaşınca yeri zangır zangır titretiyorlardı, hem de hırlayış ve gürleyişlerinin sesi sanki birkaç saat önceki bir Akdeniz efsanesini anlatıyordu.

Kurtarılanlar köy odasına konuk edildiler. Gece uykuya varmadan önce aralarında konuşuyorlardı, biri:

– Tam öleyazdım, bir şey saçlarımla beraber bir kulağıma yapıştı. Azrail beni öteki dünyaya götürüyor sandım. Derken birdenbire kendimi kumların üzerinde buldum. Şu dünyada havaya pek önem vermeyiz ama, o dakikada ciğerlerimi havayla doldurunca kendimi cennette sandım... Güzelim dünyanın mavi havası.

Öteki:

– Beni bacağımdan tuttu bir şey. İnsan dünyaya doğarken başıyla doğarmış, ben bu ikinci doğuşumda ters tarafımdan doğdum.

Üçüncü biri:

– Hele şu gevezeliğe bakındı. Kız nereden yakalarsa yakalasın, bizi dünyaya getirdi ya gene! dedi.

Sesleri kesildi.

Bu kurtarılan insanlar yalnız kendilerini kurtaran bir kız gördüler. O görüş, uslarının "Sabah Yıldızı" oldu. Gözlerinde yaşadıkları dünyanın anlamını değiştirdi, aydınlattı. Onların her biri insanlarla alış-verişlerinde ya da bir pazarlıkta aldatılmış olduklarını anlayınca içlerinden, "Biz böyle kurtarıldık" diye düşünüyorlar, aldatılmış oldukları kendilerine pek koymuyordu.

İnsanoğluna inancı Fatoş'la onca gönüllerine yerleştirmişlerdi.

KARA GÖLGE

Hacı Resul yaman avcıydı; elinden uçarla kaçır kurtulmazdı. Büyük avlarda on galaklı geyik tekelerini şakkadak alınlarından vururdu. Ama avı bu kadarla kalmazdı. Hele bir tarla, ya da çayıra göz koymasın... Artık namluyu, arpacığı ve avı bir çizgiye değil, fakat tarlayı ve kara kitabı çalımına getirirdi. Hacı Resul pazarlığın neresinde bal ve şeker kesilerek gülüp gülümseyeceğini, neresinde zehir zembereğe dönerek kaş çatacağını bilirdi. Böylelikle Hacı Resul yedi köyde Ali kıran baş kesen oldu. Öyle ki, yedi köyün eri erkeğı, kızı kızanı, yiyim giyim ve ölüm kalımları için onun eline bakarlardı. "Hacı Resul'süz geçim, sana deli mi diyeyim?" diye bir türkü bile çıkarmışlardı. Uzun incelemeler yapıldı, ama Hacı Resul'ü tefe koyan türkünün kimin tarafından uydurulduğu ortaya çıkarılamadı.

Hacı Resul'ün avcılığı burada da bitmezdi. Ona dostları: "Yaman zamparadır" derlerdi.

Ama zamparalığın çeşitleri vardı. Çoğu zamparalık, arının çiçekten bal alarak balın tadına varmasıyla biterdi. Böylesi zamparalık da Hacı Resul'ün hiç hoşuna gitmezdi. Onun zamparalıkları her akı karalamak, her temizi kirletmekti. İşte bu işe bayılırdı Hacı. Bir kadına ya da kıza dolu ağızla küfür savurur gibi davranmaktı Hacı'nın ereğı. Bunun da en

kolayı ıssız dağlarda bir başına türküler mırıldanarak çalı çırpı toplayan, ya da başka bir iş gören kadın ve kızın yüz metre yanına kadar görünmeden yanaştıktan sonra, birden atının sırtına atlamak ve atı kız ya da kadının üstüne dörtnala sürmek, birdenbire onun tepesine dikilmektir. Kadın ya da kız, hep gürleyen kanat, hep yırtıcı pençelerden ibaret koca bir kartalın saldırısına uğramış tir tir titreyen bir tavşana dönerdi. Hemen oracıkta ne olacaksa olur, kadın korku ve şaşkınlık içinde taş kesilmiş dururken, Hacımız "Hah! Hah! Hah! Alt edip, tepe tepe berbat ettim..." diye bağırarak dağı taşı angılatır; atına sıçradı mıydı, toz duman, kaybolurdu. Çünkü Hacı, kirletme meraklısıydı. Usundan bir türlü temiz bir duygu geçirmiyordu. Kirletmeye bayılırdı. Onda masumlığa karşı, hiç bağışlamaz, kapkara bir hınç vardı doğuştan.

Ortakçısı Mahmut'un kızı Fadime, bir yemiş gibi ermiş, gelişmişti. Boyuna posuna diyecek yoktu. Girdi miydi bir yere; havaya iç açıcı bir ışık saçardı. Hacı Resul "tam ağzıma layık bir lokma" diye düşünüyordu. Ona baktıkça Mesnevi'den duyduğu Mevlana'nın bir şeftali öyküsü usuna geliyordu.

Bir gün ormanda, gurbet yolcusu, taban tepen iki arkadaş:

"Ah! Vah! Bittim yok oldum, kendimden tiksiniyorum. Yetişin imdadıma... diye acı acı bağırarak bir ses duyarlar... Sesin geldiği yere koşarlar. Oracıkta kimsecik görmezler ama çığlıklar gelmeye devam eder. Sesin taa yanına varırlar. Ses yolun ortasına serilen bir insan pisliğinden geliyormuş. Ona:

– Yahu sana ne oldu ki böyle bağırıyorsun, diye sorarlar.

İnsan pisliği:

– Aman sormayın başıma gelenleri. Ben iki saat önce pembe yanaklı, tatlı, güzel kokulu bir şeftaliydim. Birisi beni satın aldı. Aman toz konup kirlen-

meşin diye İpek mendiller içinde sakladı. Taa buralara getirince ağzı sulana sulana beni yedi. Sonra da beni yolun ortasına yestehliyerek defolup gitti, diye yakılır.

Hacımız Fadime'yi gördükçe bu öyküyü düşünüyor ve ağzı sulanıyordu.

Ne varki, tüm köy halkı Fadime için; "Çok ırz ehli" diyordu. Hacı'nın gördükleri de bu sözleri doğruluyordu. Ama Hacımız: "Aman sen de, tüfeğin vurmazı, kadının da vermezi olmaz" diyordu. Sonra: "Zor bir av, ama er geç üstesinden geleceğim," diyordu ve ağzı yine sulanıyordu. Kızda "yasak" diyen uzaklığı yenmek zor olacaktı. İşte bu zorluk da, Hacı'nın isteğini biliyordu. Artık Hacı'nın derdi günü Fadime olmuştu. Ona kuzu kuzu yanaşmalıydı başlangıçta... Kızı hiç ürkütmeden... Hacı'nın okşayıcı yanık sesine ve sanki, "bana acı" diye yalvaran bakışına hangi kadın dayanabilmişti ki, bu toy kız dayanabilsin? Gözle, bakışla Fadime'nin içine yavaş yavaş uyuşturucu bir tat akıtacaktı. Öyle ki; onda hiçbir direnişe gücü kalmasın, dizlerinin bağı iyice çözülsün. Böylece, pek ustalıkla istenilen yola -aklı çelinip-saptırıldıktan sonraydı ki Hacı'ya zorbalık etmek sırası gelirdi. Fadime kızı çiğneye çiğneye yedi silsilesinin canına okuyacaktı. İşte o zaman, "gel keyfim gel" olurdu.

Ormana girilip geyiğe: "Gel de göğsünü tüfeğin önüne ger.." demekle hiç geyiğin gelip de bağrını kurşuna gerdiği görülmüş müydü? Bu iş sabır isterdi. Durup dinlenmeden kızın peşini kovalamak gerekiyordu.

Hacı, ava çıkarken ısırmaya hazırlanan yılan gibi, saman altından su yürüteceğine, karanlıkta kayardı. Umduğuna varmak, nasıl davranacağından çok, kendini nasıl hazırlayacağına bağlıydı. Burada şu adımı mı atayım diye düşünmezdi. Yüreğindeki ateşli

özleyiş ona en uygun adımı attırırdı. O artık Hacı Resul'lükten çıkar ve geyiğin alın yazısı, ölümü olarak ilerlerdi. Öylesine avını kollardı ki; uzun dikkati gider, geyiği enseler, uyuştururdu. Derinden derine iki arzu ve iradenin çarpışmasıydı bu. Eninde sonunda Hacı'nın avı önüne çıkınca o zaman Hacı nişan eğitiminde hedefe ateş ediyormuş gibi tüfek sıkımadı. Kurşun, Hacı'nın hırsla sivrilen sipsivri bakışıydı. Avının can evine bir biz gibi işlerdi.

Hacı hemen yıkılan avını dizlerinin altına alır, bıçağını boğazına saplar. Dizlerinin altında toz toprak içinde debelenen avının, aralanan yürek çarpışlarını sıcak sıcak duydukça Hacı hızla ıhlardı. İşte Fadime de öyle vurulacak, yere çarpılacak, çamurdan çamura çiğnenerek berbat edilecekti.

Fadime kız, günlük güneşlik içinde, yaşam hızının ve sevincinin tadına varırken, kendisini bir sineği kavrar gibi saracak kapkara bir örümcek ağının hazırlanmış olduğunu bilmiyordu.

O sıralarda Fadime ister dağda, ister deniz kıyısında gezsin, sanki bir rastlantıymış gibi Hacı Resul'ü bir gölge gibi hep yanbaşımda buluyordu. Bunlar hadi neyse ne ama, köyün biraz ötesinde bir burn vardı. Burnun arkasına sokulmuş ufacık da bir köy...

Deniz, koyun bir yanına; sanki gizlenen bir sevgi kovuğu, mağaramsı bir girinti oymuştu. Onun kumu ince altın bir rıh'tı* Girintinin tavanından rıhlara dek sanki tavanı tutan üç doğal sütun bel kıra kıra iniyordu. Köy halkı: "Orası netamelidir. Oraya deniz kızlarıyla deniz erkekleri uğrarmış..." diyerek oraların yanına bile uğramazlardı. Bu koya gitmezler, köyün sol yanındaki açık kumsala gidip denize oradan girerlerdi. Öteki koyun deniz kızlarıyla deniz erkeklerle-

* Rıh: Çok ince kum.

rinin uğrak yeri olduğu söylentisi; oralarda zararsız fokların yavrularıyla kumlara çıkıp uyumalarından ötürüydü. Fadime'ye o sağdaki koyu seçerdi; denize girmek için... Çünkü kimsecikler olmazdı orada... Mağarada soyunur, ince rıhlar ayaklarını, hatta bütün gövdesini okşardı. Rıhların önüyse bemberrak bir zümrüttü. Bir gün Fadime sevgili koyuna giderken Hacı Resul'ü yanında buldu. Denize girmedi. Birkaç gün sonra tekrar koyuna gitti, mağarada soyunup denize girdi. Ama çok durmadı. Çarçabuk çıktı. Çünkü koyu çevreleyen mersin, sandal ve sakız çalılarının yaprakları güneşe çaktıkça meydana gelen parıltılar, çalılarının arasında gizlenen Hacı'nın gözle-riydi sanki. Rahat edemiyordu kız. Sonunda sevgili koyuna bir daha uğramadı. O güzelim koyun böylece kendine haram edilmesine canı pek sıkılmıştı.

Üstelik, havalar pek berbat gitmişti. Köylüler yanık tarlaların seyrek ürününü toplamakla beraber yiyeceklermiş gibi yamaçlara aç gözlerle bakıyorlardı. Fadime'nin dedesi Mahmut Emmi: "Bu kıtlıkla yılı nasıl geçireceğiz?" diye durmamamacasına of çekiyor, avuçlarıyla dizlerini dövüyordu, can sıkıntısını gidermek için. Sonra da "Vay gidi piçler..." diye küçük torunlarına sırayla tekme savuruyordu. Yeygisizlikten avludaki incir ağacının kabuğunu kemiren ve meleyen koyun kuzuya birkaç dal deli zeytin kesmek üzere Fadime tahrayı kapınca dağa çıktı.

Gür yapraklı zeytin budaklarını bulmak için bakınırken, yanibaşına yavaş yavaş kara bir gölge uzandı. Fadime dönüp baktı. Hacı'ydı. Gülümsüyordu: "Şuracıkta seni gördüm, yanına uğrayıverem dedim" diyordu.

Hacı'nın dudaklarından sanki bal süzülüyordu. İmreniş dolu yorgun sesi tizden davudiye, davudiden tize inip çıktıkça –sanki Fadime bir sinek–, Fadime'yi örümcek ağı gibi sarıyordu. Hacı Resul, artık el uzat-

mak için en uygun anın geldiğine hükmetti. Eliyle sözlerine güç veriyormuş gibi avcunu kızın omzuna okşayıcı bir basışla vuruyordu. Biraz sonra sesinin iniş ve çıkışına göre elini sağa sola kaydırdı. Hacı daha öteye gitmeyi göze alamıyordu. Bir ara eli kazara aşağıya kaymış gibi kızın gerdanına doğru indi. Orada kalır gibi oldu. Bu davranış bir sataşma değil, bir kandırıştı. Fadime bayağı ürperdi. Derin ve karanlık bir kuyunun dibine çöküyormuş gibi oldu. Fadime'nin gönlünde uyuyan duygu, birdenbire uyanmaya koyuldu. Öksede yakalanan kuş, öksecinin çelik parmaklarının gövdesi çevresinde kapanmakta olduğunu nasıl duyarsa, kız da kendini sarmakta olan karanlığı öylesine duydu. Güpegündüz bir karabasandı bu.

Fadime'nin evinin saçağı altına kırlangıçlar yuvalanmışlardı. Akşamleyin anayla baba kırlangıçlar engin göklerin taa derinliğine dek uzun vıcırtılı dolamları savurmadan yorgun kanatlarını devşirirler ve yavrularının yanında mutlu uykularına varırlardı. Ertesi günü şafaktan önce yuvalarının kenarına, kanada dizilirler. Gözler hep tan yerindedir. Koca güneş göğe fırlayınca, doğan günü sürekli makaralar çekeerek kutlardı. Sonra da sanki kumrulara uğuldaya uğuldaya çark ederek, "dem çekmek sırası şimdi sizdedir" dermiş gibi, mavilerde hızlı kanat oyunlarına girişirlerdi. Evin arkasında küme küme sivrilen koca kavak ağaçları tepeden tırnağa cıvıltı kesilirdi. Bunların ardında bulut bulut göveren akasyalarsa, yaratma hızıyla yanıp tutuşan cırcır böceği ötüşleriyle gökler gibi gürlerler. Köy sınırındaki üç dost selvi bile sırick boylu ciddiliklerinden utanarak sanki bel kırar gibi olurlar. Hep mavi gök, güneş, ışık, kuş cıvıltıları, kumru, arı, eşekarısı uğultusu, böcek gürleyişi kıyametinin ortasında, Fadime'nin gövdesi sanki binlerce sevinç çingırağıyla çınılardı.

Fadime bu kıyametin ortasında yerinde duramıyordu. Şalvarını yelpirdete yelpirdete havada perendeler atardı. İki yıl öncesi böyle perendeler attıktan sonra bacaklarının arasından aşağıya doğru bir ıslaklık duydu. Eve gidip şalvarını çözdü. İki bacağının arasından hemen hemen topuğuna dek kan boşanmıştı. Fadime bunca kanı görünce annesine koşmuştu. Annesi kızını yokladı, kendisine korkak gözlerle bakan kızının yüzüne bir kahkaha salıverdi. Sonra:

– A kız, sen çok zarplı bir ana olacaksın. Artık çocukluğun bitmiş, âdetin gelmiş, bir koca kız olmuşsun. Hem de güçlü anaç bir kadın. Hiç tasalanma koca kız diyerek kızının kışına bir sevinç şaplağı atmıştı.

Canlılık her insanda vardır. Ta ölünceye dek. Ama kimi insanda bazı yetenekler deha derecesine varır. Örneğin her insanda müzik ve şiir duygusu vardır. İnsanlarda o duygu olmasaydı insanlar müziği ve şiiri dinlemezlerdi. Ama kimi insanda müzik ve şiir deha katına vardığı gibi Fadime'de de canlılık ve analık, yani yaratıcılık hemen hemen deha düzeyine varıyordu. Kızın Hacı Resul'ü çekişi belki bundandı. Analık duygusu yaratıcılık duygusudur. Yaratıcılık duygusunun tam zıddıysa öldürücülük ve berbat edicilik duygusudur. Bu duygu da Hacı Resul'de pek güçlüydü. Bu iki insan; Fadime ile Hacı Resul, birbirlerinin tam doğal karşıtıydılar. Belki de bilinçaltı bir anlayışla bu iki kişi birbirinin bu ayrı niteliklerini seziyor, bir duyguyla duyuyorlardı bunu.

Fadime'nin evinin saçak altında kırlangıçlar yuvalanmıştı. Kırlangıç yuvası ve içindeki kırlangıç yavruları Fadime'nin gözbebeği idi. Yavru denilince Fadime, taa gönlünün derininde bir sevgi duyardı. Geceleyin kırlangıç yuvasındaki sessizlik Fadime'nin hoşuna giderdi:

"Bak hele şu küçük kırılangıçlar, evimizin saçak altına ve bizlere sığınmışlar; yılandan, yırtıcı kuşlar ve başka yırtıcı yaratıklardan korunmak için..." diye düşünür ve bunu düşündükçe içinde bir boşluk duyardı...

Sanki kırılangıç yavrularının koruyucu anasıymış gibi. Ama bir gece yarısı Fadime yuvadaki sert sert ve pat pat kanat çırpışı telaşının patırdısıyla uyandı. Şaşıtı doğrusu bu hale. Ama bir dakika sonra yuva gene eski sessizliğine döndü. Fadime rahatladı, uykusuna döndü.

Ertesi sabah Fadime, yuvanın altında bir ölü kırılangıç buldu. Onu Durmuş ustaya gidip gösterdi. Eski Durmuş usta dükkânında sakaymış, ispinozmuş, bir sürü kuş beslerdi kafeslerde. Durmuş usta ölü kuşun boynundaki tüyleri üfledi. Kuşun boğazında küçük bir kırmızı yara vardı. Fadime'ye: "Bak!" dedi. Fadime de: "Peki bu ne?" diye sordu. Usta: "Kırılangıç yuvasına yarasalar dadanmış; bu kuşun kanını emip öldürmüşler" diye cevap verdi. Fadime'nin yüreğini bir acı "cızzzz" diye yaktı...

Ertesi akşam, kız zeytin ağaçlarında zeytin toplamakta kullanılan uzun bir sırikla kırılangıç yuvasının altında nöbetteydi. Alacakaranıkta gökten hızlı bir gölge geçti. Yarasaydı. Fatma hep "alesta" idi. Kız havaya bir iki kez boşuna vurdu. Ama sonunda sırik, gölgeyi buldu. Kapkara yarası yere düştü. Işığa götüşüp ona uzun uzun baktı. Kapkara bir ölüm parçasıydı sanki... Suratı bir fareninkine benziyordu. Ama öyle bir fındık faresininki gibi hoş değil... İki keskin dişi vardı, iki de koca kulağı. Kanatları kuş kanadı gibi değil, sünen kara bir bulamaçtı. Hani kapkara bir bulamaca bulanmış başparmağınızla işaretparmağınızı açınca parmaktan parmağa gerilen yapışkan bir pislik olur ya; tam onun gibi. Kötü bir düş görölürken, düşmandan koşup kaçmaya çabalanırken ayak

tabanına yapış yapış takılarak adım attırmayan bir musibetti bu. Pis pis de kokuyordu yarasa. Kıza bir iğrenti, bir iç bulantısıdır geldi.. Oracıkta kustu. Ama da Hacı Resul'e benziyordu yarasa!..

Fadime, yarasayı çiğneyip geçti. Yarasanın vampir soyunun küçüğü olduğunu bilemezdi. Bundan ötürü onu Hacı Resul'e benzeten duygusunun ne kadar yerinde olduğunun hiç farkında değildi.

Örneğin, tavşan yarasayı görünce o kapkara ve çirkin yaratıktan tiksindir ve ondan uzağa çekilir. Vampir uzakta durur, boynunu büker; ezilir, büzülür, zavallılığına merhamet arayan âşık gibi acıklı acıklı bakışıyla avını bayağı büyüler. Böyle göz göze kaldıkça tavşanın tiksintisi azalır. Vampir gözlerini tavşandan ayırmadan, yavaşça adım adım ona sokulur ve başını tavşanın burnuna doğru onu korkutmadan uzatır. Vampirin yumuşak ve tatlı dudakları vardır. Diliyle ılık ılık tavşanın burnunu ıslatır. Çünkü tavşanın burnunun ucu tüysüzdür. Vampirin tükürüğü de uyuşturucudur. Tavşan bu ılık, hatta sıcak ve yumuşak dudakların dokunuşundan hoşlanır. Vampir ustura gibi keskin iki üst ön dişiyle tavşanın burnu ucunu ısırır ve küçük bir delik açar. Tatlı, yumuşak ve sımsıcak dudaklarını tavşanın burnuna yapıştırır. Boynunda vampirin gırtlığının gidip gelmekte olduğu görülür. Artık vampirin, çocuğun ana memesinden süt emiyor gibi emme işine adanmışlığı görülür. Tavşan, can kanının tatlı tatlı emilmesinden öylesine hoşlanır ki; gözleri şehvetli bir uykuya dalacakmış gibi mahmurlaşarak yarı kapanır. Nelerin olup bitmekte olduğunu bilmeyen rastlantı bir seyirciye göre yarasanın bu işi, bir öpüş, hatta çifte kumrular gibi bir gaga gagaya, dudak dudağa geliş olur. Artık tavşan şeker meraklısı birinin bonbon emmesi gibi emilmektedir. Tatlı ve sıcak kanını vampir karnına çekmektedir. On beş, yirmi dakika

sonra tavşanın hemen hemen tüm kanı somurulmuş olur. Tavşanın gözlerine karanlık çöker ve hayvana baygınlık gelir. Çabalamak ister ama, gücü yetmez. Gözleri titrer ve büsbütün süzülür. Sonra da kansız ve cansız yere yığılır. Vampirse emdiği kanı sindirmek için tavşanın yanına uzanır. Ve tatlı bir şekerleme kestirir. Uyanınca hoş hoş gerinir ve hacetini yapası gelir. Biraz önce kıvrak ve yaşama hızıyla dolu tavşanın kalıntılarını Mevlana'nın şeftalisinin berbat edilmiş kalıntıları gibi meydana yestehler ve işine, yani canını alacak başka bir av peşine defolup gider.

Buhur sıcakları o yıl pek ağır basmıştı. Gök ayının da tam on beşiydi. Ay ışığı her yanı tam bir periler âlemine çevirmişti. Deniz ıslıl ıslıl kıpırıyordu. Evren nur içindeydi. Köy evlerinin tüm ocak böcekleri sanki uçan yıldızlar gibi kalabalık halinde sağnak sağnak geçiyorlardı. Hava da sıcak mı sıcaktı. Fadime'nin aklına ince kumlarıyla mağaramsı girintisiyle sevdiği koy geldi. Sanki doğa o köyü, yavrusu Fadime dilediği zaman orada denize girsin diye yaratmıştı. "Gideyim mi oraya... diye düşününce akılcığına Hacı Resul geliyordu. Vazgeçiyordu gitmekten. Bir süre:

"Gideyim mi, gitmeyeyim mi..." diye savsaladı.

Sonunda koya çoktan beri gitmemiş olmasından, artık Hacı'nın kızın oraya gitmekten temelli vazgeçmiş olduğu kanısına varmış olacağını düşünerek, ne olur ne olmaz diyerek, ağaç dalı kesmekte kullandığı tahrasını kuşağına astı ve koyun yolunu tuttu.

Orası bir cennet köşe gibiydi yine. Kimsecikler de yoktu. Ama koya varınca içini yine de bir işkil zonklatıyordu. Kıyıları çevreleyen ağaçların ay ışığında kıpırdayan yapraklarının her biri sanki Hacı Resul'ün gözetleyen gözleri olmuştu. Soyunmadı, üst

giysilerini çıkardı yalnızca. Denizde çok eğlenmedi; kısacık girip çıktı. Köy yolunu tuttuğunda köyden bağıran kalabalığın sesleri geliyordu. Komşu köyden hasta teyzesi Hürmüz'ün sesi bir şeyler anlatıyordu. Ama onun sesini hemen birçok kadın ve erkek sesleri boğuyordu. Fadime koşmaya koyuldu. Duydukları inanılır gibi şeyler değildi. Teyzesinin iki yaşındaki küçük kızı evlerinin önünde yalnız oynarken bir kartal üzerine çullanmış, çocuğu pençeleriyle tutunca, kaldırıp götürmüştü.

Fadime, teyzesinin kızını tanıyordu. Hürmüz teyze ağlaya ağlaya anlatıyordu:

"Güneşin batmasından az önce, evin içinde yemek pişiriyordum. Çocuk evin önünde oynuyordu. Türküler söylüyordu yavrucak, mırıldanarak. Birden bir çığlık attı. Ana!.. Ana!.. diye bağıırıyordu acı acı. Kapiya koştum. Bir de ne göreyim? Kartal çocuğun omzundan iki pençesiyle tutmuştu. Çocuğun başı kartalın pençeleri arasındaydı. Bağıırıyordu çocuk. Ayakları havada debeleniyordu. Kartal beni görünce insan boyu havalandı. Havalanıp hızını bulmak için kanatlarını çırpıyordu. İçeri koştum. Bizimkinin çiftesinin iki gözü de domuz sıkısıyla doluydu. Çocuğu vurmamak için kartalın gövdesinin üst yanına çiftesinin iki gözünü de birden ateşledim. Vurdum onu, iyi biliyorum. Çünkü tüyleri uçtu. Tüfeği tekrar doldurmak için içeri koştum. Çarçabuk dışarı fırladım. Kartal üç dört insan boyu yükselmişti. Epeyce de uzaklaşmıştı. Hem de hızla yükseliyordu. Kanatlarını artık çırpamıyordu; gerili uçuyordu. Yavrumun sesi uzaklaşıyordu, duyulmaz oldu; ben tüfeği dolduruncaya kadar... Tüfeği doldurdum ama ateş etmedim. Uzaktan yavrumu vurabilirdim. Bayılıp düştüm. Kendime gelince buraya koştum. Kaç kez anlattım size... Bir kez daha anlattırmayın. Acele edin!.. Bir şeyler yapınız ağalar, kızanlar. Çocuğum öldü mü yoksa?

Kurtarın onu..." Kadın ılık ılıaydı: "Ben gideceğim ama bu kartalın yuvası nerede?" diyordu.

Fadime, oradakilerin söylediklerini alev alev yanan gözlerle, derin derin, soluya soluya dinliyordu.

Oradakilerin kimisi yüksek sesle kimisi de fısıldayarak konuşuyordu. Kimisi de Hürmüz kadına:

"Çocuğu dışarda bırakmayaydın!.." dedi.

Hürmüz kadın adamı yiyecek gibi:

"Ulan! Yardıma koşacağına oturup da bana nahiye mi vereceksin be herif! Anayım ben, ana. Evin kapısı önünde, bahçede ev kapısından iki adım ötedeydi. Ben içerde, on dört, on beş adım ötedeydim..." diye bağıırıyordu.

Hürmüz'ün anlattığına göre herkes çocuğa acıya acıya, "ölmüştür" diye bakıyorlardı birbirine. En yakın kartal yuvası dört saat ötede, Tırman dağındaydı.

Oradakiler: "Kartal çocuğu yuvasına götürmüş. Ya orada parçalayıp yavrularına yedirmiş ya da ölesiye vurulmuşsa yolda taa göklerden çocukla birlikte düşmüş ve ikisi de parçalanmıştır..." kanısındaydı. Sonra çevrede kartal yuvaları az değildi. Kartalın hangi yuvada olduğu belli değildi. Üç dört günlük uzaklıktaki bir yuvanın kartalı olabilirdi. Hacı Resul kalabalık arasında gözlerini Fadime'den ayırmıyordu.

Birdenbire Fadime koşar adımlarla kalabalıktan ayrıldı. Kartalları havada uçarken seyretmeyi severdi. Çoğu kez gördüğü bir kartal havada uçar ve Tırman dağına doğru uzaklaşırdı. Herhalde yavruyu kapıp havalanan kartal ö olacaktı. Kimi yol dört beş kartal koyun çevre göklerinde çark ederd. O zaman mutlaka yakınlarda ölen ve kokan bir at ya da deve leşi olurdu. Çünkü Fadik biliyordu ki, kartallar dört beş günlük yoldan koku alabilirlerdi. Çocuğa gelince... Yuvada öldürölmüş ve kartal yavrularına yediril-

miş olduğu kanısında ydı. Herkes gibi çocuğu öldürölmiş ya da ölmüş sayıyordu. Öldürölen bir insan yavrusuydu; yarasanın öldürdüğu kırlangıç değıl!.. Onun, kartal yavrularının bağıında rahat rahat sindirilmesine engel olacaktı. Fadime'nin içinde uyuyan bağıışlamaz insan analığı pek yaman uyanmıştı.

Bu işte Hürmüz teyzenin hiç kusuru yoktu. Tüm köy anaları yavrularının gözlerinden uzak kalmasını hiç mi hiç hoş görmezlerdi. İşlerine giderken kundaktaki yavrularını bir ağaç gölgesinde ip beşikte bırakacakları zaman, onun yanında mutlaka bir bekçi bırakırlardı.

Fadime, çıplak ayaklarıyla Tırman dağı yolunda yürüyor değıl, bayağı uçuyordu. Hele bir Tırman dağına varsın, yavruyu taşıyıp parçalayan kartalın başına vura vura nasıl ezeceğini gösterirdi. Dişlerinin altındaki çelik parçası bile olsa sakız gibi çiğneyeceğı kanısında ydı öfkesinden. Bu öfkeyle Tırman dağına uçarken, yolunun üstünde bulunan çakal, angıt ve başka yaratıklar, sanki korkunç bir varlıkla karşılaşmışlar gibi olanca hızlarıyla kaçıyordu. Sonunda koca Tırman dağının eteklerine vardı. Ötesi sarp ve dik bir tırmanış olacaktı. Tepe, eteklerinden aşağı-yukarı üç yüz metre yükseklikteydi. Şafak öncesi aydınlıkla her yan ağarıyordu..

Akdeniz kıyılarının çoğı yeri dağılıktır. O çevrenin de çoğı köylüleri dağı tırmanıcılarıdır. Fadime dağın eteğinden tepelere doğıru aktı. Hangi yardan, hangi kayadan tırmanacağını tasarladı. Yanına takılı duran "Tahra" orada mı diye yokladı. Oradaydı. Tırmanmaya girişti. Dağın kimi yeri bir duvar gibi sarp-tı, ama Fadime iyi beceriyordu tırmanmayı. Yüreğı pat pat atıyordu. Kartalla savaşa hazırlanıyordu. Epeyce yükseldikten sonra kulak verdi. Yukarılardan yavruların "Gak... gak..." etmesine benzer hiçbir ses gelmiyordu. Kendi de hiç patırdı yapmamaya dikkat

ediyordu ki kartal bir yabancının yaklaşmakta olduğunu anlayarak savunma ya da saldırıya hazırlanmasın... Tepeyi ve tepenin üzerindeki kartal yuvasını maskeleyen bir doruk vardı. Onu dönünce yuvayı, daha doğrusu yuvanın kenarındaki ağaç dallarının uçlarını gördü. Bir şeycikler yoktu dal parçalarından başka... Tepeyi dolandı. Yuvanın bir kenarında çocuğun pabuç tabanları ve onun yukarısında bacağın birazı görünüyordu. İki pabucun yanında da kartalın kuyruğunun ucu yelpaze gibi açık duruyordu. Fadime, yüreğinin güm güm vurduğunu kulaklarıyla duyuyordu. Gördüklerine şaştı. Acaba kartal yuvanın dibindeki yavrularına çocuğun başı ve göğsüyle başka yerlerini, kemiklerini kıra kıra, lokma lokma mı yediriyordu? Tanyeri iyiden iyiye kızarmıştı. Kuşlar geceleyin uyurlar, yemezlerdi. Yalnız baykuşlar ve diğer gece kuşları karanlıkta yerler, karınlarını doyururlardı. Hürmüz teyze; kartalın pek geç vakit çocuğu kaptığını söylemişti. Belki de kartal çocuğu yolda başına gagasıyla vura vura öldürememişti de, yuvaya getirince öldürmüş ve yavrularına yedirme işini sabaha bırakmıştı. Fadime uzun uzun baktığı halde kartalın tüylerinde ve çocuğun pabuçlarında en ufak bir kımıldama göremeyince sol eliyle tahrayı kaptığı gibi yukarıya, yuvanın bulunduğu uzun bir kayanın üstüne çıktı.. Artık irkilince yuvayı olduğu gibi gördü!.. Şaşkınlık içinde kaldı...

Çocuk, hiçbir yanı koparılmamış olarak, sapa-sağlam, yüzükoyun yatıyordu. Kartal da yanında, yuvanın ortasına yani derinliğine doğru uzanmıştı. Kanatları açıktı ve yavrularını örtüyordu. Gagası açıktı ve dili yuvanın ortasına doğru uzanıyordu. Besbelli ölmüştü kartal. Ama ölmeden önce yavrularına yem olsun diye çocuğu yuvaya bırakmıştı. Çocuğun başı ve omuzları kan içindeydi. Fadime'nin içi: "Ahh, yavrucağı parçalamış canavar... diye burkuldu. Ama

pıhtılaşmış kanı eliyle sıyırınca çocuğun başında bir yara göremedi. "Göğsünü yaralamıştır yavrucağın," diye düşünürken, gözlerinden yaşlar boşandı. Ama çocuğun omuzları ve göğsü üstündeki giysileri bile yırtılmamıştı. Çocuğun üstündeki kanlar kartalın yaralarından akmıştı. Fadime çocuğun yaşamakta olduğuna inanıyordu. Göğsünü dinledi... Yüreği çarpıyordu. Giysileri altındaki omuzlarını yokladı. Oralarında hafif yaralar vardı. Fadime çocuğun yüzünü gözünü silecek oldu. Mendil ya da yağlık yoktu yanında. Tepede su da bulunmazdı. "Cart.. Curt" şalvarını yırttı. Çocuğun yüzünü, gözünü sildi. Kuşağını çözdü ve yavruyu arkasına sıkıca bağladı. Dağı inerken yine dağcılık etmesi gereken birçok sarp yerler vardı. Su bulmak için acele etmeliydi. Bir de tezelden yavruyu doktora götürmek gerekiyordu. Dağı tırmanırken öfkeyle patlamaya hazır bir dinamit bombasına benzeyen Fadime, bu kez bir sevinç bombasına dönmüştü. Hele yavruyu diri olarak köye götürsün, o zaman görürlerdi sevincin ne olduğunu? Kartalın yavrularını da "Nah sana!.." diye ezim ezim ezmek için dağa alev gibi tırmanan Fadime, kartala da yavrularına da dokunmadı. Aceleyle iniyordu.

Gözleri hiçbir şey görmüyordu. Yalnız basacağı yerlere bakıyordu. Tırman dağının eteklerine varınca tabanları kaldırdı. O yabanlık yerde köy möy yoktu. Uçmalıydı uçabildiği kadar. Tek sırtındaki yavru insanlık bir yere varsın... A... Aaaa... Neydi önünde gördüğü? Hacı Resul, atını yedekte çekiyordu. Sura-tını o anlı şanlı gülümsemesine boğmuştu... Fadime, korkudan öfkeye, öfkeden harlayıcı sevince değişe değişe uçar adım giderken, her yerde gölgesi gibi peydahlanıveren bu gündüz karabasanını görünce, neredeyse dili tutulacaktı. Çarçabuk dilini bulunca bir boğa yılanı gibi irkildi; Hacı'nın önünde ve olanca sesiyle taa annacına:

– Hastir önümden kara kerata! Yıkıl karşımdan yoksa uçururum başını tahraynan!... diye haykırdı.

Hacı Resul'ün kanısına göre Fadime artık güzelce uyuşturulmuştu. Tırman dağına varıp da çocuğu parçalanmış görünce duyacağı acı, kendisinin son atılışını yapmasına pek elverirdi. Fadime'nin dizlerinin bağı artık çözülmüş sayılabilirdi. Onu ıktırmanın sırası gelmiş olacaktı. Demir tavında, güzel de çağında dövülür. Artık bin eziyetle pişmiş aşın tadına varacaktı. Resul Hacı, karanlıkta merdiven inerken, bir basamak daha vardır diye adım atınca, birden dipsiz bir kuyuya yuvarlanmış gibi oldu. Bu yaşına gelinceye dek, böyle bir şey gelmemişti başına. Hem de önünde el pençe divan kurulan koca bir ağıydı eninde sonunda. Olanca kanı öfkeyle başına sıçradı. Gözleri kan çanaklarına döndü. Fadime'nin sırtına bağlı olan çocuğu görmedi. Kadını tatlı sözlerle, yarı sesli yalvarışlarla allem edip kallem ederek istediği tava getirmeden, metirmeden vazgeçti.

– Yat önüme kaltak!.. diye bıçağını çekip kızın üstüne davrandı. Kız, Hacı Resul'ün havaya kaldırdığı bıçaklı sağ elinin bileğini, sol eliyle bir pars çevikliğiyle kaptı, ama Hacı Resul'ün gövdesi kızinkine çarpınca dengesini yitirerek sırtüstü düşünce çocuğun ezileceğini şimşek hızıyla anladı ve sol yanının üzerine düştü. Tahrası, sol belinden sarkıyordu. Gövdesinin altında kaldığı için sağ eliyle kapamadı. Sağ eline yerden koca bir taş geçti. Taşı yakalar yakalamaz yanibaşında uzanmış olan Hacı Resul'ün başına olanca gücüyle vurdu. Birden Hacı'nın vücudu çözülür gibi oldu. Ölü gibi yığılıp kaldı...

Fadime hemen ayağa fırladı. Hacı Resul'e bir bakış attı, başı kan içindeydi. Daha çabuk köye varabilmek için Hacı'nın atına atladı ve çıplak ayaklarıyla atı topukladı. Dört nala gürleyip gitti. Bütün bu işler bir iki saniye içinde olup bitmişti.

Fadime, uzun süreden beri, gündüzünü gecesini ağırlığıyla ezen kapkara bir karabasandan, kapkara bir gölgeden kurtulmuştu. Atı gürleyip giderken Fadime'nin dünyası, Hacı Resul'ün kara gölgesinden önceki gibi hep güneş, hep mavi gök, ılık, kuş cıvıltısı, kumru, eşekarısı uğultusu, böcek gürleyişiyle bir kıyamet oldu. Gövdesi sanki binlerce sevinç çingirayla ziller çalıyordu. Ama çocuk sırtta, kendisi de dört nala fırlayan atın üzerindeydi. Havada perendeler atamadı. Yarı yolda on, on beş köylüye rastladı. Tırman dağına doğru gidiyorlardı. Onlara, atını yavaşlatmadan:

– Çocuğu diri diri kurtardım. Biraz geride Hacı Resul'ü bulacaksınız. Onu kurtarabilerseniz kurtarın!.. diye bağırdı.

Oralık köylerinde çocuğun kurtarılmış olması büyük bir sevinç oldu.

Hele Hürmüz teyze:

"Kartalın arkasından yolladığım domuz kurşunu yaşasın..." diye katıla katıla güldü de güldü...

Günler geçti Fadime bir türkü oldu. Onunla kalmadı; bir tarih oldu. Fadime evlenip bir sürü çocuk doğurduktan sonra bile bir eşek doğunca:

"Fadime'nin çocuğu kurtarmasından şu kadar yıl sonra doğmuştu bu eşek..." derlerdi.

Eh ne de olsa güzelim dünya!..

YAĞMUR DUASI

Kel Mehmet kıyı köylüsüydü. Deniz kenarında on dönüm kadar tarlası vardı. Bu toprak Mehmet'in malı değil, Mehmet onun malıydı. Çapanın sapı vardı, sapın da Mehmet'i... Vücudu, yüz altmış beş santimetre boyunda eski bir tarım aletinin benzeriydi. Yaradılışın eliyle kesip biçilmiş ve yeryüzünün şu on dönüm toprağını sürmek için oraya mihlanmıştı. Tüm dünyada ona göre, bu on dönüm topraktan başka toprak, ne başka su, başka orman, başka insan, başka dünya, düşünce, umut, ne de başka sevgi vardı... Öncesi de sonrası da on dönüm topraktı işte... Yalnız iki korkusu vardı: Birisi kuraklık, ötekisi sel. Kuraklığın ilacı gökten yağacak rahmetti. Rahmet suyu Allah'ındı, küpteki suysa kendinin. Yağmur fazla yağarsa rahmet olmaktan çıkar, felaket olurdu, sel olurdu, tufan olurdu.

İşte o yıl da büyük bir kuraklık oldu. Öyle bir kuraklık ki, dünya tarihinde devir açtı. Doğan çocukların yaşları bile, "koca kuraktan şu kadar önce", "koca kuraktan şu kadar sonra" diye hesap edilirdi. Yağmur aylardır yağmayı unutmuştu. Otlar sıcaktan yorgun düştüler... Soldular... Toprak rengi oldular. Eldeki kuru ot ve samanlar da tükendi. Sığır, sığanın suyu, taa uzaklardan, sarnıç ve kuyulardan taşınır oldu. Hava kokmaya, çürümeye başlamıştı.

Ötede beride nasılsa yeşil kalabilmiş çalılar toz

toprakla örtüldüler. Kuşların yavruları, yiyeceksizlikten, susuzluktan öldü. Tavuklar uyuzlaştı. Ufak ve toparlak gözleriyle yerlere yan bakına bakına, taş gibi katı toprakları boş yere ayaklarıyla tırmaladılar. Gökte ne nem, ne çiğ, ne buğu, ne bulut vardı. Tamtakır kuru bakır bir gökten, kızıl kızıl yanan güneşin ışığı, en kurşini ve karanlık kış gününün sıkıntısına taş çıkartıyordu. Akdeniz uyuyordu. Çıt bile yoktu. Denizin o durumunu görenler, artık onun bir daha uyanmayacağını sanıyorlardı. Susamış, kurumuş, çatlamış yeryüzüne bakmaktansa izbe odalarına kapandı köylüler.

Kuraklık devam ediyordu... Böyle giderse canlı diye bir şey kalmayacaktı köyde. Onun için yapılacak tek şey, yağmur duasına çıkmaktı.

Kel Mehmet imamı buldu. Taşların üzerine, su da erimeyecek ziftle: "Vecelnâ, minelmâe küllüşey'in hayr" yazıldı. İmam başta, çuvala doldurduğu taşları sırtında taşıyan Kel Mehmet arkada yürüyorlardı. Köylüler de, inekleri, koyunları, eşekleri, beygirleri süre süre geliyorlardı arkadan. Dualar okunuyor, kuzular meliyor, beygirler kişniyor, inekler böğürüyordu. Böylece toplu halde deniz kıyısına varıldı. Yazılı taşlar denize atıldı.

O akşam güneş batıya ağarken, deniz serin serin esti. Ufkun ötesinde Himalaya dağları gibi lacivert bulutlar birbirlerinin üzerine ağır ağır abanmaya başladı. Bulutların kenarlarını, haritalarda ülkelerin sınırlarını ayıran renkli çizgiler gibi altından bir ışık çizgiledi.

Gece, deniz kenarı fısıldadı. Toprakların üzerine düşen yağmurun patırtısı duyuldu. İnsanlar, hayvanlar sevinçten yerlerinde duramaz oldular. Yağmurun altına koşup ıslanmaya koyuldular.

Ertesi sabah yağmur öyle bir boşandı ki; bu boşanişe yağmur denemezdi. Sanki gökyüzü hep su

kesilmişti, yağmıyor, olduğu gibi akıyordu. Her yana mis gibi toprak kokusu yayıldı. Herkes "Maşallah! Maşallah altın yağıyor. Ver Allah'ım ver!" diye, toprak kokan havayı içine çekiyordu. Tarlalar, dereler, tepeler göverdi demek hiçbir şey dememektir. Topraklar tüm uyandı, bir iki gün içinde yemyeşil harladılar. Nerdeyse boy attıkları gözle görülecekti. Boylu boylarınca dimdik dinelişlerinde, bir namaza duruş hali vardı. Maşallah, maşallah durmadan yağıyordu yağmur. Ve böyle yedi gün, yedi gece yağıp durdu, hatta yedi gün olunca da durmadı, on gün, yirmi gün yağdı. Boylarınca yükselen ekinler, yağmurun ağırlığından eğilmeye, hatta yatıp çürümeye koyuldular. Kimi kendini bilmezler, başlarını yaslı yaslı sallayarak:

– Yağ dedikse, boğ demedik ya! demeye koyuldular.

Yağmur duası pek etkili olmuş sayıldı.

"Rahmet! Rahmet!" diye bağırarak sevinçten etekleri zil çalan Kel Mehmet'in yüzü asıldıkça asıldı... Hemen imama koştu.

– Sen yağmur duasını fazla kaçırdın, dedi. "Yağmur yağsın dediysek, bizi boğsun demedik a!" diye yakındı. "Yağmurun tersi olan kurağı gerisin geriye getirmek için, duanın başından sonuna doğru okuyacağımıza, duanın kıcından başına doğru okursak yağmur durur mu?" diye sordu imam efendiye.

İmam efendi bu lafa gümbürtülü bir "la havle!" çekti.

Köyün biricik külüstür kamyonunun şoförü Patpat Hasan –ona öyle derlerdi, çünkü kimi yol kamyonunun huyu tutar, pat pat eder, yerinden kımıldamazdı.– "Duanın geri vitesi yoktu ki, gerisin geriye tornistan etsin!" dedi.

İmam, Patpat Hasan'ın ne demek istediğini pek anlamadı ama,

– Hasan doğru söylüyor, duanın geri vitesi olmaz! dedi.

Kel Mehmet, enikonu düşünüp taşındıktan sonra, bir hal çaresi buldu. Köyün yüzme ve dalma bilenlerini yanına alarak deniz kenarına gitti. Onları denize daldırıp yazılı taşları denizden çıkarttırdı. Evine taşıttı. Ocağın karşısına oturup, taşları kestane kebab eder gibi kuruttu, kızarttı.

Ertesi gün sabah vakti odasının kapısını açınca, fiskeziz, dumansız, masmavi bir gökle karşılaştı. Sevindi. İnsanları, gökleri, toprakları, suları ve inandığı imamı, kurağı, sulağı aldatmış olduğuna sevinerek ellerini oğuşturdu.

Karısına:

– Bu yıl kırk çuval arpa, yirmi eşek yükü de saman alacağız, dedi.

Karısı Hanife bacı da ona,

– Onu benim külahıma anlat! dedi.

ŞEHİR KIZI

İnsanların yanında duruyorum. Bacaklarıma yetişen sarı saçlarımı okşarken bana,
– Güzel çocuk! diyorlar.

Bahçeye gidiyorum.. Ağaç, çiçek, toprak var. Çimenler üzerinde pırıl pırıl oynayan bir altın ağım... Erikler daha olgunlaşmamış, ekşi... Fakat güzel. Okulda, ilk katta bulunan küçük aynadan nefret ediyorum. O ayna, bıçakla kesilmiş gibi boynumu kesiyor... Bakışıma yalnız yüzümü gösteriyor. Ağzım biraz büyük. Merdiven basamaklarının ikisini, üçüncü bir sıçrayışta atlayarak, üst kattaki büyük aynada, kendimi boylu boyunca görüyorum. Başımı döndürünce tepeden tırnağa tüm vücudum salınıyor. Toprak çatlaklarından dil dil fırlayan ateşler gibi oynadığım. Şimdi yeni çoraplarımı giyeceğim, saçlarımı tarayacağım. Saçlarımın her teli yerli yerinde uzanıp kıvrılacak.

Oyunu ben kazandım. Çok koştum. Kendimi çimenlerin üzerine atıp soluyacağım. Damarlarımı ateş gibi sarıp, dolaşan kanım... Parlak ve kırmızı. Yüreğim, göğsümü çatlatırcasına çarpıyor. Topuklarım çınılıyor. Oynarken herkes uçan kelekler gibiydi. Ben eğilince ağaçları göklere fırlatıyorum. Neredeyse artık uzun eteklikler giyeceğim. Bir koltuğa otururken belimden akan eteklerim, çevreme bir çiçek gibi yayılacak. Işıklarla parlayan bir odada dans edeceğim. Yanıma birisi gelecek ve kulağıma başkalarına söylemediği sözleri fısıldayacak.

Şimdi pazartesi akşamı... Gece; karanlıktan ve uykudan nefret ediyorum. Ne olurdu sanki tüm hafta gecesiz bir gün olsaydı?

Okul koğuşunda uyurken, beni kuşlar uyandırıyor. Gün aydınlandıkça ellerimi, bacaklarımı görüyorum... Vücudumun kıvrımları ne kadar yumuşak! Gü-lüşüm çınlıyor. Bugün de tembellik edeceğim galiba. Sınıfta ders anlatılırken ilgilenemiyorum... Gözlerim maviliklerde uçan bir buluta takılıyor. Öğretmen arkasını dönünce, hemen parmaklarımı şakırdatıyor-muş gibi yapıyor, ayaklarımın ucuna kalkıp birkaç kez fırıl fırıl dönüyorum. Yatağımın kenarına oturup bacaklarımı sallıyorum. Kabuğu kırılıp açılan bir ye-miş gibi, bugünü açıp ısıracağım.

Önümde elli altmış yıl var. Bu hazine yaşamakla tükenir mi? Dur bakalım, daha bu hazinelere el uzat-madım.

Trene bindik. Aman ne hızlı uçuyoruz. Başımı pencereden uzatıyor ve burun deliklerimle uzakları içime çekiyorum. Lokomotifin vardığı uzaklıklar, dü-düğün uzun uzun ötüşüyle arkamıza kavuşuyor. Tel-graf direkleri, korkudan saçları diken diken olmuş gölgeler gibi ardımıza kaçıyor.

Karşımda, eski suratlı bir kocakarı, sevincimden rahat durmuyorum diye bana kızıyor. Kendimi ona kapıyorum. Zaten ben kendimi tıpkı bir şemsiye gibi açar, kaparım. Gök gürültüsü gibi geçiyoruz. Tren, sanki bir duvarı delip geçen top mermisi gibi İstan-bul'u delip içine işledi, Sirkeci'de patlayıp bizleri ken-te savurdu.

Ne garip! Burada insanlar gece olunca yatakla-rına girip uyuyorlar. Sokaklarda el ayak kesildi. So-kak lambası, yalnız sokakta nokta bekleyen polisin miğferini aydınlatıyor. Bacaklarımda ipek çoraplar var. Bacağımın birini ötekinin üzerine koyuyorum. İpek ipeğe dokunuyor. Ne kadar yumuşak!.. Gerda-

nımda, bir gerdanlık var. Bozulmasın diye başımı dayamıyor, koltukta dimdik oturuyorum. İşte hayat başlıyor... Beni bekliyorlar, davetliyim. Küçük bir el aynasına, bakıyorum. Hazırım! Her şeyim tamam, işte salon, işte çiçekler, işte davetliler... Beni görünce herkes duruyor, bakıyorlar...

Tüm erkekler, gizli gizli saçlarını, kravatlarını düzeltmeye koyuldular. Önde vücudum yürüyor... Tıpkı karanlık bir sokakta taşınan fener gibi. Yürüdükçe ışıqla aydınlanan yeni yeni şeyler görüyorum... Bana bakanların gözleri kamaşıyor... Şurada acılı yüzüyle biri duruyor. İçim burkuldu, acıdım... Ona bakışlarımla "Gel" diyorum. Geliyor. Birlikte dans ediyoruz. Ne bir adım eksik, ne bir adım fazla atıyoruz! Dünyamızın müziğine uymuşuz. "Salonun müziğini dünyamıza uydurmuşuz." Salon topaç sanki, fırıl fırıl dönüyor. Müzik durdu. Acılı yüzlü adamdan kopup ayrılıyorum.

Oturunca giysilerim, vücudumdan çavlanlar gibi akıyor. Güneş ışınları üzerine kondurulmuş, bir damla ateşe benzeyen uzun ince saplı bardağı tutuyorum.

Kırmızı dudaklarıyla ateşi soruyorum. Çevremde güzel koku, çiçek, renk, sıcaklık ve pırıltı var. Bir yerde uzun süre oturamıyorum. Dün çarşambaydı, bugün başka. Binlerce ayakla yürüyen kalabalık arasındayım. Vücudum, sağa sola işaretler veriyor. Şuna parlak tebessümlü bir "evet", ona kapkara bir "hayır." İşte birisi peşime düştü. Kapıyı açmak için bronz tokmağı ateş gibi yanan ellerimle çeviriyorum. İç çamaşırlarım pembe ipek.

İşte tünelden çıkıyorum. Dünyada istenebilecek ne varsa hepsi burada toplanmış. Binlerce bacak yürüyor, binlerce otomobiller, trolleybüsler fırıldayarak geçiyor.

Burada hayatın özündeyim. Şurada, şu dükkâ-

nın aynasında kendimi görüyorum. Yalnızım. Biraz da erimiş, yaşlanmışım. Ben artık bu yürüyenlerden sayılamam. İşte şu tünelin içine binlerce yolcu giriyor. Bir kısmı karanlıkların içine dalıp giderken, yeni yeni insanlar da karanlıklar içinden çıkıp geliyor. Acaba "gel" diye işaret versem, gelen olur mu?

Ne korkak şeymişim, kurdu gören kuzu gibi ür-küp titredim. Fakat korkak değilim. Kendimi aynada göremediğim, kendimi hazırlayamadığım için sendeliyorum. Yine yürümeye koyulduk. Hep yürüyoruz...

"Hacopulo" pasajının önünden tabur tabur geçiyoruz. Aynamı çıkarıyorum. Burnuma bir pudra, dudığıma bir ruj dokunuşu. Kendime bir kamçı şaklattım. Dimdik yürüyorum. Artık silahlandım, korkmam. Geçen şu şık giysili bayanlara, parlak otomobillere bir bakınız! İşte bu benim dünyamın zafer olayı.

Bacaklarım "flüt" sesi gibi düzgün. İşte bu "şan" ordusunun ilerleyişidir. Galatasaray'a geliyoruz. İleri!.. Tokatlayan'ın önünden göğsümüz gururla kabarmış olarak geçiyoruz. Ben, ince pabuçlarımla, kır-langıç kanadı gibi ince ve siyah kaşlarımla yürüyenlerden biriyim. Giysilerimiz parıldıyor. Bunun etekleri menekşe, şunun mantosu pars derisi. Hep birlikte yürüyerek sinemaya gidiyoruz. Eve varınca şu vazoya bu çiçeği, o vazoya şu çiçeği koyacağım. Bu sandalyeyi buraya, o koltuğu şuraya... Hahh!.. Güzel oldu.

İşte parmağımı ok gibi dimdik kaldırdım. İşareti mi verdim. Keskin bir buyruk... "Gel" dedim. Kara kalabalıktan birisi kopup ayrıldı. Bana doğru koşuyor. Bu koltukta oturacak. Şu vazodaki çiçeği çok güzel bulacak. Canlıyım daha. Hep birbirimize ayak uyduruyoruz... "Rap! Rap!" İnce parmaklarımla, dudaklarımla arasında fıkırdayan dilimle dokunabildiğim her şeye bayılırım. Vücudumu daha çok yaşat-

mak için, güzellik saydığım Şeyleri ondan esirgemem. Soğukta gerdanı çıplak, sıcaaktaysa k rkl  çıkarım dışarıya. Güzelliği ufalamam. Büyük bir yürek-lilikle hepsini birden yutarım. Beyoğlu'ndan ge iŐimin hızıyla günlerimi, yıllarımı ve gövdeni, sağdaki soldaki d kk nlara bırakırım. Adımlarımı hiç yavaŐlatmam... Şu kadının bluzu mavi olacaktı. Bu kadının etekliği bacaklarına uymuŐ. Vücudum, binlerce kumaŐın renkleri arasında bir buğu gibi süzülüyor. Hep, pırıldaya pırıldaya Florya'ya doğru yürüyoruz. Zamanın o koca uçurumları arasından; rujla, pudrayla bir t y kadar ince, fırlıyoruz.

Mahkemede oturan bir yargıç gibi aynanın önüne geçtim... Burnumu, kaŐlarımı, saçlarımı, dudaklarımı birer birer yargıladım. Not aldım. Zabıt tuttum. Maviyi mi, kurŐuniyi mi seçmeliyim?.. Göğsümde parlaklık, ka alarımnda matlık mı olsun? Burada düz çizgi mi, orada bir eğri mi gerekli?..

Kararımı verdim. Rüzgârda pırıldayan bir mum alevi gibi pırıl pırıl oynak, sokağa  ıktım. Sokağa çıkıŐım bir kamçı ŐaklayıŐı gibi oldu. Erkekler Őapkalarını çıkartarak selamladılar. Hepimiz hızlandık. Milyonlarca ince iskarpinlerimizle, milyonlarca bacaklarımızla asfaltı  iğniyoruz. Tünelin içinden bir gök gürültüsü gibi geçiyoruz. Hız! Hız! Hız! Durmaya vaktimiz yok... Gidiyoruz... Nereye? Büyükdere'ye. El aynama baktım! Dudağımın istediği kırmızı dokunuşu dokundurdum. Hiç korkum yok. Sa larım apak aÇardı. Bir ak büklüm ŐakaĖıma kaydı. Parmağımın hızlı bir hareketiyle onu kaldırıp öteki ak b kl mlerin arasına, yerli yerine koydum...

Haniya, o bahçeye nurdan bir aÇ gibi atılmıŐken gördüğüm erik ağacı? Adam, sen de!.. İŞte rimel! Korkmuyorum. Bataryalarımın baŐındayım, ka mıyorum.

Ruj batonumla yüzyılı delip geçeceğim. Duru-

nuz, siz gençsiniz. O gelen karanlık şeyi karşılayamazsınız. Artık benim gözüm ondan yılmaz. Arkamda kurdelelerimi düzenli sarılmış, giysilerimi düzenli ütülenmiş olarak bırakıyorum. İşte geliyor... Verin ruj batonumu. Onu korkusuz karşılarım. Kahkahalarımı hiçkırık sanmayın!

Yürü ileri! Varda! İşte Karacaahmet... İşte Edirnekapı...

BONFILE

Mayısta doğmuş, sahilin deniz ve tuz kokan çiçekleriyle beslenmiş bir buzağıydı. Boyu, yeşil yeşil fışkıran çayırırlarla birlikte yükselmişti. Tüyleri pırıl pırıl parlayan yılan sırtının doru rengi, otlar arasında bir yamaç ve otlığın akıntısıymış gibi kayardı. Kuyruğu havada, alabildiğince açık burun deliklerinden kızgın buhar dumanları fırlatırdı. Kapıya varınca kızıl alevle yanan gözleri çepçevre bakışlarıyla upuzun ufukları süzerdi. Karanlık basınca ay boynuzlarına "Saman yolunu" tekrar gezdirirdi.

Apis'in ömrü ancak bir yıl kadar sürdü. Sonunda kesileceği gün geldi. Ağıldan çıkarılırken gövdesini davul ve kös çalıyormuş gibi gümbür gümbür gümbürdetiyor, ağzından köpükler akıtıyordu. Gözleri kan çanakları gibiydi. Onu zaptetmek için iki kişi, koca sopalarla, iki boynuzunun ara yerine vururlarken, iki kişi de demirci kıskaçlarıyla kuyruğunu büküyordu.

Kasaphaneye girince ölümü sezdi. Kuyruğunu bükenleri yere fırlattı. Olanca yüküyle kapıya tosladı. Kapı çerçevesini takımıyla başına giyerek, Mike-lanj'ın "Konuş" diye yüzüne haykırdığı boynuzlu Musa heykelinden daha üstün bir görkemle meydana çıktı. Hayvanla başa çıkılamayacağını anlayan Kasap Mehmet'in gözlerini kan bürüdü.

Çiftesini getirerek, söve saya hayvanın bağrına boşalttı. Boğa yıkılınca beş, on kişi üzerine çullandı.

Üstüne binerek koca bıçaklarla boğazını kestiler. Can verirken çiçeklerin çiğlerini değil, korkunç bir iç çekişiyle kendi kanını içti. Katı toprakları ısırdı. Dili yandan sarktı. O iri iri gözleri göklere bakakaldı.

Kasap Mehmet'in gözü hep paradaydı. Taşrada doğmuştu. Bir aralık dağa, eşkıyalığa çıkmayı tasarlamıştı. Ancak yaşı başı ilerledikçe, akli da gelişti. Kitabı uydurarak kâr etmek, para kazanmak varken budala mıydı ki hırsızlık denilen tehlikeli, ya da eşkıyalık denilen ölümlü işlere girişsin? "Altın oyunu" asıl kalabalıkta oynandığı için, kapağı İstanbul'a attı. Suadiye tarafında denize bakan bir kahve açtı. Önceleri ancak dört beş masası varken, masalar sandalyeler çarçabuk üreyip çoğaldılar.

O, önceleri müşterisiz olan kıyı kahvesi, bir süre sonra denize bakan bir gazino oldu. Burası, anlanması pek uzun boylu akla gerek göstermeyen bir kurnazlıkla döşenmiş, dayanmıştı. Müşteriyi memnun etmek Mehmet'e yaradılış vergisi olduğu için, onları sürü süre kafese koyuyordu. Kurnazlığın beceremediği kısımlarınıysa, Ödemişlilik ve Çakıcı hemşehriliğini ileri sürerek, efemsi bir kalenderlikle örtüyordu.

Anadan doğma aç karınlılığını, açgözlülüğünü doyumak için tıkabasa yemeğe koyuldu. Çiroz gibi kupkuruyken, politikacıymışçasına katmer katmer enseler ve göbekler yapmaya başladı. Sonunda kuş uçmaz, kervan geçmez yerlerin pire gibi taştan taş sekecek olan eşkıyalık heveslisi Mehmet Efe, yerinden güç kalkar bir fıçıya döndü.

– Yeme yahu! Dişlerinle mezarını kazıyorsun. Patlayacaksın, Karlsbad'a git de içini boşalt! dedikçe, efenin inadına iştahı kabarıyordu. Doktorun eline paraları tıklar tıklar sayıyordu ya...

– Doktorun görevi beni iyi etmek! deyip yine tıka basa yiyordu. Artık yeni yeni oluşan yağ büklümleri sarkıp, eskileri perde perde örtüyordu.

Efenin hayat amacı, çevresi, kalınlığı, kıvamı yerinde, lokum gibi yumuşak bir bonfileydi. Bu nefis parça kolay ısırılır, koparılır, çiğnenir ve "Lüp" diye kolayca yutulurdu. İşte o gün, hazır Beyoğlu'na gelmişken "Gövdeye güzel bir bonfile atayım" dedi. Bir lokantanın yolunu tuttu.

Canan, yaradılışındaki bir aksaklığı nedeniyle değil, gözünü açtırmayacak, topuz gibi birbiri ardınca başına inen rastlantıların zoruyla bar kızı olmuştu. Bar hayatına irkile irkile, iğrene iğrene girdiği halde, sonraları tüm umutlarını yitirince,

– Oldu olacak kırıldı nacak! dedi.

Pırıl pırıl parlayan barların, kadeh ve kristal çankılıtlarının, cazbant saksafonlarının, dans eden iskarpin fısıltılarının, meydan okuyucu, öç alıcı, sarı saçlı bir akseni, bir ateş burgacı olmuştu.

İpince uzayan ışık saplarının üzerinden yükselir yükselmez parlayan bir kahkahayla dört yana yıldız ve renk savuran hava çiçekleri vardır. İşte Canan kız da onlardan biriydi.

Görünürde yumuşak bir pamuk yumağına benzerdi. Oysa şimdi içinde bulunduğu durum nedeniyle, hıncını insanlardan ancak para kopartarak alabileceği için, yüreği yürekten çok, bir para çantasına ya da para söken bir kerpetene dönmüştü. Bazen derinden derine, içinde ta uzaklardan bir çocuk ağlıyormuş gibi yoksul bir acı duyardı.

O sırada çalıştığı gece kulübünün sahibiyle kavgalıydı. Bir aydan beri kulübe ayak basmamıştı. İşinada binmişti. Kulüp sahibinin onsuz edemeyeceğini biliyordu Canan. Ama dişlerini sıkıyordu. Kulübe gitmemesi gerekti. Sahibi ona gelip, kulübe gelmesini rica edinceye dek. Ama Canan'ın kulübe gitmemekte direnmesi gibi, kulüp sahibi de Canan'a gelip rica etmemekte inat ediyordu.

Bu inatların sonucu Canan üç günden beri bir

şey yememişti. Canan'ın bildiği bir lokanta vardı, orada yemek yemeye karar verdi. Karanlık bir yan sokaktan caddeye çıktı. Dizleri tutmuyordu artık.

Mehmet, kadını lokantaya girerken gördü. Bir bakışta kadının alışverişinin yolunda olmadığını ve nerdeyse pattadak yere düşeceğini anladı. Canan'a,

– Efendim ben buranın yabancısıyım. Müsaade ediniz de bu lokantada beraberce yemek yiyelim! dedi.

Canan dalgınlıkla kabul etti.

İşte bu, Mehmet Efe için beklenmedik bir ni-metti. Karnı aç kadına baktıkça, pancar bükümlü ensesinin ve bingıldayan göbeğinin kat kat zevkine varıyordu. Onun gözleri önünde, ağzını şapırdada şapırdada, sulandıra sulandıra bir bonfile yemenin tadına doyum mu olurdu ya?

Lokantada yerini alan Mehmet, hemen bir rakı ısmarladı. Kadına aç karnına rakı içirmek konusundaki dahiyane buluşuna hayran kalarak bıyık altından kıs kıs güldü. Rakı, birkaç günden beri aç olan kadının karnını kezzap gibi yaktı. Kulakları çınlıyordu. Önünde oturan Mehmet'i sanki üzerine yağmur yağmakta olan bir pencere gerisinden görüyormuş gibi oluyordu. Mehmet biraz önce ısmarladığı bonfileyi atıştırıyordu.

Bir ara Mehmet Efe kadına:

– Bir şey buyurmaz mısınız? Mesela bir bonfile? dedi.

Kadının cevabını beklemeden garsonu çağırarak kadına bir bonfile ısmarladı. Mehmet Efenin yüzü kadının gözleri önünde bir tuhaf değişiyordu. Ağız büyüyor, dişleri uzuyordu. Çiğnediği bonfile değil-di de, karşısında oturan kadını çiğniyordu sanki. Kadın kendisine doğru büyük bir çukur gibi uzanan küflü ve eğri dişlerden kendini korumak istedi. Deli gibi

çantasındaki küçük Browningi çıkararak gözünün önünde açılıp kapanan, çiğneyip yutan ağıza ateş edesi geldi. Çantasını, Browningi bulmak için yoklarken garson bonfileyi getirdi. Kadın, yağmur yağan pencere camlarının ardında görmekte devam ediyordu adamı. Ama garson bonfileyi getirince, bonfilenin dumanından mı, yoksa Canan'a yağmur daha sert yağıyormuş gibi görüldüğünden mi; adamın suratı pek gülünç biçimde yamrı yumrulaşmalara koyuldu. Öyle ki kadın sinirli bir gülüşle çingiraklı makaraları salıverdi:

– Aman beyfendi, bu bonfile o hoplayıp zıplayan göbeğinize ve bingıldağınıza ne çok benziyor, diye çığlık çığlığa boşanırken, önündeki bonfileyi çatala saplayıp:

"Buyurun bunu da yiyin" diyerek adamın ağzına olanca gücüyle tıktı...

AMFİTRİTİ NASIL TUTTUM?

Balıkçı Hüseyin ayağa kalktı. Kahvenin kapısına doğru yürüdü. Dışarı çıkarken oradakiler,

– Karısını bile oltayla tuttu! diye arkasından bir kahkaha yayılımı saldılar.

Üç yıl oldu. Bir gece Balıkçı Hüseyin yalnız olarak kayığına atladı. Şehir Adası yakınındaki sığda zokayla mercan kırması avlamaya çıkıyordu. Av yerine vardı. Zokasını çakı ile kazıdı. Avcuna bir damla da cıva damlattı. Zokayı cıvaya sürdü. Zoka sanki çil çil parlayan bir yıldız oldu. Zokayı denize attı. Gece, deniz bir gümüş pırıltısıydı ve öyle nurluydu ki, ona karşın sigarasının ateşi kıpkızıl yanıyordu.

Okyanus dibinin zindanından koca bir dağ, set set, raf raf yükseliyordu. Bu deniz altı heyulasının doruğu, insana kimi kez korkulu bir düş, kimi kez de tatlı bir peri masalı dinlemekte olduğu duygusunu veriyordu. Büyülü bir dünya, yemyeşil bir ay ışığı berraklığı içinde yüzüyordu.

Sığın tepesi, renklerle pırıl pırıl yanıp kıpırdıyordu. Deniz yosunları, yosundan çok gelin duvağı olmuş gökkuşağına benziyor, bir tütsü gibi yüze doğru süzülüyordu.

Bazı çiçekler, büyük cami kubbelerinden sarkan kandiller ve avizeler gibi salınıyor, deniz dibinin zindanında yeşil alevlerini gezdiriyorlardı. Kocaman

deniz ağaçları, balerinlerden daha nazlı sağa sola bel kırıyorlardı. Kocaman tavuskuşu kuyruklarına benzeyen büyük fidanlar loşlukları yelpazeliyordu.

Bitkiler sallandıkça sanki yüzlerce göz açılıyordu. Bazıları düş görür gibi ağırlaşan kirpikler kadar mahmurdu. Bazıları sanki göz ucuyla insanı çağırıyorlardı. Bazıları da, yarı kapalı kirpikleriyle yalnız gözlerinin akını gösteriyorlar, zevkten bayılmışa ve kendilerinden geçmişe benziyorlardı. Hepsinin kinle yanarak kıvılcımlar saçan, çılgın bir kahkaha ile hırçın hırçın gülen, gizli bir özlemle yalvaran, bir çılgın gibi yırtan bakışları vardı. Tostoparlak koca süngerler, sanki birer umacıydılar ve kapkara yüzleriyle korkunç suratlar ediyorlardı.

Renkli balıklar alay alay yüzüyordu. Bir kuyruk kırışla hepsi birden dönünce, her biri parıldayan bir ateş oluyordu. İnsan koşarken, kuş uçarken gövdesini bir güç harcayarak yürütür. Denizdeyse gövdelerin ağırlığı yoktur. Onca bitki, balık, denizmemesi sanki düşteymiş gibi boşlukta süzülür giderler..

O gece, sığın tepesinde, Deniz Tanrısı Poseidon'un sevgilisi "Amfitrit" uzanmış yatıyordu. Poseidon'un gelmesini ve aşk gecesini Afrodit'e sunmasını bekliyordu. Sığın tepesindeki yeşil ışık, uykudan yeni uyanan bir çocuğun gülümsemesi kadar temiz ve masumdu. O gece, gökteki yıldızlar pek yakındılar. Gecenin bağı Ege Denizi'ne sinmek istiyordu. Yıldızlar sağnak sağnak yağıyorlardı. Tıraş edilmiş bir elmasa benzeyen koca bir yıldız berrak göklerden kopup, gecenin koynundan kaydı, güle güle, denizin yüzüne değince sular çingirak gibi çınladı. Yıldız, parıldaya parıldaya sığın üzerine iniyordu. Amfitrit, yerinden kalktı, yıldızı tutup, başına koydu. Ne var ki, Amfitrit'in yıldız sandığı şey Balıkçı Hüseyin'in cıva ile çil çil çakan oltasıydı.

Olta, Amfitrit'i saçlarına takıldı. Amfitrit bir-

denbire saçlarından yakalanarak, yukarıya doğru çekilmekte olduğunu duydu. Çabaladı kurtulmak için ama, kâr etmedi. Hüseyin avını kayığının bordasında görünce, şaşakaldı, dili tutuldu. Bir an hayran hayran baktı. Tanrıçanın güzelliği ile vuruldu.

Amfitrit'in bir balıkçı tarafından tutsak edildiği haberi, deniz altlarının "Tatar ağaları" olan, şimşek hızlı "Kılıç, Yunus ve Sinagrit balıkları" tarafından Poseidon'a ulaştırıldı. Poseidon'un gözleri öfkeyle kıpkırmızı yandı. Hemen dalgalara bindi. Yelesi beyaz alev küheylanını, üç dişli zıpkınının dürtüşüyle dörtnele kaldırdı. Hemen Amfitrit'in imdadına yetişti. Öfkesinden, avcunda tuttuğu zıpkını bile kızarmış, bir güneş demeti olmuştu. Tüm yüzü hayretten bir O!!! halini alan Balıkçı Hüseyin'e zıpkını fırlattı. Zıpkın, Hüseyin'in sol elinin iki parmağına geçerek, parmaklarını "Cızz!" diye yaktı. Hüseyin yerinden sıçradı.

Uykudayken elinde tuttuğu sigaranın yana yana parmaklarını yaktığını ve gördüklerinin bir düş olduğunu anladı. Amfitrit'in güzelliği bir hayal oldu. Sevgisiyse balıkçının saf gönlünde deniz suyuna karışan tuz gibi acı oldu.

Sülün gibi süzgün, geyik ve karaca gibi ince ve çevik, bal tenli esmer güzeli bir yörük kıızıydı. Denizlerin gel-gitleri gibi yazın yaylağa, kışın kışlağa giderdi. Deve kafilesinin başında yayan yürürken, ovalara dağlara, türkü çığıra çığıra, kirmanını çevire çevire yol alırdı.

Her yıl olduğu gibi o yıl da güney kıyılarına göçmüşlerdi. Yiyecekleri az ve sadeydi. Özgür dağ yamaçları, sararan buğdaylarıyla onları besleyen memeleriydi. Zümrüt gözlü, kara ipek kılı keçiler onlara süt, yoğurt verirdi. Türkmen kızı, bütün o ipinceliğine karşın çok güçlüydü. Onu deniz kıyısında çamaşır tokaçlarken görmeliydi. Demir gibi bir

elle çamaşırı döver, çelik kollarla burkup, sularını sıkardı. O iklimin etkisi miydi ne, kızıdan temiz, doğru, çırılçıplak bir dirilik esiyordu. Profilindeki ve alındaki akis, doğan şafağın Akropol doruğunda dimdik duran "Artemis" in alnında uyandırdığı ışığı hatırlatıyordu.

O gece kara kız, ince belinden kalça ve şalvarının üzerine küçüçük bir kıl torbası sallandırdı. Eline eski bir tahta çorba kaşığı alarak, kıyıdaki koydan tuz toplamaya çıktı. Yumuşak ve pembe kumlara bastıkça, insan dudakları üstünde yürüdüğünü sanıyordu. Gümrüklerden korkuyordu. Tuz, tekel malı olduğu için toplanması yasaktı. Geceydi. Ayın on beşiydi. Denizin gümüş ışıltılarına sürünerek gelen, ılık rüzgâr, ağaçların tepeleriyle oynadığı zaman kızın kulağına,

– Burada kimsecikler yok... diye fısıldıyordu.

Denizin tam kenarında, dalgalar koca bir somaki mermer parçasını bir havuz gibi oymuştu. O yalağın içinde tuzlar, ay ışığında kardan daha beyaz parlıyordu. Fakat ılık bir kardı. Güneş, deniz suyunu kurutmuştu. Sanki bir Dorik sütununu bir şeker gibi eritmiş, tüm aklığını oraya döküvermişti. Kız, kaşığıyla torbasına tuz doldururken, kıyıdan beş on adım ötede, koca bir balığın sırtüstü yatmakta olduğunu gördü. Çabalamış ve çatlamış bir balık olduğunu hemen anladı.

Giysilerinden sıyrılıp hemen denize atladı. Fakat balık oltaya takılıydı. Balığı oltadan kurtarayım derken, saçları oltaya takıldı. Aynı zamanda çekilmekte olduğunu anladı. Çabaladı, kurtulamadı. Koyun karşı yanında, denize abanan çam dalları arasında Hüseyin'in kayığı demirliydi. Hüseyin,

– Amma da koca balık diyerek, bakmak için küpeştenin üzerine eğilince, kara kızı gördü.

– Korkma! Korkma! dedi. Sonra: "Üç gece önce hayalini, bugün de ta kendisini yakaladım! Valah ölsem de salıvermem" diye ekledi.

Vaktiyle arkasından güldüklerini hatırlayan Hüseyin, yine kahvehaneye döndü. Oradakilere:

– Siz, dedi, benim için, karısını da oltayla yakaladı! diyordunuz. Yalan değil amma, o benim ol-tama, ben de onun ağına düştüm...

ÖLÜLER İNİ

Haçlı şövalyelerinin kulesi kapkara yükseliyordu. Şatonun denizde etek ıslattığı yerde koca bir mağara vardı. Kasırganın dişleri üç yüzyıl uğraşmış, şatonun buradaki temellerini dişleriyle koparmış ve altmış, yetmiş metre içeri giren bir oyuk meydana getirmişti. Dalgalar yakamozlarla mağaranın zindan derinliğine daldı. Dalga gerilerken koca bir ejderin kapkara esneyen ağzının hırladığı ve öfkesinden köpükler püskürttüğü sanılırdı.

İşte burada ne bir horozun ötüşü, ne koyun ve keçi çanlarının çingırdayışı, ne de bir balıkçının manisi duyulurdu. Yaz gelirdi. Tüm denizin mavi kıpırdayışı gülüşen çoluk çocuğun denize atlayışlarıyla bembeyaz köpük kesilirken, Ölüler İni sessiz ve ıssız kalırdı. Çünkü bu mağara tekin sayılmazdı. Apak, Paroz mermerinden yapılmış "Skopas ve Fidyas"ın şahaserlerini, şövalyeler, puttur diye kırmışlar, bu mermer parçalarının üzerine kendi armalarını oydurmuşlar ve mağaranın sağındaki ve solundaki duvarlarına sıralamışlardı. Örneğin silinmiş bir Afrodit heykelinin گردانında Boldovin hanedanının dört haç ve bir zurnadan ibaret arması görünürdü.

Mağaranın üzerinde Hacı Lebib'in evi vardı. Mağaranın eve gizli bir tünelle bağlı olduğu fiskos edilirdi. Güneş batarken, ardında alacakaranlıklaşan gecenin fonu üzerinde Hacı Lebib'in evinin pencere-

leri alevler saçıyormuş gibi yanardı. Kriyo açıklarından geçen gemilerdeki denizciler, parmaklarıyla evi göstererek: "Ölüler İni'nde yine toplantı var..." derlerdi. Çünkü Ölüler İni'ndeki taş mezarlarından şövalyelerin ve evliyaların kalkıp, gizli geçitten geçtikleri ve Hacı Lebib'in evinde herkesin kendi dinine göre tapındığı sanılırdı.

Yüzyıl kadar önce Hacı Lebib, evi yaptırırken, Ölüler İni'nde evliyaların bulunduğunu iddia etmişti. Hacı Lebib, bu iddiaya inanmayan oranın en kabadayı delikanlılarından Mehmet Efe'yi evinin kenarına götürmüştü. Ay aydınlığı, her kayayı uysal ışığıyla yıkayıp ağartıyor, tüm yeryüzünü bir nurlu dünyaya çeviriyormuş.

Mehmet Efe ile Hacı Lebib zindanın başına gelerek içeri bakmışlar. Ay ışığı yavaş yavaş mağaranın içine doğru yayılmış. Orada taş kesilmiş bir ölünün sırtışını görünce, Hacı Lebib ile Mehmet Efe topuklarıyla artlarını döve döve kaçmışlar. İşte o gün, bugün Ölüler İni, netameli yer diye bilinmiş. Bu kadarla da kalmamış. Ölüler İni'nin sanı Hacı Lebib'in evine bile bulaşmış. Bu nedenle evinin sağında ve solundaki topraklara kimsecikler sahip çıkmamış. Hacı Lebib de tüm o topraklara beleştan sahip olmuştu...

Ama, şeytanından da, meleğinden de yılmayan ve tek düşüncesi evindeki çocuklarına yiyecek ekmek çıkarmayı düşünen dalgıcın biri, herkesin: "Aman gitme..." demesine aldırmayarak, sünger aramak için mağaraya dalmış. Sünger bulamamış. Yalnız mağaranın dibindeki mermerlerde sakallı bir insan yüzü gördüğünü ve kimi geceler, mezarlıklarda yeni gömülen ölülerin üzerinden tüten, yeşilimtrak alevi andıran parlayışın, mağaranın deliklerinden gelen güneş ışığının, mavi yeşil su girdaplarındaki yansımalarından meydana geldiğini söylemiş.

– Peki! Mağarada duyulan o özlemlî iç çekişleri nedir? diye sormuşlar.

O da, "Dalga yavaş yavaş loşluklara girerken, tepesiyle mağaranın tavanına değip, mağarayı tıkadığından, dalga ilerledikçe havanın yukarıya doğru bulduğu herhangi bir delikten kaçtığını ve o zaman güçlü bir insan iniltisinin duyulduğunu" anlatmış. Sözüne inanan olmamış. Hatta bazıları "Herkesin dünya kuruldu kurulalı inandığı gerçeğe dil uzatıyor..." diye ondan yüz çevirmişler.

Evi yaptırdığından yirmi yıl sonra Hacı Lebib ölmüş. Kızının bir kızı olmuş. O kızıdan dört beş çocuk daha doğmuş. Çocukların anası ölünce, öksüzler Hacı Lebib'in anası Huriye'nin eline kalmış. Artık aile reisi Huriye olmuş. Huriye ninenin, gözü kör, kulağı duymazmış. Koca göbekli bir put gibi mindere kurulur ve yerinden hiç oynamazmış. Bu aile reisinin başında topu topu dört beş kanı ve bir o kadar düşünce varmış. Bunlar da kafatasının içinde köhne-miş, kayık karinelerine yapışan midyeler gibi yapışarak taşlaşmış ve beyni hepten yok ederek beynin yerini tutmuşlardı.

Bu hikâyeyi anlattığımız sıralarda, Huriye nine-nin görüp kabul ettiği başlıca gerçek, artık paranın kazanılmış, ev barkın kurulmuş olduğuydu. Bu nedenle, en büyüğü yirmi beş yaşında, en küçüğü on yedi yaşında olan torunlarına kala kala, artık oturdukları yerde emniyet içinde ölümü beklemek kalıyordu.

Bir gün, Huriye nine eliyle karnına basıyor ve gümbür gümbür geçirdikçe, "Oh, aman çok şükür rahat ettim!" diyordu.

İşte o gün en büyük kızın kara gözünde yeşilimtrak bir parıltı çıktı. Bir kıyamet koptu. Kız başını alıp kaçtı ve evde bir daha adı anılmadı. Bunun üzerine Huriye nine öteki torunlarının gemlerini kısıtıkça kısıtı. Bir yandan da aile bireylerinin birbirleri-

ne, özellikle kendisine sıkı fıkı bağılı kalmalarını öğütleyip duruyordu.

Huriye nine, ailenin özüydü ve ailenin tüm üyeleri onun eli ayağı gibiydi. En büyük kız gittikten sonra Huriye ninenin eli, ikinci genç kızın üzerinde fena ağırlaştı. Sanki göreneklerin mezarından fırlamış bir hortlak eli, kızın körpe hayatını soğuk soğuk kavıyordu.

Kızın tüyleri diken diken ürperiyordu. O da "Al-lahaismarladık" demeden bir kahkaha çınlattı.

Mutlu olamadı. Huriye nine ikinci torununun karabahtına sevindi. Böylece sürüden ayrılan koyunun sonunu, üçüncü torununa tekrarlaya tekrarlaya kızda bu bitmez tükenmez dırdırı dinleyecek hal bırakmadı. Kız bir gün, Huriye hanıma tepsi içinde yemeğini getirdi. Huriye hanımın pörsümüş et yığını, kurulup dururken, gene dırdırını tutturdu. Kız suratına bir tokat attı pencereden fırlayıp çıktı.

Öteki çocuklar:

– Ömrümüzün en büyük dilimini buraya verdik, artık yeter!... dediler.

Çorap söküğü gibi sökülüp gittiler. Artık tapınağın temeli pek yıpranmıştı.

Ama Ölüler İni'ni asıl provezza fırtınası yıktı. Fırtınadan önce gök, koyu kurşuni bir çadırla örtüldü. Gece değildi. Ama gündüz denecek kadar ışık da yoktu.

Rüzgâr koydukça koydu. Kurşun rengi dalgalar, iki gün iki gece kıyıyı dövdüler. Fırtınanın böylesinde, usandırıcı bir tekdüzelik vardı. Kasırga, çoğu kez korkunç bir şiirdir. Ama üçüncü günü, birdenbire provezzaya döndü. Rüzgârlar imparatoru dile geldi. Öteki rüzgârlar baş kırdılar. Bu kez düz yazı değil, şiirin dikâlâsı başladı. Deniz ilk dizide ölümler mağarasını patlatıp yardı. İkinci mısranın sonunda bütün ka-

İntıları bir soruşta on kulaç derinine çekerek, ikinci kafiyeyi birincisine denkleştirdi. Üçüncü dizi hazır-
dı...

Bir iç çekişle, tüm gökleri, bulutları, şimşekleri
bağrına aldı. "Ben denizim!.. diye gürleyerek ileri
fırladı. Hacı Lebib'in Ölüler İni'ni silip süpürdü.

Ertesi günü, Ölüler İni'nin ne olduğunu görme-
ye gelenler, şafakla birlikte mağaranın tepesine üşüş-
tüler. Birdenbire ateşten bir kalem, deniz ufkuna bir
çizgi çizdi... Güneş, Ege'nin kenarından kalkıp yer-
yüzüne bakınca, Ölüler İni'nin bir gün önce bulundu-
ğu yerde "Heraklit'in" bir statüsünü aydınlattı. Altın-
da: "Gerçek hep akar..." yazılıydı.

Mağaranın dibinde görülen kutsal ölünün bu
heykel olduğu anlaşıldı. Mağara yıkıldıktan sonra Ak-
deniz'in dalgaları, mağaranın içine kaçarak değil,
açık gök renginde gidip geliyorlardı.

Dün, Ölüler İni'nin kurulu durduğu yerde, bu-
gün artık yeller esiyordu.

Bir varmış, bir yokmuş...

YOLCU

Yaşlı kaptanın bir omzuna inme indi ve artık denize "Allahaismarladık!" dedi.

Küçük bir kulübesi ve kulübesinin önünde yarım dönüm kadar bahçesi vardı. Bahçede sebze ve çiçek yetiştirmeye ve tavuk beslemeye çalışıyordu. Tohumları toprağa ekti... Körpe fidanlar topraktan yeşil yeşil, alev gibi fışkırınca, onlara serçeler dadandı.

Küçük Mahmut, yalın ayak, başı kabak, kurabiye tepsisi elde,

– Kurabiye! diye bağıra bağıra kenti dolaşırdı.

Kaptanın evinin önünden geçerken, adımları seyrekleşirdi. Pencereden kaptanı görürdü. Çocuğun gözleri kaptanda değildi. O asıl odanın tavanına asılı duran üç direkli gemi modeline bakardı. O kayıgı tekrar tekrar görmek için, kulübenin önünde birkaç kez gider gelirdi de... Yoksul çocuğun gözlerindeki o acılı özleyiş, duygulu kaptanın yüreğini "Cızz" diye yakıyordu. Bu nedenle bir süre sonra çocukla dost oldu. Kaptanla çocuk arasında anlatılması güç bir dostluk bağı meydana geldi.

Karşı karşıya oturup içli, dışlı dert yanarlarken, geçmişle geleceğin yüz yüze geldikleri sanılırdı. Pembe yanaklı, körpe çocuk; gün görmüş, yanıp kavrulmuş kaptanın geleceği olmuştu.

Her geçen gün, koca bir kara kuştı ki; kaptanın artık pek az buçuğu kalmış olan ömrünün büyük

bir parçasını gagalayıp, geçmişe uçuyordu. Kaptan bir gün çocuğa:

– A oğul, gördüğün şu kayığı çocukken yapmıştım. Al senin olsun. Denizlerde çok gezdim. Yeni yeni yerler görmek istedim. Ne var ki, gemim gemiden çok su üstünde yüzen bir bakkal dükkânına döndü. Bugüne bugün, bakkal dükkânlığında mihli kaldı. Belki senin şansın daha çok olur. Sana hayırlı yolculuklar! dedi.

Gemiye tavandan indirip, çocuğa verdi. Geminin her şeyi tamamı. İki mini mini demiri kulaklardan sarkan küpeler gibi zarıftı. Baston, destamora, floklar, gabya, triller, kısaca hepsi tamamı. Kaptan çocuğa geminin her yelkeninin nasıl kullanılacağını bir bir anlattı. Sanki fırtınaları karşılıyormuş gibi, buyrukları gürlledi. Durgun havada durakalmış gibi homurdandı.

Kaptanın kalbi şimdi yorgun argın, ağır ağır atıyor, onun sözlerine, çocuğun sevinçle çarpan yüreği tempo tutuyordu. Kaptanın gözleri açılıyor, şimşekler çakıyor, sonra hüznle gölgelenerek, yarı kapanıyordu. Çocuğun içinde sanki bir türkü uyanmıştı. Onu uzaktan uzağa çağırıyordu. O seste, maymunken insan duygularıyla duygulanan insanın ıssız ormanlardaki haykırışlarından tutunuz da küçük Mahmut'a kadar gelmiş geçmiş tüm insan yaslarının yankısı vardı. Çocuk dayanamadı. Elinde kurabiye tepsi, koltuğunun altında kayık, deniz kenarına koştu.

Akşamı. Çocuk sattığı kurabiyelerin parasıyla kurabiyeciye gitmesi gerektiğini unuttu. Denizde "Çıt" yoktu. En engin açıklarına kadar uyuyordu. Çocuk kayığı birkaç kez eliyle dürttü. Olmadı... Yanağı suya değecek kadar, başını kayık düzeyine eğdi. Ma-vi rüzgârların masal Tanrısı "Zefir" gibi, yelkenlere üfledi. Gemi suların üzerinde kaydı. Çocuk hemen kayığın önüne koştu. Yine eğildi. Tüfekte nişan alı-

yormuş gibi, bir gözünü yumuyor, öteki gözüyle bakıyordu.

O sırada güneş de batıyordu. Çocuk güneşin batıp daldığı yere varmak istiyordu. Oraya varınca, dünyanın kenarından devrilip, düşecekmiş. Varsın düşsün. Bir de düşmezse; işte o zaman mutlu adaya varmış olurdu. Çocuğun gönlü tüm saflığı ve inancıyla yapayalnız, ufkun kenarından akıyor, öteki bilinmeyen dünyalara dalıyordu. Nereye gidiyordu? Elbette ileriye... O mutluluklar adasına...

Nereden ayrılmak istiyordu? Gerilerden! Adam olma işi, yani gerçeği öğrenmek, asıl o anda çocukta başlamıştı. Çünkü kafasında özlediğini canlandırıyor-du. Belki bugün hayal ettiğini yarın yaratacaktı.

Artık çocuk, kaptan olarak kayığa binmiş, dümenini eline almıştı. Mutlu adaya doğru yol alıyordu. İnsan soylarının hep o adayı aramış oldukları söyleniyordu.

Zaman olmuş, mutlu adanın arayıcıları onun güneşte pırıl pırıl yanan tepelerini hayal meyal seçmişlerdir. Ancak ona doğru yaklaştıkça kalkanların çoğu, adaya yaklaştıkça onun uzaklaştığını ve tam "Hah vardık" denileceği zaman, ada yerine bomboş deniz ve bomboş göklerle karşılaştıklarını görmüşler. Onun için eski püsküyü karıştırıp, eski kıssadan eski hisse kapan bilginler mutlu adayı bir kuruntu, bir serap saymışlar. Oysa oraya zaman zaman gerçekten varanlar çok olmuştu.

Bundan başka Virjil ve Lükres de varmışlar oraya. Ulis, Troya savaşlarındaki tahta at martavalını uydurduktan sonra bir kahkaha çınlatarak kara gün dostlarıyla birlikte küreklere yapışmış. Okyanusta mutlu adayı bulmuş. Galile, adaya giden yolları keşfetmiş. Kristof Kolomb, adaya dümen tutmuş. Denizler Sindibad'ı da oradaymış.

Wilbur Wright da, oraya varmak için uçak icat

etmiş. Hertz oradan telsizle müjdeler getirmiş. Fakat eski küflerle küfleneler, bu cesur yolcuların topuna da doğal olmayan olanaksızlıklar ardına düşen budalalar gözüyle bakmışlar.

Çocuk yepyeni bir insan olduğu için, gönlü, demir parmaklıklar ardından, düşlerinde özgürlüğü gören mahkûmlar gibi bakışı uzuyor uzuyor, gönlünün kendini adaya veriş, bir el uzatışı oluyordu.

Mutlu ada onun bir ideali olmuştu. Onu tutmak istiyordu.

Gece olmuştu. Issız kıyıda çocuktan başka kimsecikler yoktu. O boylu boyunca yere uzanmış, üfle-ye üfle-ye kulakları zil çalıyor, başı dönüyordu. Kayık, millerce ötelerde uçuyordu. Ötelerde de daha gidilecek binlerce mil deniz vardı. Üflemeliydi ki kayık ucsun. Çocuğun yanakları yine kabardı. Üfledi. Kayığın pruvası yakamozlanıyordu. Dümen suyunca, yilankâvileyen bir alev uzanıyordu. Gemi tüm yelkenlerini doldurmuş, Okyanus üzerinde sanki bir dev kelebek, kayıp gidiyordu.

Göklerden yıldız çavlanları boşanıyordu. Pruva direği, konuşmaya tenezzül etmiyor, dalgın tavırla işaret eden bir şahadet parmağı, sanki sağa sola eğiliyor, tekneyi beşikleyen dalgaların ölçüsüne, gök de rakkas gibi tempo tutuyordu.

Çocuk, yıldızdan yıldıza işaret eden pruva direğinin başına bakarak mutlu adaya doğru yol alıyordu. Tenha kıyıda ciyak ciyak bağırarak, buyruklar savuruyordu. "Rüzgâr düşüyor! Camadanları çözün!" diye haykırıyordu. Yine kayığı üflüyordu. Koca gemi, sendeleyen yıldızlar altında kapkara bir kule gibi gurur içinde ilerliyordu.

Çocuk birden sarsıldı. Çünkü ilerleyen gemi, pruvasıyla çocuğun yüzüne çarptı. Ve çocuğun burnunda karaya vurdu. Mahmut, gemiyi yine döndür-

dü. Olanca soluğunu ciğerlerine topladı. Üfledi. Geminin tüm yelkenleri güçlü bir sağanakla kabardı.

Çocuğun sesi:

– O gün gemimiz saatte yüz mil hızla ilerliyordu! diye bağırdı. Kayık dikilince çocuk:

– Kayığın ambarı su alıncaya kadar yalpaladıktan sonra kayık yine kalktı. Tehlikeyi atlatarak kabaaran bir dalganın üzerine bindi, diye ekledi.

Çocuk yorgun düşmüştü. Göz kapakları uykudan ağırlaşıyordu. Deniz ninni gibi uzun uzun fısıltıdaydı. Işık yavaş yavaş söndü. Çocuğun tatlı düşü de yavaş yavaş kâbusa dönüyordu. Ürkerek arkasına baktı. Sanki geçmişin derinliklerinden bir hortlağın soğuk eli uzanıyordu. Boğazını tıkıyor, onu geçmişe doğru çekiyordu. Çocuk, hortlağın elinden kurtulmak için çabalarken sırtına bir yumruk yedi. Hemen sonra güm güm öten yumruklar duyuldu.

Öldürürcesine dövülen çocukların canlarına kıyılırken çıkardıkları o tiz çığlıklar çınladı.

Kart bir ses:

– Kurabiyeler nerede? Paralar nerede? diyordu.

Çocuğun önceki çığlıkları, acı bir canlılıkla kıyıcı iken, sonraları bitkin bir inilti halini aldı.

Ama neresine gelirse gelsin, vurulan yumrukların hıncı dinmiyordu. Çocuğun eli ayağı kesildi. Korkuyla çenesi çatırdadı. Dıdıldı. Ölüme razı, dört büklüm büzüldü. Sonra büzülecek gücü de kalmadı. Tokaçla çamaşır dövölüyormuş gibi, vurulan darbeler altında bir çamaşır gibi serildi.

Herifin ağır ve boğuk sesi arada bir:

– Ihıcık! diye inliyordu.

Koca bir gölge boğazından kavradığı küçük ve çelimsiz bir ikinci gölgeyi, paçavra gibi ardından sürükleyerek, karanlıklara geçti...

KAVANOZ YAVRUSU

Babası bir savaşta ölünce kimsesiz kalmış, onu bir hayır kurumundan evlatlık diye almış ve evde hizmetçi olarak kullanmışlardı. Bulaşık yıkıyor, ortalığı süpürüp topluyor, oturak boşaltıyordu. Yavaş yavaş büyüyordu. Büyüdükçe:

– Dilini tut! Sus! Edepsiz! Genç kızlar hiç böyle şeyler söyler mi? Ah ne günlere kaldık? Haddini bil! Büyükler konuşurken küçükler dinler. Söze karışmazlar! Geç oldu hadi git zıbar gibi sözler işitiyordu.

Bir gün, gece yatısına misafirliğe gitmişlerdi. Gece geç vakit hanımına:

– Hanımefendi, vakit çok geç oldu, gidip zıbaralım! dediği için eve dönünce epeyce dayak yemişti.

Büyüdü. Çocukluktan çıkıyordu. Yüreğinin taa içinde, kendisinin dünyada beklenen bir konuk olduğu kanısına vardı. Güzel sayılmazdı belki ama, çirkin de değildi. Sevimliydi. Sıcakkanlı, cana yakındı. Bunlardan tatlı ne vardı dünyada?

Geceleri beyefendinin çorap ya da öteberisini yamamak için lambanın ışığına eğilerek dikiş iğnesiyle uğraşırken, görünmez koca bir çuvaldız da yüreğine saplanıp duruyordu. Ah vap edip, kürdilihi-cazkâr ya da nihavendi zartavi makamından gözyaşı dökecek soydan değildi.

Hanımefendi ile beyefendinin, geleceğine ait niyetinin ne olduğunu bilmiyordu. Tıpkı eşeğe binen

eşek sahibinin eşiği düşünmemesi gibi... Feryaz, taşıdığı efendilerinin yüz seksen kilo ağırlığında olduklarından başka neleri duyabilirdi ki?

Masumdu, temizdi, ama hizmetçiydi ölesiye. Güçsüzdü, korkuyordu. Kendisi gibi yaratılmış insanlardan candan bir ilgi görmeden öleceğinden korkuyordu. Ama alnının yazısına pek boyun eğecek cinsten değildi. Paçavra gibi yırtılıp uçuşan bulutları ve fırtınanın binlerce trampetle hücum kasırgalarını saldığını gördükçe, ne olduğunu pek bilmiyordu ama, korkudan çok, çıldırasıya sevince benzeyen bir şeyler duyuyordu.

Fırtınanın öfkesinde gamsız, şuursuz ve ölçüsüz bir hayret vardı. İşte fırtınanın bu hali, derinden derine kızın hoşuna gidiyordu. Sanki doğa başkaldırıyordu... Ama neye? Ne hırlayan denizde, ne gürleyen rüzgârda ve ne de çakan şimşeklerde bu sorunun cevabı vardı... Doğa, ya da fırtına, acaba bir atmosferik engele mi, yoksa sıkın bir geleneksel çemberine mi "Hayır" diyordu? Kasırganın gürleyişi, rüzgârın hırlayışı, "Statüko"ya bir koca "Hayır"dı! "Hayır, hayır! Kesin olarak olamaz!" diye bağıırıyordu sanki...

Feryaz'ın efendisi ile hanımefendisi karşılıklı birer yarım çevrimdi. Bir kavuşuşla iki yarı çevrim, daracak oluyorlardı. Burada sıkışakalanın boğulası geliyordu. Kız bir insandı. Öyle bir ateşti ki; bütün cennetlerin rüzgârlarıyla harıl harıl tutuşup yanmaya can atıyordu. Ama, içinde hapsolmuşluğu doğal saydığından herhangi bir cennet esintisini olanaksız sayıyor ve başı eğik bir umutsuzlukla yaşıyordu.

Dar çemberin "Statüko"su içinde bir de evin on dokuz yaşında küçük beyi vardı. Hemen hemen kendi yaşında olan Feryaz'a sevgisini açıkladı. Feryaz, bu hiç beklemediği ve ummadığı sevgiyle karşılaşınca şaşırdı, sarsıldı. Oğlan, ona evleneceklerini öner-

di. Feryaz gebe kaldı. Ailenin başı olan büyükefendinin içi, puf böreği gibi, dünyaya bir lokma bile katmayan, haysiyet hava cıvasıyla doluydu. Oğlunun Feryaz'la evleneceğini duyunca küplere bindi. Aile onuru diye; bomboş vicdanının içine istif ettiği ne kadar yüksek ve gümbürtülü laf varsa oğlunun suratına boşalttı. Onu mirasından mahrum edeceğini söyledi. Oysa büyükefendi, biricik oğlunu varlıklı bir dul hanımefendiyle evlendirmek istiyordu Oğlan kızı almaktan vazgeçti.

Küçük kentin bir kör dilencisi vardı. Kendisi ve üç kız kardeşi anadan doğma kördüler. Dilenci Feryaz'ı almaya razı oldu. Böylece hem kızın, hem oğlanın ve hem de ailenin namusu kurtuluyordu. İlk önce kız, ayak diredi. Ama tüm dünya kızın aleyhine ayaklandı. Sanki sokakta bir lağım patlamıştı ve kızın yanından geçenler: "Aman değmesin, aman bulaşmasın," diye iğrenerek eteklerini topluyorlardı.

Kız yılmıştı. Deliğe sığınan bir tavşan yavrusu gibi yüreği korkuyla yaman vuruyordu. Dört yanına ürkek ürkek bakıyordu.

Sonunda hanımefendi onu Kör Hüseyin'e vereceğini söyledi. Kurbanlık koyunları kesmeden önce alınlarına çiçek takarlar, burunlarına da zemzem suyu sürerler. İşte onun gibi hanımefendi de Feryaz'ın alnına bir öpücük kondurdu. Feryaz, hanımefendinin bu son öpücüğünün yükünü alnında taşıyarak evden bohçasıyla dehlendi.

Mısır'ın ürün vericiliğini artırmak için Nil suyuna kurban ettikleri kızların gözleri de Feryaz'ın bakışı gibi olurdu. Acı ile kıyılan yüreği, Feryaz'ın gözlerinde bir çığıktı. Kör Hüseyin'in evinin eşliğini aşarken, kızın içini korkunç bir acı tırmaladı. Yüzü gözü, eğri büğrü oldu. Oracıkta çocuğunu düşürdü, bayılıp yere yığıldı.

Kentin en büyük eczanesinin sahibi, düşen dört

aylık çocuğun dölütünü Kör Hüseyin'den, on liraya satın aldı. Dölütü bir kavanoza soktu. Kokmasın diye kavanoza formalin solüsyonu doldurdu. Kavanozu eczanenin vitrinine koydu.

Bir yıl sonra Feryaz'ın Kör Hüseyin'den doğduğu oğlu, babası gibi kördü. Çocuk büyüdü. Yürümeye koyulunca taşıt araçlarının geçmediği daracık yan sokakta öteki çocuklarla birlikte oynadı. Sokaktan bir eşek geçerken öteki çocuklar kaçıştılar. Feryaz'ın oğlu eşeğin ayakları altına dolandı. Eşek ön ayaklarıyla çocuğun başını çiğnedi. Art ayaklarıyla da çocuğu tekmeleyerek, başını duvara çarptırdı. Çocuğun başı patladı. Gözbebeklerinden biri dışarı çıkmış, gözeviden yanağına doğru sarkıyordu. Çocuklar tarafından sokakta oynaya oynaya cilası silinmiş yeşil ve donuk bir cam bilyeye benziyordu gözbebeği.

Çocuğun, neye uğradığını pencereden gören Feryaz, havayı biçen bir çığlıkla pencereden fırladı. Çocuğun sarkan gözbebeğini çukuruna yerleştirmeye çalışırken katıla katıla ağlıyor, gözyaşlarından ne yapmakta olduğunu göremiyordu. Çocuğun can çekişirken sarsılmakta olan vücudunu, "Ah yavrum!" diye bağına basarken, yüreğini kıyan bir sancıyla çocuğunun üstünde iki büklüm oldu.

Ölüyordu. Ana oğul birbirine sarılı olarak debelendiler. Sonunda ikisi de cansız olarak yığılakaldılar...

Ömür boyu araba çekmiş beygirlerini kimi kez sokakta yığılıverdikleri görülür. Arabacı, düşen atın başucuna geçer, ayağa kalkması için durmamacaına kamçılar atı. Yayalar, yığılmış bir atın başucuna toplanırlar. Birisi kuyruğundan, birisi bacağından çeker. Ölmekte olan beygirin göklere bir bakışı vardır. İşte Feryaz'ın hayata son bakışı da tıpkı böyleydi.

Cenaze töreni yapılmadığını anlatmaya gerek

yok elbette. Ne çiçek, ne miçek vardı cenazelerinde. Mezarlıktan parayla yer satın almadıkları için genel çukura gömüldüler. Onlar gömölüp yok olduktan sonra, onlardan kala kala eczane vitrininde kavanoz içindeki yavru kaldı.

Eczanenin önünden geçenler, kavanozda formalin solüsyonunun içindeki cisme bakıp geçerlerdi. Çocuk kokmuyordu. Bozulmuyordu. Ama, kokmamak, bozulmamak yaşamak demek değildi. Kavanozdaki yavru bembeyazdı. Koskoca başı, göğsünün üstüne eğilmişti. Bu yavrunun evreni, hayatı kabul etmeyen formalin solüsyonu ve kavanozdu.

DAVUT HOCA'NIN VAAZI

Davut Hoca, yetim malına el uzatmamış, haram yememiş, el avradına uçkur çözmemiş, beş vakit namazında kusur etmemiş, sözün kisası, kanısına göre cennete girmek için ne yapmak gerekse, hepsini de bir bir yerine getirmiş bir adamdı.

Yemek yedikten sonra mutlaka, tabakta kalan salçayı sanki yıkanmış gibi, sünnetlediği için enikonu göbek ve ense bağlamıştı. Sünnettir diye, dünyaya on bir çocuk getirmişti. Davut Hoca'ya göre, sağ omzunda oturan melek, veresiye veren bakkalların defterleri gibi ciltler dolusu sevaplar yazmıştı. Oysa sol omzuna oturup da günahları yazacak olan öteki meleğin kayıt kütüğü, peşin para ile satan bakkalın defterleri gibi bomboş olacaktı. İşte Hoca bu duruma seviniyor, pek gururlanıyordu. Mescitteki küçük odasını süpürmek için süpürgeyi eline aldığı zaman, yeryüzünden tüm kötülükleri silip süpürüyormuş gibi bir tavrı vardı.

Ne var ki, o habis şeytan ne eder eder, cennetlikleri bulur, âhiretteki Tubâ ağacının altındaki çiçekleri ve kevser şarabı karşılığında, bu dünyada insanın anasından emdiği sütü, fitil fitil burnundan getirirdi...

Ramazandı. O gün ikindi namazından sonra mescitte vaaz verecekti. Onun vaazını dinlemek için, mescit, yere iğne atılsa düşmeyecek kadar tıkabasa doluydu. Erkekler hep önde; kadınlarla çoluk çocuk-

lar arkada, tahta parmaklık ve kafes ardında toplanırlardı.

Davut Hoca, boğazını temizlemek için birkaç kez, güçlü "ehem ühüm" ettikten sonra, günah işleyenlerin cehennemde çekecekleri cezaları sayıp dökmeye koyuldu. Ağzı kızıştıkça kızıştı, kızıştıkça kızıştı. Seyyidi Battal Gazi'nin, seksen bin kâfirin ödünü patlatan naraları gibi bağırışlar gürletti. Her bağırışta, kafesin ardına sıkışan kadınlar yerlerinde hopluyorlardı.

Hoca, vaazında cimriliğe karşı ateş püskürürken, köyün tüccarından olup, kendine bir gün önce hoşafılık bir torba kuru eriği veresiye vermemiş olan Hacı Abdurrahman'a çatık kaşlarını ve şimşekleşen bakışlarını çevirdi. İblisin, cimrilere, sonsuz zaman süresince, demirden yapıma kızgın erik çekirdekleri yutturacağını, karınları dolunca tepelerindeki zebaninin tokmak çalıp çekirdekleri kusturacağını, kızdırıp kızdırıp yeniden yutturacağını, allandıra ballandıra anlattı.

Sıra hırsızlığa geldi. Hava yaz olduğu için bunalıcı bir sıcak vardı. Kalabalığın nefes ve ter kokusu da gitgide ağırlaşıyordu. Hoca'nın güm güm gümbürdettiği günah ve ceza listesi herkesi pirelendiriyordu. Bucağın parmakla gösterilen tavuk hırsız Ahlı Selim, -herkesin tavuğunu çalarak onların ahını aldığı için ona 'Ahlı' ekadı takılmıştı- süt dökmüş kedi gibi başını önüne eğmiş 'Enam' okuyor, arasıra dişlerine bir misvak sürüyordu. Cezalar sayılırken erkekler keyiflerini o kadar bozmuyorlardı. Fakat Hoca'nın sözleri kadınlar arasında mucizeler yaratıyordu. Ürpertiler geçiriyorlar, naralardan ödleri kopanların bazıları ufak ufak altlarına salıveriyorlardı.

Günahlar arasında sıra zinaya geldi. Hoca'nın gözleri eskici Süleyman'a döndü. O da dört kapı ötede ki komşusu Şıpşıp'ın Ayşe'si ile aşna fişne ederdi.

Zina yapanların, ucu yedi kat gökte, kökü yedi kat yerde, kıpkızıl bir kazığa çakılacaklarını anlattı. Kadınlar tarafında oturmakta olan ve Berber Hasan'a yan bakışıyla göz süzen Sucuların Fatma, sanki kazığın ucunu duymuş gibi birdenbire yerinden fırladı. Yanıbaşına çömelen ve vaaza canla başla kulak vermiş olan annesi, kıza eğilerek,

– Ne o sıkıntın mı var? Alimallah tokatı bir patlatırsam sıkıntının nasıl olduğunu görürsün! dedi.

Herkes sanki köpek leşiymiş gibi entarilerini ve eteklerini Şıpşıp'ın Ayşe'den çekiyor, ona yüksekte bakıyordu. Ah şu erkekler yok mu? Bu kokmuş aşifteler yüzünden nur topu gibi karılarını evlerinde yapayalnız çürütüyorlardı. Kırkıdan sonra azanlara cehennem ateşi bile azdı...

Hoca, zinadan söz ederken kimi ayrıntılara giriyordu. Bütün kızlar gözlerini dört açmış dinliyorlardı. Bazı analar bu hale kızdılar. Hele Mürtlerin Molla Zehra, kızının böğrünü sertçe dürttü:

– A avanak, gözlerini niye faltaşı gibi açıyor-sun? Anlamıyor musun yoksa? Hoca Efendi Arapça değil, düpedüz Türkçe konuşuyor, dedi.

Hoca Davut'un karısı, dokuz aylık gebe olduğu ve göbeği çenesine değdiği halde mescide çok zorluk çekerek gelmişti. Hoca karısı olduğu için, oruç-luydu. Hamileliği, mescitteki kalabalık, Hoca'nın bağırmaları, şişmiş karnına kadınların dönüp dönüp bakmaları nedeniyle Hafize kadına sıkıntılar basıyor, buram buram terliyordu. Eli ayağı titremeye başladı. Hoca aşka gelip, kocalarına ihanet eden avratlara karşı korkunç bir nara atınca, kadının içine baygınlık geldi: "Geriki bahrı isyanım! Dahilek Ya Resulullah!" –İsyan denizlerinde boğuluyorum, bana yardım et ey Resulullah– diye zorlu bir çığlık saldı ve çocuğunu düşürdü.

Birdenbire mescit altüst oldu. Herkes birbirini

dürte ite önüne geleni çiğneye çiğneye kapı yolunu tutmuştu. İşte ondan sonradır ki, dedikodular, fiskoslar aldı yürüdü. Bucakta burnu, av köpeği gibi koku kapan, dili eşekarısı gibi soka ve gözü atmaca gibi seçen, Duduların Kara Hürmüz kadın vardı. Bir insana soluk alabilmesi için hava ne kadar gerekse, onun da yaşayabilmesi için dedikodu onca gereklidi. Duduların Hürmüz kadın "Fitasını" kapınca, nallılarını sokak sokak, ev ev tıkırdattı.

– Vallahi iki gözümle görseydim inanmazdım. Şu Hafize kadından kim umardı? Ah, hiç belli olur mu? Üzerine toz kondurmazdık. Oysa kırkını geçkin cadaloz aşiftenin ettiğini bir görüyor musunuz? Kocası da 'zina zina' diye elaleme gümbürder. O üç karış sakalından utanmadan başkasına verir talkını, kendi yutar salkımı! Gördünüz mü gidinin sekiz çatal galaklı geyik tekesini! Aman kardeşler bir yaşma daha girdim! diye parmak ısırtıyordu herkese.

Davut Hoca'yı zaten bir kuşkudur sarmıştı. Bir de üstelik el altından fiskos edilenler, bıyık altından gülümsemeler katılınca, Hoca: "Gel de rahat edebilirsen et" diye dokuz doğurmaya koyuldu. Hafize kadının çocuğu düşürdükten sonra, durup durup: "Ah zina, Tanrım beni affet" diye inledikçe Hoca'nın tepesi atıyor, kadına: "Tanrı'yı araya niye karıştırıyorsun?" diyor, içinden de: "Tanrı'ya değil, olan bize oldu galiba" diye düşündükten sonra Hafize kadına, "O söylediğin laf nedir? Anlat bakalım!" diye haykırıyordu.

Bunca yıllık karısıydı, beş vakit namazını hep kılmış, hiç kuşkulu bir davranışta bulunmamıştı. Zaten o suratla onun yüzüne kim bakardı a canım!.. Ah, bu işte mutlaka Hoca'nın cennetliğini kıskanan habis şeytanın parmağı vardı. Hafize kadının ablası Huriye hanım, Hoca'ya, "A Hoca! Üstüme iyilik sağlık, yoksa eloğlu ağzı karaların ileri geri ettiği laflara mı inanıyorsun? Yoksa zorla 'godoş' mu olmak isti-

yorsun?" diyordu. Ama Hoca'nın gözleri kan çanağına dönmüş, "A canım sen sus! Bu karım, ben de kocasıyım; arada sana ne oluyor be? Beni dinden imandan mı çıkaracaksınız?" diye haykırıyordu.

Yine karısına dönerek: "Allah gafuru rahimdir. Sen hele doğrusunu söyle!" diye tepiniyordu. Fakat, ha Hafize kadına sormuş, ha duvara. Hoca, "Yahu kendi evimde olup bitenleri bilemeyecek miyim? Söylesene be ne oldu? Allah neyi affedecek? Söyle! Yoksa beni çatlatmak mı istiyorsun?" diye ısrar ediyor, evine girip çıkanları hayal gözünün önünden geçiriyordu.

Fırıncı seksenlik Hacı Memiş, evlerine her gün ekmek getirirdi. O iki kat bükülmüş yaşlıdan böyle bir şey umulmazdı. Fakat ya bu iş çoktan beri süregelmişse? Sakın on bir çocuğunun birkaçı ya da topu birden Hacı Memiş'ten olmasındı?.. Büyük kızı, Hacı Memiş gibi şaşı gözlüydü ya! Hele bakındı şu başına gelene! Elalemin alnında çifte filizlenen çıkıntılara, Melik-ül-kahhar adına şimşekler savururken, bu yaşından sonra dallı budaklısı kendi alnından mı şahlanacaktı? Çıldırma işten değildi! O gece göz yummadı. Sabahleyin erkenden karısının önüne dikildi: "Vazgeçtik be! Allah belanı vermesin! Eğer zerre kadar ar ve namusun varsa ettiğin namussuzluğu itiraf et" diye tepindi.

Bağrına saplanmış kalmış bu koca dikenini oradan bir türlü söküp atamıyordu. Cemaat-ı müslimine imamet etmek için mihraba yürüyeceğine, yedi kat yerin dibine geçesi geliyordu. Huzurda, "Allahü Ekber!" diye avuçlarını başının iki yanına götürünce, ellerine bir şeyler degecek diye, onları hemen oradan çekiyordu. Hele kimin piçkuruları olduklarını bilemediği on, on bir çocuğa ekmek taşımak yok mu? İşte o çok ağına gidiyordu. "Be kadın, söylemeyecek misin?" diye ayağını yere vurdu. Huriye kadın, "Ho-

cam, çok ediyorsun! Kadın zorla mı günah uydur-sun?" diyordu.

Yavaş yavaş kendine gelmiş olan Hafize kadın, "Gebe kaldığım gece, sizden ayrıldıktan sonra uyur-ken, düşümde Zülkârneyn'i görmüştüm. Acaba gü-nah mı işledim diye merak ettim" dedi. Davut Ho-ca'ya birdenbire gün doğmuştu.

– Yahu şimdiye kadar şunu söyleseydin ya! Rü-yada günah olmaz" diye güldü.

Gidip son doğan çocuğunu okşadı.

KÖY AĞASI

Mahmut Ağa eşeğine binmiş, çiftliğine gidiyordu. Şeytan deresini geçerken sıcaktan boğuluyormuş gibi oldu. Çıplak yarlar, kızgın demirler gibi ateş hohluyordu. Tek tük delicelerden başka bir karış olsun yeşillik yoktu. Yalçinkaya yamaçlar birbirinin ardına sıralanıyorlardı. Çukurun birinin yanından geçerken, davul gibi şişmiş bir hayvan leşinin üzerine toplanmış olan kargalar haykırarak havalandılar. Delirtici bir susuzluk. Samyeli yüzünü yalıyor, boğazını tıkıyordu. Güneş sanki başını bir varyozla dövüyordu.

Akşamleyin sular kararırken çiftliğine vardı. "Dükkânım" diye adlandırdığı çiftlik evinin eşiğinde, yalnız Güllü'nün -yarı uyur, yarı uyanık- onu beklemekte olduğunu gördü. Gündelikçilerin kimisi davudiden, kimisi tizden horluyorlardı.

Gündelikçiler Mahmut Ağa'nın yüzüne karşı "ağa"; arkasından da "sonradan görmüş" derlerdi.

Gündelikçilerin uyumakta olduklarını görünce, Mahmut Ağa, küplere bindi, onlara:

- Yaşayın be babayiğitler! Para, gün kararmazdan önce köpek gibi zıbararak mı kazanılır? Hele durun bakalım! Kaç karış duvar ördünüz bugün? diye avaz avaz bağırdı. Duvarı karışladı. "Vay gidinin herifleri! Otuz karış bile örmemişsiniz! Öyle ya; çok çalıştınız, yorgun düştünüz, yatıyorsunuz. Ver parayı bakalım Mahmut Ağa... Siz uyuyun, Mahmut

Ağa da para vere vere topu atsın öyle mi?" diye çıkıştı...

Birdenbire uyanan Güllü, dükkânın içinde el yordamıyla lambayı aradı, yaktı. Hasan dayı, uykulu gözlerini oğuştura oğuştura geldi. Mahmut Ağa, Güllü'ye:

– Kapının eşiğinde kimi bekliyordun öyle? Çil Yusuf'u mu, yoksa Kara Ali'yi mi? dedi. Güllü, bu azarı başı eğik, elleri de böğründe karşıladı. Acele gidip ateşi yaktı.

Ağa, Hasan dayıyı yanına alarak inekleri gözden geçirmeye gitti. Hasan dayı:

– Kara ineğe biraz kepek verdim, düzeldi. Bu yıl boynuzu kırık, yemden kesildi. Merasını değiştirmeli hemen... Hepsininkini değiştirmeli. Sen daha iyi bilirsin ağam. Ama bu mallara nazar değdi. Mutlaka şom ağızlının biri baktı. Çok şükür koyunlar, davarlar iyi, diye anlatıyordu.

Güllü:

– Yemek hazır, diye seslendi, ağa gelince...

– Başka bir buyruğun yok mu ağam, gidip yata-yım, dedi Hasan dayı.

Mahmut Ağa sofrasının başına geçti. Kollarını sıvadı. Güllü ona bir tavuk haşlamıştı. Dükkânın arkasındaki bahçeden el yordamıyla bulup kopardığı domateslerden bir salata yapmıştı. Bir yandan da koca bir kâse ayran duruyordu.

Gece böceklerinin kuş gibi ötüşleri, ağılın gübre kokusuyla karışıyordu. Serin bir rüzgâr tatlı tatlı esiyordu. O yılın ürünü buğday, dükkânda dağ gibi yığılıyordu. Yamacın dibinden arasına koç ve tekelerin çanları tıngırdıyordu. İnekler tembel tembel başlarını kaldırıyorlar, "oouuuhh!" diye soluyorlardı.

Dükkândaki ışık da parlayan gözleriyle bir dizi ateşböceği geçiyormuş gibi çakıyordu.

Mahmut Ağa yemeğini bitirip de büyük bir "hö-

pürtü" ile ayrıları içtikten sonra içini çekti. Dirseklerini testi kulpu yaparak Güllü'ye:

– Sen neye yemiyorsun a kız? dedi.

Bu sözleri duyunca bir köşeye çömelmiş olan Güllü'nün yüzünde okşanan bir köpek hali peydah oldu. Ayrıları ağaya bırakarak yemek artıklarını ocağın başına götürdü.

– Sağol ağam! diyerek, yedi.

Gür ve ince saçları, bilek kalınlığında iki örgü halinde topuklarını dövüyordu. Gözlerinde tatlı, utangaç, sabırlı bakış vardı. Yüzü, yalvarıcı bir yüzdü. Onda yenilmiş dayakların, hoyratça okşayışların, ekmeksiz geçmiş günlerin erken kırışıklıkları; güneşin esmerliği ve yorgun gecelerin solukluğu vardı.

Derinleşmiş ve mor harelenmiş göz yuvalarının dibinde yalnız gözleri gepegençti. Çömeldiği yerde cılız gövdesi ve ince beliyle bir çocuk sanılırdı. Mahmut Ağa onu çağırıp, ayrıları kâsesini uzattı:

– Utanma! Utanma! İç! dedi. Güllü utanarak elinin ardıyla dudaklarını sildi. İçmeye koyulunca çene altının güneşten esmerleşmiş yeri, sanki ayrılarıdan ağara ağara inip kalkıyor, göğsü de şişiyordu. Mahmut Ağa güldü:

– Aferin gâvurun kızı... Emme de güzel içiyon! dedi. Güllü:

– Ağamın ömrü uzun olsun. Ben onun kapısının köpeğiyim! diye mırıldandı. Yine bir köşeye oturdu. Herhalde ay ufuktan kalkmış ve karşıdaki dağın arkasından yükselmeye başlamış olacaktı ki, bütün ova, ta uzaklardaki Akyol'a dek tan ışığıyla aydınlanmış gibiydi.

Arasıra batıdan serin bir esinti geliyordu. Bir ara Güllü ortadan kayboldu. Mahmut Ağa:

– Güllü, Güllü... Kız, gidip yattın mı yoksa? diye çağırırdı. Güllü:

– Eee! Ee! Uyumuyorum, diye çıkageldi.

Uykuya alt olmamak için arasıra gözlerini oğuyordu. Gözleri yansın da uyumasın diye arasıra, gözlerine parmaklarıyla tükürük sürüyordu. Mahmut Ağa:

– Uyuyordun değil mi? Yalan söyleme, uyuyordun! dedi.

Ve okşayış makamında gidip kızın sağırsına bir tokat şaklattı. Güllü memnun oldu. Mahmut Ağa'nın uykusu yoktu. Bir ferahlık duyuyordu.

Aklına hoş anılar geliyordu. İşte şu çiftlik ve dükkânı yapmazdan önce sırtının derisini yüzercesine taşlar taşımıştı. O malları edininceye dek ekmeksiz geçirdiği günler çoktu. Babasının Tavşan burnundaki kireç ocağına taş taşıyan eşeklerin arkasında koştuğu günleri hatırlıyordu. Bir aralık eşekler yük altında yolun ortasına çöküp ölmeye koyulmuşlardı. O zaman amma da ağlamış ve çırpınmıştı. Babası, nalları diken eşeklerin yularıyla onu yoruluncaya dek döverdi. Şaka değil, her ölen eşekle adamcağız dünya kadar para kaybediyordu. Anasıyla kız kardeşi yıl on iki ay, sıtmayla yatarlardı.

Eh! Ekmekten çok yular dayacağı yemişti. Sonra dayısı ona yapıcı çırağı olarak iş bulunca babası öfkelenmişti. İhtiyar, çoluk çocuğunun efendisi olarak kalmak istiyordu. Kendi oğlunu kendi emrinde değil, başkasının emrinde görmek gücüne gidiyordu. İşte ondan sonra duvarcı ustası olmuştu. Bir gümrük ambarının yapısını üzerine alınca Tanrı, "Yürü ya kulum" demişti. İşte o zaman babasının istediği fiyat üzerinden babasından bin kantar kireç alınca, babası onu affetmişti. Oradan ettiği kârla yüz dönüm arazi almıştı. Babası, "Şuraya şunu ekeceksin, buraya da bunu dikeceksin" diye buyruklar savuruyordu. Amacı, oğlunun işe kendisi kadar akıllı ermediğini göstermekti.

Sonra annesi ölmüş, kız kardeşi de evlenerek

her yıl bir ya da ikiz çocuk doğurmaya koyulmuştu. Kendisi para kazandığı için babası, kız kardeşi, kız kardeşinin kocası ve çocukları topyekûn sırtına binmişlerdi. Ama çok mu çok para kazanıyordu. Müteahhitlik işinde insanın nerede kaş çatacağını ve nerede sırtacağını iyi biliyordu ağa. Fakat hiç durmadan boyuna uğraşmış, güneşlerle, yüreği üzüntülerle ağır, habire yorulmuş, içini yakan kazanç ateşini gizleyerek bütün ülkeyi kendine düşman etmişti. Şimdi elde ettiği malları bu -sürüsüne bereket- düşmanların hepsine karşı savunmak zorundaydı.

Ay göründü. Güllü'nün yüzü ağarıyordu. Şaka etmek isteyen Mahmut Ağa:

- Ülen kız, şalvarının uçkuruna kim dadandı? Çil Yusuf mu, yoksa Kara Ali mi? dedi, sulu sulu sırtarak.

Güllü gülümsedi:

- Hiç öyle şey olur mu ağam? diye cevapladı.

- Evet! Evet! Ya biri, ya öbürüdür ya da ikisi de birden... Saman kümesinin ardında üstünüze varırım ha?

Güllü memnun, tatlı tatlı gülümsüyordu. Büyücek ağzı, daha körpeydi. Mahmut Ağa, bir süre daha bakakaldıktan sonra yine kadının kışına cilve yollu bir şamar aşketti ve sonra kızın tombul ardını sıvazladı. Okşayarak:

- Bu Çil Yusuf'la Kara Ali'nin ağzına layık değildir, dedi.

Güllü:

- Aman ağam neler deyon? dedi. Yüzünü elleriyle örttü...

- A hayvan, şaka ediyorum. Sen kötü bir dişi değilsin. Ağanın mallarına hep bekçilik ettin.

- Ağam bana ekmeğimi veriyor. İnsan ekmeğini yediği ağasına hiyanetlik mi edermiş?

- Bilirim, bilirim! Ondan ötürü seni severim.

Mahmut Ağa biraz durdu. Sonra:

– Biliyon mu Güllü, düşmanım çok. Yakında evleneceğim. Zenginlerle birleşmek için. İnsanın mallı adamlarla akrabalığı olmalı ki, işlerini yürütsün, kazancını artırsın. Sen ne deyon bu işe?

Güllü elleri yüzünde olarak, iç karıştıran bir sesle:

– Siz bilirsiniz ağam, dedi.

Mahmut Ağa:

– Ben biliyom ya. Şimdiye kadar kimin için çalıştım, çocuklarım yok, dedi. Başını Güllü'ye döndürünce, kızın elleriyle artık örtmekte olduğu yüzünün ay ışığında bile fark edilecek kadar sararmış olduğunu gördü. Kızın gözlerinden akan yaşlar ay ışığında parlıyordu.

– Ne ağlıyon a hayvan eniği hayvan?

– Hiç ağam. Aldırma... Öyle!

– Gız aklından ne esti? Hey Allahım hey! Ben şu kara talihime gızıyom. Nere gidersem üzüntü. A hayvan! Eşek! Seni sokakta mı bırakırım sanıyon?

– Sen benim ağamsın, dilediğini edersin.

– Seni artık evermeli. Çil Yusuf fena kızan değil. Sana goca kolay bulunur. Gençsin. Has malsın. Orasını ben iyi bilirim.

Ve ardına bir şaplak daha yapıştırdı.

Fakat tam o sırada dörtlale gelen bir süvari, Mahmut Ağa'nın Milas tarafında yaptırmakta olduğu bir köprüünün selden yıkıldığı haberini getirdi. Mahmut Ağanın beti benzi kül oldu.

– Çabuk katırı hazırla!... diyerek, bir aşağı bir yukarı gezinmeye koyuldu. Hasan dayı eyeri takmakta acele ettikçe katır tekme, çifte atıyordu. Mahmut Ağa'nın gözlerini kan bürüdü. Yumrukları havada, dayıya saldırdı. Az kalsın gözünü patlatıyordu. Eyer takılınca Mahmut Ağa, katırı dörtlale sürüp kayboldu. Güllü, Mahmut Ağa'nın kasabaya kız kardeşinin evine döneceğini biliyordu.

Milas taraflarında yağan yağmur, güneye gele-
rek suları kabartmıştı.

Mahmut Ağa, kız kardeşinin evine giderken
Güllü'yü sokak köşesinde bekliyor buldu. Kız kardeşi,
Güllü'yü evine sokmadığı için Güllü orada duruyor-
du. Mahmut Ağa'yı görür görmez ağladı.

– Ah ağam, ne felaket! Çok kahrlandığını bildi-
ğim için geldim, dedi.

Kestirme bir yoldan koşarak gelmişti. Mahmut
Ağa:

– Ha şimdi bir sen eksiktin! Dövünmek için ta
çiftlikten buralara değin taban tep, öyle mi? dedi. Ve
onu kız kardeşinin ahır damına soktu.

Onu görünce kız kardeşi bir köpek gibi üstüne
saldırıp:

– Bu saatte sana nereden ekmek bulayım? diye
bağırdı.

Mahmut Ağa, kapıyı çarpınca dışarı çıktı. Gül-
lü'yü bakkala saldı. Kız bakkalı uyandırıp ekmek,
peynir ve yumurta getirdi. Ahırın bir köşesine kuru
ot ve samanla bir ateş yakıp yumurtaları pişirdi. Kız
Mahmut Ağa'nın yemeği iştahla çiğnediğini gördük-
çe memnun oluyordu. Bir an birkaç tutam ot alıp
bağlı duran katıra verdi.

Mahmut Ağa:

– Yahu sen de açsındır. Yalnız katırı düşünme
sen de ye, dedi.

Pek yenecek bir şey kalmamıştı ya, kız az buçuk
artıkları yiyormuş gibi yaparken, Mahmut Ağa Gül-
lü'yü bir köşedeki ot yığınının doğru dürtüyordu.
Mahmut Ağa'nın yediği yemekten geçireceği geldi.
İşkembe patlatırcasına geçirirken, "Allah!" dedi, ka-
lın davudi sesle. Çünkü geçirildiğinde Tanrı adını an-
mak sevaptı.

Sonra Güllü'ye:

– Yat! dedi.

DOĞUM

Birinci Dünya Savaşı henüz sona ermişti. Savaş o kadar başarıyla bitmişti ki, diri kalanlar şehit olanları kıskanmışlardı. Azrail Aleyhisselam kanatlarının bütün tüylerini, canlarını aldığı insanların adlarını yazmakta kalem diye kullandığı için, uyuz tavuğa dönerek kanatsızlıktan göğe uçamamış ve yeryüzünde tüneye kalmıştı.

Gene Dünya Savaşı dolayısıyla açlık, açlık dolayısıyla da kadınlar, şu bilinen belgelerden alan alana olduğu için fırıncı Molla Hasan'ın bekârlığı evliliğe karşın dört kez daha ucuza mal oluyordu.

Bekârlık sahiden de sultanlıktı. Molla Hasan fırıncıydı. Ama ticaretten, iktisattan anlayan bir fırıncıydı. Piyasada bunun perakendesi ölü fiyatına kapatılırken, budala mıydı ki, evlenerek ölünceye dek beslenecek kadını ateş pahasına alsın? İşte böylece Molla Hasan, ev bark masrafından kurtula kurtula ellisine kadar bekâr kaldı. Ne var ki, savaş bittikten sonra vesika alanlar azaldı. Arz azaldıkça, talep çoğalıyordu. O kadar ki, alelade perakendeci kaldırım çingeneleri, sanki göklerde sevgi tanrıçası Afrodit'in ta kendisiymişler gibi kendilerini dirhemle pahalı pahalı satmaya kalkışıyorlardı. Molla Hasan avcuyla "şak" diye dizini dövüyor, "hey gidi günler! On yıl önce kiloluk kara ekmeği sundun muydu aşifte kaltak, arka odada her dileğine mut olurdu. Şimdi deve yükü altın versen hor görüp naz ediyorlar. Köy-

den, ucuz kadınlar bile binlerce lira başlığasatılıyorlar" diyordu.

Molla Hasan'ın çok garip istekleri vardı. Şöyle bir güzelini bulup nikâhına alıverse avuç avuç paralar dökerek yaptığı olağan sayılamayacak şeylerin topunu da birden ucuzcana yapabilir, hem de yaptıkları gizli kapaklı kalırdı. Zaten Molla, bu işin erbabıydı. Çünkü para kazanılırken, hırsızlık kitaba uydurulduğu gibi, nikâhla da ahlaksızlık, namussuzluk sırasına geçerdi.

Nikâhtan amaç dünyaya çocuk getirmektir. Çocuk masraflı oluyordu. Nikâhın şu iyiliği vardı ki, ona sığınarak, onun amacı olan çocuk yapmaktan kolaycana yan çizilebiliyordu.

O sıralarda insanlar fukaralıktan başka hiçbir şeyden utanmıyorlardı. Yayan yürüyenler, tramvaya binenlerden utanıyorlardı. Tramvaya binenler, karoça ya da taksiye binenlerden; karoça ya da taksiye binenler, özel otomobillere binenlerden; Opel marka otomobile binenler, Buick otomobiline binenlerden utanıyorlardı. İşte bu hal Molla Hasan'ın çok işine yarıyordu. Çünkü onun utanacağı bir şey yoktu, ama kasılıp kasılıp koltuk kabartacağı pek çoktu. Bir elini sallasa ellisi, belini sallasa bellisi, emrine hazırды. Yalnız pek paralısına bakmamalıydı. Onlara yaptırmak istediklerine belki boyun eğmezlerdi, çingar çıkarırlardı.

Molla Hasan, bir gün bahçenin kenarından geçerken Ayşe'ye rastgelmişti. Öksüz ve yoksul bir kızıdı. Portakal ağacından portakal topluyordu. Kolunu kaldırıncı futası -peştemal- omzundan kayıyordu. İşte o zaman Molla Hasan'ın hali fenalaştı, yüzü kat kat şehvet kızartılarıyla pancara döndü. Kızın çıplak kalan omzunun pürüzsüz çizgisine diyecek yoktu. Kız farkına varmadan koltuk altındaki çukurda nemli, kara kıvrıkcıklarını, mor halkalı memesini göster-

mişti. Ayşe'nin gözleri, derin, akıcı ve konuşucuydu. Aylı gece gibi bakışı vardı. Güzel olmasaydı bile onda pek canlı bir dirilik vardı. Yaşayan her insan doğal olarak canlı olur ama Kara Ayşe'de dirilik deha katına varan bir şiddetteydi. Kız bir elektrik santrali gibi enerjiyle doluydu.

Onu gördükten sonra Molla Hasan, kızın peşini salıvermedi. Çaktırmadan kızın arkasına düştü. Kızın yaşı biraz ileriydi, otuz kadar vardı. Yıllar geçmişti ama Kara Ayşe'nin gönlünü ihmal etmişti; kızı, saf çocukluğunun koynunda bırakmıştı. Ama gövde yönünden analığa bir yemiş gibi ermiş bulunuyordu. Molla Hasan kızla evlendi, ama masraf olur diye çocuk istemiyordu.

Gerek bitki ve gerekse hayvan, canlı olarak her şeyin bir düşü vardır. O da doğurmaktır. Bütün bitkiler büyük çabayla en güzel renklerini, kokularını, şekillerini ve hatta arı ve kelebeklerin toplayacakları balları, tohum yapacak olan çiçeklerine verirler. Ne var ki, yaradılışın meşe odununa ve ısırgan otuna, hatta elektriğe ve Orora Borealiyle kutupların buz ve karanlıklarına verdiği bu haktan, Molla Hasan, karısı Ayşe'yi yoksun bırakıyordu. Oysa, kızın koynunun içinden bir ses, "Beni doğur" diye yalvarıyordu. Ayşe o sesi boğamıyordu.

Ayşe böylece gebe kaldı. Doğuracağı çocuk protoplazma iken kısa zamanda büyüyerek bir baş ve bir de zincir kemiği peydah etti. İki aylıkken, kuş mu ya da balık mıydı, hiç de belli değildi. Geçmiş binlerce ya da milyonlarca yıldan beri olagelen çeşit başkalaşmalarını, doğa, dürüp dürüp çocuğun ana rahmi içinde geçirdiği dokuz aya kısaltıp sıkıştırmıştı. Artık çocuk, bu küçücük insan yavrusu, dünyaya doğmaya hazırlanıyordu. Tepiniyordu çocuk aceleyle, annesine acı veriyordu, ama Ayşe'ye o acılar vızgeliyordu. Ona kalsaydı, iki eliyle bağrını kavrayıp,

kendini bir paçavra gibi yırtacak ve yeryüzüne yeni bir insan doğuracaktı. Ayşe acıyla kıvranırken, bir mutluluk duygusunun içinde yüzüyordu. Bütün gücünü ve canını korkunç bir hayat atılışına ve ölüme saldırışa topluyordu.

Molla Hasan, Ayşe'nin çocuk doğuracağını duyunca, kıyametler koparmaya kalkıştı. Çocuğu düşürmek istedi. Ama Ayşe onu doğanın başlıca gücünün –yaratma gücünün– insan gövdesine bürünen irkilişiyile karşıladı. Paraya dayanan ufak tefek sünepe kurnazlıklarla yola getiriliveren Ayşe değildi bu. Aslanların, kaplanların öfkeli kükremeleri Ayşe'nin yanında bir hiçti. Bu Ayşe hiç tanımadığı bambaşka bir Ayşe'ydi. Sanki tepesi uzak çığlıklara ulaşmış bir uçurum, bir depremle yerinden oynamış, Molla Hasan'ın üzerine yürüyordu...

Molla Hasan, birdenbire varlığının çiğnenip ezildiğini duyar gibi oldu. Gözleri şaşıladi, ürküntüden. Çocuğu düşürmek yollu bir şeyler mırıldandı. Molla, üzerine tavuk gagası geldiğini gören akrep gibi kuyruğunu apış arasına sokarak deliğinin karanlığına sindi. Gelecekte ana olacak olan Ayşe, Molla'yı bir yana silkip attıktan sonra rahat nefes aldı.

Ayşe'ye köyde ebelik etmiş yaşlı başlı kadınlar, Molla Hasan'ın kışkırtmasıyla mı, yoksa gerçekten öyle inandıkları için mi, Ayşe'nin enikonu çocuk doğurma çağını aşmış olduğunu, doğumun zor, hatta tehlikeli olacağını kendisine fiskos ediyorlardı. Ayşe'nin okuma-yazması yoktu. Doğanın ne olduğunu bilmiyordu. Ama dünyaya çocuk getirmenin, kendi bireysel amaçlarını geçtiğini taa can evinden duyuyordu. Kendisini aşan bir erekti bu. İşte bundan dolayı, kim olursa olsun, şuna bunaymış, sağa solaymış kulak asacak değildi. Ayşe'nin yaratma isteği, her şeye kör, her şeye sağırdı.

Sonunda Kara Ayşe, bütün acıları çekmeye, bü-

tün işkencelere katlanmaya karar vererek, sevine sevine yaradılışın bu büyük işine girişti. Ayşe bir fiziksel onur duyuyordu, bu işte. Şeref, insanların yalnız falan şeyde, falan halde tanıdığı şereflielik değerinden ibaret değildir. İnsan etinin, hücrelerinin, atomlarının tanıdığı daha öz bir değerdir... Kara Ayşe'nin dudaklarında bir gülümseme vardı, kapkara gözleri sevince çakıyordu. Ama sancılar gelince, onlar hep bilinen sancılardan değildi, çok daha kıyıcıydı. Otuz yaşını bulduğundan, kemikleri kireçlenmişti. Onda doğurma gücü pek kalmamıştı. Sancı gelince dişlerini ve avuçlarını -tırnaklarını gömerek- sıkıyordu. Yüzü kireç gibi atıp morarıyordu. Ne kadar gayret etse, acı acı bağırmaktan kendini alıkoyamıyordu. Varlığın iki büyük gücü -hayat ve ölüm- Ayşe'de çarpıyor ve bu dev güçler öyle çarpışıyordu ki, ona kıyas Waterloo gibi savaşlar çocuk oyuncağı kalıyordu. Sancılar sanki kızın gövdesini bir şimşek gibi ikiye biçiyordu. Molla Hasan'a haber gönderildi. O da doktoru çağırttı.

Doktor hamileyi uzun uzun muayene etti ve baygın kadının duymayacağını sanarak ya kadını ya da çocuğu feda etmek gerekeceğini söyledi. "Az önce olsaydı çocuğu sezaryen ameliyatıyla belki alabilirdik, ama şimdi iş işten geçti artık" diye ekledi. Molla Hasan doktora yavaşça,

- Aman doktor, anayı kurtaralım, dedi.

Ayşe, doktor geleliberi kulak kesilmişti. Çünkü kendisi ve çocuğu hakkında konuşulacağını biliyordu. Molla Hasan'ın doktora verdiği cevabı duyunca, mezardan kefeniyle kalkan bir cenaze gibi yavaş yavaş kalktı. Yüzünde bet-beniz yoktu, sadece çukurlaşmış göz evlerinden bakan iki kocaman kapkara göz vardı. Alabildiğine açılmıştı. Sağ kolunu Molla Hasan'a uzattı ve -düşman bağrına uzatılmış bir süngü sanki- işaretparmağını Molla'nın yüzüne doğrulttu:

– Doktor! diye bağırdı. Bu pezevenge ne soruyorsunuz?

Sonra hıçkırıklarla kıyılan bir sesle:

– Ölecek ya da yaşayacak olan benim çocuğumdur. Bu herif benim çocuğum hakkında nasıl karar verir?

Kadın ağır ağır soluyordu:

– Çocuk yaşayacak, ben öleceğim! dedi. O zaman Ayşe'den bir çığlık çınladı.

Doktor şaşkınlık içinde:

– Korkma, dediğin, istediğin gibi olacak! dedi.

Kadın kıvrım kıvrım kıvranıyordu. Bir yandan çılgın bir sevinç, bir yandan ölüm işkencesiyle yüzünün şurası burası kasılıyor, pek acıklı spazmlarla yamrı yumru oluyordu. Son çığlığıyla kadın dilini ısırtıp kestiği için, dudaklarının iki yanından kanlar sızıyordu. O son çığlık sanki odadan ayrılamıyor, doktorun kulaklarında çınlamaya devam ediyordu.

Ölüm, kadının gerilen kaslarını gevşetip yatıştırdı. Ölü ananın cansız uzanışında ölümü yenmiş olanların sessiz vakarı vardı. Bu dünyanın basbayağı parasını, pulunu ve onurunu dünyaya bırakarak, zamanın da, mekânın da dışına çıkmıştı.

Doktor çocuğa suni solunum yaparken, çocuk ağlamaya koyuldu. Yaşıyordu artık doğan çocuk. Doktor, upuzun yatan beyaz, bembeyaz cenazeye baktı. Yeni doğmuş insanoğlunun ağladığını duyunca, doktorun gözlerinden yaşlar boşandı...

DENİZLİ HOROZU

Gemi, deniz işletmelerinin en emekli gemisiydi. Herhalde eski Mısır ehramlarıyla aynı zamanda yapılmıştı. Galiba da dünyanın yedi harikasının sekizincisi olarak Deniz İşletmelerince denizler üzerinde gezdiriliyordu ki, onu gören herkes, hayret içinde, "maşallah, maşallah" diye parmak ısırır!.. Güngörmüşlüğü dolayısıyla yüreği çok yufkalaşmıştı; geminin önünde bir dalga serildi miydi onu bir türlü çiğneyip geçemiyordu.

Vapur "fi" tarihinde Mersin'den kalktı, İstanbul'a gidecekti. Kuşadası'ndan, seyrek sakallı kambur bir ihtiyar bindi. Elinde, üzeri çuvallarla örtülü bir koca kafes taşıyordu. Kuş kafesiydi o. İhtiyar kafesiyle birlikte, üçüncü mevki yolcusu olarak bindi. Kafeste çok değerli bir Denizli Horozu bulunduğu vapurun her yanında duyuldu. Mevsim bahar öncesi, kış sonu olduğu için, hava kapkara ve pek iç sıkıcıydı. İstanbul'a bir gün sonra, öğleye doğru varılacaktı.

Vapurun birinci mevkisinde, amiraller gibi giyinmiş, apoletli, beyaz giysili ve beyaz eldivenli garsonlar, havada uçuyormuş gibi yumuşak kilim tablolar üzerinde sessiz kayıp, gidip geliyorlardı. Orada başka başka tipte ve meslekte insanlar vardı. Borsa spekülâtörleri ve "şu kadara sattım, bu kadara satın aldım" diye konuşan sıska ya da semiz tacirler; İstanbul'a doktorlara başvurmaya giden kadınlı erkekli

birkaç yolcu; birkaç delifışek kız, kimisi minicik, kimisi iri... Hele bir tanesi vardı ki; hep kapkara saç, kıl ve çeviklikten ibaretti. Korkusuz mavi gözleri ve kıkırdak konuşuşlu çenesi vardı. Ama iki karanlık gecenin arasına "Gündüz" adıyla sıkışakalmış olan kurşuni loşluk, kolay kolay alt olmaz neşesini basıp söndürüyordu.

İkinci mevkide de insanlar çeşitliydi. Aylıktan, emeklilikten, yer değişiminden söz edip duran birkaç memur. Bütün ilaçları "A"sından "Z"sine dek ezberlemiş yaşlı kadınlar, kimi on kez ameliyat olup, gene ameliyata gidenler ve daha başkaları vardı orada.

Üçüncü mevki güverte yolcularının kullandığı ambarın yanındaki yerlerde kilim milim yoktu; birkaç sandalye, dört beş kişinin oturacağı tahta bankolar, bir iki tahta masa vardı. Denizli Horozu'nun üçüncü mevkiye konması, üçüncü mevki ve güverte ambarında büyük ilgi uyandırmıştı. Herkes horozun uzun uzun ötüşünü dinlemek istiyordu. Denizli Horozu'nun nasıl bir horoz olduğunu bilenler neler anlatmıyorlardı... Horoz bir öttü müydü, ötüşü bir çeyrek saat sürüyormuş da yorgunluktan horoz ayakta duramayıp hemen düşüyormuş. Horozun ötüşünü dinlemek için hemen herkes –ertesi sabah– şafak sökmeden çok önce uyandı. Mağara gibi üçüncü mevkide uzun masaların etrafına ve bankoların üzerine, horozun ötmesini bekleyenler oturup dizildiler. Banko ve masalar pis değildi, ama temiz de denemezdi. Kahveci soluk almadan kahve ve çay yapıyor, ama yetiştiremiyordu. Yardımcı aradı ve sonunda buldu.

Ambarda birkaç yolcu, yere serili döşeklerinin üzerinde namaz kılıyordu. Başkaları ise sönük elektrik ışığında, duvara yapışık yarı çıplak sinema yıldızlarına dalgın dalgın bakıyorlardı. Bir dizi çocuk yüznumaranın önünde kuyruk olmuş, bekliyorlardı. Ama içerdeki –aptos mi alıyordu ne?– sanki kapan-

dığı yerin tapusunu almış, bir türlü çıkmıyordu. Çocuklar, batı uygarlığına yetişmekte aceleleri varmış gibi, boyuna kıvranıyor ve tepiniyorlardı.

Dışarda is gibi bir karanlık ve pis bir yağmur vardı. O sırada bir gürültü koptu. Birinci ve ikinci mevki yolcuları iki bin lira değerinde, olağanüstü bir Denizli Horozu'nun üçüncü mevkiye geldiğini duymuşlardı. Kalabalık halinde üçüncü mevkiye ve ambara sökün ediyorlardı. Toplanmış olan kalabalıktan, "Yahu şu kafesi örten çuvalları açın, zavallı horoz karanlık içinde bunalmıştır!" diye bağırان sesler duyuldu. Çuvallar aceleyle açıldı. Çuvalın içinde gerçekten horoz azmanı sayılabilecek koca bir horoz uyuklayıp duruyordu.

Bet benizi soluk, bitkin bir hastanın yavaş yavaş yorgun göz kapaklarını aralayıp fersiz gözlerle dört yana bakmasını andıran bir gün doğuyordu. Öteki beriki, horozu kıskırtmak için "Ö, ürü, ö... ö" diye horoz ötüşü taklidi yaptılar, ama horoz hiç tınmadı. Acaba horoz şafağın bunca mıymıntı ve sünepesini bir ötüşe layık görmediği için mi susuyordu? Ne yaptılarsa horoz ötmedi de ötmedi. Kimisi, "Horozun kışına biber sürün belki öter" diye seslendi. Hemen biber bulunup sürüldü. Ama galiba biber değil, horozun ardına cehennem ateşi de yakılsa horoz, bana mısın, demeyecekti. Birinci mevkiden gelen kürk mantolu hanımlar, mantoları kirlenmesin diye onları üstlerine çekip topluyorlardı. Zenginin biri İспенç Horozu'ndan, bir başkası -söz kıtlığından- cüce Midilli beygirlerinden, ihtiyar bir emekli subay Yemen'de bulunduğu zaman çok devekuşu gördüğünden söz etti; iki avcuyla bir koca karpuz tutuyormuş gibi yaparak: "Nah yumurtaları bu kadar olurdu. Pişir, üç gün ye" diyordu. Herkes horoz ötecek mi, ya da ötmeyecek mi diye merak içindeydi. Herkes beklediğine şaşıyordu, ama yine de bekliyordu.

Horozun sahibi, bir gözü patlamışçasına açık, öteki gözü yarı kapalı, beberuhi boylu sıska kambur,

– Bu horoz böyle etmezdi hiç. Durun hele ben bir deneyeyim, dedi.

Ciğerlerini iyice havayla doldurduktan sonra, dudaklarını diliyle ıslattı, "ya hak!" diyerek ötmeye koyuldu. Bir "Ö ürü ö ü!" çekti, ama kabadayı bir horozun ötüşünden çok çatlak bir zurna yellenmesine benzedi çıkardığı ses. Denizli Horozu, öteceği yerde, ayakta dururken otururcasına çöküp çömeldi. "Boş ver!", "Boş ver!" sesleri duyuldu. İri bir ses,

– Bizimle alay mı ediyon yoksam? diye gürlledi.

Sonra ortalığa sıkıntılı bir sessizlik yayıldı. Kalabalıktakiler, ötmemede direnmesinin öcünü almak için, ellerinden gelse, hınçla öfkeyle Denizli Horozu'nun boğazını sıkıp, hayvanı cansız olarak; "ihıcık, ihıcık" diye diye, yere çalacaklardı.

Orada, yolcu kalabalığı arasında, köyünde güleçliğiyle an san salmış sünger dalıcı Süleyman da vardı. Ölümün ta kendisi orağı ile karşısına geçip, bir orak salışıyla Süleyman'ın neşesini biçmeye kalkışsa orak biçilir, ama Süleyman'ın neşesi biçilmezdi; ta onca güleç, kömür gözlü bir delikanlıydı. Erkenden gelmiş bankolardan birinin üzerine oturmuştu. Birinci mevkiden gelenler arasında hep kara saç, kara kaş, kara kirpik, ama gözler gök mavisi olan kız, oturacak yer bulamadığı için, bir rastlantı sonucu, Süleyman'ın önünde dineldi. Süleyman, kızın ayakta durduğunu görünce, hemen yerinden fırlayıp, kıza yerini verdi. Kız, alın saçlarının köküne dek kızardı. Süleyman'a teşekkür ederek oturdu. Süleyman da kızın karşısında ayakta dinelekaldı.

Kız, bütün kanının neden yüzüne harladığını pek kestiremedi. Ama sanki üst başındaki tüm giysileri "şırtadak" yırtılarak gencin önünde tepeden tırnağa kadar çırılçıplak kalmıştı. Hiç o güne dek böyle

bir şey başına gelmemiştir. Tuhaf, hem de çok tuhaftı bu. Sanki durup dururken çok hoş bir şimşek çakmıştı. Çakır kızla Süleyman karşı karşıya bakışıyorlardı, ama birbirinin bakış hızına dayanamayarak gözlerini hep ayaklarına indiriyorlardı. Süleyman bir şey yapmak zorunu duyuyordu. Ama yapacak bir şey yoktu. Kıza:

– Bir kahve içer misiniz? diye sordu. Kız,

– İçerim, teşekkür ederim, dedi. Süleyman durduğu yerden fırlayarak ve kalabalığı yararak giderken, kahvenin nasıl olacağını sormayı unuttuğu aklına geldi. Başını arkaya çevirerek,

– Nasıl olsun? diye seslendi. Kız gülerek,

– Nasıl olursa olsun! diye cevap verdi. Heyecanından kahvenin nasıl olacağını düşünecek fırsat mı vardı?

Süleyman, kıza kahveyi getirirken, ne kadar içi çakır kıza aktıysa da, kendisinin güverte yolcusu bir süngerci olduğunu, kızın da birinci mevkiden zengin biri olduğunu düşünerek, yüzüne ciddi bir hava vermeye çalıştı, yüzünü elinden geldiğince katılaştırdı. Günün âlem düzeni bunu istiyordu. Ama ne etse, dudağındaki gülümsemeyi ciddiliğe dönüştüremiyordu. Kıza kahveyi verirken, içinin gülüşü, dudakların gönül pencereleri olan gözlerinden tüm hızıyla fora, meydana çıkıyordu. Bu vapur yolcusu çift, gözlerinden, birbirini çok, pek çok beğendiklerini sevinçle anladılar. Bakışları ile birbirlerini birbirlerine şölen olarak çekiyorlardı.

Vapurda sessizlik öyleydi ki bir sinek bile uça duyulacaktı. Ötemeyen horozun ötmesini bekleyeceklerine, artık kalkıp yerlerine gitmeyi düşünüyorlardı. Canı sıkılıyordu herkesin artık. Ortada bir çıt yokken, önce çok sert bir fısıltı duyuldu, ondan sonra uzun ve çingiraklı bir kahkaha. Bütün gözler kahkahanın geldiği yere döndü. Mavi gözlü esmer kız-

dan, sanki islim boşaltan bir lokomotiften çıkıyor gibi sert bir fısıltı çıkmıştı. Kız gülmemek için, iki büküm olmuş, yumruklarıyla karnını bastırıyordu. Ama kendini tutamadı, ondan sonra sevinçli bir kahkaha seli boşandı. Karşısında duran Süleyman da makaraları salıverdi adamakıllı. Kalabalık, bu delilere ne oluyor, diye bakıp dururken nasıl olduğunu pek bilemediler, –acaba demincekki sıkıntıların tepkisi miydi ne?– duydukları neşeli gülüşten fitili aldılar. Seyrekçe, ötede beride fışkıran gülüşler az zamanda genel bir kahkaha oldu. Öyle bir gülüş ki, durup durup coşan, hah söndü denilirken birdenbire gene saran bir kahkaha ateşiydi bu.

Birer yaratık olan insanların birbirinden neşelenerek çılgık çılgıca gülmeleri, bir ağaç değil, insanlar gibi bir yaratık olan Denizli Horozu'nu etkilemez mi? Koca horoz şöyle bir dikleşti, doğruldu, sanki şafak boşluğunu biçecek olan parlak bir kılıç çekiyormuş gibi sesini kapıp koyuverdi.

Ötüşü, upuzun ve bemberrak bir trampet çağrışıydı. Horoz ötünce gülüşler büsbütün alevlendi. İki orta yaşlı köylü kadının biri, gözlerinden şakır şakır yaşlar boşanırken yanındaki arkadaşına,

– Döv sırtımı Ayşe! Ay, baygınlık geliyor içime, gülmekten bayılıyorum, duramıyorum, aptesim bozuldu galiba! diye bağıırıyordu.

Horoz susmuştu ama, "Gene de hey, hey! Ben bir Köroğluyum, dağda gezerim!" dermişçesine şanlı bir "Ö...rü...ö!... tutturdu, gene. Sanki horoz boşluklara meydan okuyordu, karanlıklarda güneşi yaratıyordu. Pek güçlü bir kahkaha kıyameti daha koptu. "Yaşa!.. diye bağırır bağıranıydı.

İki gencin hayatları boyunca pek önemli saydıkları şeyler önemlerini yitirerek, gözlerinden düştü. Kızın yüzünde sıcak bir horlayış vardı, ama tepeden

tırnağa çıplak değildi. Vapur rıhtıma yanaşınca gençler beraberce dışarı çıktılar. Kent sokaklarında yan yana iki nokta olarak uzaklaşıp kayboldular.

Gidip beraber yaşarlar mı, yaşamazlar mı, kavgaya edip ayrılırlar mı? Bunlar bilinmeyen şeylerdi. Bilinen bir şey varsa, o da yüzyıl yaşamış olsalardı bile, bütün geçmiş gecelerinin karanlıkları içinde, o eski vapurdaki Denizli Horozu'nun ötüşü gönül kulaklarında uzun uzun yankılanırdı da, yorgun yüreklerinin nabızı hızlanır, gözleri ışıklı damlacıklarla parlardı.

BARBA VANGEL

Yüzü sanki balık ağıyla örtülmüş gibi buruşuk ve çizgilerle çapraz kıyılmıştı. Yetmiş yaşındaki Barba Vangel, hemen hemen yetmiş yıldan beri balıkçıydı. Kayıkta doğmuş, kayıkta büyümüştü. Onu, Arşipel (Ege) adalarında ve Ege kıyılarında bilmeyen yoktu. Oraların orta malıydı çünkü!... Şuna yelken keser, buna seren yontar, berikinin kayığını raspa eder ya da dümenine yeke biçer. Bu nedenle de kendi işine gücüne bakacak zamanı kalmazdı. Bundan ötürü de eli maşalılığıyla an san salmış karısından boyuna para para yerdı.

Böyle aile ocağında, huyu suyu tatlılaşmış, hele karısının yumruk gibi sözleriyle yoğrula yoğrula da pek yufkalaşmış olduğu söylenirdi. Barba'nın hiç çocuğu olmamıştı. Herhalde bu nedenle olacak bir çocuk ağladı mı, Barba Vangel işini gücünü bırakır çocuğa koşar, okşar, avuturdu. Daha olmadı, çocukla birlikte içini çeke çeke ağlardı. Tüm çocuklar dostu olmuştu onun. Onlara, kabaktan, tahtadan oyuncak kayıklar, kamış dilimlerinden ve kâğıttan uçurtmalar yapardı. Tren oyununda vagonluk eder, otuz çocuğa ak saçlı lokomotif olurdu. Hele sokak başında Barba Vangel bir görünmeye koysun; gülerek perende atan, elleri üzerinde tepetaklak giden bir çocuk cıvıltısıdır, bir çocuk kıyametidir, karşıları onu.

İşte bu nedenle, eş dost, Barba'nın birkaç tahta-

sının eksik olduğu kanısındaaydı. Ama herhalde Barba'nın başında tam olmayan aklı, gönlünde ve yüreğinde tamdı. Zaten aklı başında olanların ne biçim bir dünya yarattıkları, yeryüzünün hemen her yerinde belli olurdu. Barba'nın aklı, bileğinde çelik zemberekli kronometre değildi. Bağrında canla çarpan insan yüreği, insan gönlü ve insan anlayışıcı.

Başı çatlak olduğu kanısında olanlar, deniz kıyısında çardakaltı kahvesinde toplanınca, onun sözlerini can kulağıyla dinlerlerdi. Hem de onun sözlerinin hiçbirine inanmayarak dinlerlerdi. O kadar ki; pazar günü kilisede papazın ağzından çıkanları ve bütün yürekleriyle inandıklarını sandıkları gerçekleri, bu adamın yalan olduğuna emin oldukları sözleri dinledikleri inançla dinlemiyorlardı.

Ada denince usa, denizle çevrili bir kara parçası gelir. Ama buralarda adalarla çevrili deniz parçası gelir. Bu nedenle de buralara denizlerin adaların denizi denir. Gece zindan gibi karanlıkta, gölge üstüne gölge gibi görünen iki adanın arasından geçilecekti. Denizler, hemen hemen kapanmış kara kirpikler arasından hayal meyal ağaran bir göz akı gibi uyuyordu.

Karşıdan bize doğru bir kayak geliyordu. Arması kapkara sarkıyordu. Ne biz ses çıkarıyorduk, ne de onlar. Onlar bizim Türk olmamızdan, biz de onların Rum olmasından korkuyorduk. Hiç ses çıkarmıyorduk. Onlar ve biz konuşursak kim olduğumuzun bilinmesinden çekiniyorduk. İki ada arasındaki geçit daralıyordu. Onlar da, biz de gizlenemiyorduk. Çünkü, onların bizden, bizim de onlardan korktuğumuz anlaşılacaktı. İki kayak da birbirini perdah edercesine geçmek zorundaydı. İki kayak, korktuğunu karşısındakine belli ederek karşı tarafa cesaret vermemiş olmamak için, ne yolunu kesiyor ve ne de kayığı adanın birine rampa ediyordu.

Bir çatışma, hiç iki biri yok, muhakkaktı. İki kayığın birbirini gözleyen gözlerinde, bir kedi gözünün dikine elifindeki uğursuzluğu vardı. Safra diye kum doldurulmuş çimento torbalarını güverteye küpeşte boyunca sıraladık. Bunlar denizde siperlerimizdi. Bu iş hiç gürültü etmeden becerildi. Belki de karşıdaki kayık da aynı işi görüyordu. Gözler karşıda, eller tetikte, kaşlar çatık, dişler adamakıllı kısık, yay gibi gerili sinirlerimizle cesaret geliştiriyorduk. Korkunç bir saldırış, bir patlayış sağlamak için içimizi bir yay gibi kuruyoruz inadına dek. Bağrında yalnız kin, yırtıcılık, öldürücülük taşıyan bir tayfun gibi hazırız. Haykırarak hiçkırarak birbirimizi paramparça edeceğiz!..

Yalnız bulunduğumuz yerde, insana rastgelinmesi halinde ya insandır, yardım eder kanısına varılır ve bu kanıyla sevinilir ya da insandır, düşmandır kanısıyla korkulur ve kinle saldırılır!..

Öteki kayıkta Barba Vangel vardı. El bombalarına kapsül ve fitil takıldığını, tüfeklerin de doldurulduğunu kendi gözleriyle görüyordu.

Ama duygusu her insanın gönlünde en yapayalnız, en iç ve en uzak ne varsa, hatta onun daha ötesinde ne varsa ona kendi gönlünde ulaştı. Orada insan kinini değil, masumluğunu buldu. Gönül âlemi, bir müzik gibi gökkuşağı üstüne gökkuşağı atıyor, kapkara bir zemin üzerinde gözlerine yaşlar doluyordu.

Newton'a dek milyonlarca insanın başına yalnız elma değil, daha neler düşmemiştir? Elma da, besbelli her günkü basbayağı elma oldukça, ne çıkardı ondan? Çekim yasası çıkmazdı ya... Barba Vangel, insanoğlunun karanlık ama güzel gönlünün ölçüsünü, gönlünü duyarak ve kendi gönlünü milyonlarca gönüle çarpıp çoğaltarak, ne olabileceğini anlamıştı.

Kinle dolu iki kayık, hızla birbirine yanaşıyordu.

Neredeyse karanlık ve sessizliği, patlayan bir mavzer kurşunu yırtmak üzereydi. Ondan sonra karşılıklı öldürücölük.

İnsanoğlunda en yapayalnız ne varsa, hatta onun doğuşunda tan yerinden gelen günün aydını gibi, Barbara Vangel'in gönlünde bir hoş, saf duygu, sevinçle çaka çaka doğuyordu. Yüreği kabarıyor, dudakları titriyordu. İki taraf silahlarıyla nişan aldılar.

Sevincin acıyı, ışığın karanlığı yarıp geldiği gibi, bu karanlıklar arasından Barbara Vangel'in sesi, gönlünün taa özünden kopup geldi. Müzikte bir sesin hızlanarak öteki notalar arasından süzölüp uçması gibi...

"Yassas! Yassas!" (Yaşayın! Yaşayın!) bağırsında bütün gönlü vardı. Bu, zift gibi kapkaranlık bir odanın içinden duyulan bir tatlı türküydü. Oradakilerin gönüllerindeki tüm açılmamış koridorda yankılar uyandırdı. Barba'nın sesi gönlünü yırtıp açarak öyle bir sevincin içine parlamıştı ki, gönöl o sevincin içinde kalmaktan başka mutluluk arayamazdı artık. İçi; anlayış ve duyguyla dolu söze varıncaya dek, insanoğlu kim bilir kaç yüz bin yıl ağlamış, bağırmış, birbirini kırıp geçirmişti. Çığlığında bütün o acıların, ağlayışların sesiyle birlikte anlayışa erildiği için bir zafer sevinci, bir zafer hızı vardı. Hatta kanlı yarışmacılıkta bile başarı, en hızlıya yaraşır sayılır. Belki bu, insan gönlünün, için için hızın, ayrıcalıkları ve ayrıcalıkları yenen bir davranış olduğunu sezişindedir. Onun için insan her şeyde hızın tutkunudur.

Barba Vangel'in sesi duyulunca, kayık içindekiler hemen silahlarını bıraktılar. Bir kaynaşma, hoplaşma, gülüşme oldu. İki kayık da davullar gibi gümürdedi. Kayıkların borda bordaya çabuk rampa etmeleri için kürekler kanat oldu. Birbirlerini görmek ve gülüşmek için bir saniye bile kaçırmak istemiyorlardı. Kayıklardan: "Yaşşa!.. Merhaba!.. sesleri, ha-

va fişekleri gibi patlıyordu. Titreyen insan duygusunu artık alıkoyamıyorlardı. Dudaklardan özgür fırlıyordu. Kaygu ve kahredici işkil, kuşku yok oldu gitti.

Kayıklar yanaştı. Aralarında anlayış tamdı. Öyle bir anlayış ki; bunu ciltler dolusu politik, diplomatik ve miplomatik anlaşmalar başaramazdı. Kayıktakiler birbirlerine sigara veriyorlar, yakıyorlar ve dumanlarını rahatlıkla üflüyorlardı; şu iki günlük dünyada!... Kayıktakiler diğer kayıktakilere:

– Bakınız bizde taze bakla var, oturun birlikte yiyelim, diyorlardı candan ve içten. Bir şey verdikleri için değil, "bir bardak su" diye bütün gönüllerini söküp veremedikleri için üzüyorlardı.

Kin denizinin üstüne yepyeni bir ay doğdu. İnsan yüzünü ikiye ayıran bir gülümsemeydi o. O gülümsemede, hiçbir kimseye ait olmayan, ama herkeşe ait olan öyle bir şey vardı ki; insanoğlu onu için için ve uzaktan uzağa bağrının içinde hıçkıran bir müzik gibi acı acı duyar, bir düş gibi görür ve ona can atardı...

ADAMOTU

Gökova körfezi kıyılarında gezinmekteydim. Kayık, leylak rengine dağlarla çevrili çelik mavisi bir su üzerinde kayıyordu. "Apak" köyünü denizden görüyordum. Evler, annesinin boynuna sokulan çocuklar gibi dağ yamacının koyu portakallıkları arasına girmişler, güneşte parlıyor, ısınıyorlardı.

Şimdi seçilir seçilmez, şen bir köylük olan bu yer insanoğlunun tarihinde eskiden büyük bir rol oynamıştı. "Gereme" yani "Keramikos", çanak çömlek yapılan yer demektir. Buraları da çanak çömlek yapımında önemli bir yerd. Keramikos adının verilmesi de bundandır. Aşağıdaki Roma çağı yıkılarıyla yukarıdaki Karya çağından kalma yapıtlardan ve sonra Akropol görevini görmüş olan ikinci yıkıların agora-ları gözle fark ediliyordu.

Önce aşağıdaki Roma yıkılarına uğradım. Roma'nın kalıntıları altında yükselen Dorik sütunlar, ot-lar arasında salınan sülün saplı çiçekler gibi bütün gözleri ve bakışları kendine çekiyordu. Buralarda sorulacak şeyler çoktu... Kendi kendine sor sorabildiğin kadar!.. "Artık susmuş olan bu yerlerden cevap veren kim? Artık yüreği çarpmayan bu kent, bu yö-re ne cevap verebilir?" dedim.

Yerde kırılmış yatan birkaç sütun parçasına gözüm ilişti. Bunları birçok diri insandan daha canlı buldum. Hele, geçim derdiyle büsbütün körelip so-

murtakalmış olanlardan çok daha konuşkandılar... Buralarda oturmuş olanlar, zamanın pek engin bir parçasını mıhlamışlardı. Şöyle bir baktım... Önümde binlerce mil uzaklığındaki deniz, binlerce yıldan beri serili duruyordu.

Bir tapınağın basamaklarından çıkmaya başladım. Basamaklar, yüzlerce yıl önce üzerlerinde yürümüş insanların adımlarıyla oyulmuş, silinmişti. "Ayaklarımın da buralara değmesi mukaddermiş" dedim. Yürüyordum. Ama o dümdüz yerde ilerledikçe bir yokuşu tırmanarak çıktığımı sanıyordum. Orada bir iki İyon sütunu parçası gördüm. Kırıktılar. Ama kırık oldukları yere dek öyle bir süzülüşle geliyorlardı ki; insanın gönül gözleri, onları kırık oldukları yerden tutup uzatıyordu. Öyle ki, artık yeryüzüyle ilgileri kalmıyordu onların, gökyüzüne sivrilip, gökyüzüne ait oluyorlardı.

Ne bileyim! Sanki onlar bir gök parçası, gökten inen bir özgürlük ışığıydılar. Gönlüm de, yüreğim de açılıyor... Sanırım yüreğimden bir sevinç gelecekti de, gönlüm ona hazırlanıyordu. Eh, ne de olsa gördüklerim sanat yapıtlarıydı.

Oradan çıkınca Karya "ören"lerine geçtim. Afrika'daki kum, denizdeki su ve kutuplardaki buz okyanuslarının ıssızlığı vardı. Bu kenti kuran insanlar ne yapıp yapmışlar, bu ıssızlıkların hepsini toplamışlar ve bu küçücük yere tıkmışlardı. İssızlık öylesine yoğunlaşmıştı ki; "Ah! Of!" gibi öksürük ve ılık şamatalarımın üzerine battal battaniyeler gibi kat kat sessizlik yığılıyor, sesimi söndürüyordu... Ne etsem bu sessizliğin içinden fırlayıp çıkamıyordum. Şamatam durunca öncekinden daha büyük bir sessizlik, daha boğucu bir iç darlığı yaratmış oluyordum. Burada Servet-i Fünun'un ne edebiyatı, ne de hüznü vardı... Yalnızca bir iç darlığı ve bir uğursuzluk... Hangi yana dönsem sanki korkunç bir varlık karşısında kalmı-

şım gibi ürperiyordum. Gebeş göbekli, yayık ağızlı, gözleri yuvalarından fırlamış bir "musibet" beni "dikiz" ediyordu! Bu gözlerin ağır bakışı yüreğime oturuyordu. Güpegündüzdü ama gene de derin bir karanlık içindeymişçesine korktum.

Yaz günüydü. Güneş otları, kayaları, dağı, dereyi kasıp kavuruyordu. Sanki kıpkırmızı kızdırılmış bir demir çubuk; yaprak, ot ve kaya, nereye dokunduyorsa orayı yakıp alevler, kıvılcımlar çıkarıyordu.

Her taraf bir çakış oluyor, renkler bile harlayıp yanıyordu. Köy çocukları oynamak için gölgelikler, dehlizler, serin kuytular arıyorlardı. Örenlerin mezarlarına -katakompplarına- doğru koşuştular. Güneşte pırıldıyorlardı. Çocuktular ama, ağızlarına aldıkları şekeri nasıl tadıyorlarsa, pırıltıları da öylece duyuyorlardı ki, cıvı cıvı cıvıldıyorlardı. Öreni bir kuşlar kalabalığına döndürmüşlerdi.

Yıkılar, binlerce yıl süregelmiş sevgilerin bir mezarlığıydı. Kuzeyin yüzyıllarca sürmüş büyük ıssızlıkları üzerine çöken karanlık sisler oraya yığılıp, her deliğe, her bucağa işlemiş, sinmişti.

Ölüm sinsisi sinsisi el uzatıyor, çocukların çakışan parlak bakışlarını örtüyor, patırdaşan küçücük ayaklarını kavriyordu. Örenin ölü karanlığı hayatın, gençliğin, sevincin üzerine kayıyor, kapanıyordu.

Çocuklar, saklambaç oynayalım dediler. Altın saçlı Ayşe'yle Kara Fadik, bulunmamak için bir mezarın karanlıkla esneyen ağzından içeri daldılar. Çocuklar indikleri merdivenin her adımında farkına varmadan iki bin yıllık geçmişe doğru göçüyorlardı. Ta dibe varınca soluk alamaz oldular. Yukarıya kaçalım dediler. Bacakları, kolları kurşun gibi ağırlaşmıştı. Onları güçlkle oynatabiliyorlardı. Bacaklarını ve kollarını ilkçağ ve ilkçağdan daha ışıklı olmayan ortaçağ kavramıştı; ölüme doğru çekiyordu.

Çocuklar, sessizlik bataklığı içine çöküyorlardı.

Debelendikçe karanlıklarla örtölüyörlar, tıkanıyorlardı. Birbirlerine güç bela sarılabıldiler. Yürek çarpışlarının arasındaki sessizlik süresi gitgide uzuyordu. Yavrucaklar son bir çabayla irkilip bağırarak istedikler. Kalkamadan büsbütün yığıldılar. Sükûn tamdı. Artık yürekleri çarpmıyordu.

Saklananların hepsi bulundu. Fakat Fatoş'la Ayşe kız bulunamıyordu. Çocuklar önceleri gülüşerek çağırdılar. Sonra kaygılandılar. Meraklı gözlerle bakışarak aradılar. Ağlaşarak, hıçkırıqlarla köye döndüler. Ay, birdenbire yıkılıveren sütbeyaz camdan yapılma koca bir ampulmüş gibi, ufuktan parladı. Kapkara gölgeler, her köşe ve bucaktan meydana atıldı.

Köyden, analar babalar ellerinde yanan çırallarla yetiştiler. Aradılar taradılar, ünleyip çağırdılar, döğünüp yolundular: "Fatoş... Ayşe!.." diye öreni acı acı çığlıqlarıyla çınılattılar. Kimseler yoktu. Sadece karanlık ve sükûn vardı..

Çocukların örende saklambaç oynarken ortadan yok olduklarının yirmi yıl sonrasıydı. Örendeydik. Yanımızdaki iki köylüyle örende gezip duruyorduk.. Dehlizlerin birinden geçerken karanlıkların yüzyıldan yüzyıla istiflemiş bulunduğu bir köşeden, önümüze bir karanlık parçası yuvarlandı. Hepimiz ürktük. Sanırım, üzerimize yığıldığı zifiri sessizlik yetmiyormuş gibi, ören bütününü üstümüze abanmaya hazırlanıyordu.

Birkaç adım geriledik. Köylünün biri cep fenerinin ışığını ileri doğru tuttu. Devrilen bir kaya, ya da bir duvar parçası değildi. Kollarıyla, bacaklarıyla kıvranıp duran koca bir ahtapota benzeyen, fakat ne olduğu belirsiz bir hayvandı. Dikkatlice baktık!... "Yahu bunlar insan!.. Çocuk!.." diye bağırarak. Tıpkı alevle tutuşan kâğıt parçaları gibi garip garip kıvrılıp

kıvranıyorlardı... Onları hemen kaldırıp köye taşıdık. Köylülerin çoğu tanıdı onları. "Yirmi yıl önce örende kaybolan Ayşe ile Fatoş..." dediler. Çocuklar, yeni doğan ve ağlayan süt bebekleri gibi büküm büküm toplanıp sarmaş dolaş olurken çözülüp acı acı miyavlıyorlardı. Hepimizin gözü şaşkınlıktan faltaşlarına dönmüştü. Sonra, kıvrışan iki nesnenin kımıl kımıl edişleri yavaşladı. Çabalarken üzerlerine yapışmış bulunan topraklar da dökülmüştü... İyice dikkat ettik... Bunlar insan değil, fakat vaktiyle yeryüzünün her yanını kaplamışken sonraları cinsi tükenen ve yalnız pek seyrek olarak Ege kıyısında kalmış olan "Madragora" yani "Bitkisel Adem" Adamotu kökle-riydi. Bu koskocaman havucun ya da turpun kökünden ve gövdesinden insan bacağı, kolu ve avucu gibi ikinci kökler uzar. Bitkisel Adem topraktan çıkınca, tıpkı denizden çıkarılan balık gibi çırpınır. Işıқта kökün kabukları çatlar. İçindeki gazlar bu çatlaklardan uçarken, kök ağlayan insan yavrusu gibi "mırıl mırıl" mırıldar, inler, bükülür, kıvrınır. Kökün bu halini görenler; insan mıdır, adam mıdır, yoksa kök müdür diye bir türlü karar veremezler. Havuç deseler, ayağını kollarını sallar, mırıldanır. Hiç havuç kollarını bacaklarını sallayarak mırıldanır mı? Turp deseler bir türlü... Ona acırlar ve onu tüllere, bezlere sarar, saklarlar. Havuç zamanla kutsallaşa kutsallaşa evliya olur. Ona dua edilir.

Öreni gezip de, turpu da gördükten sonra eski Efes'te, Ayasuluk mevkiinde köpekleri "Kıtmir" ile bir mağarada yüzyıllarca uyumuş olan "Jamblikus, Maksimilyanus ve arkadaşları"nın, yani yedi ashab-ı kehfın (mağara sahiplerinin) ne biçim uykuya dalmış oldukları da anlaşılır.

Ayşe kızla, Fatoş'un babası anası, ağlayan Madragorlara hıçkırarak bakarken, "sakın, zavallı evladımız olmasın? Yoksa acaba sahiden bir ot kökü mü-

dür?" diye içlerini kıyan kuşku... Sanki "bize imdat edin", yalvarışı niteliğinde gözlerinden bayağı bağıırıyor gibi oldu.

Gerçek onlara o anda pek çetin ve acı bir saklambaç oyunu oynuyordu. Onlara: "İşte karanlığı bulunca gizlenirim. Bil bakayım, evladın mıydım, yoksa turp muyum?" diyordu.

Madragor gibi işkenceyle kıvranıyorlardı. Görüyorduk. Hepimizin içi "cızz" etti.

ÇİNGENE FALCI

Dinç sünger avcısı, genç köylü kızını köy düğününde kırılışlarıyla şakır şakır oynarken görmüştü. Ondan sonra her akşam, kız elinde su testisiyle köy kuyusuna su almaya geldiği zaman, süngerci de kayığın su varilini doldurmak için çeşme başına çıkagelirdi. Süngerci, çeşmelerin damla damla akmasını, testilerin de iki yüz tonluk bir paraçera fıçısı kadar büyük olmasını isterdi. Ama, çeşme gür akar ve küçük testi tez dolardı.

Birkaç ay rastgele çeşme başında karşılaştılar. Gemicinin beyaz kolunda mürekkeple iğnelenmiş, iki yüreği şişleyen bir ok resmi peydahlandı. Bu kez de kız, varilin dibinin patlak olmasını ve yüzyılda dolmamasını özlemeye koyuldu.

Kızın annesi Dudu nine, kara kuruydu. Biber gibi yakıcı ve haşlayıcı bir kadındı. Babası, Ali baba; tanır, bilir ve anlar bakışlı, yumuşak özlü, yumuşak sözlü bir adamdı.

Kızın köydeki evi denize bakardı. Sabahleyin köy horozları ötmeye başlamadan pencereye oturur, bir kenardaki limon ağacının üzerinden, ağacın ötesindeki denize bakardı. En yüksek dallar arasından bir yelkenin kaydığını görürdü. Öğleyin ya da akşam; rüzgâr kesilince üzülür, gözlerini denizden ayıramazdı. O zaman her yanı yanar; gemiyse, kavru lan bir evren ortasında sanki kömür kesilmiş kıpkızıl

bir deniz üzerinde kapkara somurturdu. "Eyvah! İçin-
dekiler ya kebab, ya da söğüş olmuşlardır" diye ak-
lından geçirirdi.

Dudu nine, kızını zenginlerden Fodulların Re-
cep'e vermek istiyordu. Biraz budalaca ve çelimsiz
bir gençti ama, babası ölünce küp dolusu paralar
onun olacaktı. Dudu nine, Fodulların Ahmet ağası-
la fiskos edip, işi bir iyice pişirmiştir. Ahmet ağa; yir-
mi okka kına, iki deve yükü gelen yüz elli kap bakır,
otuz beş yorgan, yirmi tane şilte, iki sandık peştemal
ve havlu, otuz çift uzun ökçeli nalın, beş sandık ça-
maşır, bir okka kara sürme ve rastık verecekti.

Dudu nine, Ali babaya bu işi çıtlatmıştı. Bunak
herif de birden küplere binmişti. Peki, buna verme-
meli de, o züğürt, zift kokan süngerciye mi vermeliy-
di. Herif daha dün, utanmadan mavi pantolonu için
Ali babadan bir kırmızı yamalık istemiştir.

Birkaç gün önce köye Çingeneler gelmiş, fal
açıyor baklaya bakıyorlardı. Dudu nine kızı alıp falcı-
ya götürdü. Esmer bir kadın baklaları attı. Gördükle-
rini okumaya koyuldu.

– Kızım, seni iki adam arıyor. Birisi boylu pos-
lu... Bak işte şu bakla odur. Yanıbaşında mavi bon-
cuk var. Denizci olacak. O, sabahtan akşama dek
içecek, üzerine üç karı daha alacak... Aman söyle-
meyeyim... Daha iyi... dedi. Kızın beti benzi kül ol-
muştu. "Seni öldürecek!.." Kız ses çıkarmadı. Çinge-
ne devam etti:

– Fakat bak bu tarafa... Senin talihin kara değil,
apak... Burada bir erkek daha görüyorum. İnce ya-
pılı, gülümser yüzlü bir delikanlı... O sana parmağıy-
la bir yol gösteriyor... Birçok şilteler görüyorum...
Aman aman... Yirmi okka kına, çingilli bilezikler,
nalınlar, yorganlar, peştemallar!..

Eve vardıklarında falcının falını Ali babaya da
anlattılar.

– Evet, bilirim... Çok doğru bulurlar. Bir gün, seninle evlenmezden önce, ben de baktırmıştım. Köyün en güzel, en tatlı kızıyla evleneceğimi söylemişti, dedi.

Kız, akşama dek hiç ses çıkarmadı. İşiyile gücüyle uğraştı. Onu öldürseler de denizciye varacaktı... Denizciye varacaktı vesselam... Denizciyi düşünüyor, ondan çocuk yapmak istiyordu. Sabah olunca, erkeğinin denizde kayan kayığını seyretmeyi; akşam olunca da gemicinin saçları arasında enginlerin deniz kokusuyla dönmesini özlüyordu.

O akşam çeşme başında biraz daha çok kaldı. Bir aralık genç adam kıza sarıldı. Kızın ayakları yerden kesildi. Kızı sarıp öpüyordu. Deniz kıyıda gürlüyordu.

Uzaktan bir gece kuşu, dimdik bir çığlıkla dişisini çağırdı. Bu çığlıkla kendine gelen genç adam, koşa koşa oradan uzaklaştı. Kız ardından onun adını çağırdı, fakat cevap alamadı.

Ertesi günü Ali baba eve döndü. Gözlerinde garip bir parıltı vardı. Düşünceli düşünceli sakalını sıvazlıyordu. Dudu nineye:

– Bilirsin ya, bu Çingeneler doğru söyler... Ben de bugün onlara vardım... Güm diye on lirayı sula-dım... Bir de bana fal aç bakalım... dedim. Bana ne dese beğenirsin? Sözüm ona sen; üç güne varmadan ölecekmişsin... Doğrusu içim cızz, diye yandı... Senin yerine keşke ben ölseydim... diye düşündüm. Oysa Çingene bana yüz elli yaşına kadar yaşayacağımı söyledi, dedi.

Dudu nine bayağı bozulmuştu bu işe. Öfkelendi ama, belli etmek de işine gelmedi:

– Sen bunamışsın! Hadi git... Git de yat gayrı, diyebildi.

Dudu nine son bir gayretle kendini toplayabildi

– Eğer falcı böyle söylediyse, doğru söylemiştir, diye bağırdı.

Ali baba:

– Sen lmeye razıysan ben değilim! Seni kara topraklara gömdükten sonra yaşamak bana haram olur, dedi.

Ve Dudu ninenin baş sallamasına aldırmadan devam etti:

– Senin için  gün sonra ölecek demedi mi? Dur bakalım! Sen  güne dek lmezsen, falcı yalan söylüyor demektir. Ben de o zaman bizim kızı denizciye veririm. Çünkü, eğer falcı yalan söylüyorsa, Fodulların oğlu için söyledikleri de yalandır. Sözün kıssası budur... Değil mi ya?

Dudu nine artık ses çıkaramadı. Dikiş iğnesini, diktiği çamaşıra değil, yanlışlıkla avcuna sapladı.

Yanıbaşındaki odada konuşmalara kulak kabartan kızın gözleri düşen bir yıldız gibi parladı.

KANARYA

Sabun ustası diye anılıyordu. Fakat ona, "sabun sanatçısı" ya da "sabun artisti" demek daha doğru olurdu. Sabahtan akşama dek sabun kazanlarının karşısında kan ter içinde kalır, uğraşır, çabalardı. Eşi dostu ona, "Bu senin hayatın da hayat mı ki?" derlerdi. O, ne karşılık vereceğini bilemez, yüzlerine ahmak ahmak bakakalırdı. Onun hayatı sabun yapmaktı. Mutluluğu ve ödülü de yaptığı sabunlardı.

Karısı ve iki çocuğu Girit'te ölmüştü. Nüfus değiş tokuşu nedeniyle Anadolu'ya gelince, sabun fabrikası sahipleri ona övgüde yarışa çıktılar. Fabrikanın birinde iş tuttu. Yıllarca uğraştı. Milyonlarca kilo sabun yaptı. Fabrika sahibi, sabun ustası Süleyman usta sayesinde enikonu para topladı. Süleyman usta, eşin dostun derdine derman olacağım diye, sağa koşa, sola yardım ede ede, sonunda, gündüz terler dökmekten gece de ayazda buz kesmekten hastalandı. Sonunda ölüm döşegine düştü. Yolda, sağa sola para savura savura yürüyen bir hovarda gibi, ömrünün bu noktasına, gönüller dolusu sevgiler saçsa saçsa gelmişti.

Evinin alt katında yatıyordu. Bacakları şişti. Üst kata çıkamıyordu. Kendine her gün yapılan alkol kanfre enjeksiyonlarını ödeyecek kadar parası vardı. Doktor her gün evine geliyor ve ona iğne yapıyordu.

Süleyman ustanın ölüm döşeginde bir tesellisi vardı. O da kanaryasıydı. Kanaryası iki gözünün be-

beğiydi. Kanaryasına vaktiyle pamuklar getirmişti. Ayrıca da kuluçkaya yatan kuşa dadılık etmişti. Yavru yumurtadan çıkınca, ısıklık çalarak, ona müzik ve ötüş öğretmenliği etmişti. Kanaryası ondan hiç ürkmüyor, çağırınca geliyordu. Hele şu hastalığında, kuşun öteye beriye hoplayışı, gelip de başucuna oturmuş ve oradan bir hoplayışta göğsüne konuşu yok mu, onu bayağı eğlendiriyor ve avutuyordu. Fakat Süleyman ustanın asıl tesellisi kanaryanın ötüşüydü. Süleyman ona konuşunca, o hemen bir ötüşle cevap verirdi.

Çıngırak gibi berrak, çil çil noktalarıyla upuzun bir makara çekince, hastanın bütün gönlü kulaklarına gelirdi. Kapalıyken açılan pencere kapakları gibi, adamın gönlü açılırdı. Tanyerinin ağarışını, yaprakların rüzgârda fısıldayışlarını, güneşin batıda kızıl sönüşünü, ayın ağartısını, çiçeklerin fışkırışını ve güzel kokuların savruluşunu görüyor ve duyuyor gibi oluyordu. Önce, kuş sanki bir kuş değil de kanatlı bir sestti. Süleyman ustanın hayalini uçuruyordu. Yatakta mihli kaldığı o yerde, ona maviliklerin ve bu maviliklerdeki yolculukların tadını tattırıyordu. Kendi gibi, bu dünyanın taş, toprak ve havasından yoğrulmuş bir kuş, dünyaya veda edecek bu adama dünyanın son türküsü, son ışığı ve son umuduydu. Hiç dönüşü olmayan eşikten geçip, çukura çökerken o çöküşün acısını, belki de bu türküyle giderecekti.

Günler içinde, ıskartaya çıkarılacak bir gündü. Dün ile bugünü ayıran bir aydınlık değil, kapkara bir çukur... Göklerden yağan bir loşluktu.. Doktor enjeksiyon için tekrar geldi. Fakat artık Süleyman ustanın parası tükenmişti. Bunu doktora söyledi. Doktorun bakışının içine birdenbire sanki bir yılan kayıp geldi, orada çörekledi. Sokmak için gözbebeklerinden fırsat kolluyordu. Doktor, o zehir gibi bakışını odaya fırdolayı doladı. Süleyman ustaya:

– Sen üzülmə. Senden bunca para aldım. Şimdi yapacağım iğneye karşılık şu odadan ufacık bir hatıra, bir dost hatırası alırım, o kadar... dedi.

Süleyman usta, doktorun şömine üzerindeki ıvr zıvırdan birini alacağını sandı. Doktor, iğneyi yaptıktan sonra, kanaryayı kafesiyle birlikte alıp, "Allahaismarladık" diyerek çıkıp gitti.

Süleyman usta, açık kalan kapıya bakakaldı. Ses çıkarmadı. Artık Süleyman ustanın sessizliği, ölüm sessizliğine karışmıştı. Alkol kanfreye artık ne gerek vardı? Yüreği çatlamıştı.

Ölü raporunu vermeye gelen doktor, raporunu yazıp da, faltaşı gibi açık gözlerle kapıya bakan Süleyman ustayı süzerken, kaygısız kaygısız ıslık çalıyordu. Müziğe meraklıydı galiba...

DENİZKIZI ADASI

"Aman" dedim, "Şafaktan önce beni uyandır. Şu karşı adayı görüyor musun? Düşlerime giriyor. Şafak sökerken orada bulunayım.

– Olur! Ona Denizkızı adası derler. Ben seni uyandırırım, dedi.

Oraya gidip balık avlayalı yıllar geçti. O zamanlar zaten yabancı bir böğürtlen kadar masum bir çocuktum. Bu dakika ölecek ve ölürlen de bunca yıllık hayatımın, canımda iz bırakmış olaylarını gözden geçirecek olsam şu kadar para kazanmış olduğum için mutlu ya da şu kadar para ve mevki kaybetmiş olduğum için de acı sanmış olduğum tüm olayların hepsi küçülür küçülür de kala kala o ada kıyısında avlanmış olduğum günün anısı, tüm yaşantımın en tez bir yaşayışla dopdolu ışıldayan bir simgesi olarak kalır. Gözlerim, alaca alaca karanlıklaşıırken, o anı, gördüğüm son ışık ve gönlümün tattığı son sevinç olacak.

Güneşin kız kardeşi "Eos", yani şafak tanrıçası, gül renkli aydınlığı kucaklamış ufukta ağarıyordu. Çizgi çizgi, pembe ışıklar parmaklarıydı. Sıra sıra uzanan bulutlar da sanki bir harpın telleriydi. Işıkla inlemeye koyuldular. Denizine de, göğüne de pembe bir berraklık ve ışık yayılıyordu. Yanımda kürek çeken Mehmet'e:

– Buraya neden Denizkızı adası diyorsunuz? diye sordum.

– Buraya, ay ışığında denizkızları gelirmiş. Ben görmedim. Yalnız bir iki gece, adanın ay ışığında saldığı gölgede denizi şapur şapur öttürdüklerini duydum. Dalgalar üstünde hayal meyal ağartılar yüzer gibi oldu. Çınlayan bir kahkaha tüylerimi tuhaf tuhaf ürpertti. Korktum desem yalan, korkmadım desem yalan! Benim de gülesim geldi. Aklımı oynatabilirim diye küreklere sarıldım.

– Neden? Onlar insanları çıldırtırlar mı?

– Dedem görmüş. Paraya pula gönül verir bir adam değilmiş. Ama bunların birine gönül vermiş. İşte ondan sonra adama bir hal olmuş. Babam bu adaya uzaktan bakar bakardı da, dedemin dediklerini anlatırdı.

Mehmet cıgarasını çekti. Konuşmak istediğı besbelliydi. Ben de kışkırtıyordum onu. Yanık sesliydi.

Başladı anlatmaya:

"Babam anlatırdı. Şu gördüğün Sporad adalarından bir köylüdür. Bir körfezi yokmuş ki, dedemin kayığı orada beşik gibi sallanmış olmasın. Gündüzün de gecenin de on ikişer saatinin pek azını karada yaşarmış. Fırtına kopunca ceviz kabuğı gibi küçücük sandalını, kopan kıyamet karşısında birer sessizlik sarayı olan mağaranın içine çekermiş. Issız kıyıların tenha gezicisiymiş. Yapayalnız yaşarmış. O babama anlatmış:

– Çocukluğumun oyun arkadaşları bu küçük adalar, çığrısan deniz kuşları, sıçrayan yunus balıkları ve eller gibi çırpışan dalgalardı. Hayatımın asıl tacı, tam bir sessizlikti. Mağaranın dibindeki yumuşak kuma boylu boyunca uzanırdım. Mavi deniz kıyıya yanaşırken berrak zümrüt olur, sonra en saf göğün en beyaz bulutu gibi bembeyaz köpürürdü. Suyun altın, yeşil ve mavi akisleri mağaranın tavanında oynayırdı. Sular böylece bana renklerini verirken, 'stalak-

titler'den (sarkıtlardan) damlayan damlalar, ayrı ayrı notalarda öterler ve bana suyun sesini verirlerdi. Yelkenimi açmak için böylece beklerdim. Kızaran bir yaz akşamı olmazdı ki, kayığımla yeşil kıyılar ve beyaz kumsalları kıyılamakta olmayayım. Tepeden eteğe gelin duvağı gibi çözülüp salınan çoban kavalının sesi, bemberrak havada, hesaba gelmez uzaklıklardan çağırıyormuş gibi olur. Yaşamış olduğum bir gün yoktu ki, şafak kırmızısının denize taşıp akışını upuyanık ve dimdik seyretmemiş olayım. Neyleyeyimdi kefen gibi yatak çarşaflarını, uyku mahmurluğundaki çapaklı gözleri... Ağlarım, kıyıdaki sakız dallarında asılı kururken, çimenler üzerine çeşit çeşit balıklarımı serer, başıma üşüşen fakir köylüleri denizin en lezzetli balıklarıyla beslerdim.

Deli gönül uslanır mı hiç? Özlem çekiyordum. Gönlüm bu güzelliklere kanmıyor da kanmıyordu. Deniz suyunu bir kez içen, içtikçe susarmış. Yemek yer sindiririz. Yediğimiz yemek biz oluruz. Bu güzelliği neden içimize almıyor ve kendim edemiyorum diye hayıflanıyordum. Denizin dibinde istediğim gibi gezemediğim için üzülüyordum. Denizin dibine bakınca, denizin yüzü bana çok dar geliyordu.

İşte bu nedenle koyun birinde yalnız kalınca, soyunur, kendimi derinliğe verirdim. İçim yanardı. Berrak ve yumuşak suların göğsüme ve dizlerime pürüzsüz süzülüşünü duyar, onları neden içime, çiğerlerime alamıyorum diye, kendimi yerdim. Neden o kıprayan renkleri soluyamıyordum? Gün olur, balık avını hepten unuttur, on iki saatin onunu denizin dibinde geçirirdim. Sabah ışığına kanat salan kuş gibi irademi deniz dibinin karanlıklarında deniyordum. Ege diplerini sana anlatmaya ne gerek var a oğul! Sen balıkçısın, benim kadar bilirsin. Ters çevrilmiş uçurumu andıran dibin yüksek kubbelerinden ışıklar, yelpaze gibi açılan ışınlarla loşluğu tel tel keserler.

İncinin gümüş yüzünde parlayan masum bir pembe-
lik vardır. İşte o pembe gülümseyen eğmeciyle ışık
yayılımına çarparak dokunup geçerken insan,
'dinggg' diye vıngıldaayan bir titreyiş duyar. Sipsivri
ve kapkara tepelerin kayasından kayasına mahyalar
kurulur. Batmış gemilerin kaburgaları ve direkleri ka-
ranlıklarda ışıldar. Deniz dibinde, ahtapot ve balıkla-
ra yüzyıllarca yuvalık etmiş şarap testileri, dudakla-
rından balık ve yeşil hava boncukları solurlar. Renk-
ler dip ovasının dünyasına kum saati rıhlarının kolay
akıyışla akarlar. Karanlık ovaya hale hale yayılırlar.
Beklerdim karanlık sessizlikte! Neyi? Bir çığlığın çın-
lamasını.

Neyse, deniz dibine alışayım diye, gece gündüz
çabalayıp dururken, kapkara sevdanın öz zindanına
vardım ve orada hapis kaldım. Âşık Garip geze geze
ne aramış onu kestiremez oldum. Onu, derin ve ko-
yu zümrüt sular içinde pırıl pırıl, bembeyaz gördüm.
Kulağımda, kulağımdan çok içimde çığlığı çınladı.

– Neyin?

– Denizkızının! Sevmek sözünün ya da duygusu-
nun gövdesi ve kemiği varsa, sevmenin taa apak ke-
miklerine, pür ateş iliklerine kadar sevdim. Daldım!
Kovaladım. Gece oldu. Işıldaya ışıldaya kaçıyordu.
Daldı. Daldım. Yüze geldi. Yüze geldim. O yüzdü.
Ben yüzdüm. Adanın çevresini kaç kez dolandık bi-
lemedim. Çil çil gülüyordu. Deniz tuzu gibi ısıracı ve
şakrak bir gülüş. Ay kalktı. Ne koskocaman aydı o?
Gözlerim faltaşları gibi açıldı. Bembeyaz, yusuvar-
lak. Ben mi, o mu, ay mı, ada mı dolaşıyordu, far-
kında değildim.

Ha tuttum, ha tutuyorum! diye ardınca alabildi-
ğime kulaçlıyordum. Bana dönüp baktıkça, ay ışığını
kara gözlerinde görüyordum. Gövdesi, çalkalanan ay
ışığında ay ışığıydı. Şimdi tuz buz oluyor parçalanı-
yor, sonra cıva gibi kavuşuyordu. Kollarımı saldım.

Belini sardım. Koynuma çektim. Eriyiverdi. Bağıma bastığım ay ışıyordu. Onu daha ötede gördüm. Yüzdüm! Yüzdüm! Gönlüm çil çil çingırdayan gülüşüne aya ve adaya sarıla sarıla döndü, döndü. Burgaç olup kendimden geçtim. Ama işte ondan sonra ay aydını beni hep orada buldu."

Mehmet anlatırken güneş batıyordu. Adanın kayaları, yarların dikine denizden çıkıyor, evreni saran kızılık ortasında dev gibi bir orgun ateş sütunlarını andıran boruları oluyordu. Otuz mil eninde bir dalga, dünyanın tüm okyanuslarını dolanıp geliyormuş gibi davranarak, harlayan köpüklerinde taşıdığı gök gürültüsünü adanın kıyılarına serdi. En gizli mağaralarına kadar zangır zangır titreyen ada, müziğini kıp-kızıl bulutlar halinde göklere verdi. Martı alayları adanın üzerinde kıvılcımlar gibi savruluyordu. İçimizde sonsuz bir heyecan vardı. O küçücük kayıkta bir çöp parçası gibi inip çıkarken okyanusu "armonika" gibi öttürdüğümüzü sanıyorduk. Aklımızı başımıza toplamaya çalıştık.

Birdenbire Mehmet'in saçları diken diken oldu:

– İşte denizkızı! diye haykırdı.

Parmaklarıyla iç adayı gösterdi. Adaya baktım. Köpükler arasından kayaya bir fok balığının çıkmakta olduğunu gördüm.

– Hakkın var Mehmet! diye bağırdım.

Şaka değil; Pan, bu yerin yerlisiydi...

BİR DAMLA

Ege Denizi'nin bir çeşit kırmızı midyesi vardır. Buna "Pina" derler. Bir metre boyunda olanları vardır. Pinaların hepsi bir değildir. Dişi ve erkek olmak üzere bir çifttir ve besileri, içtikleri yeşil ışıktır. Yuvalarını o ışıkla, sedefle döşerler. Yuvanın içinde yaşayan çift de, yuva da hep aynı gövdedir. Kabuk, kapak, yuva, ev, saray her neyse; pinanın kendi gövdesidir. Sarayının mimarı da, sarayının harcı da, sultanı da hep kendisidir. Alaca aydınlığın sıcak loşluğunda düşlerine dalmışlardır. Yeşil ay ışığı, bir yandan vücutlarında inci olurken, öte yandan "ruhlara" bitki kökleri gibi tutunan, uzun teller olur. "Bisüs" denilen bu teller, camdan saydam, pırlantadan parlak, ipek ve örümcek ağından daha incedir. Ege kıyılarındaki kadınları, pembe, yeşil, pina incilerinden çok, pina tellerini ararlar. O telleri saçlarının örgüleri boyunca uzatarak saçlarını örerler. Saçlarına ışık dolamış, ay aydınlığından yüzlerine hale edinmiş olurlar.

Küçük Deli Aliş'in anası, tüm o kıyıların en usta fıtı, başörtüsü ve fistan dokuyucusuydu. Pina bisüslerinden de gelin kuşağı örerd. Küçük Aliş hep anasının yanında oturur, onu seyredirdi...

Aradan yıllar geçti. Küçük Aliş büyüdü. Anası evde tezgâh başında kaldıkça, Aliş de küçük kayığıyla denizde pina avladı. Sonraları anası, bir daha açmamak üzere gözlerini yumdu. Aliş yalnız kaldı.

Bir gün, koyun cam gibi durgun suları üzerine bir çilenti fısıldadı. O gün bir yağmur damlası tam Aliş'in bakış ışığının öz ortasından geçerken, gözlerinde bir nur; binbir renkle çaktı. Ondan sonra da Aliş'in tüm yaşantısı değişti. O anda Aliş için her günkü bilinen dünyanın perdesi yırtılıverdi. Sanki gök açılmış ve cennetin nuru gönlünde çakmış, türküsü de koynunda çınlamıştı. Sarsıldı!.. "Acaba gördüm mü, yoksa bana mı öyle geldi?" diye kaldı. Çok değil, bir damla yağmur. O doğdu doğalı, yağmur damlalarının milyarlarcası dağılmıştı.

Her insan gibi o da, yalnızca ıslandığını görmüştü. O gün bile milyonlarca damla düşmüştü. Ama her nedense bunların arasından bir tanesi ayırmıştı kendisini öteki damlalardan. Düşüş çizgisini tam Aliş'in görüş açısına uydurmuş, gönlünü, üzerine yay çekilen keman gibi öttürmüştü.

Aliş'in gördüğü ışık, gelin kuşağının renkleri gibiydi. Ama onlardan daha parlak, çok daha cana yakındı. İşte o dakikadan sonra Deli Aliş'in, gelin kuşaklarının peşine düştüğünü duydum.

Benim o köyde biraz malım mülküm vardı. Kırk yılda bir, bizim ortakçıyı görmeye giderdim. O yıl köye vardığımda bana Deli Aliş'in aklını oynattığını söylediler. Sözü sohbeti kesmiş, köy kahvesine uğramaz olmuş... Ya gider pina avlarmış, ya da evine kapanır bir şeyleri boyamakla uğraşmış. Zaten eskiden beri kendi halinde, sessiz bir adamdı. Acaba ne olmuştu ona?

Şunu gidip bir göreyim dedim. Basbayağı zayıflamış buldum onu. Üstü başı da perişandı. Kendisiyle alay etmeye gelmiş olacağını sandı. Beni sevinçle karşılamadı. Köyde onu "Tefe koyarlarmış." Ses çıkarmazmış o da... Taa neden sonra dayanamaz, kendisiyle alay edenlere:

"Yahu sizler insan değil misiniz? Hanginiz gök-

kuşasını beğenmez, hanginiz onu ele geçirmeyi istemezsiniz? Eğer onu tutamıyorsanız, kabahat gökkuşağında mı? Onu tutmaya uğraşmıyorsunuz. Armut piş ağızma düş gibi, elinize düşmesini istiyorsunuz..." dermiş.

Odasının hâli neydi öyle?.. Enine boyuna pina telleri gerilmiş. Çil çil çingırdayan yıldız parıltıları mı istersiniz, göz kamaştıran güneş yıldırıyışlarını mı istersiniz, serin ve sakın ay ışıklarını mı istersiniz? Hepsi oradaydı. Sonunda, kendisine kulak veren bir insan bulmanın sevinciyle Deli Aliş'in çenesi boşandı, anlatıyordu harıl harıl:

– Işık gördüm! diyordu.

Sonra, dudaklarında bir gülümseme, uyanırken gözleri doğmakta olan uzak şafağa bakıyormuş gibi aydınlanıyordu:

– Bir rahmet damlasının düştüğünü gördüm. İçimdeki bir tele vurdu. Hâlâ dinggg.. diye ötüyor. Artık kulağım başka bir şey duymaz oldu. Bir düştür görüyorum durmaksızın.. Öyle bir şey yapacağım ki, onun bir benzeri şimdiye dek yapılamamış olsun.

Yine durdu... Yutkundu, devam etti:

– Gökkuşağından bir duvak öreceğim. Bir gelini onunla saracağım. Gelini daha aramadım ama, duvağı örmeye başladım, dedi.

Gözleri içinden, bir özleyiş kaynağından gelen yaşlarla taşacaktı nerdeyse. Titreyen damlalar pırıl pırıl parlıyordu. Acaba gördüğü rahmet damlası da böyle miydi? Sesi içten kopup gelen bir acıydı.

– Duvak... diyordu; yerden, okyanusun zindan gibi karanlığından başlayacak; renkten renge, ışıktan ışığa yüksele yüksele gelinin yüzüne bir yalvarış gibi dolanacak. Bunun için altı yüz bin pina teli gerekli. Her teli bir öncekinden daha açık renkte olmak üzere renk renk boyayacağım. Bu duvağı otuz yılda bitireceğimi umuyorum...

Sekiz yıl sonra köye tekrar uğradım. Deli Aliş hâlâ sağdı. Bana:

– Duvağı örüp duruyorum! Şimdi de gelini arıyorum. Evrenin en güzel duvağını, yine evrenin en güzel gelininin giymesini isterdim, dedi.

– Vayy!.. Çapkın. Şimdi gelini arıyorsun haa! dedim.

– Hayır kendim için değil! Kimin olursa olsun, bana ne? Ben duvakla güzelliğini sarmak istiyorum... Bak ne kadar ördüm! dedi.

Örmüş olduğu yarım arşına yakın duvağı gösterdi. Tül siyahtı. Ama nasıl? Engin denizlerin derin karanlığı gibi.

Kapı komşusu Ayşe kadın bana:

– Görüyor musunuz; duvağın bu alt kısmı ayaklarına gelecek yanıymış. Anlata anlata kafamı patlattı. Duvak, gelinin yüzü ve başına gelecek yerine gelince, orası ışıklarla patlayacakmış. Ben:

– Oraya varınca altın sırması kullanacaksın galiba! dedim.

Yüzüme karşı öyle bir kahkaha tutturdu ki, büsbütün 'Hey heyleri' tuttu da beni boğacak sandım.

– Orası sırma olmaz! Işık olacak. Yalnız ışık olacak. Bunu da ancak pina telleri verebilir, dedi.

Yürek sesiyle konuşuyordu. Şöyle sürdürdü konuşmasını:

– Sırma değil, ışığın ta kendisini istiyorum. Düşmekte olan damlanın güneşten alıp verdiği ışığı, diye ekledi. Durdu, düşündü, sonra:

– Ama köyün ağası olarak her yanım para olsa, gene de sırma kullanmazdım. Sırma olmayacağını görmüyor musun Ayşe kadın, dedi bana.

Ben de "Görüyorum!" dedim, büsbütün tepesi atmasın diye. Pek acıyorum oğlana, o kadar yoksul ki, ona bir türlü kızamıyorum. "Bizim oğlana benzi-

yor, hani su Galiçya'da ölen yavrucağa. Ne diyeyim, Tanrı akıllar versin...." dedi Ayşe kadın; acıklı acıklı başını salladı.

Zavallı budalanın artık pek çökmüş ve yaşlanmış bir durumu vardı.

Aradan altı yedi yıl mı geçti ne? Yine köye vardım. Bu kez, Deli Aliş'i yatalak hasta buldum:

– Duvağı bitirmeme artık on yıl kadar kaldı, di-yordu.

Ertesi sabah, kapı komşusu Ayşe kadın gelip beni köy odasından çağırdı. Meğer Deli Aliş gecele-yin ölmüş. Odasına girdik. Ne ıssızlık, ne yoksulluktu o? Yerde bir keçe parçasının üzerine seriliydi.

Ayşe kadın üstünü, örmüş olduğu duvakla ört-müştü. Tüle bakakaldığımı görünce kadın:

– Göğsünün kaburga kemikleri bir bir sırtıyordu da örttüm, dedi.

Onu gömerlerken duvağını yapabildikleri kadar, gövdesine kefen yaptılar.

Deli Aliş, acaba muradına erdi mi?

KIRMAN BELLİ

Uzun yaz günleri, güneşte kavrulup ısınan dağ yamacı toprakları gibi esmer ve sıcak bir Türkmen kızıydı. Yanık yüzünden, çıkıkça elmacık kemiklerinin üstünde, kapkara kirpiklerinin arasından bakan gözlerinin açık yeşilini, yaradılış, sanki bir sürpriz olsun diye oracığa koymuştu. Açık ufuklara, denizlere, ovalara bakmaya alışkın o uzun menzilli gözlerinin derininde her günkü dar hayatın olanaklarını aşan umutların ve niyetlerin pırlıltısı ıssız çöllerde görülen saraylar gibi için için gelir giderdi. Ağzı, yüzünde dudak boyasıyla yapılmış bir kupa birliği gibi minicik ve iki sıra dişle gülen, büyücek kuvvetli bir ağızdı. Güldüğü zaman, dişleri gözleri gibi vahşi bir safiyetle çakardı.

Kirmanı eline alınca, tireyi öyle bir el çabukluğuyla eğirirdi ki, parmakları arasından tire değil, bir güneş huzmesini ya da bir ay ışığını akıtıyor sanılırdı.

Düğünlerde oynadığı zaman, vücudu eğirdiği ipek telden daha kıvrak dolandığı için, ona "Kirman Belli" denmişti.

Komşusu ve yaşça babasının akranı olan, Hacı Hasan'ın davarı ve sıpası da babasınınkinden hiç aşağı kalmazdı. Onun için babası Hacı Hasan'a:

– Senin koyun sürüleriyle benim koyun sürülerini çiftleştirip çoğaltalım, demişti. Bunu gerçekleştirebilmek için Kirman Belli'yi Hacı Hasan'la evlendir-

mek kararı verildi. Babası, Kirman Belli'ye, "Ersiz avrat, yularsız at olmaz..." atasözünü tekrarlamış durmuştu.

Kızgın ve kuru bir "Eyyam-ı bahur" günüydü. Kirman Belli'nin şakaklarından terler akıyordu. Sıcaktan gözleri mor mor hârelenmişti. Devesinin üstüne tünemiş, devenin kocaman kara gözleri sıcakta tir tir titreyen ufukları süzüyordu. Yavuklusu Hacı Hasan, ona çeyiz, çengil almak üzere babasıyla birlikte İstanköy adasına gitmişti. Kayıkları, kenarda bir koya yanaşacaktı. Kirman Belli de onları karşılamaya gidiyordu.

Kirman Belli, Hacı Hasan'ı tanırdı. Kır kırantanın biriydi. Para canlılığı nedeniyle ne sevgisi, ne de sevinci kalmıştı.

Kirman Belli, hep onun o somurtkan yüzüne uğrayacaktı. Oysa ana tavuk kanadı altına sığınacak civcivlerden değildi o. Yörüktü. Hayalinde gurub ışığının göklerde kavis üstüne kavis kurduğu altın köprüler üzerinden yavaş yavaş bilinmez yerlere doğru giden deve dizileri görürdü. Kız, kendisini dağa kaçırarak ve uzaklara götürecek bir eşkiya gözlüyordu.

Annesinin gelinlik çeyizini, sırmalı temeldevrenini, Ödemişli Çakıcı'nın bağışlamış olduğunu öğreneli beri, gözünün eşkiyadan korktuğu yoktu. Deve adım adım yürüyordu. Bir ara, yolu iki yanı sarp bir boğazdan geçiyordu. Kirman Belli, boğazın ağzına varınca sanki apansızın bir tokat yemiş gibi sarsılıp irkildi. Birdenbire taa aşağılarda dağ eteğinden açıklara kadar masmavi Akdeniz'i gördü. Uzaklarda yumuşak Sporad adaları diziliyordu. Kıyıya yanaşmakta olan bir kayığın yelkeni, güneşi kaptıkça bir yıldız gibi kıpırıyordu. Sanki, kayık ona işaret eden bir parıltılı gözdü. Koynların birinde büyük bir kayık demirli duruyordu. Babasını ve yavuklusunu getiren kayık o olacaktı.

Davut, insandı ya, öteki insanları da hep kendi gibi insan sayardı. Kömür yaptı. Ama, kömürünü satın alırken allem edip kallem edip alının teriyle yaptığı kömürü ondan dolandırıyorlardı. Kendi kömürüyle ısınıp onacağına, ortada, on parasız donakalıyordu.

Ona: "Aldanma!" diyorlardı. Aldanmıyordu. Fakat onu hep aldatıyorlardı. Dosdoğru bir adamdı. Hırsızlığı, zarif riya ve nezaketle yaldızlayıp örtemiyordu. Dimdik boynunu göreneklere bükemiyordu. Görenekten çok daha kuvvetli bir gençliği ve diriliği vardı. Eninde sonunda herkesi, kolayını bulunca, parasına, puluna; canına, kanına göz dikmiş bir eşkıya sandı. İşte o zaman yüreği taş kesildi. "Alnımın kara yazısı!" dedi. Eşkıyalık denilen o kanlı ve vahşi uçuruma kendini kaldırıp tepetaklak attı. Dağlarda katı taşlar, kayıkta da güverte kaplamaları, "Biz pamuk, kuştüyüüz!.." diye yalan söylemiyorlardı... "Katıyız" diyorlardı, o kadar. Ne var ki, sert taş ve sert güvertede yattıkça yüreği yufkalaşıyordu. Vurup kırmaya, çalıp çırpma bir türlü eli varmıyordu. "Ah!.." diyordu. "Keşke biri çıksa da, canımı adamakıllı yakarak beni iyice bir kızdırsa. Öyle ki; heriften sevinçle hınç alarak kana kana bir dövsem. Sonra da soyup soğana çevirerek ortada anadan doğma çıırçıplak bıraksam!" diye düşünüyordu.

Yalnız bir kez talihi, dilediği gibi denk gitti. Dağ başında Hacı Hasan'a rastladı. İkisi de silahlıydı, İleri geri laf edilirken Hacı Hasan böbürleniyordu. Davut'u kolundan yaraladı. Kızgınlıkla Hacı Hasan'ın üzerine davranan Davut, herifin elinden silahını aldı. Hacı Hasan:

"Ah bıçağım yanımda olsaydı ben sana gösterirdim!.." deyince Davut:

"Ne mağrurlanıp duruyorsun be! Al şu bıçağımı... Sen bıçakla, ben de bıçağımın kınıyla, dövüşü-

rüz!" dedi. Hacı Hasan'ı, eşek sudan gelinceye kadar dövdükten sonra onu çıırçıplak evine dönmek zorunda bıraktı. Yavuklusunun alt elden fiskos edilen bu başa gelenlerini duyunca, Kirman Belli çok güldü.

İşte o günden sonra Davut, denizde ve karada Hacı Hasan gibilerini çok aradı. Fakat aksiliğe bakın ki önüne onun gibileri çıkacağına, inadına hep kız kızan, çoluk çocuk çıkıyordu, onlardan da Davut kaçmak zorunda kalıyordu.

Bu sırada insanlar, arılar gibi Davut'un üstüne üşüşerek onu alabildiklerine sokmayı bir namus görevi bildiler. Millerce uzanan kıyılarda yapılan soygunların tümü de ondan sayılıyordu. Bunlar hadi neyse... Ama asıl, ıssız yerlerde kadınlara yapılan tecavüzler ondan biliniyordu. Kayık geçmez, ıssız kıyılarda orak biçen, sığır güden kadınlar bir kayığın pupa yelken yanaşmakta olduğunu görünce, birbirlerine:

"Davut geliyor!" diye çığlıklar salarak, alaca şalvarlarını parıldata parıldata var güçleriyle kaçıyorlar, ağaçlar arasında kayboluyorlardı. Davut, uzaktan kadınları görünce, onları rahatsız etmemek için rota çeviriyor ve boca alabanda giderken, volta vurmak zahmetine katlanıyordu.

Kirman Belli devesini kıyıya götürdü. Fakat yolunu şaşırmıştı. Babası ile yavuklusunun yaşadığı koya değil, ondan iki köy ötede bir limancığın kıyısına varmıştı. Oraya sandaliyla uğramış bir adam gördü. Adam, başını arkaya çevirince şaşırdı. Sanki Kirman Belli, devesiyle birlikte yoktan var oluvermişti.

Davut içinden:

"Beni gördü ya, şimdi kaç!" diye geçirdi. Oysa, kaçmak şöyle dursun, devesinin üstünde gülümseyordu Kirman Belli:

– Yanılmışım. Hacı Hasan'ın kayığının uğradığı koya gidecektim. Yanlışlıkla buraya varmışım! dedi. Davut:

– Hacı Hasan senin neyin olur? diye sordu. Kirman Belli:

– Yavuklum olur diye küçümseyerek cevap verdi.

Davut içinden, "Demek ki, şu dövdiğüm Hacı Hasan keratasına varacak... Kıza yazık olacak. Korkutayım da kaçsın bari!" diye düşündü.

Kıza döndü. Kaşlarını çatı:

– Sen benim kim olduğumu biliyor musun? Yavuklunu soyan haydut Davut'um ben. Hadi durma kaç! dedi. İçinden de, "Kız şimdi kaçır" diye geçirdi. Kız, su gibi akan bir kahkaha saldı:

– Amma da iyi etmişsin efem. Sahiden de soyulup dövülecek adam! dedi.

Tam o sırada gürültüler koptu. Kirman Belli'nin babasıyla, Hacı Hasan'ın adamları ellerindeki silahlarla Davut'un üzerine geliyorlardı. Davut da adamların kendisini öldürmeye kalkışacaklarını ve üzerine ateş edeceklerini biliyordu. Ateş ederlerse, belki kızı vururlar diye kendisi davranmıyordu. Hacı Hasan'ın adamları kıza:

– Bir yana kaç da ateş edelim... diye bağııyorlardı.

Davut da kıza, "Durma kaç! Herifler pek nişancı değil. Beni vuracaklarına seni vururlar!" diye bağıyor ve kıyıdaki kayığına doğru yürüyordu.

Devesinden inmiş olan Kirman Belli ise, Davut'la Hacı Hasan'ın küçük ordusunun arasına girmişti. Davut kayığa bindi. Kız da çevik bir hareketle kayığa atladı. Kayık açıldıktan sonra Davut:

– Niye geldin? diye sordu.

Kirman Belli:

– Sen bana "Ne duruyorsun? Kaç!" diye bağırmadın mı? İnsan efesine itaat etmeli! dedi.

Derleyenin notu: "Kirman Belli ve Yakışık Alır mı Deli Kız?" öykülerindeki benzerlik, okurların dikkatini çekecektir. Ayrı zamanlarda yazılmış olan öykülerin ikisini de kitaba almakta sakınca görmedik.

YAKIŞIK ALIR MI DELİ KIZ?

On sekiz yaşında, boylu poslu bir Türkmen kıızıydı. Doğup büyüdüğü yer, Arşipel'in, Güney Anadolusuydu. İşte bu nedenle, Olimpos Tanrılarına modelik etmiş insanlardandı.

Eline bir mızrak alıp, alını da, bakışı da yüksek duruvereydi, Athena olurdu. Mızrağı alıp, bir elinde yay, öteki elinde ok, yarı çıplak ormanda koşaydı, Artemis olurdu. Oku da, yayı da atıp, tümnden soyunduktan sonra denizde azman bir istiridye kabuğunun üstüne dinelseydi, Afrodite olurdu. Zaten Afrodite kadar sevgisi, Artemis kadar çevikliği ve Athena kadar öfkesi vardı. Tüm Olimpos Tanrılarını kendi gövde ve gönlünde toplamıştı.

Ne var ki, köyde her günkü hayatın dar çemberi içinde aralıksız tekrarlanıp durması, gövdesini değil ama, gönlünü tüm Olimpos Tanrılarının mezarlığına çeviriyordu. Bu mezarlığın kapkara gecesinden gönlünce dışarıya uğramak ve parlamak istiyordu.

Onun bu özleyişi gözsüz, kulaksız, duygusuz olarak, kozanın içinde kıvrılakalmış ipekböceğinin, koza denilen katı kabuğu delerek, kelebek olup, kanatlarını göğe ve güneşe açmak istemesiydi. Taa içinden taşıp gelen bu özleyişler, babasının, görenek diye sımsıkı örüp, onu sarıp sarmaladığı bağlara çatıyordu. Gönlünden gelen her davranış için onu,

– Deli kız, bu yaptığın yakışık alır mı? diye azarlıyorlardı.

Emine, ikindi sularında tarladaki işi bitince, kulübesine dönerdi. Onun dönmekte olduğunu bütün köy halkı anlardı. Çünkü, Emine'nin dönmekte olduğunu gören kuşlar, ondan önce kulübesinin önünde toplanırlardı. Zira Emine, kendilerinin ve komşularının yemek artıklarını üşenmeden toplar ve kulübesinin önünde kuşlara bir akşam ziyafeti çekerdi. Babası ona hep,

– Aklına şaşayım deli kız, yapacak başka işin yok mu? derdi.

Deniz kıyısında doksanlık çoban Murat dayı vardı. Emine, çocukluğundan beri onu çok severdi. Bir yıl kadar önce Emine ona, buralarda yaşamaktan hoşlanıp hoşlanmadığını sormuştu. Murat dayı da:

– A kızım, şimdiye kadar burası hoşuma gitti mi, gitmedi mi diye hiç düşünmedim. Doğdu doğalı kendimi burada buldum. Eh, burada rahat rahat bir başımıza yaşıyoruz. Başkalarının hor gördüğü fakirliğimiz bizim için aziz oluyor. Susayınca pınarımızın buz gibi suyundan içiyoruz. Şu seyrek keçi sürüsü ve küçük bahçemiz, soframıza, parayla alınmamış yeygiler getiriyor. Arzu ve isteklerimiz yok denecek kadar az. Bu gördüğün delikanlı benim ne ortakçım, ne de kölemdir, öz oğlumdur. Keçilerin hopladığını, bakıların güneşte çaktığını görüyoruz. Kuşların cıvıltısını duyuyor, kimseye minnet etmeden yaşayıp gidiyoruz diyordu.

İyi ama, bunu dediğinin ertesi yılı, oğlu hastalanmış ve üç gün içinde ölüp gitmişti. İhtiyar Murat dayı öz başına keçiler ve bahçeyle uğraşamıyor ama, kimseden yardım da isteyemiyordu.

Emine, Murat dayının yardımına koşmaya kalkışınca, babası kaş çatıyor,

– A deli kız, gidip Murat dayının bahçesini ça-

palamak yakışık alır mı? Sonra elalem bize ne der? Otur oturduğun yerde, diye azarlıyordu Emine'yi.

Bu arada Emine'nin babası kızını, komşu köyden, altmışını geçkin Hüsmen ağayla evlendirmeyi tasarlıyordu. Çünkü, Hüsmen ağanın koyun sürüsü enikonu kalabalıktı. Emine'nin babasının sürüsü de epeyceydi. Emine'nin Hüsmen ağayla evlenmesi sayesinde iki sürü, bir güzel birleşecekti. Zaten, Hüsmen ağa, Emine ile evlenme isteğini Emine'nin babasına çıtlatmıştı. Ama, Emine'nin babası kızının pek genç ve mahmuza gelmez, kafa tutucu bir kısrak olduğunu biliyordu. Onun için, Hüsmen ağaya,

– Emine iyi ve güzel bir kızdır ama, arasıra deliliği tutar. Ben kızımı yavaş yavaş yola getiririm. Şimdilik bu evlenmeyi gizli tutalım. Bu süre içinde ben aklını çelmiş olurum, dedi.

Hüsmen ağa, kızın, tadına doyulmaz yalabıklığını göz önüne getirerek, "Sabreden derviş, muradına ermiş" diye düşünüyordu. Ama, ağzının suyunun akıp durduğu Emine'ye hiçbir şey yapmamış olmak için,

– Sen onu yola getirine dek, ben gizliden gizliye, zengin bir yüz görümlüğü hazırlarım, dedi.

Emine'lerin evinin karşısında sol ileride, Hatice bacı denilen yaşlı bir kadının evi vardı. Hatice bacı, uzun bir hastalıktan sonra ölmüştü. İhtiyarcığın son günlerine doğru Emine, "Zavallının kimsesi yok, ona çorba pişirivereyim bari" diyerek, birkaç gün çorba taşımıştı Hatice bacıya. Bir gün babası, Hatice bacıya çorba taşıdığını görünce Emine'ye,

– Yahu, sana ne? Ne hali varsa görsün. Cadalozun kulübesini silip süpürmek, ona çorba hazırlamak sana mı düştü? Bırak bunları deli kız, diye haykırdı.

Her ne yaparsa, babasının kendisine "Sana ne?", "Deli kız!", "Elalem ne der?" diye çıkışmasına Emine, gün geçtikçe fena öfkeleniyordu.

Hatice bacı ölünce, askerden yeni dönen Süleyman adlı kimsesiz bir delikanlı, bacının evini satın alıp oraya yerleşti. Delikanlı, eşek sürücüsüydü. Kimsesiz olduğu kadar, sessiz bir gençti. Yeryüzündeki bütün varlığı, iki eşiğiydi. Onlarla, kasabaya odun, kireç ve öteberi götürür, getirirdi. Kendi yemeğini pişirir, akşam olunca da kapısının eşiğine oturur, geç vakte değin yemek yemeden beklerdi.

Emine, onun neyi beklediğini merak eder dururdu. Ona bir gün sordu:

– Süleyman, yemeğini pişirdin. Neyi bekliyor da yemiyorsun, oruç mu tutuyorsun yoksa? Baksana güneş battı. Orucunu boz. İştahın mı yok yoksa?

Süleyman, bir insanın suçüstü yakalanınca, doğal olarak utanması gibi, saçlarının köklerine dek kıpkırmızı kızardı. Emine, kendisiyle ilk kez konuşuyordu. Delikanlı, cevap vermeden önce, Emine'ye hayran hayran bakakaldı. Kekeledi, titredi basbayağı. Emine'nin sesi de onca yumuşaktı; gökten bir melek konuşmuştu sanki... Yemeğini yemekte gecikisinin asıl nedenini açıklamaya utanıyordu. Duyguya yüklü sesi çıkmıyordu. Ama, sevincinin parlamasıyla, sesi yükünden kurtuldu. Pek derinden, sanki uzak bir evrendenmiş gibi kopup gelen bir sesle,

– Ne olacak Emine... dedi, durakladı. Diline "Emine hanım" sözü geldi derin saygıyla ama, o söz can kulağında uygun ötmedi nedense. Yalnızca, "Emine" sözünü de diyemedi. "Dudu" sözü geldi içinden: "Ne olacak Emine Dudu? Yalnızlık bu... Siz babanızla yemek yiyorsunuz; çanak çömlek şıkırtısını duyuyorum da, ben de o zamanı bekliyorum yemek için. Çünkü, o zaman bana, yalnız yemiyor da, sizinle birlikte yiyormuşum gibi geliyor" dedi.

Emine, hiç beklemediği bu sözlerle şaştı. Birdenbire, çok cömert ve çok sıcak bir iç fırlayışıyla,

– Hele bak şu yaptığına! Yazık! Ben umacı mı-

yım Süleyman? Dur, ben de tarhana çömleğini alıp geliyorum, birlikte yeriz demesiyle fırlaması bir oldu.

Çok geçmeden, iki elinde tarhana çömleği, rüzgâr gibi yetişip, Süleyman'ın önüne koydu. Süleyman için, korkunç bir mutluluk oldu bu. "Aman Emine Dudu, etme!" demeye zaman kalmadan olup biten bir olaydı... Bu olay, bu iki insan arasında, bas-bayağı birkaç sözle olup bitmişti. Bu iki insan da, bunun nasıl olup bitiverdiğine şaşmıştı.

O akşam ve ertesi akşam, bu iki insan, çorbalarını birlikte içtiler. Emine, babası geldiği zaman,

– Çok acıkmıştım, yemeğimi komşu Süleyman'la birlikte yedim. Şimdi de senin yemeğini getiriyim, dedi.

Üçüncü akşam, çorbalarını yine birlikte içerlerken, sokak arasından Hüsmen ağa sökekoydu. Hüsmen ağa, Emine'nin babasıyla konuştuktan sonra, artık Emine'yi kendi öz malı, avradı sayıyordu. Gelgelelim, Emine'nin kapı eşiğinde Süleyman'la karşılıklı çorbasını içmekte olduğunu görünce, tepesi attı. Emine'ye,

– Sen nasıl bu zıpçıkta züğürdü adam sayarak karşına alıp yemek yiyorsun? diye çıkıştı.

Bu adamın, babasıyla neler konuşup kararlaştırmış olduğunu bilmeyen Emine, şaşkınlık ve öfkeyle havaya fırladı. Hüsmen ağa, Süleyman'a dönerek, ağza alınmayacak küfürler savurduktan sonra delikanlıya vurmak üzere elindeki sopayı kaldırdı. Süleyman'ın utanç ve öfkeden beti benzi atmıştı. Kaldırılan sopayı tutunca, dizleri üzerinde, sanki çöpmüş gibi paramparça ederek, arkasına fırlattı. Hüsmen Ağa, saldırışının burasında durup döndü ve yan sokaktan savuştu. Emine, hızla uzaklaşmakta olan Hüsmen ağaya öfkeyle bakakaldı. Konuşmak üzere başını Süleyman'ın bulunduğu yana çevirince, delikanlının da gitmiş olduğunu gödü. İçinden, "Hüsmen ağa-

nın çatışı, oğlanın onuruna dokunmuş olacak" diye geçirdi, tasalandı.

O günden sonra, Süleyman ortadan kayboldu. Dar, köy çevresinde kulaktan kulağa bir sürü söylen-tiler dolaşıyordu. Süleyman'ın bir kayık satın alıp kaçakçılığa başladığı fiskos edilip duruluyordu. Bu söylentilerden, gencin başına bir felaket hazırlandığı anlamı çıkarılıyordu. Sanki gencin başında bir kara bulut dolanıyordu. Emine, bu duyduklarından, Hüsmen ağanın, kendisini avrat edinmeye uğraştığı anlamını sezinliyordu. İçini bir kurt yiyip duruyor, Süleyman'ı çok göresi geliyordu.

Bir akşam zaptiye çavuşu, Emine'nin babasına geldi. Kimi yol kaş çatarak, kimi yol da gülüşerek, gizli bir fiskostur tutturdular. Bir ara Hüsmen ağa da gelerek, fiskosa karıştı. Arasına yüksek sesle:

– Hah, öylece kıstırınız!

– Mal bir tonlukmuş...

– Tam tuzağa düşer, gibilerinden bağırveriyorlardı.

Fiskos arasında, "Murat dayının tarlasında" sözü de geçiyordu arada sırada. Emine, bu fiskoslardan sonra, Murat dayının, deniz kıyısındaki tarlasının yolunu tuttu. Dört yanı gözden geçirdi. Murat dayının tarlası ıssızdı. Ne tarlada kimse, ne de denizde bir kayık vardı. Bu böylece sürüp gitti.

Üçüncü mü, dördüncü gün mü, yine içi üzüyle dolu, yalınayak deniz kıyısı yolunu tuttu. Çocukluktan beri dinleye dinleye bıktığı "A deli kız", "El ne der?", "Yakışık alır mı?" sözlerini ağzında geveleye geveleye taban teperken, eski alışkanlığından ötürü, rastgeldiği yaban çiçeklerini topluyor; saçına başına, belindeki kuşağa takıyordu. Bir burnu dola-nıp, bütün deniz kıyısı gözlerinin yaylımına serilive-rince ne görsün istersiniz? Bir boş kayık, kayığın az berisinde de Süleyman'ın ta kendisi. Emine'nin yüre-

gi sevinçle hopladı. Havayı, Emine'nin sevinç çığlığı biçti. Kız, Süleyman'a doğru tabanları kaldırdı.

Ama, aradan birkaç saniye geçmeden, rüzgârda ıssız ıssız fısıldayan çalılar, insan sesleriyle dillendi. Çalılar arasına gizlenmiş olan zaptiyeler,

– Teslim ol Süleyman!.. diye bağıryorlardı.

Bir yandan da:

– Deli misin bre kız, çekil adamın önünden, vurulacaksın? haykırıışları başlamıştı.

Çok geçmeden, seslerle birlikte çalılardan birkaç alev dili fırladı ve kaçmakta olan kızın sağında solunda toprağa saplanan kurşunlar, yerden toz kaldırdı. Tek tük kurşun vızıltılarının ortasında, çalıların arasında bir başka gürültü kopuyordu. Hüsmen ağasının sesi,

– Vurun kaçakçıyı! diye bangır bangır ötüyordu.

Bir ara Emine'nin babasının sesi yükseldi:

– Bakındı kerataya, demek kaçakçı martavalını sen uydurdun ha! diyordu.

Hüsmen ağaysa:

– Baksana, kızın kaçakçıya kaçıyor. Deli be! Onu tımarhaneye yolla...

Emine'nin babası:

– Has...tir ordan! Bir çuval inciri berbat ettin. Ben sana ne dedimdi ulan pezevenk? diye çıkıştı.

Bu çıkışın ardından, Hüsmen ağanın, arkadan yediği bir tekmenin hızıyla çalılar üzerinde bir perende attığı görüldü. Süleyman'ın tarafında ise, başka bir gürültü kopuyordu. Süleyman, korkuyla gözleri faltaşları gibi göz evlerinden uğramış, arkasından hızla yetişmekte olan Emine'ye dönüp dönüp:

– Kaç Emine! Aman, çabuk yana kaç! Vurulacaksın! diye bağıryordu.

Emine'nin, arkasından yetişmekte direndiğini görünce de, kızı kaza kurşunundan korumak için,

bacaklarının olanca hızıyla koşarak, kızla arasında büyük bir mesafe bırakmaya uğraşıyordu. Ne var ki dağ, kır ve deniz yavrusu olan Emine'nin bacak ve ayakları, kumlara duman attırarak pırıldıyor ve Süleyman'la arasındaki uzaklığı giderek kapıyordu.

Süleyman, gırtlığını patlatırcasına:

– Kaç! Kaç diyorum sana! diye haykırıyordu.

Emine ise, sinirleri mi tutmuştu ne, hem koşuyor, hem de katıla katıla gülüyordu. Kayığa varmak üzerelerken, kumlardan toz kaldıran kurşunlar artık çok gerilerine düşüyorlardı. Kurşun yaylımından çıkmışlardı galiba.

İkisi de kayığa, tek gümleyişle atladılar. Sanki hoplayanlar iki değil de, tek gövde idi. Süleyman, kúnderle kayığı siya ederken, Emine, çıldırasıya sevinçle gülüyordu.

Süleyman:

– Yahu Emine Dudu, sana 'kaç' dedim. Kaçmadın, ödümü patlattın, dedi.

Kayık güçlü siya ile durgun sularda kayıp yüzdü. Emine:

– Yarışı kazandık... Sen 'kaç' dedin ya. İşte, bir âlâ kaçtım sana... diye bağırdı, gülüşlerinden kurtarabildiği sesiyle. Başındaki çiçekleri söküp söküp, kendisine hayranlıkla bön bön bakmakta olan Süleyman'a gösteriyordu:

– Bak, buna 'hasekiküpesi', buna 'civanperçemi' derler. Buna da 'çançiçeği'... İşte 'gelincik'. İşte, bunlar benim çiçeklerim... Sana gelincik olacağım... Bana öyle bön bön bakma, yoksa sana 'bayır şalgamı' derim...

Bakıştılar. Sanki gökler, daha da mavileşti.

Biri bir küreği, diğeri de öteki küreği tuttular.

Durgun sularda, konuşa gülüşe uzaklaştılar...

Ne olacak; insandılar...

KEDİBOĞAN

Kayıkta yalnız Kediboğan'la ikimiz vardık. Ona, "Kediboğan" derlerdi. Çünkü, rastgeldiği kedilerin dört ayağını, kerpeten gibi güçlü avcunda sıkar; kedinin bir kulağını da ısırarak dişlerinin arasında tutardı. Kedinin ayaklarını aşağı doğru çekince, kedi can acısıyla, çığlık atarcasına miyavlar, daha doğrusu bağırırdı. Kediboğan, kediyi gayda gibi öttürürdü. Ama, kediyi gayda gibi beş on kez öttürdükten sonra bırakınca, kedi pattadak yere düşer ve kalkıp kaçamazdı. Çünkü, kedi ölmüş bulunurdu. Kediboğan'a:

– Yapma bunu, derlerdi.

Ama, ha bir kayaya, ha Kediboğan'a konuşmuşsun. Kediboğan, sanki bir hüner yapıyordu kedi boğmakla. Bir kez önümde boğmuştu zavallı bir kediyi.

Kediboğan'la yıldızımız pek barışmazdı. Ama, bir kıyı limanına uğramak istiyordu. Orası da, kıyı kıyı gidecek olan kayığımın yolu üzerindeydi. Onu konuk olarak kayığıma aldım. O gece, serin serin kıyı rüzgârı esiyordu. O gece, gecelerin bir pırlantasıydı. Deniz, baştanbaşa deliren, çıldıran, kıvılcımlar saçan bir fosfor okyanusuydu. Kayık, yapazlamasına, yakamozların üzerinde kayıyordu. Sularda ateşler soluyor yaratıklar mı, fırıl fırıl dönen fosfor topacları mı, ne isterseniz vardı. Işık her yanda hoplayıp zıplıyordu. Deniz, boylu boyunca dans eden bir varlık olmuştu. Nur içinde gidiyorduk. Işık göğe bile vuruyordu. Onun için buralara "Akdeniz" diyorlardı galiba. Bu

genel cümbüş içinde yalnız Kediboğan, kapkara somurtuyordu. Hem de, somuruşunu bıkmadan, usanmadan inadına sürdürüyordu. O güzelim gecenin ortasında insanın kızıp da ona,

– Yahu Kediboğan, yanılıp da havaya sevinçli bir kahkaha salsana be adam diye, bağırısı geliyordu.

Anasının karnından böyle doğmuştu; yaşadıkça da hiç gülesi gelmiyordu. Ben dayanamadım. Onu horlamış olmamak için, "Kediboğan" diye değil, asıl adıyla seslendim:

– Süleyman dayı, hava ne güzel bu gece...

Doğrusunu söylemek gerekirse, ondan sert bir,

– Bana ne? yollu bir cevap bekliyordum.

Ama, ondan uzun bir gülüştür koptu. Sonra, bütün gönlünü fora edercesine,

– Hey hey! Adalarda koylar, koylarda yavru adacıklar, denizlerde adalar... Hey hey! Gözünü sevdiğim, Adalar Denizi işte bu! A, oğul, görmüyor musun; deniz üstünde mi, yoksa gök fişekleri ya da fırl fırl, elvan elvan çarkıfelekler üzerinde mi gidiyoruz belli değil, dedi.

Şaşırdım doğrusu. Farkına varmadan,

"Öyleyse demindenberi ne somurtup duruyordun?" diye sormuş bulundum.

Dedi ki: "Kim somurtuyor? Demincek bir fok mağarasının önünden geçiyorduk. Düşünceye dalmışım. Çünkü, o mağara, yaşantımın hem çok acı, hem çok mutlu bir dönüm noktasını simgeler..."

– Baksana Süleyman dayı, ne demek istediğini anlayamadım. Mağarada ne oldu. orada bir öcü mü gördün? dedim.

– Hayır, hayır; öcü görmekten çok daha kötü bir şey oldu. Orada bir ana foku öldürdüm, dedi.

Ben de, "Niye öldürdün?" diye sordum.

– Sen daha çocuksun, bilemezsin; hınzırlığımdan, dedi.

– Vallahi Süleyman dayı, ne demek istediğini anlamıyorum, dedim.

– Bak, dedi ve anlatmaya başladı:

"Çocukken, bana bir tavşan yavrusu vermişlerdi eğleneyim diye. Tavşanı alınca, bahçenin gizli bir köşesine saklandım. Orada tavşanı boğdum. Başını bir taşla koydum. Başka bir taşla başını dövdüm. Patlayan gözleri bir yana, beyni bir yana; başı pestile çevirdim. Anam, babam, beni kan içinde buldular. Dövdüler. Ama, diri bir yavru görünce öldürmek istiyordum. Babam, anam, hocalara, 'Bu oğlana ne oluyor?' diye sormuşlar. Hocalar da, 'Tanrı korusun, gövdesine şeytan girmiş' demişler. Beni, nefesi güçlü hocalara götürdüler. Bana dualar okuyup üflediler, muskalar yazdılar, boynuma takıp takıştırdılar. Ama, içime giren şeytanı, ne yaptılarsa bir türlü söküp çıkaramadılar. Büyüdüğümde kedilere dadandım. Bana 'Kediboğan' dediler. Daha büyüyünce, daha büyük canlılara dadandım.

Şu demincek geçtiğimiz yerde bir mağara var. Bir gün, mağaraya bir fokun girdiğini gördüm. Mağarayı gözetlemeye koyuldum. Mağaraya, biri erkek, biri dişi iki fok girip çıkıyordu. Onlar, gündüz mağaradan çıkınca mağaraya girip içini gözden geçirdim. Dişi fokların memelerinin neden göğüslerinin üst yanında olduklarını anladım. Mağarada kayalar, az bir meyille yukarıya yükseliyorlardı. Kayaların yüzleri, cıllanmış gibi kaygan idiler. Herhalde dişi fokların memeleri, denizden çıkarken kayalara sürtünmesin diye göğüslerinin yükseğinde kabarıyordu. Denizci arkadaşlara foklardan söz ettim. Huyumu bildikleri için,

– Aman onlara dokunma, onları rahatsız etme! Onlar biz denizcilerin en yakın soy sopudurlar. Tehlikeyle karşılaşınca, yardım için hemen insanlara doğru yüzerler. İnsanlara köpeklerden çok daha dostturlar ve çok daha zekidirler, dediler.

Bu sözler bir kulağımdan giriyor, öteki kulağımdan çıkıyordu.

Mağarayı gözetliyordum. Bir süre sonra erkek fok, sabah erkenden mağaradan çıkıp, öğleden sonra ağzında koca bir balıkla döner oldu. Balığı mağaraya götürüyordu. Hemen dışarı çıkıp, bir iki saat sonra yeniden, ağzında bir balıkla dönüyordu. Anladım: Dişi fok mağarada doğurmuştu. Erkek fok, balık tutup dişisini ve yavrusunu besliyordu. Ertesi sabah, koca bir sopayla mağaraya girdim. Fok, masa gibi yamyası bir kayanın üstüne yumuşak yosunlar sermiş, kendisine bir lohusa yatağı hazırlamıştı. Yavru, yanibaşında, suda yüzme öğreniyordu. Ördek yavrusu yumurtadan çıkınca hemen yüzer. Çünkü ördekler su kuşlarıdır. Fok, öyle değil. Aslında bir kara yarattığı olan fok yavrusu sudan korkar. Yavaş yavaş suya alışır... Anası ona yüzme öğretir. Öğrenince de, Akdeniz yavrusudur. Sabah Anadolu kıyısında, akşam Girit adasındadır.

Mağaraya sopayla girdim. Tüm hınzırlığımı, canlı kinim üzerimdeydi. Beni görünce, yavru, denizden çıkıp sürünerek, anasına doğru debeleniyordu. Ananın gözlerinde insansal bir şaşkınlık vardı. Korku yoktu. Emzirmek, can vermek için yaratılmış olan göğsü kalıp iniyordu. Kara kadife bakışlı gözleri biraz üzünçlüydü. Benimle, onun arasında yalnız bir şey eksikti: Konuşmak.

Fokun göğsünü sopamla dürttüm. Sonra sopayı başına vurdum. Zavallı, insan gibi hüngür hüngür ağladı. Memeleri yaşlarla ıslandı. Acıklı gözlerle bakarak ve telaşlı telaşlı çabalayarak bir şeyler anlatmak istiyordu. Sopayı yedikçe, kadın gibi çığlıklar salıyor, inliyordu.

Bir yıl önce evlenmiştim. Eşim doğurmak üzereydi. Avrada sopa çekerken, tıpkı böyle çığlık çığlığa yalvarırdı. Dişi fok, kanayan ağzını açtı. Yalvarıyordu besbelli. Oysa beni bir öfkedir sardı. Dişlerini kırıyor-

dum. Gözlerimi bir kasap sarhoşluğu bürüdü. İçimde bir öldürücülüktür şımartı. Uzun süren cançekişinde ayaklarıma sürünüyordu. Acı kasırgalarına uğruyor, titriyor, çabalıyor, kuyruğunu sağa sola vuruyordu. Sonra, hayat üstü bir irkilişle kalkındı. Önce, aşkla ısınan kısacık badi badi kollarıyla çabalıyordu. Patlayan gözleri görmüyordu elbette. Ama çırpınıyor, kollarıyla, artık kapkaranlık olan dünyasında, yavrusunu arıyordu.

O dakikada, taa çocukluğumdan beri gönül gözlerimi örten bir kan perdesi mi diyeyim, kara perde mi diyeyim, sıyrılıverdi. Kendimi, olduğum gibi gördüm. Kendimden öğrendim. Sopayı olanca gücümle kaldırıp alnıma çaldım..."

Süleyman dayı, sözünün burasında başını bana doğru çevirdi, "Bak" dedi, "İzi daha burada" ve devam etti anlatmaya:

"İzi hâlâ alnımda duruyor ama, kaç para eder. Ana fok, ölmüştü. Onu görmemek için, sopayı bir yana fırlattım. Başımı dönerken, gözlerimi ellerimle örttüm. Kaçtım, kaçtım bre oğul! Kurt kuzudan kaçarmı? Masumluk korkunçtur. Kuzudan korkan kurt gibi kaçtım. Kaçarken gözlerim, korkuyla başını bir kaya yarığına saklamaya çalışan yavrucağına değdi. Hiç olmazsa yavru kurtulmuştu. Baba fok gelince yavrucağı beslerdi. Ama, öldürdüğüm ana fokun o ölü halini gözlerimden silemiyorum vesselam..."

O sıralarda karım, Mandalyat körfezinde bir köyde oturuyordu. İlk çocuğumuza yedi aylık gebeydi. Kıyı kıyı yürüyerek köye gidiyordum. Gözümde hep, öldürdüğüm fokun hayali vardı. Bir ara denize doğru baktım. Ne görsem beğenirsin? Elli metre kadar açıkta bir fok, karaya doğru telaşlı telaşlı yüzüyordu. Hem de bana doğru yüzüyordu. Ama, başı büyüktü. Dikkatlice baktım. Fokun başını irice bir ahtapot sarmıştı.

Fok, besbelli güç bela, ayak uçlarıma kadar gel-

di. Ama, başını sudan çıkarıp bana doğru uzatacak gücü kalmamıştı. Ulan! Ölecekti fok neredeyse. Yarım kulaç suda, fokun yalvaran gözlerini gördüm. Ah-tapot, sekiz ayağının ikisini, fokun burun deliklerinden, taa gırtlığına dek sokmuş, gırtlığını tıkamıştı. Boğuluyordu fok. Ahtapotun öteki altı ayağı fokun başının dört bir yanında, akan zeytinyağı gibi dolanıyordu. Fokun bakışı, tıpkı öldürdüğüm fokun bakışı gibiydi. Yalvaran, tatlı kara kadife bakışlar... Ahtapotun gözlerini de görüyordum; tıpkı -hınzır mı hınzır-meymenetsiz insan bakışları... Hani, yalvarırsın da, yalvarmana karşılık, pırlantası düşmüş boş yüzük kaşı gibi bakar. Merhamet nurundan yoksun bomboş bakış.

Söylediğim gibi, yitirecek zamanım yoktu. Hemen denize daldım. Ahtapotun, o ampulü andıran başını iki elimle kavradım. İçimde insan sıcaklığı yaman kabarıyordu. İki elimi az gördüm de, korkunç bir sevinçle ateş kesilen içimle, dişlerimle ahtapotun başını -ne diyeyim- imanına dek ısırdım, ısırdım; çektim, çektim. Bu işi, kendi içimdeki hınzırlığı çiğneyip yok ediyormuşum gibi sevinçle yapıyordum.

Ahtapotu onca güçle çekmişim ki, ahtapotla birlikte foku da karaya çektim. O zaman 'şak şak!' diye bir dizi öpücükler hızla şakladı havada. Hani, zıfzıf gecesi Hüsnüye teyzeni öptüğüm zamanki şaklayış, Tatar ağası gibi yaya kalırdı bunun yanında.

Bilirsin ya; ahtapot bacaklarının her birinde iki sıra kuru boynuz düğmeleri vardır. Ahtapotu fokun gırtlığından çekerken şaklayan onlardı. Hani, bir uzun öpüş olur; bir uzun öpüş uzunluğunca, mitralyöz hızıyla yüz öpücük olur. İşte tam öyle...

Fok kurtulmuştu. Mırıldana mırıldana ayağıma düştü. Derin derin soluk alıyordu. Bilemedim neden, ama eğilip fokun yüzünü öptüm. Fok ayrılırken, benden ayrılmak istemiyormuş gibi, dönüp dönüp bana

bakıyordu. Hatta kimi yol, az bana doğru geri geliyor-
du. Ama, "Ne yapalım, âlemlerimiz başka!" dermiş gi-
bi bir bakışla, istemeye istemeye uzaklaştı ve denize
dalıp kayboldu.

Yalnız kalmıştım ama, içim hafifti. Oracıkta par-
mak şaklatarak fink attım. İyi ki görmediler; yoksa
'Süleyman aklını oynattı' derlerdi. Serçe kadar hafif,
seke seke eve gittim. Bizim Hüsniye, bir oğlan çocu-
ğu doğurmuştu. Evde doktorlar doluydu. Bizim kayın-
peder varlıklıydı. Zavallı avrat az kalsın ölüyormuş.
Kayınpeder, otomobille doktorları getirtmiş. Beni gö-
rünce, yaşlı gözlerle: 'Az kalsın ölüyordu ama, şükür
kurtuldu!' diye bir sevinç feryadı kopardılar. Onlara:
'Biliyorum ne olduğunu.. Bir fok öldürmüştüm. Bir
fok da kurtarmıştım. Onun için avrat, önce tehlikeye
girdi, sonra kurtuldu!' diye bağırdım..."

Ben, Süleyman dayının söylediklerine şaştım.

Doğrusu hiç, bu Kediboğan'ın taa gönlünün di-
binde bunca insanlık olduğunu sanmazdım.

Ona, can ve gönülden, kıyıları angılatan,

- Merhaba be Süleyman dayı, çok yaşa! diye bir
nara attım.

Süleyman dayı güldü. Esen rüzgâr sustu. Deniz
cam gibi durgunlaştı. Gökte yıldızlar pırıl pırıldı. Yıl-
dızlar, teker teker denize düşmüşlerdi sanki. Gökte
yıldız; denizde, kayığın altında yıldız... Sanki yıldızlar
arasında, boşlukta gidiyorduk.

Kürekleri ben çekiyordum. Denizdeki samanyo-
lunun üzerinden geçerken Süleyman dayı, uzun uzun
Hüsniye teyzeden söz ediyordu. Ben de, âşık oldu-
ğum kızdan söz ettim uzun uzun.

Sanki kıyılar, bizi dinlemek için susmuş, kulak
kesilmişlerdi.

Hey Akdeniz!..

ÇEKİRDEKSİZ YÜREK

Ateş, sinir ve kapkara iri gözlüydü. Orman yangınının alevi ve dumanı gibi çingene çingene kokan bir Çingene kızıydı. Varı yoğu, nedenini bilemediği kalabalık sevinçleriydi. Kente çokluk uğramadığı için kasları yumuşamamış ve yüreği, koca bir çekirdek bağlayarak katılaşmamıştı. Güneş damlaları gibi çekirdeksiz üzümler olur a; güneşe tuttunuz muydu, içinin sanki pürüzsüz bir yakut, her lekeden arınmış pespembe bir saydamlığı olur. Gönlü, öylece özgür bir çocuk gönlüydü.

Kimi yol, ova orakçıları dağın ta tepesinden gelen bir ses duyarlardı. Durup kulak verirler... Dağ rüzgârı mıydı acaba? Sonra birbirlerine hayranlıkla, "Cura kız, tepelerden yine sesini türküsüne salıverdi!" derlerdi.

Cura kız, kabak zımbırdatan fukara yolculara rastgelince, yolun ortasında durur, kabağın, "ding ding"ine, patırdayan yalın ayaklarının çevik oyununu katar, yolun, tozuna toprağına duman attırır, patlayan nar gibi gülüşüyle şenliklerine şenlik katardı. Sabah kahvaltısı, akşam yemeği vız gelirdi ona. Böğürtlen, ahlat ne bulursa yer. Ama, her sabah dağ çiçeklerinden başına çelenk örür.

Yurdu, Güneybatı Anadolu'nun deniz kıyısında ki güneş bahçesiydi. Kardeşleri dağ tepeleriyle, gölgesi ağaçlardı. Bu büyük ailesiyle başbaşa dilediği gi-

bi, imanına dek, serbest yaşardı. Asıl, öğle sıcağında kuşlar açık gaga ve yayık kanatlarla susup da, ağustosböcekleri yeri göğü, gökgürültüsü gibi titretince, doğuştan sanat yavrusu Cura, bir soloda sesini kapıp koyuverir ve yazın tüm sıcaklığını göklere verirdi.

Haşmet bey, bir denetleme işi nedeniyle, şu yabancı yerine geleliden beri can sıkıntısından ne edeceğini bilemiyordu. Karşidanı, Çingene kızı geçerken cebinden beş kuruş çıkardı. "Göbek at!" diye buyurarak kızın ayak ucuna attı. Kızın her yanı hareketsiz dururken ve çıplak ayaklarının üzerine devrilen şalvarında bir kımıldanış olsun yokken, kalçaları beyziler çevirmeye başladı. Göbeğinin üzerine bağladığı kuşağının, sanki gövdesinden ayrı ve bütünüyle kendisine has bir canlılığı ve hareketi vardı. Seyrettikçe herifin gözleri faltaşı gibi açılıyor ve kan çanağına dönüyordu. Ağzı bir karış açıldı. Ama kendini topladı. Elini cebine atarak paraları avuçlaya avuçlaya şangırdattı. O şangırtıyı duydukça koltukları kabarıyordu. Bir ara, avcunu kısararak paraları sıktı. Adamın, avcunda sıktığı paradan yüreğine bir güvenç geldi. Kıza bir benlenme bakışı saldı. Sanki, avcunda parayı değil, kızı tutuyordu.

Çingene kızı o bakışı gördü. Tüyleri iğrenti ile ürperdi.

Adam, birkaç gün sonra Çingene kıza orman kıyısında ıssızlıkta rastgeldi. Cebinden bir avuç gümüş para aldı. Kıza gülümseyerek, "Avcunu aç!" dedi.

Kız: "Ne istiyorsun?" dedi.

Herif, pek yerinde ve kurnazca sandığı imalı bir çapkınlıkla gülerek, "Sen bilirsin" dedi.

Çingene kızı, sanki orada hiç kimse yokmuş gibi ses çıkarmadan ağaçların arasına daldı. Herif üst başını çalılar arasında yırtarak aradı, taradı ve çağırırdı. Kız sır olup gitmişti. Fakat herif kızı unutamıyor-

du. Boşlayamıyordu. Açık denizde kendini kuvvetli akıntılara kaptıran bir yüzgece benziyordu. Gündüz güneş ışığında Çingenenin beyaz dişli gülüşünü görüyor, gece karanlıklarında ise kara büklümlerinin, gökyüzünden yüzüne sarktığını sanıyordu.

Onunla konuşarak, ahbap olmaya, ona yavaş yavaş yaklaşılmaya uğraştı. Ama, gökte Süreyya yıldızı ile kendi arasındaki uzaklık, Çingene ile arasındaki uzaklıktan daha kısaydı.

Bu kız, coğrafya ve "moral"de sınırları çizilmemiş bir dünyanın yurttaşıydı. Herif ne etse ona yanaşamıyor da yanaşamıyordu. Madem ki Çingene dalavere ile kafese sokulmuyor, parayla da ayartılmıyordu; başkaca çare de kalmıyordu. Cura ile evlenmeye karar verdi.

Kente dönünce kararını tanıdıklarından gizledi. Cura'yı giydirir, kuşatır ve "taşra eşrafından zengin Hacı Fıstıkoz Ağanın biricik kızıdır" diye eşe dosta yalanı yuttururdu.

Yamaç, kıyı ve deniz, sessizlik içindeydi. Çingene kızında, bir dalgınlık vardı. Yarım saatten beri kızı diller döktüğü halde hâlâ evlenme teklifini yapmamıştı. Çünkü, kızın bakışlarında daha çok öneriyi yasaklayıcı bir hal vardı. Oysa, deminden beri söylediklerini bir başkasının kulaklarına fısıldamış olsaydı; o başkası mutlaka çantasından küçük pudra kutusunu ve rujunu çıkarır ve yanaşmakta olan evlenme teklifine hazırlık olarak yüzünü düzeltir, için için herifin parasını, malını mülkünü hesaplar, evlenme koşullarını aklında sıra sıra seferber eder ve kendisini tepeden tırnağa kadar pür gelin, pür duvak, pür senet, pür sepet görürdü. Oysa, Çingene kızının o dalgın ve uzak hali karşısında söylediği ve söyleyeceği sözler, herifin kendi gözlerinin önünde küçülüp gülünç oluyordu.

Herif, kendini toplamak için sustu. Boğazında

yumruk kadar katı bir düğüm toplanıyordu. Bu düğüm evlenme teklifiydi. Kadını, birdenbire ağzında lokum sanki eritiverecek, akar suları şakkadak durdurtuverecek o koca evlenme sözü dudaklarına doğru geliyordu. Onu, "Açıl ya susam," dermiş gibi açığa verdi. Kız cevap vermedi. Adam,

– Ne zaman evleneceğiz? diye sordu.

Kız, dalgın bakışını denizden çekmedi. Yüzünde, hayret adına hiçbir şey yoktu.

– Ne bileyim, dedi.

Herif tikanır gibi oldu.

– Evlenmek istemiyor musun? diye sordu. Kız bakışını yavaş yavaş denizden çekip herifin üzerine çevirdi. Gözlerinde bir hayret vardı. Yüzünde görülense, bir çocuk masumluydu. "Ne tuhaf," dermiş gibi omzunu silkti.

– Hayır, dedi ve bakışını yine denize çevirdi.

Herifin gözleri faltaşı gibi açıldı. Adam,

– Yani, bugünlerde mi evlenmek istemiyorsun, yoksa hiçbir zaman mı? diye sordu.

Kız, sanki cevap veren kendisi değil de ta uzakta bulunan bir başkasıymış gibi,

– Hiç!... dedi.

Herifin yüzü yıkılıverdi. Birdenbire ufuktan kocaman ve tostoparлак bir ağartı fırladı. Kadın, âdeta irkildi. Dolunay, dev gibi bir ateş topu halinde önünde yanıyordu. Ufuktan, ayak uçlarına kadar göz kamaştırıcı bir şiddetle parlıyordu.

Kadın: "A!...aaa!" dedi ve kalkarak ileri yürüdü. Davudileşen ağır bir sesle,

– Gideceğim, diye inledi. Kızın gözlerinde bir yırtıcı kuş bakışı vardı. Burun deliklerinin kanatları ardına kadar gerili, ışığı sanki hep içine çekiyordu. Yürüdü.

Herifin yüreği parçalanıyordu. Kızın ardından bağırdı. Ama, kız çoktan gitmişti.

İşte, ondan sonra kız herifin kâbusu ve korkusu oldu. Aklının önüne dikilen meydan okuyucu bir meçhuldü. Bu korkunç şeyden kurtulmak için hemen gidip soyu sopu ve varı yoğu belirli bir kadınla evlendi. Çingene kızının çıplak ayağı altında bir patika fışkısı gibi ezilen onuru, çevresinin konforu, saygının ortasında gelişip yine eski durumunu buldu. Çingene kızı fi tarihinde baştan geçmiş bir delilik anlamında kaldı.

Haşmet bey, kendisine: "Büyük geçmişler olsun Haşmet!" dedi ve Çingene kızından kurtulduğu için kendisini kutladı.

Bir yıl sonra bir çocuğu oldu. Çocuk bir el arabasına yatırılınca, tepesi kukuletalı, kukuletasının fiyong uçları arkasından kaldırırma kadar sarkan krem yumurta sarısı renginde bir Avusturyalı dadı tutulunca efendisinin itibar ve onuru eskisinden bile daha yükseklerle çıktı.

Dadı, çocuğu konuklara gösterirken, yanlışlıkla çocuğun arka yanını Müstirlere tutmuştu. Tombul tombul, pof pof yanaklarını gören konuklar hep bir ağızdan görenekleri gereği: "A tıpkı da babası; tuh tuh, kırk bir kerre maşallah," diye haykırdılar.

LİLİ'NİN DEFTERİNDEN

"Annemle babam İstanbul'a gidiyorlar. Babam hasta, doktora götürülecek. Babam da, annem de altmışlarını aşkındırlar. Yani ihtiyardırlar, tabii hasta olurlar. Ben, bu vapurda bir hatıra defteri tutacağım. Ben yalnız sinemaya gitmekle kalmam. Ama aylık, on beş günlük ve haftalık sinema dergilerinin hepsini 'A'sından 'Z'sine kadar bir bir okurum.

Kadın yıldızların, hemen hemen çıplak ve çoğu erkeğin, derin düşünceli fotoğraflarının hepsini de ezbere bilirim. Bunların bir kısmı adlarını değiştirmişler. Benim adım Leylâ ama, işte ben de adımı Lili'ye çeviriyorum. Onun içindir ki deftere Lili'nin Hatıra Defteri" dedim.

Mersin'den ayrılmak bana sıkıntılı geldi. Eğer, Şefik burada olsaydı, canım o kadar sıkılmazdı. Şefik, tıpkı bazı kadın romancılarımızın romanındaki delikanlılara benziyor. Saçları iyi taranmış, sportmen kıyafetli, güzel bir adam doğrusu! Sanki parlak bir Fransız kontu ya da filmlerdeki Billi Benson. Ah, Şefik de benimle beraber olsaydı, vapur bir cennet olurdu. Onun vapurda olduğunu hayal etmek bile yüreğimi hızla çarptırıyor. İşte, bundan dolayı onu düşünmemeye çalışıyorum.

Şu var ki; onunla evleneceğiz. Onun için bu ayrılış, son ayrılış olacak. Ondan sonra yuva kuracağız. Çifte kumrular gibi birbirimizin etrafından ku!

ku! ku! diyerek çark edeceğiz ve mutlu olacağız. Sabahdan akşama kadar şapur şupur öpüşeceğiz. Kısa öpücüklerin her biri bir uzununa, uzunların her biri bin kisasına denk olacak. Gel keyfim gel!

Birbirimizle evleneceğimize söz vereli tam on beş gün oluyor... Yook, durun bakayım; yarın on beş gün olacak. Annem on beş yaşında evlenmeyi düşündüğüme gülüyor: Ama gülse de ağlasa da birbirimize varacağız vesselam. Annem, sanki on üç yaşında görücüyle evlenmemiş miydi? Annem, yılda dört delikanlıyla evlenmeye söz verdiğimizizi söylüyor ama artık bu son! Bu artık kesin, işte o kadar. Eğer, Şefik, benimle evlenmeyi vaat etmeseydi benim ona evlenmeyi teklif edeceğimi söylüyor. Bittabii etmezdim ama, ölürdüm; ayılır, bayılırdım doğrusu!

Bu akşam, yemek salonunda iki delikanlı vardı. Bir tanesi, o kadar güzel değildi ama, ötekisi yakışıklı mı yakışıklıydı; tıpkı kadın romancılarımızın romanlarındaki güzel kontlar gibi. Galiba yüreğim tutuyor! İtfaiyeci koş, hortumu yetiştir. Şimdi Şefik'i düşünüyorum. Aklıma geldi; kravatını bir kont gibi bağlamasını biliyor ama, dans etmekte pek salak yahu! Halbuki salonda gördüğüm delikanlı yok mu? Bugün güvertede ıslıkla bir cazband havası taklit ederek arkadaşının önünde birkaç adım tecrübe dansı etti. Kalçalarını amma da güzel oynatıyordu. Çok şık! Konttan daha iyi. Fransız asilzadelerinin unvanlarını pek bilmiyorum ama, bir dük gibi idi. Dük, konttan bile üstündür. Örneğin Dük dö Bumtek gibi. Biftek gibi bir ad. A, canım Şefik düztaban da onun için oynayamıyor.

Bu sabah, güvertedeki şezlonga uzanmıştım. Yanaşan adımlar duydum. Yakışıklısı yok mu, onun yanaşmakta olduğunu sıpinşak çaktım.

Nasıl çaktım?

Çaktım vesselam. Hemen dalgınmışım gibi yap-

tım, onun tarafına da hiç dönmedim. Gözlerim şiirlerdeki gibi mavi denizlere dalgın, saçlarımın buklelerini de rüzgâr kımıldatıyordu. Delikanlı içinden ne güzel kız, diyerek ah çekmiştir. Tam önüme geleceği zaman ağzıma bir sigara koydum. Olur a, çakmağı kamarada unutmuşum. İşte o zaman parlak delikanlı, "Müsaade ediniz" diyerek sigaramı yaktı. Bittabii konuşmaya koyulduk. Önceden sandığımdan daha parlak, daha dükten üstün! Hâzâ bir prens. Hem ne güzel konuşuyor. Bana, yıldız Gloriya Flover'ın üçüncü kocasından ayrıldığından söz etti. Ben de vah vah, diyerek sözlerinden duyduğum büyük ilgiyi belirttim.

Şimdi Şefik'i ne yapacağım? Düşündüm, taşındım; taşındım düşündüm. Sonunda düşünmekten vazgeçtim. Artık onu düşünmeyeceğim.

Yirmi dört yaşında imiş. Avrupa'da tahsil etmiş. Paris'in sokaklarının adını, bir bir Fransızca olarak saydı. Fransızca bilmiyorum ama, tıpkı bir Fransız gibi söylüyordu. 'R'leri 'gır..r gırr...rrr' diye gırlatıyordu. Onunla, vur patlasın çal oynasın mükemmel bir flört ettik. Paris'te Mita Fayvort'u görmüş. "Dünyanın en güzel kadını" dedi. Sonra, "Sizi görünceye kadar dünyanın en güzel kadını idi" dedi. Aman, ne hoş, ne şeker adam! Kendisine, komplimandan hiç hoşlanmadığımı söyledim. Yoksa, hiçbir sözüne inanmayacağımı ekledim. Güldü, güldüm; güldüm, güldü. Yine karşılıklı gülüştük. Annem, neyse erken yattı. Ay ışığı vardı. Onunla, yani Ruşen'le evlenmeye söz veriştik. Ben şimdi onun nişanlısıyım. Herhalde Ruşen, annemde iyi bir izlenim bıraktı ki, annem üzülmedi ve saat on buçukta kamarama çekilip yatmamı tembih etmedi.

Vapurda bir bahriyeli subay var. Öyle kara gözleri var ki, demeyin gitsin. İki volkan mı diyeyim, çift cehennem mi diyeyim, yoksa ikiz cennetler mi diye-

yim? Şaşırdım kaldım. Ben Ruşen'le konuşurken bana uzaktan bakıyor. Ne bileyim; bu konuşma sırasında gözlerim hedefsiz, gayesiz sağa sola kayarken onun bakışına takılakalıyor. Delikanlı kızarıyor. Öyle tatlı bir gülümsemesi var ki, tarif edilemez.

Biraz İran kralına benziyor. Vallahi bu ne kont, ne dük, ne de prens. Hâzâ Şah ve Şehinşah. Ne yazık ki Ruşen, onun gibi tatlı gülümseyemiyor. Şehinşah gülümsedi miydi, hemen gülümseme gülümsemeye geliyoruz. Dudak dudağa gibi bir şeyler.

Bu subayın, adını bilmiyorum. Fakat söyleyin ayol kardeşler, onun yüreğine nasıl kıyarım? O, gülümsediği zaman, annem gülümsemememi istiyor.

Acıyorum gence!... Elimde değil, gülümsüyorum. Annem, amma da taş yürekli! Ne olacak; Ruşen'le nişanlılığımı bozacağım ama, gelgelelim Ruşen'in yüreğini kıramıyorum. Ah, bazen ölmeyi istiyorum. Ne acı dünya! İntihar edeceğim vallahi. Gece Şefik, Ruşen, subay rüyama giriyorlar. Bunlar ön planda. Arka planda da eskileri, Murtaza, Ali, Rıdvan, Ragıp! Uyanıyorum. Gel de göz yumabilirsen yum. Geceyi uykusuz geçiriyorum.

Ne ise, yarın Ruşen Antalya'ya çıkıyor. Ona sık sık yazmayı vaat ettim. Evlenmemiz için baba ve annemin müsaadesini istememizi söyledi. Babam, hasta olduğu için evlenme işini, güm diye raftan düşercesine açmanın münasip olamayacağını söyledim. Kendisinin babamda da annemde de iyi bir intiba bıraktığını ve bu işi onlara yavaş yavaş açacağımı söyledim. Bu teklifim pek hoşuna gitmedi ama kabul zorunda kaldı. Ah, subayın gülümsemesi yok mu? Ruşen de gülüyor. Ama, subayın kara gözleri başka. Nişancı mı nişancı!.. Gözünü, arpacığı ve yüreğimi bir hizaya getiriyor. Bakışı, turnayı gözünden vururcasına, kurşun gibi şakkadak yüreğime işliyor.

Bu hatıra defterini tutuyorum. Çünkü okudu-

ğum birçok romanlarda, romanın en güzel kadını, ekseriya hatıra defteri tutuyor. Güzel kadınlar hatıra defteri tutmazlarsa, birbirlerine güzel mektuplar yazıp, verip veriştiriyorlar. L ttabi benim de öyle yapmam lazım.

Ah, başıma gelenleri sormayın. Dün Antalya'dan vapura sarıpapa bir kanarya geldi. Saçları altın gibi, güneş gibi, alev gibi, papatyalar gibi sarı bir delikanlı. Gözleri de mavi mi, menekşe mi, leylak mı diyeyim bilmem. Ne Ruşen gibi gülüyor ne subay gibi gülümsüyor. Ciddi bir genç. Bana baktıkça yüreğim hızla çarpıyor. Dün gece bacaklarıma, kamaranın aynasında baktım da, "Ne güzel!" diyerek kendim bile hayran kaldım. Hava sıcak. Onun için bacaklarım çıplak olarak geziyorum. Sandalların içinde ayak parmaklarım mini mini gül goncaları gibi. Bu sarıpapa delikanlı romantik bir tip. Yüzüme bakmaya utanıyor da gözlerini bacaklarımdan ayırmıyor. İşte bu delikanlı rüyalarımnda tasavvur ettiğim erkek. Asıl kocam bu olacak galiba. Ama ötekilerin yüreklerini nasıl kırayım? Olmaz.... Olmaz. Ah, yüreğim, bu kadar üzüntü ve heyecandan çatlayacak... Bu romantik gencin yüreğinde bir derin sızı, bir yara var. Hazin bakışlarından belli, sanki bacaklarım cankurttanlar imiş gibi bakışlarını onlardan ayırmıyor. Ben onun bu gizli iç sızısına merhem olabilirim. Ah, ne yapacağım? İşte İstanbul'a vardık. Vapur flörtlerimden ayrılık saati çaldı. Ne olacak ayrılık dünyası bu.

Annem bana:

"Ne somurtuyorsun kız? Üç, dört günlük vapur hoppalığın yetmedi mi?" diye çıkışmasın mı?

Şu yaşını başını bulmuş ihtiyarlara göre, yürek hafifliğinin adı hoppalık. Daldan dala konan kuşun yaptığı hoppalık olur mu hiç?

NAMUS BORCU

Abdullah Bey, ellisini geçkin bir işadamıydı. Her sabah aynı saatte, aynı yerde otobüsü bekler. Otobüsü boş bulursa biner, dolu bulursa daha sonra gelecek otobüsü beklerdi. Vergilerden yakını, eşle, dostla havadan sudan söz eder.

İnsanların kimisi intihar eder, kimisi de gezintiye çıkar. Ama Abdullah Bey, mihveri etrafında dolaşan düzenli hayatının her günkü yörüngesinden hiç çıkmazdı. Bir gün idarehanesinden çıkarken kendisinde bir halsizlik duydu. O akşam, komşusu Doktor Muhsin Beyle hoş beş ederken duymuş olduğu baygıntıdan söz etti, sonra:

– A birader ben yalnız yaşayan bir bekâрім. Yaşımı, başımı almış bulunuyorum. Çok şükür dünyalığım çok değilse, az da değil. Ne var ki, yirmi yaşındayken akranım olan bir kıza evlenme vaat etmişim ve kadından bir kız çocuğum oldu. İşte bu tutulmamış vaadim yok mu, yaşıml ilerledikçe içimi gitgide acıtan bir ağırlık oluyor. Vaktinde ödenmeyen bir bono dolayısıyla insanın canı sıkılır ya, işte öyle. O kadın, şimdi ihtiyarlamıştır. İşittiğime göre Ankara'da yerleşmiş. Orada kızıyla beraber moda bir terzihane açmış. İyi kötü geçiniyorlarmış. Kadına karşı bir duygum yok. Kızı da hiç görmedim ki, ona karşı bir babalık duyayım. Ne var ki bu sorun, benim için, salt ödenmemiş bir borç, bir ahlak soru-

nu. Şimdi, bu namus borcumu –ödemekte her ne kadar geciktimse de– ödemek niyetimdeyim, diye anlattı.

Doktor, yaşını başını bulmuş bir adamdı. Abdullah Beyi tepeden tırnağa haklı buldu ve ona, davranışında başarılar diledi.

Abdullah Bey, Ankara'ya gidip, aradığı Bayan Ulviye'yi buldu. Ulviye, onu umduğu gibi kendi özel apartmanında değil, ama, akşamleyin terzi çıraqları ayrıldıktan sonra, terzihanesinde kabul etti. Gösterişsizce giyinmiş, yüksek boylu kuruca bir kadındı. Halinden Abdullah Beyin gelmiş olmasından memnun olmadığı görünüyordu. Ama, Abdullah Bey, içinden, "Otuz şu kadar yıl ayrıldıktan sonra gelmiş olmamı neşeyle hoplayarak karşılayamazdı ya" diye düşündü.

Soğukça "hoş geldiniz", "safa buldunuz"dan sonra kadın, herkese karşı kocasını –yani kızının babasını– çoktan ölmüş diye bildirdiğini, kızı, apartmanlarında nişanlısını kabul etmekte olduğu için kendisini apartmanda kabul edemediğini söyledi.

Abdullah Bey hiç savsalamadan, Ankara'ya gelişinin nedenini anlattı. Kendisiyle evlenmek niyetinde olduğunu söyledi ve sözlerine, "Bu kadar geç kaldığım için Tanrı affetsin" yollu bir şeyler ekledi.

Kadın şaşıtı ama, yüzünü astı. Böyle bir öneriyi kabul edemeyeceğini söyledi. "Bu olay yıllarca süren emekle kurduğum durumu altüst eder. Gelirim iyidir, yardıma muhtaç değilim, sizi buraya getiren neden acaba nedir?" diye sordu.

Öteki:

"Bu bir aşk ve ihtiras meselesi değil. Ama bir namus borcunu ödeme arzusudur. Belki evlendikten sonra birbirimizi eskisi gibi sevmeye koyuluruz" dedi.

Kadın: "Niyetiniz takdire şayan, ama söylediğim gibi, durumumu göz önüne almak zorundasınız.

Sizinle evlenmek isteği sayılabilecek bir duygum hiç yok. Size namus borcunuzu ödetmek için, durup dururken, bin sıkıntıyla sağladığım durumu tehlikeye sokmayı aklım havsalam almıyor doğrusu. Şehirde tanınmış, itibar sahibi bir kişiyim. Durumumu hiç değiştirmek niyetinde değilim" dedi.

Bu ilk görüşmeden sonra Abdullah Bey, Ulviye Hanıma sık sık uğradı. Kızını da gördü. Bu görüş yüreğinde uyanacağını sandığı babalık duygusunu hiç de uyandırmadı. Kızı, tıpkı kendisine benziyordu. Ulviye Hanım, kıza, Abdullah Beyi "Pek eski bir tanıdık" diye bildirmişti.

Kız, bu yabancından hiç hoşlanmadı. Ulviye Hanımsa, Abdullah Beye kızın nişanlısının babasının Müftüzadeler denen varlıklı ve çok sofu bir aileden olduğunu, kızın meşru sayılamayacak olduğundan işkillenirse, nişanı mutlaka bozduracağını söyledi. Ulviye Hanım, Abdullah Beye son derece dikkat etmesini rica etti.

Ama, Abdullah Beye laf anlatmak, deveye hendek atlatmaktan güçtü. Akli, namus borcunu ödemekte saplanmıştı. Ulviye Hanıma,

"Biz evlenirsek, kıza hizmet etmiş oluruz... Çünkü nişanlısının babası, oğlunu saf bir terzihane sahibinin kızıyla değil, namuslu ve dürüst bir işadamı ailesinin üvey kızı ile evlendirmeyi tercih eder" yollu laflar etmeye koyuldu. Ulviye Hanımı, terzihaneyi satmaya bile kışkırtıyordu.

Terzihane sahibi Ulviye Hanıma Abdullah Beyin sık sık uğraması Ankara'da sürü sürü dedikodulara neden oluyordu.

Kışın nişanlısı arada sırada Abdullah Beyin yüzünden kızın yüzüne, oradan da Abdullah Beyin yüzüne dikkatle bakmaya koyuldu. Kıza birkaç kez,

– Sakın Abdullah Bey, annenin bir halazade ya da amcadazesı olmasın? diye sordu.

Kız: "Hayır, hayır... Hiç akrabalıkları yok. Yalnız otuz yıl önce birbirlerinin ahababı imişler" diye cevapladı. Oğlan şüphelerini babasına gidip çıtlattı. Aradan çok geçmeden, Müftü Efendi, Ulviye Hanımın da, Abdullah Beyin de geçmişlerini arayıp taramaya başladı. Şaka değil gözbebeği biricik oğlunun, aslı nesli belirsiz bir kızla evlenmesine dünyada razı olmazdı.

Bu sorup soruşturmalar ve ince eleyip sık dokumalardan sonra oğlan kıza uğramaz oldu. Bu durumdan kız kadar annesi de fena meraklandı. Bir gün, oğlanın evine gittiler. Ve ana kız benizleri kireç gibi atmış olarak döndüler. Nişan bozulmuştu; bozulmanın nedeni de –birçok sudan sabundan uyduruk bahanelere rağmen– anlatılmamıştı.

O akşam kız bir şey almak için odasına giderken, annesiyle oturdukları salonun kapısı önünden geçmek zorunda kalmıştı. Salonda annesiyle Abdullah Bey, yüksek sesle kavga ediyorlardı. Kız durup kulak kabarttı. Annesi Abdullah Beye,

– Be adam nereden de çıkageldin? Kızın nişanını bozdurttun. Bana az kalsın terzihaneyi de sattıracaktın. Kızımla rahat rahat yaşayacaktık. Herkesten saygı görüyorduk. Biz bu durumumuzu sağlamak için az emekler çekmemiştik. Şimdi her şey bozuldu. Her şey berbat oldu, diye bağıırıyordu.

Bu sözler kızın usunda şekil almaya başlamış olan şüpheleri birdenbire doğruladı. Abdullah Beyin,

– Ama bütün bunlara karşın namus borcumuzu ödedik. Derin bir ahlak sakatlığıydı bu. Onu düzelttik. Şimdi vicdanımız müsterih olarak yaşayabiliriz, diyen kalın vapor düdüğü sesini duyunca kız, hıçkırıklarla sarsıla sarsıla kapıyı olunca gücüyle dürtüp "Şak!" diye açtı. Annesiyle beraber ağız birliği etmişler gibi, ikisi de birden,

– Hay senin namusunun da, ahlak borcunun da

ortasına eşekler yestehlesin. Yok, beyefendinin namusu varmış!.. Hele yediği halta bak. Gözün kör mü, bizlere neler ettiğini o çıkasica gözün görmüyor mu? Defol buradan musibet herif! diye haykırdılar.

Abdullah Bey mosmor kesildi. O ana kadar sürmüş olduğu muntazam hayatında böyle bir buhrana karşı gelmek için gereken gücü kendisine verecek durumlara hiç çatmamıştı. Eski bir alışkanlık dolayısıyla kurumlu bir babahindi gibi kabardı ve o kızarmış büyükçe burnunu havaya dikerek davudi sesiyle,

– Ben görevimi yaptım. Artık şapkamı giyer, yürür giderim, dedi. Ve oklava yutmuş gibi dik yürüyerek, görkemli görkemli eşiği çiğneyip çıktı.

Abdullah Bey, İstanbul'a döndükten bir iki gün sonra, kapı komşusu Doktor Muhsin, onun ziyaretine gitti.

– Nasıl dostum? Seyahatin başarılı oldu mu? diye sordu.

Öteki işadamlarına has bir ağırbaşlılık, vekar ve ciddiyetle,

– Hani size söylemiştim, bono ödemesine benzer diye... İşte bonoyu ödedim. Artık vicdan azabım kalmadı, dedi ve hemen sözü başka bir konuya çevirdi.

ARMUDUN SUYU

Oğlanın köyü, ormanlık bir dağ yamacındaydı. Dört yanı dağlarla çevriliydi. Kıvrıla kıvrıla dağ arasından gelen bir dere, köyün içinden geçiyor, ta uzaktaki ovaya dökülüyor, oradan da denize kavuşuyordu. Derenin kıyısında ağaran patika, her ne kadar sağa sola sapayım diyorsa da, gene köpürerek akan sudan ayrılmıyor ve akara yoldaşlık ediyordu.

Deniz görünmüyordu. Ama, kimi yol uzaktan uzağa sesi duyuluyordu. Sesi gelmediği zamanlar bile, göğün o yandaki koyu maviliğinden, dağ ardında bir açıklığın, bir enginliğin var olduğu anlaşıyordu. Dere, uzaktaki denize akıyordu. Sanki patika da o yolun yolcusuydu. Rüzgâr bile hep denize doğru eserdi. Her yıl, kefal balıkları derenin içinde içерlere doğru yüzerlerdi ama, yumurtalarını döküp üreyince durmazlar, haydi denize dönerlerdi.

Oğlan, gelip geçenlerden, denizin ne mene bir nesne olduğunu sorup soruşturdu. Ona bir gün bir denizci cevap verdi. Dedi ki:

"Bak evlat, o, doğanın dünyada yaptığı en büyük şeydir. Her yerde ne kadar su varsa, hepsi de denize akar. Suyu tuzludur, ne var ki onun bir tadına varan, ondan gayri bir şey istemez. Gün olur, nah! İşte şu açık avcumu görüyor musun, onun gibi yamyassıdır. Bakışı çocuk bakışı gibi masumdur. Ama, hele rüzgâr bir sert esmeye görsün, şu gördüğün

dağlar vardır a, onlardan daha kocaman kabarır. Bu köy evlerini görüyorsun ya, onlardan daha büyük gemileri hap gibi yutar. Ne bileyim; derindir, açıktır, ama güzeldir."

Bir gün çocuk dağın tepesine çıktı. İkinci güneşi tam oraları aydınlatıyordu. Ömründe bunca açıklık, bunca geniş ova görmemişti. Şaşakaldı. Köyler, mini mini kentçikler, tarlalar, şurada burada ormanlıklar göz çalımının bütün enince kendilerini yer yer bakışına veriyorlardı. Genç, pek güçlü bir duyguyla sarsıldı. Yüreği hızla çarptı.

O günden sonra çocuğun yüreği, yeni yeni umutlar ve özleyişlerle taşıtı. Ne etse elinde değildi. Gönlü derenin suyu gibi denize akıyordu.

Esen rüzgâr, kulağına eğiliyor, "Senin ömrün, bir insanın önünde ancak bir kez açılan bir fırsattır. Onu yabana atma. Ne duruyorsun?" diyordu. Rüzgârda sallanan dallar, ona, "Haydi gidelim!" diye işaret ediyorlardı. Ağaran yolsa, "Gecikme, seni bekliyorum!" diye gülümsüyordu. Masmavi, Ege göklerinin pamuk gibi yumuşak ve apak bulutları, duvakları salınan gelinler gibi leylak gölgelerini ovanın üzerinde sürükleyerek denize doğru uçuyorlardı. Oğlan, kendi köyünde ve az da olsa ev-bark, çift-çubuğunun başında olduğu halde sanki gurbette, yabancı ellerdeymiş gibi, asıl yurdu denizi sayıklıyordu.

Bağrıyanık anası, gözlerini çoktan dünyaya yummuştu. Aradan çok geçmemiş, babasını da kaybetmişti. Az buçuk tarlasını, tokatını sattı. Eline bir değnek aldı. Denize doğru yollandı. İnsandı. Gönlü, özleyişlerle ileri atılışın bir güçlü karışımıydı. Nerede bulunursa bulunsun, başka yerlerde, daha ilerlerde bulunmayı istiyordu. İpekböceği gibi, tostoparlak ve dapdar dünyasını, kendi canının suyuyla örüp içinde dört büklüm kapanıp kalacak değildi ya! Sonra da, kısıvrak kapalı olarak bir yerden bir yere gönderi-

len taahhütlü posta paketi gibi, doğumdan ölüme gönderilmesine gönlü razı olmuyordu.

Çocuk, denize şafakla birlikte vardı. Sanki upuzun bir trampet, kıpkırmızı ufukları çepeçevre aramış ve deniz değil bir ateş enginini yaratmıştı. Kıyı evlerinin camları tutuştu. Ayçiçekleri vardı. Hep tanyerine döndüler, güneşi içiyorlardı.

Saçak altındaki kırlangıçlar, serçeler ve başka uçarlar, gözlerini o tanyeri ışıyla dolduruyorlardı. Bağlılarına hazineledikleri ışıkla, yuvaları ve yumurtalarını ısıtacaklar, ölüme meydan okuyarak "kılıç" çekecekler, yeni canlar, yepyeni kuşlar, yepyeni civıltılar yaratacaklardı.

Kıyıya vardı, diz üstü düştü. Gözlerinden yaşları akıyordu. Denizi öpesi geldi. Avuçlarına aldığı, mavi ve yeşil; çağıldadı.. Yüreğinde, içini karım karım karıştıran bir ses vardı. Alinyazısının sesi miydi, neydi bu? O sesin dayanılmaz çağırışını; canında, iliklerinde, beyninde, bacaklarında, özünün özünde duyuyordu. Önünde duran bu sular onun yurduydı.

Artık Arşipel'in büyüsyyle Sporad adalarına ve kıyılarına bağlanmıştı. Elindeki parayla otuz tonluk bir "Tirhandil" aldı. Kayık armasını nasıl kullanacağını öğrenmek için iki tayfa da tuttu. Bunlardan biri olan Temel Reis yirmi yıldır Akdeniz'in her limanı arasında mekik dokuyarak gidip gelmişti. Baş çatlamamıştı. O gün bugün Temel Reis, kafasının çok sağlam olduğuna inanır olmuştu.

Temel Reis, Çökertme'nin Fesleğen yaylasından armut yükleyerek İskenderiye'ye götürölüp satılmasını tavsiye etti. Onun söylediklerine "pekâlâ" denildi. Çökertme'ye gitmek üzere gemi hazırlandı. "Gabya" yelkenleri salınınca, yelken rüzgârda mırıldandı. Direkler çatırdadı. Sonra kamçılar gibi, ikisi de öne doğru eğildi. Gemi, ileriye doğru fırladı. Kayık, denizleri yara yara yürüdü. Tayfalar: "Hayda se-

lamet!.." dediler. Deniz, çocuğun önüne masmavi yayılınca, sevincinden güvertede zıp zıp hoplamaktan kendini güç tuttu.

Çökertme'ye vardılar. Orada eşeklere binerek Fesleğen yaylasının yolunu tuttular. Burası bir yayla-ya benzemiyordu. Yayla değil, göklerde kurulu yassı bir adaydı. Dünya o kadar uzak ve ayrıydı o yerden. Orada armutlar satın alındı. Çok güzeldi armutlar ama biraz olgundu. Eşeklere yükletilerek kıyıya taşındı. Kayığın ambarı tepeleme armut doldu. Yelkenler tekrar fora edildi. Güzel bir poyraz rüzgârı esiyordu. Tam da İskenderiye'ye gidilecek hapaazlama havasıydı.

Gencin, Temel Reis'e büyük bir saygısı vardı. Çünkü denizcilerin söyledikleri gibi "İpleri tanıyor-du." Hangisinin stanço, hangisinin skuta, hangisinin çarmık ipi olduğunu biliyordu. Delikanlı da bunları öğrenmek istiyordu. Ama, hoşuna gitmeyen yanı, Temel Reis'in bir gemiyi, denizde yüzen bir bakkal dükkânı saymasıydı. Delikanlı Kristof Kolomb'u, Magellan'ı ya da Piri Reis'i tanımıyordu. Ama hiç olmazsa bu sayılanlar kadar o çeşitten bir insandı. İçinde bulunduğu, yetişip büyüdüğü koşullar, onun bir Kristof Kolomb olarak gelişmesine engel oluyordu.

Adalar Denizi'nden ayrılıp, açık denize varınca rüzgâr kesildi. Kayık sanki bir resimmiş gibi duruyordu deniz ortasında. Gemide, bir gün öncesinden beri sabahtan akşama dek, kayıktan denize su aktaran pompa ya da tulumba "çak çak" işliyordu.

Delikanlının gözleri faltaşı gibi açıldı. Temel Reis'e:

– Ne o? Yoksa gemi su mu yapıyor? diye sordu. Temel Reis de:

– Hiç korkma. Gemi yeni. Bir damla bile su yapmaz. Gördüğün bu su, armutların suyudur. Bal gibi tatlı su! İstersen kana kana iç! diye cevapladı.

Delikanlının bu işe canı sıkıldı. Ses çıkarmadı. Neyse rüzgâr hafif hafif aldı. Kayık yavaş da olsa yol almaya koyuldu. Dördüncü günü mü ne; güneyde İskenderiye fenerinin bir çakan, bir susan ışığı göründü.

Temel Reis, armutların İskenderiye'de nasıl satılacağını ötekilere öğretiyordu:

– Gemideki armutları satın alacak adamlar mutlaka topuklarına dek entarilidir. Başlarında altı üstü bir, upuzun bir fes vardır. Ensesi de tam bir karış olacaktır. Onları görünce ensesinin ortasına "şak!" diye bir şaplak kondurursunuz. Hiç ikisi, biri yok; bilin ki tüccardır onlar. Şimdi onları görür görmez, hemen güverteye sıralanacağız. Hep bir ağızdan: "Eh-len ve seh-len yaa efendina" diye bağıracağız. Namazda secdeye varıyormuş gibi eğilerek, hepimiz birden bir kandilli selam çakacağız. Aman falso yapmayın. Bakın size mostrasını göstereyim. Gelin bir sıraya girin yanımda. Sen delikanlı, dümeni tut; ben bunlara ne yapacaklarını öğretilinceye kadar... Şimdi yanıma gelin, ben ne yaparsam, ne dersem, öyle yapın. Haydi başlayacağız..

Böylece Temel Reis, ötekilerin ne yapacağını, iki üç kez gösterdi ve sonunda herkesin dersini iyi bellediğini görerek içi rahat etti.

Temel Reis, delikanlıya dönerek:

– Delikanlı! dedi. Onun adı aslında Davut'tu. Onun bir delikanlı olduğunu görmemek için insanın kör olması gerekirdi. Bu nedenle ona Davut değil, delikanlı diyorlardı. Neyse, Temel Reis, delikanlıya seslendikten sonra şöyle sürdürdü konuşmasını:

– İşte biz böyle yapınca, tüccar pek böbürlenir. Çoğu kez hesabını kitabını şaşırır. Şaşırmayanlar da vardır ama, bu Mısırlı fellahların çoğu para düşkünü oldukları kadar, peh peh budalasıdırlar. İşte o zaman, mal güvertede, para küpeşte deriz. Yani, mal ya da armut, kayık güvertesinde ona teslim edi-

lince onun da parayı küpeştede sayması gerekir demektir. Yani, malı karaya çıkarıp karada teslim etmeyeceğiz. Çünkü bu armutlar bu sıcakta hep erimiştir. Karada satmaya kalkışırsak, çorba gibi armutları kepçe kepçe satmamız gerekecek. Bunun için armutları ancak böyle satabiliriz. Yani kayıkta teslim!

Davut, bu lafları duyunca pek şaşırdı. Denize açılışın heyecanı neredeydi, bu Temel Reis'in söylediği laflar nerede? Davut irkildi. Temel Reis'e:

– İyi ama, bu adamı aldatıyoruz biz, dedi. Şu delikanlılığında dünyanın güzelliğini görüyor ve elinden gelirse o güzelliğe güzellik katmak istiyordu. Masumlüğumdan, dünyada elalemin başına bela olmak aklının kıyısından bile geçmiyordu.

Temel Reis::

– Bana ne? dedi. Ticareti, alavereyle dalavereyi ben icat etmedim ya. Taa *kalubelâdan* bu böyle kurulmuş, böyle olagelmiş. Şimdi sen yeni yeni usuller mi çıkaracaksın? Önüne geleni kazıklayacaksın o seni kazıklamadan önce. Sen daha gençsin delikanlı. Bunları öğren.

Davut'un ise tüm öğrenmek istediği kayığın ip-leriydi. Bir de yıldızları. Hele denizcilerin gözbebeği olan kutupyıldızını, onun çevresinde dönen göklerin tüm öteki yıldızlarını öylesine vahşi bir özleyişle öğrenmek istiyordu ki; başkasının bir yılda öğrendiklerini hemen hemen bir günde içine alıyordu.

Gemi, İskenderiye limanına demir atıp, pratika verdikten sonra, Anadolu'nun anlı şanlı Fesleğen yaylasının armutlarıyla yüklü olduğu duyulmuştu. Tüccar, Esseyid Lokman bin Ebu Muhammed el Caruti, zaten birkaç yıldan beri hep Fesleğen yaylasının armutlarını satın alırdı. Temel Reis'i de tanıyordu.

Dört çifte, süslü püslü sandalıyla gemiye geldi, büyük bir gürültüyle güverteye çıktı. Temel Reis bir

orkestra şefi gibi, "Ehlen ve sehlen ya efendina!"ları ve bir de yerden kandilli temennaları idare etti.

Esseyid'il Caruti hazretleri çok memnun oldu. Bu yıl da Fesleğen armutlarına kavuştuğu için çok sevindi, paraları sayarak sandalına binip çekip gitti. O gittikten az sonra, üzeri bir sürü küfelerle dolu olan bir şat, gemiye yanaştı. Temel Reis, küfelerin neden getirildiğini şattakilerden sordu. Onlar da armutların doldurularak taşınması için getirdiklerini söyleyince Temel Reis:

– Küfeleri geri götürün, onların yerine fıçı getirin! dedi ve bir kahkaha salıverdi.

Bu sözlere ve kahkahaya Davut'un tepesi attı.

Hazret saçını başını yolarak gemiye geldi. Verdiği parayı geri istedi. Temel Reis'le öteki tayfalar armut parasından pay alacakları için paranın geri verilmesini istemediler. Direndiler. Davut, kayığın üçte bir payını onlara vererek gönüllerini etti. Davut geminin tümüne sahipken şimdi yalnız üçte ikisinin sahibi oluyordu. Bu ateşli tartışmaların hepsi de Hazreti Caruti'nin önünde oluyordu. Hazret, Davut'un bu işte nasıl davrandığını görünce armut parasının yarısını ona; Anadolu'dan getirecekleri çekirdeksiz üzümüne karşılık avans olarak verdi.

Kayık hemen sefere alesta edildi. Davut dümenine geçti. İskenderiye'den sonra gemi pruvası Anadolu'ya yöneldi. Kırk mil aldıktan sonra Çil Mahmut, Temel Reis'i dürttü, "Bak şu dümen suyuna!" dedi. Dümen suyu, sanki cetvelle denizde çizilmiş gibi dümdüzdü. Temel Reis,

– Farkındayım. Bizim delikanlı sanki kırk yıl denizcilik etmiş gibi dümen tutuyor, dedi.

Kimi gece vardiya nöbetinde olmadığı halde, sabaha dek göz yummuyordu. Vardiya nöbetinde olan denizcilerin birinden olmazsa diğerinden yıldızların adlarını soruyordu. Başka geceler, gemi pruvasında

gemi bastonunun üzerinde bacaklarını ayırarak oturur, bir pruvada fosforla kaynaşan köpüklere bakar, bir de grandi direğinin ucuna bakardı. Pruvada denizle "fışş fışş" edip de uzun bir fısıldama yapınca, on ikinci dalgada direk ucu da, kuzey yıldızının çevresinde çizdiği daireyi tamamlıyordu. Başkaydı denizlerde göklerin yıldızları...

Şu güzelim kutupyıldızına, "Demirkazık" denmesi çok gücüne gidiyordu. Temel Reis ona Kuzey yıldızını anlatırken boyuna "Demirkazık, o Demirkazık..." deyince dayanamamıştı. Temel Reis'e:

– Baksana reis, armudun suyu ve Esseyid Caruti ile ilgili olarak kazık lafını bir ömür boyu yetecek kadar tekrarladık. Artık boğazıma kadar geldi. Boğulaçağım yahu! dedi. Temel Reis, gençlik delilikleri diye güldü.

Davut da, "Öyle olsun..." dedi.

Daha yaz olduğu için, sabahın öncüsü "Sabahyıldızı" adını alıyordu. Kimi akşamları batı göğünde görüldüğü için "Akşamyıldızı" adını alırdı. Ülker'in yedi yıldızı göklere tırmandıktan az sonra, doğu göklerinden sanki bir kahkaha pırıl pırıl fırlayıverirdi. Hem de Akdeniz'e onca yakındı ki, sanki Davut elini uzatsa avcuyla tutuverecekti.

Böylece gemi İzmir'e vardı. Çekirdeksiz üzümler orada gemiye yüklendi. Gene gemi pruvası güneşe, İskenderiye'ye yöneldi. İstanköy'ün güneyinde "Nisiros" adasının yanında Datça yarımadasının yüksek dağlarından kopup gelen ve Anadolu'da "Yayla Tepmesi" denilince denizcilerin korkudan tüylerini diken diken kabartan kasırgaya tutuldular. Orada dümen menteşelerinden biri kırıldı. Dümenin onarılması için çalışılırken, gemi oradaki bir sığa çarptı ve tuzla buz oldu.

Ertesi gün Davut kendini bir kıyı adasında yaralı olarak buldu.

Yaralı olarak geminin kırılmış bir parçasına canını kurtarmak kaygısıyla tutunmuştu. Ada ıssızdı. Oradan rastgele geçmekte olan, fakir Rum balıkçı kayığına işaret etti. Kayık, Davut'u alıp büyükçe Panoramiyoti manastırına götürdü. Manastır, deniz havarisi Cibrail adına, Rum ve Türk denizcilerinin adaklarıyla kurulmuştu. Onların vergileriyle yaşıyordu. Buna karşılık denizde kazaya uğramış denizcilere bakıyor ve yardım ediyordu. Davut'un yaralarını sardılar ve onu iyi oluncaya dek konuk ettiler. Bir yandan da parçalanmış olan gemi ve üç tayfası hakkında bilgi topluyorlardı. Toplanan bilgilerden, geminin kaybolduğu ve içindekilerin ölmüş olduğu sonucuna varıldı.

Artık ne gemi, ne tayfa, ne de deniz kalmıştı. Delikanlı Davut için, hiç olmazsa bir süre köyüne dönmekten başka yapılacak iş yoktu. Davut da öyle yaptı, köyüne döndü. Bir kıyı köyünde, köyün kalabalık koyun sürülerine çobanlık etmeye koyuldu. Köyün yamaçlarında sürüleri otlatırken, hiç olmazsa deniz önüne seriliyordu, adalarda ve onların ardındaki ufuklara dek...

Çok geceleri uyuyamıyor, açık denizlerde tanışıklığı olan yıldızlara dalıyordu. Gözleri yaşarır gibi buğulanıyordu. Sanki denizde gördüğü yıldızlar değildi onlar. Şakramıyorlardı sevinçle. Kıpır kıpır kıpıramıyorlardı. Yüreğin, bir sevinç atışıyla kaşık şakırdatırcasına atmıyordu nabızları. Ülker çıkıyordu. Onun ardınca Sabah ya da Akşam yıldızı denen ışık süzülüp önünde durakoyuyordu. Ama uzakta, çok uzaktaydı. Çobanyıldızıydı o. Kendisinin Çobanyıldızı... Neredeydi denizden doğan Sabahyıldızı ki, güneş ışığıyla bile görünür, güneş ışığına bile meydan okurdu. Davut, böyle zamanlarda kavalına sarılır, zavallı koyun, kuzuları onun buruk türkülerini kavalın çözülüp akan ötüşünü dinlerdi. O yitirdiği deniz ge-

celerini arıyordu. O deniz geceleri ki tüm derinliğini ve sırlarını ona açardı.

Aradan bir bahar, bir ikinci bahar daha geçti. Bir baharın, sürüler kalabalık halinde kuzuladılar. İkinci baharın daha çok ürediler.

Köy muhtarı, çoban Davut'un çoğalttığı kuzulardan payına düşen miktarını Davut'a saydı. Bir şafakleyin Davut yamaçta dinelmiş kavalını çalıyordu. Aniden kavalın sesi durdu. Delikanlı Davut'un gözleri hayranlıkla alabildiğine açıldı. Gün doğuyordu. Güzelim dünyaya nur içinde doğan bir gündü o. Derin sessizlikte; yaratıklar, dağlar, taşlar, bir saygı sükûtundaydı sanki. Koca dağ, bir olağanüstü gününü, güneşini yaratmaya koyulmuştu. Öyle bir gün ki; onu görenler çok sonraları bile, "Ne gündü o?" desinler.

Yamacın önündeki denizde pruvası çift bıyık sallan bir gemi göründü. Onun üstünde bulut, ta kontra papafingosuna dek, göklere yükseliyordu. Doğal yelkenlerin yanlarına tüm cunta yelkenlerini takınmıştı. Dalgaların üzerinden yaman bir süzülüştü vardı. Hatta alçaklarda, deniz düzeyinde "Scopamere"leri, yani deniz süpürücüleri iki yanında arasına denize dokunuyordu... Martı kanatları gibi. Şimdi sancakta, şimdi iskelede denizi süpürüyordu. Bu, ilerleyen şanlı, sessiz varlıktan, "Euv" diye bir deniz borusu öttü, uzun uzun. Davut'un tüyleri diken diken oldu.

Birdenbire Temel Reis, Çökertme'deki armutlar, gemi tulumlarıyla günlerce denize akıttıkları armut sularının anıları gözlerinin önünden geçti. Sevincinden katıla katıla denize,

- Armut suyuna çok susadın galiba!.. diye öylesine bağırdı ki, kıyılardaki koyunlar "Ne oluyor!" dermişçesine yerlerinden sıçradılar. İki yıllık çobanlık sıkıntısı, içinde eriyerek gözlerinden döküldü.

Davut:

– Ne armut kaldı, ne de armut suyu. Ben geliyorum sana! diye bağırdı gene. Koşa koşa yazıldı bir gemiye tayfa diye.

Ondan sonra yıldızlı gecelere ve güneşli limanlara, insana akla karayı seçtiren fırtınalara sarıla sarıla burgaçlanıp gitti.

SÜMÜKLÜBÖCEK

Hacı Mercan efendi, hiç suya sabuna karışmazdı. Çünkü bilirdi ki, suya sabuna dokunmaktan çapanoğlu çıkabilirdi. Can yakmaz, haram yemez, sokaktan gelip geçenlerin ceplerinden para çantalarını çalmazdı. Hırsızlıktan tiksindiği için değil, polisle başı belaya uğramasın diye hoşlanmazdı. Tatlı dilliydi. Kim ne derse desin, haklı bulurdu.

– Efendim, valla pek doğru söylediniz! Fevkalade isabet buyurdunuz, turnayı tam da gözünden vurdunuz. Bu derin nüfuzunuza ve hassasiyetinize minel evvel hep hayranım! der, bıyık altından da, "Avanaklar!" diye gülerdi. Çünkü kendini pek kurnaz sayardı. Tatlı dilliydi ama, herkesi insan saymazdı. "Her köpek aynada kendi yüzüne havlar!" dendiği gibi her insanın yüzünde kendi yüzünü, onlara karşı beslediği korkak kinini görürdü. Bir kötülükleri dokunmaması için, onlara bol keseden basardı öğüdü.

Hacı Mercan efendi, insanların davranışlarını kesin olarak ikiye bölmüştü. Bunlar haysiyeti kıran ve kırmayan davranışlardı. Haysiyet kıran davranışlara mutlaka tükürülecekti. Onlar söz konusu olunca, "Aman efendim ne kötü şey. İnsan bunları duyunca insanlığından utanıyor" gibi sözler kullanacaktı. Ne var ki, bir gün çok haysiyet kırıcı sayılan bir davranış ertesi günü, havanın esişinden midir nedir, pek güzel ve pek iyi bir davranış sayılıveriyordu. İşte

bu durum Hacı Mercan efendiyi, pek fena şaşırtıyordu. Acaba "Hak t  !" diye tükürsün m  ? Yoksa "Ne hoş, ne güzel" diye hayranlık saralarına mı tutulsundu, bilemiyordu. Örneğın bir gün çarşaf ve pe  eyle örtünmeyen bir kadının bu davranışı haysiyetsizlik sayılırken, bir gün geliyor elalemin önüne hemen hemen anadan doğma çıkmayı marifet ve haysiyetlilik sayıyordu. Bu böyle olunca Hacı Mercan efendi, ister ho  lans  n, ister ho  lanmas  n, her gördüğü durumu kar  şı ince ince alay ediyormuş gibi bir gülümseme maskesi takıyordu yüzüne. O gülümsemeyi görenler, Hacı Mercan efendi, gördüğüyle alay mı ediyor, yoksa gördüğünü hoş mu buluyor, anlayamıyorlardı. Hacı Mercan efendi, yüzünü o gülümseme maskesine öylesine alı  tırmı  tı ki, uyurken o maskeye gerek kalmadığı halde, onu   ıkartamıyor ve suratı   yle sırtık kalıyordu. Hani, gece yakılıp da gündüz söndürülmesi unutulana elektrik   ı  ğı gibi... Bu çeşit maskeler kimi yol, yabancı devlet adamlarının grup halinde çektirdikleri resimlerinde görülür.

Bir gün Hacı Mercan efendi, bahçesinde gezerken, yerde bir sümüklüböcek gördü. İki boynuz gibi antenlerini çıkarmış, bir uzun yaprağın üzerinde kayıp gidiyordu.   u yaradan Tanrının derin hikmetine bakındı.   u sümüklüböcek neylesin elalemin tasasını? Yalnız kendisini korumaya bakıyordu. Savunma kaygısıyla kendini bir kabuğ  n i  ine kapatmıştı. Dı   âlemle ilişki kurmak için, yalnız bir tek delikceğizi vardı. Dışarıyla görülecek az buçuk i  lerini o delik yoluyla görüp bitirirdi. O delik de altı ay süresince katılaşmış s  m  kle tıklalı kalıyordu. Hey gidi gözünü sevdiğ  min s  m  kl  s  , çok haysiyetli bir yaratıktı vesselam.

Hacı Mercan efendi: "Hele bu yaratığın mutluluğ  na bakındı. İşte evini barkını sırtına geçirmiş. Dilediğ  nde kabuğ  na çekilir rahat rahat, mışıl mışıl

uyur... Oh ne âlâ! Ne ev kirası, ne emlak vergisi derdi. Bir yere gitmek isterse, yürüyerek yorulması gerekmiyordu. Yaşasındı sümügü! Onun kayganlığından yararlanarak dilediği yere kayıp giderdi. Ondan başka, dişi erkek sevişebilirlerdi. Hem karı dırıltısı ve çocuk yetiştirme gırıltıları da yoktu. Bu çok iyiydi!" diye düşünüyordu.

Hacı Mercan efendinin çocuğu yoktu. Onun evlenebileceği sıralarda İkinci Dünya Savaşı sürüp gidiyordu. Yiyecek kıtlığı nedeniyle vesikalılar bini bir paraya ucuzlamıştı. Bundan ötürü de bekârlık sultanlık olmuştu. Yenecek besilerin değeri kutsallığa ulaşırken, bekârlık evlilikten kat kat ucuza düşmüştü. Bir taksi kiralayıp ücretini ödemek, hususi otomobil alıp binmekten çok daha ucuzdu. Hacı Mercan efendi, deli mi olmuştu ki evlenip karı beslesin. Ondan doğacak çocukların bakımı ve yetiştirilmesi için masraflara katlansın. Sapa sokaklarda kırmızı fenerli evlere uğramak haysiyet kırıcıymış. Oralara, kafayı çekip, "Savulun ben geliyorum!" diye nara salan Bektaşiler gibi değil de, gece karanlığında görünmeden kayıverildikten sonra, haysiyet kırıcı yeri mi kalırdı bu işin?

Hacı Mercan, sümüklüböceğin hayatını korumak ve güvenini sağlamak için haysiyeti hiçe indirdiğini düşünmüyordu. Yaşamın başlıca koşulu, bir değişikliğe hemen uymaktı!.. Sümüklü, yalnız kendini koruma gibi durağan bir hale tıkalı ve kilitli kalıyordu. Savunmanın böylesiyle, ortada savunulacak bir şey kalmıyordu. Ya da topu topu bir sümüklüböcek kalıyordu. Hacı Mercan da kendine tam böyle bir güvenlik sağlamıştı.

İnsanın dış yanları, yani derisi, acıdan korunmak için duyguyu yitirdikçe, nasır diye katılaşp kabuk bağlar. Nasır, katılaşa katılaşa, vücudu koruyan dört güdük ayaklı kutu olur. Kaplumbağada, yengeç-

te, kabuk; sığır ve sıpada ise alınlar tokuşa tokuşa boynuz olur. Geyiklerde dallı budaklı pek süslü galak olur. Doğa savunmada ne kadar direnirse, aklıyla davranış özgürlüğünden o kadar kaybediyordu. Kaplumbağa koşamıyordu, ortada sersem sersem debelenip duruyordu. İnsan da sığır, sipa gibi, başıyla savaşırdı. Hatta uygarlığın, aya gidecek kadar en üst katta varan süper devletler bile, savunma yarışıyla güzelim dünyayı cehenneme çevirirler ve ortada savunulacak bir şey kalmaz. Herhalde doğa aklını başına toplayarak, yüzde kabuklaştırma ve katılaştırmadan vazgeçerek, gövdede olanca katılığı kemik diye içe ve tehlikeye açık olunca yumuşak etleri hep dışarıya almış. Böylece hızla durağanlıktan çok daha iyi hayatı savunma yolunu tutmuş. Hem de, hızla değişikliğe daha tez uyuluyordu. Ama, Hacı Mercan efendinin bunları düşünecek vakti yoktu. Çünkü yetişkin bir kız kardeşi vardı. Sere serpe büyümüş ve haysiyetli bir başgöz olma çağına çoktan varmıştı.

Hacı Mercan efendinin kız kardeşi Nuriye hanım birkaç eğlencelik roman okumuştur. Onlarda, hep ölünceye dek kocalarına âşık kadınlardan ve ölünceye dek karılarına âşık kocalardan söz edilirdi. Sanki çiftler ölünceye dek upuzun bir balayı yaşayacaklardı. Himalaya dağlarının en yüksek tepesi Everest'e çıkan insanlar vardı. Ama onlar, ölünceye dek Everest tepesinin üstünde oturup tüm ömürlerini orada geçiremezlerdi ya!.. Sevgi, sevinç ve korku gibi yüksek tansiyonlu duygular etkisinde uzun süre kalamazlar, yorulurlar. Duygunun yüksek katlarına çıkan insanlar da, az sonra duygunun her günkü doğal düzeyine inerler. Oysa Nuriye hanım evlenince Kerem'le Aslı gibi, ömrünü tatlı bir düş içinde geçireceğine inanıyordu. İnandığı bu tatlı durumun sahidinden var mı, yok mu olduğunu anlamak için, burnunu romanlardan kaldırıp, gözlerini bir kez olsun dört

yanına gezdirmemişti. Nişanlısı Mahmut bey de hemen hemen Nuriye hanımın fikrindeydi. Bir sürü başa gelenlerden sonra, kırk gün, kırk gece düğün dernek olacak, onlar girecekler gerdeğe, biz de varacaktık Erdek'e!.. İki âşık bakıştılar, buluştular, görüştüler ve varıştılar tüm haysiyetle.

Balayı süresince Bay Mahmut, Bayan Nuriye bir akide şekeriymiş sanki, onun tadına vardı. "Ölünceye dek mutlu olacağız" dedi. Ama biraz sonra bu sürekli mutluluk, bir şekerin tadına varacağım diye onu yutmadan, eritmeden hep ağızda tutulmasına benziyordu. Böylece ağızda tutulunca da, Bay Mahmut'un yavaş yavaş sabrı tükeniyordu. Şeker de, ağızda bakla olma yolunu tutuyordu. Bay Mahmut'a arasıra sıkıntı basınca dinlenmek için baklayı ağzından çıkarıveriyordu. Nuriye hanım da yutmamak için şekerini habire ağzında dolaştırıyordu. Son sıralarda ara sıra hafakanları ve hey heyleri tutunca, şeker de ağzında tat yerine taş kesiliyordu. Nuriye hanım da sık sık musibet taşı kaldırıp tam gediğine yerleştiriveriyordu; "Al sana!" diyerek. Bu taş mı, bakla mı, her ne haltsa, ağzından Tanrının günü karşılıklı çıkarı çıkarılıverince, "pembe çifte kumrular yuvası" olması gereken evin içi de, pek şeker renk oluyordu.

Bunun nedeni, evlenme olayının üzerine, gerçekten hayli uzak efsaneler ve romantik bir havanın estirilegelmiş olmasıdır. Evlenti ne de olsa bir bağlantıdır. Bu bağlantının kökenini uzak geçmişlerde aramak, belki de yüz binlerce yıl sürmüş olan ilk taş çağında, örneğin koskoca "Mamut" fili gibi dev bir avın, kabilecek peşine düşen erkeklerin mağaralarından ve oradaki eşlerinden bir ya da bir buçuk ay uzaklaşmak zorunda kaldıkları dönemlerde aramak gerekirdi. Çünkü avcılar, sivri taş uçlu kargıları ve okla yaraladıkları avları kaçarken arkalarından koşarak boyuna taze yaralarla yaralayacaklardı. Ta ki,

kan kaybı ya da yaraların işlemesi nedeniyle av ayakta duramayacak hale gelsin ve öldürülsün. Birbirini beğenen ya da seçen, birbirine bağlanmış olan çiftlerin uzunca süren bu ayrılıklarında kadınlar kuşkusuz, güvende yaşamalıdır ki, kıskançlıklar, dalaşmalar, kavgalar, dirlik düzenliği bozan ve kabile-nin dağılmasına varan kargaşalıklar olmasın. Toplumun gelecekte düzenli yaşamasının ve uygarlı-ğın önemli bir kökeni işte bu noktadaydı.

İnsanda gönül denilen anlatılması güç, ama yalnız adının anılması bile insanın içinde derinden derine müzikler uyandıran bir şey vardır ki, taş ocağı mağaralarından ve eşlerinden uzun süre uzak kalınca başlayan can atışları gitgide hızlanarak sonunda ve ayrıca dağı denizi aşan, sanat düzeyine yükseldi. Çünkü gönül suları, akışına "Ket" veren bir engele, örneğin yolu üzerindeki bir dağa, bir duvara rastlayınca kabırır da kabarır. Sanat katına varınca, engel Himalaya dağlarının Everest tepesi bile olsa şiirle ve müzikle onu rüzgâr gibi aşar. Çünkü duygudur o. Sanat katındaki duygu gerçektir. Bir varyozun çelik parçasına vurulunca çeliğin çınlayışı gibi gerçeğin ta kendisidir.

Gerçek olmayan duyguya, duygu taslaması ya da santimentalizm ve romantizm denir. Evlenmeye değin yaygın olan çok kanıların da bu eşitten olduğu az önce belirtilmişti. Bayan Nuriye ile Bay Mahmut bu çeşit bir evlenti anlayışına kanarak ve elele vererek, dört ayaklı bir örgüt biçiminde yürümeye koyuldular. Bayan Nuriye ile Bay Mahmut, başlangıçta adımlarını birbirinin adımlarına güzel uyduruyorlardı. Her gün el elele vererek sokaklarda tur atarlar, dört ayakla dans edenler gibi bu işi âlâ becerirlerdi. Ama, sonraları pek ayak uyduramaz oldular. Bu kez bağlantının pek hoş olmadığı bağlananlarca anlaşıldı. Bağlar da, daha çok forsaları gemiye ya da birbirine bağlayan kalın halkalı ve ağır bir pranga niteliğini aldı.

Prangaya vurulanlar arasında, Kerem'le Aslı gibi bağlantıları gerçek gönül katında olanlar, ilk günlerindeki sevgilerini ömürlerinin sonuna dek sürdürürlerdi. Ama bunlar yüzbinlerce insan arasında parmakla gösterilecek kadar seyrekti. Başkalıyorsa, bunlar da az değildir, prangalandıklarını görünce fena öfkelenirler ve ayrılmak için zincirlerini tartmaya koyulurlar. Ayrılmayı başaranlar dört ayaklı yaratıklıktan vazgeçerek, kendi iki ayaklarıyla çekip giderler. Ayrılamayanlar hafiften dalaşmaya koyulurlar ki bu, aradan çok geçmeden saç saça ve baş başa gelmekle sonuçlanır. Bunun nedeni evlenmenin bir ağır forsa zinciri değil de, takılması pek hoş giden yakutlu, zümrütlü, incecik bir altın pendentif ya da bir gerdanlık, başa takılan hem de pırıl pırıl pırlantalı bir uzun küpe sayılmış olmasındandır. Bu bağlantının pranga sayılagelmiş olması, altın pendentifin zarplı bir tepkisidir.

Yan yana zincirlenmiş olanların bazıları da:

"Yahu bu başa gelen zincirlenme nedeniyle, niye birbirimizin saçını başını yolarak dalaşıyor ve birbirimizi birbirimize zehir ediyoruz?" diye insansal bir sağ duyuyla akıllarını başlarına toplarlar.

Akıllarını başlarına toplayınca da, insansal hoşgörüyle birbirlerinin batıcı yanlarını görmezlikten gelirler. Çünkü, insanlar kirpi değiller ki boyuna yan yana gelerek hep diken dikene batışsınlar. Evlenti bağı, hoşgörüyle, insansal bir dostlukla, bir arkadaşlıkla, ne bileyim Hasrettin Hocamsı bir içtenlik niteliği alır. Bu durum, bağlanan çiftlerin kendilerini hem gönülce, hem vücutça birbirlerine ziyafet olarak çekmelerine hiç de engel olmaz.

Doğanın en büyük gücü, yaratıcılığı ve doğuruculuğudur. Doğanın, bu gözünü budaktan sakınmayan dev gücü, kadını arkasından doğuruculuk furya-

sına iter. Önce de anlatıldığı gibi Nuriye hanım bu güçten yoksundu. Mahmut beyse, biraz önce anlatılan nedenlerden dolayı evlada sahip olmaktan çekiniyordu. Ne Nuriye hanım ve ne de Mahmut bey, yukarıda anlatılan evlenti çeşitlerinden birinden birini seçmek konusunda davranış gücüne sahipti. Evlendikten ve balayı geçtikten sonra Nuriye hanım da, Mahmut bey de bir süre birbirlerine öfkeleniyor ve çatışıyorlardı.

Öfke de bir güç ve canlılıktı. Ama gel zaman git zaman, öfke barutları da tükendi. Ev, evlenmeden önceki umutlarının bir mezaristanıydı sanki. Ortalıkta bir çıt yoktu. Çok seyrek ve tembel sözler, dudaklardan çıkınca cansız olarak yere düşüyorlardı. Karı koca birbirlerine küskün değillerdi. Konuşuyorlardı. Ama ancak, dilin yirmi otuz sözcüğünü kullanıyorlardı. Mahmut bey, her gün dairesinde görevini görüyordu. Ama vazifesinde ne neşe duyuyor, ne de ondan nefret ediyordu. Yürekler acısı evde yaşanmıyor, uzun ölünüyordu.

Bayan Nuriye'yle, Bay Mahmut'un evleri kentten epeyce ayrı bir bayırda, su kıyısındaydı. O yıl bahara doğru yağmur gür ve sürekli yağdı, sel boşandı. Mahmut beyin evinin ikinci katına dek su yükseldi. Karı koca tavan arasına sığındılar ve orada mahpus kaldılar. Yiyecekleri hiç yoktu. Sularıysa ta uzaklara dek vardı. İlk iki, üç gün gırtlaklarını yırtarcasına bağırdılar, yardım istediler. Ama sesleri yetmiyordu uzak su kenarına... Tavan arasının penceresi ya da başka bir açık yoktu ki, elleriyle ya da örtü ve şu buyla işaret etsinler. Uzaktan eve bakanlarsa, evin üst katını ufacık ve sessiz bir odacık gibi görüyorlardı. "Orada herhalde kimseler yok, sular gelirken kaçıp kurtulmuşlardır!" diyerek olan güçlerini daha önemli ve verimli kurtarma çabalarına veriyorlardı.

Karı koca:

"Bir yaratığın derisidir ne de olsa... Bir besi gücü vardır!" diyerek birkaç gün pabuçlarını ağızlarında çiğnediler, emdiler.

Tavan arasında fare yoktu. Bir çekirge olsun gelip düşmedi. Açlıktan gözleri hemen hemen görmez oldu. Tavanın bir iki karış yerini güçleri henüz yeterken kırıp açmışlardı. Loş ışıktaki birbirlerini fark edebiliyorlar, sürünerek birbirlerini bulabiliyorlardı. Gözlerinde garip bir bakış vardı. Birbirlerine, sanki karı koca değil, yenecek bir lokmaymış gibi bakıyorlardı.

Açlık insanı ölümün eşiğine getirince, insan yeygiden başka bir şey düşünemez olur. Milyonlarca yıldan beri, kuşaktan kuşağa pek yavaş yavaş olagelen uygar duygular, açlığın etkisiyle birkaç gün içinde silinip süpürülür. İnsan, pek uzak bir geçmişin karanlıkları içinde kaybolmuş olan yamyamlık çağına, hızla gerisin geriye süzülür. Beş altı İtalyan kutup kâşifi, kutuplarda buzlar arasında kilitlenekaldılar, ölüm derekesine geldiler. Bunları kurtarmak üzere Kâşif Amundsen, uçağıyla oralara gitti. Uçağından inen Amundsen, onlar tarafından yendi. İş, örtbas edilerek gizlendi. Ama denizde batan bir vapurdan kayıkla kurtulup aç kalan, ölmek üzereyken kurtarılanların anlattıkları, bu olayı tekrar tekrar doğruladı.

İnsan, her kim olursa olsun, aslında içinden, uzaktan uzağa ağlayan bir çocuktur. Kim bilir, milyonlarca yıl süren mağara çağı ve belki de ondan önce insanın çektiği acı çilelerin bilinçaltı anısı insan yavrusunu bugün bile hep korkutur. Her çocuk, gece karanlığından ürker. Yalnızlığını duymamak için, gözleri faltaşı gibi açık, pek yüksek sesle türkü söyler. Bu da yetmez, yüreği çarpa çarpa insanların bulunduğu bir yere ya da bir ışığa doğru var hızıyla koşar. Karanlık ve yalnızlıktan kaçır. Çocuk büyür ve yetişkin bir insan olur. Gene mağaraları unutmaz.

Kent ortasında, sabahleyin boş bir lokantaya ya da kahvehaneye girince, mutlaka kapıdan uzak olan bir köşeye gider oturur. Daha doğrusu siner oraya. Çünkü mağaranın en emin yeri, mağara ağzından en uzak olan yeri ve iki yanı duvara dayanan köşesidir.

Nuriye hanımla, Mahmut beyin birbirlerine yenecek bir lokmaymış gibi bakmaları çok sürmedi. Gözlerinden o bakış silinip gitti. Bitkinlikle görevlerine iyice çökmüş gözleri, sanki uykuyla ağırlaştı. Kapanır gibi oldu bile. Artık ölüm pek yanaşmıştı. İki insan son dakikalarında güçleri yeterince içten bir sokuluşla birbirlerini aradılar, yanaştılar. Onları birbirlerine doğru iten ve çeken birleşme arzusuuydu. Mahmut, ana vücudunda dokuz ay süreyle korunmuş olduğunu bilinçaltı anısıyla anlıyor, yanaşan ölümden gene öyle korunmasını istiyordu. Bu istemin uzaktan uzağa bile olsa, şehvetle, erotizmle ilişkisi yoktu. Doğanın yavrusu Mahmut, doğa yavrusu Nuriye'nin yanında dokuz ay ölümden korunmuş olduğu zamanın anısının etkisi altındaydı. Çünkü her doğum, ölümün yenilgisiydi.

O son dakikalarda, her günkü dalaverelerden uzak romantik geleneklerden kopmuş iki insan, geleneklerin değil, hayatın bir parçasıydılar. Nuriye de, yavrusunu vücudunda koruyucu ve doğurucu ana zoruyla ölüme meydan okuyucu bir yaşam parçasıydı. Nuriye Mahmut'a artakalan olanca gücüyle sarıldı. Bir kelebek dokunuşunu andıran öpüşle Mahmut'u alnından öptü. Bu son çabasıyla yüreği durdu. Bir yürek atışı sonra da Mahmut son sıcak nefesini Nuriye'nin artık göremediği yüzüne hohladı. İkisi de kucak kucağa, ölü olarak, durdukları yere yığıldılar.

Bu iki insanı sümüklüböcek saymak insanın gönlüne çok ağır gelir. Ama sular da bir hafta, on gün sonra çekilince eve uğrayan köylüler, iki ölüyü

tavan arasında birbirlerine sarılı buldular. Kokmuşlardı. Hacı Mercan efendiyeye haber salındı. Ev, sağlam yapılı olduğu için, olduğu gibi duruyordu. İki ölü de Hacı Mercan efendinin biricik mirasçılarıydı. Hacı Mercan buna sevindi. İki ölü, taşınacak durumda olmadıkları için evin önündeki küçük bahçeye tezelden gömüldüler. Hacı Mercan efendi, mezarlarına bir taş bile diktirmedi.

Hacı Mercan Efendi, kız kardeşi Nuriye hanım ve eniştesi Mahmut beyin ölümleri nedeniyle başsağlığı ziyaretine gelen eş dosta, kız kardeşiyle kocasının nasıl haysiyetli, sevişe sevişe evlendiklerini, birbirlerinin can ciğeri ve gözbebeği olarak yaşadıklarını, sel faciasında yıkılan yuvalarının tepesinde dudak dudağa vererek gözlerini dar-ı dünyaya kapatıp, birbirlerinin ruhuna dolana dolana hoş bir tütsü gibi sonsuzluğa uçtuklarını pek ağlamaklı bir surat ve dille anlattı. Çünkü, git zaman gel zaman, öyle muzdalı gibi her çeşit tada gelir, o her duruma yarar gülümsemesine birkaç çeşit duyguyu angılayan suratlar edinebilmenin ustası olmuştu.

Eski Hellenistan aktörleri gibi, yalnız komedi ve dramla trajediye yarayan iki maskeyle yetinecek değildi ya! Zaten eski aktörlere Hipokritos, yani iki yüzlü diyorlardı. Hacı Mercan efendiyse yerine göre beş, altı surat takınabilirdi. Ömründe hiçbir gerçeğe bel bağlamamış Hacı Mercan efendi, yalnız maskelele bel bağlamıştı. Bir gerçeğin adamı değil, maskelelerin adamıydı. Hacı Mercan erken bunadı. Artık suratları birbirine öyle cambul cumbul karıştırıyordu ki, çoluk çocuğun eğlencesi oldu. Ve böylece, bu güzelim dünyadan cavlağı çekip gitti.

Böylece öykü de bitti.

VAY GİDİ EDEPSİZ HERİF!

Karaada'daydım. İnsanların bulunmadığı bir adacıktı. Şurası çam ormanları ile, burası yabansakızı çalılılarıyla örtülüdür. Kıyısını denizin açık yeşili kuşaklar. Yeşil renk, kıyılardan biraz ötede mavileşir. Daha açıklarda –yüz, iki yüz kulaç derinlerde– me-nekşe rengi alır. Bir körfezi vardır ki, üç mavi dağ arasında uyuyan pembe bir aynadır. Kumsalların kumları, orada altın sarısı, şurada kar beyazdır. Adanın yüksek tepeleri tan ve gurub ışığının âşıkıdırlar.

Günün ışığını, kıyı tepelerinden daha önce alırlar ve onu birçok keklik ve başka kuşların ötüşüyle aşağıda uyuyan Arşipel'e müjdelerler. Batı ışığı ise, tepelerden bir türlü ayrılmaz, her yerde pembe müziği söndükten sonra hâlâ o tepelerde yankılanır ve insana tatlı bir ürperti ile birlikte hayranlık verir.

Gecesi engin Arşipel gecesidir. Fakat, o koca gece bile milyarlarca çakan yıldız kalabalığına dar gelir. İşte o saatte yükseklerden garip çakalın mahmur ve uzun çağırışı duyuldu. Sanki gün sonunda, günün sırlı müziğinin devamıydı. Sonunda gece oldu.

Geceleyin adanın nereye gittiği bilinmez. Çünkü, herhalde kurşuni dünyamızdan güzel bir düş gibi yavaş yavaş kayıp gitmiştir. Acaba gurub ışığının peşinde midir? Kim bilir? Sabah mı? O sizden önce uyanır ve güneş de, pırıl pırıl, pul pul parıldaayan ge-

linlik deniz eteklerini giymiş, başucunuzda size eğile-
rek gülümser.

O gece gök, ayın ondördü idi. Ay ışığında dal-
galar kıyıda kar beyaz köpürüp yayılıyorlardı. Baş-
dazlak dost balıkçı Hasan'la yupyumuşak adanın dö-
şek diye bize armağan ettiği beyaz kumların üzerine
yan yana uzanmıştık. Hasan, adanın ılıcasından söz
ediyordu. "Kükürtlü sular, binbir gece masallarının
değerli taşlı mağaralarına taş çıkartan tünellerden
denize akar. Mağaranın tavanından, cami kandilleri
gibi sarkıtlar sarkar" diyordu.

Balıkçı Hasan sorularıma karşılık, anlattı:

"Evet, mağaraya fok balıkları girip uyuyorlar.
Onlar balık değil ki, hava solumak üzere akciğerli ve
memeli hayvanlardır. Bazen, şakın bunlar insan ol-
masın, diye düşünürüm. İnsan gibi dokuz ayda doğu-
rurlar. Ana fok, erkeği ile birlikte lohusa yatağını
mağaranın içindeki yassı bir kayanın üzerine yosun-
ları sererek hazırlar.

Yavrularına her hayvan bağlıdır. Ama, foklar
daha fazla bağlıdır. Yavrusunu emzirirken ana fok
yan yatar. Yavru emerken memeleri insan memesi
gibi dışarı çıkar, fakat yavru emdikten sonra memeler
gövdeye çöker. Yoksa fok, kayalara tırmanırken
memelerinin uçlarını taşlara sürterek yırtardı. Sonra
ana fok yavrusunu eliyle okşar.

Yavru, kedi yavrusu gibi sırtüstü yuvarlanarak,
oynar. Baba fok, balık avlayarak dışisine ve yavrula-
rına taşır. Cana yakın hayvandır a canım. Bir kere
ayrık -müstesna- insanlara hiç dokunduklarını duymadım.
İnsanlara bir yakınlık duyarlar. Tehlike kar-
şısında doğru kıyıya ve kıyıda insan görürlerse doğru
insanın yanına doğru yüzerler."

"Sen bir kere müstesna diyorsun ya?"

"Canım sana anlatayım: Birkaç sene önceydi,
Muğla'dan Huriye ve Nuriye adlı iki genç ve güzel

kızıyla Ayşe hanım geldi. Ayşe hanım deyip geçme. Kaşlarında iki parmak rastık vardı. Kaşları da birbirine kancalanmış iki orkinos azmanı oltası gibiydi. Eli maşalı mı maşalının biriydi. Dört kez evlenmiş. Sırayla, adamların hepsinin birer birer canına okumuş. Kadında dil değil alimallah mercan kırmacı zokası. Tanrı korusun bir taktı mıydı etini ve canını koparır.

Neyse! Sen de biliyorsun ya, burada Ilıca mağarasına önce erkekler girer. Onlar çıkarlar, sonra kadınlar girerler. Erkekler çıkıp da Ayşe hanım, Huriye ve Nuriye adlı kızları ve başka birçok kadın, kız mağaraya girince loş tünellerin birinde ne görsünler beğenirsin? Pos bıyıklı kalantor bir erkek. Ayşe hanım, erkeklerin birinin, öteki erkeklerle çıkmadığını ve kadınları çıplak halleri ile görmek üzere mağaranın dehlizlerinin birinde saklanmış olduğunu sanmış. O tüneller yamandır ha! Bir sefer tünellerin başına olmanın bir ucunu bağlayıp tünele daldım. Zifiri karanlıkta sağda solda başka tüneller vardı. Oltayı tutmasaydım adanın içinde belki de yolumu şaşırıp kalacaktım. Enikonu yürüdükten sonra uzaklarda tünelin birinden donuk fakat heybetli bir gümleyiş duydum. Korktum! Neme gerek diyerek kapağı alelacele dışarı attım.

Pos bıyıklı herifi görünce, Ayşe hanım iki kızına ve öteki kadınlara suya dalmalarını söylemiş. Fakat kızlar istedikleri kadar suya dalsınlar, loşluğa alışan gözler, insanın beyaz gövdesini –hatta daha güzel bir şekilde– açık mavi olarak görür. Kadınların topu birden basmışlar çılgılığı.

Ayşe hanım, o kalın kaynana zırlıtısı sesiyle sarık bıyıklı ve tulum göbekli herife:

– Ulan edepsiz herif! Sen şu boy posundan utanıp arlanmıyor musun ki, böyle saklanıp namahrem zenneleri seyrediyorsun? Dur hele ben senin kafanı

çatır çatır kırar mıyım, kırmaz mıyım bir gör! diye eline geçirdiği taşı herife savurmaya başlamış.

Herif 'of! pof!' eder inlermiş. Kadın herifin yüzünü gözünü kanatmış. İşte o zaman, herif suya bir dalmış. Yıldırım hızıyla ilerleyerek, yolunu kapayan Ayşe hanımın koca sağırsını can ve gönülden ısır-mış, sonra mağaradan dışarı fırlamış. Oysa erkek de-ğil, tünelin birinde uyumakta olan bir fokmuş..."

Bir aralık:

"Ne o? Uyudun mu?" diye sorduğunu hayal me-yal duydum.

Ben, o kar gibi beyaz ay ışığında uyku âlemine dalmıştım. Düşümde mağaradaydım. Adanın içi oyuk oyuktu ya, onların içinde bir âlemden başka bir âleme geçiyordum. Düşümde eski âlemin su perileri-nin, orman perilerinin ve deniz perilerinin dünya-mızdan ürkererek, o tünellerin dibinde saray gibi yerle-re sığınmış olduklarını gördüm. Ada, onların sakla-nabilmeleri için yaratılmış bir yerdi sanki.

Ne var ki, ben mağaradan çıkarken perilerin en cesurları mağaranın ağzına gelmişlerdi. O apak ge-ceyi görünce eski zamanlarını yaşamak üzere dışarı-ya çıkıp su perileri sulara, orman perileri ormanlara, denizinkiler de ay ışığında denizde çakan ay ışığı ol-mak üzere dağıldılar. Zaten periler adanın böylesin-de gizlenmezler de, nerede gizlenirlerdi?

Hey gidi periler hazinesi ada!

Derken yanımda yatmakta olan balıkçı Ha-san'ın, "Hoşt oradan" diye seslendiğini duyar gibi ol-dum.

Ona yavaşça,

"Hasan, gözünü yum, hoşt hoş deme; perile-rin biridir, bırak seni okşasın!" diye fısıldadım.

Hasan kızdı bana,

"Be arkadaş sayıklıyorsun sanırım, diye seslen-di.

Ben tamamen uyandım. Hasan bana,

"Yahu akalların biri ay ışığında dazlak kellemi, İlica'ya gelenlerin yiyip bıraktığı karpuz sandı ve yaladı," dedi.

Eh, adama ne diyeyim; belli idi ki, orman perisinin biri gelip onu okşamıştı. O da o okşayışı, akalın yalayışı sanmıştı. Bana geleydi, ne kadar garip akal kıyafetine girse de onunla gecenin ay ışığında kucak kucağı gelip oynar; dünya, ada, deniz ve ay ışığından sevinç payımızı alırdık.

MEÇHUL ASKERİN DİRİLİŞİ

Yirminci yüzyıl başında dünya emperyalistleri ikiye ayrıldılar ve birbirlerinin sömürgelerini yutmak için ilk dünya savaşına giriştiler. Böylece para putuna, tümen tümen insanoğlu kurban edildi.

Göz alabildiğince uzanan ovaları, dereleri, tepeleri kaplayan savaş ölülerini teker teker anma olanağı yoktu. Hiç anmamak da olmazdı. Ölenlerin ailelerinin gönüllerini almak için, "Onların acısı sonsuza dek yüreklerimizi yakacaktır! Onların anısı sonsuza dek yaşayacaktır" gibi, laf ola padişahım soyundan sözler edilmeliydi. İşte bunun için, büyütecin güneş ışınlarını yakıcı bir noktada toplaması gibi, ölülerin peydah ettikleri acıların da tek meçhul askerde "cız" ettirilmesi çaresi bulundu.

Böylece, birkaç başkentin en yüksek utku (zafer) tepesinde meçhul askerlerin mezarları kuruldu. Bunların en anlî şanlısı, Ransiya İmparatorluğunun başkentindeki Plas dö L'Etual'de –yani Yıldız Alanı'nda– yer alıyordu.

Bu Meçhul Asker mezarında, –on gün sonra– çok görkemli uluslararası bir törenle saygı duruşunda bulunulacak ve kabre çiçek çelenkleri sunulacaktı.

Bu önemli iş için, dünyanın hemen her yerindeki dışişleri bakanlıklarının kançılaryaları, tören protokolleri konusunda yazışıyorlardı. Tomar tomar yazılar, notalar verişilmişti (teati edilmişti). Bu siyasal tö-

rende bulunmak üzere, dünyanın dört bir yanından, insanların adalet, barış ve mutluluk içinde yaşamalarını sağlamayı düşüneduran imparatorlukların, krallık ve diktatörlüklerin çeşitli, gelişmiş ve gelişmemiş demokrasilerin devlet başkanları, temsilcileri, büyük ve küçük elçileri hep Ransiya başkentinde toplanıyordu. Öyle ki; motel, pansiyon, apartman ve otellerde kiralık odalarda tek boş yer kalmamıştı.

Caddelerde dolaşanlar arasında, en çok, Afrika'nın Çambingo kabilesi sultanı Dululu'lu Dindingo ile, yine Afrikalı Agiapambo dikkati çekiyordu. Bunlar burunlarını -barış boyası- beyaza boyamışlardı. Çünkü kırmızı, savaş boyasıydı. Dindingo, protokol dışı gösterilere koyuldu. Önce, Meçhul Asker yönüne doğru, aralıksız yirmi kez eğildi. Sonra, havaya üç kez sıçrayıp, havada üç kez takla attı; renkli harmoniyesi havada bir çarkıfelek kesildi. O koca seyirci kalabalığı, bu yüz elli kiloluk bir çelik kaslar kümesinin "güm! güm!" diye takla kılmasına hayran kaldı. Gök gürültüsü gibi bir alkış seli boşandı. Bunu gören Nazi Almanyalı Hoşt fon Biberştayn'ın ayranı fena kabardı. İleri atılarak, muz salkımına benzeyen yumruğunu dosdoğru ileri fırlattı ve: "Ayn! Ştayn! Mayn!" diye haykırdı. "Ben nutuk atacağım!" demekti bu. Onunkisi, çok görkemli bir söylev oldu. Adam, yüksek gürültülü beylik cart curtun uluslararası ustasıydı. Koca fon Biberştayn sızladı, sızladıkça islim toplayan ekspres lokomotifi gibi hız aldı. Ağzı kızıştıkça kızıştı, köpürdü. Tepeden tırnağa kulak kesilen dinleyiciler, heyecan saralarına tutuldular. "Bugünü de gördük, şükür..." diye gözlerini sıkı sıkı, burunlarını çeke çeke ağlamaya koyuldular.

Günler geçtikçe, Ransiya başkentinde, imparatorluklardan çağrılanların akını devam ediyordu. Bunlar arasında Suudi Arabistan Şeyhi Abdulcebbar bin Müşfik el Dıblili, bakışları hep kendine çekiyor-

du. Geniş ve uzun harmaniyesi caddeyi süpürerek, kabara kabara, babahindi gibi yürüyordu. Büyük Britanya'nın olağanüstü elçisi, tüm yetkili büyük Murahhası son ekselans Sir Jon Korkarom, şeyh hazretleriyle birlikte görünüyordu. Suudi Arabistan'ın petrollerinden ötürü elbette... Şeyh hazretlerinin sakal bolluğuna karşın, Sir Jon'un yanakları, viski bolluğundan ötürü, sırık domatesi gibi perdahlıydı.

Yolun iki yanını tutmuş olan seyirciler, bir şeyh hazretlerinin alt gözkapaklarına dek kızaran sakallarına, bir de Sir Jon'un çingilli dizbağı nişanına bakıyorlardı.

Bir de, Macaristan topraklarının yarısının sahibi ve ağası Tekerlek ve Keşkeleş kontu Zombor, her adımda, bastığı toprağa tapu senedine mühür basıyormuş gibi yürüyordu. Kimi deliler, ceplerine birer çekiç ve yeteri kadar çivi saklayarak, Tekerlek ve Keşkeleş kontunun geçeceği caddeleri çatapata çiviliyorlardı. Bunu niye yaptıkları soruldukça,

– Görmüyor musunuz? Şimdi kont hazretleri gelecek. Caddenin bir ucundan tuttu muydu, yirmi kilometre uzunluğunda da olsa, alimallah, caddeyi uzun düdük makarnası gibi, bir soruşta "ffyiup" diye iç eder. Kentimiz caddelerden yoksun kalmasın diye, caddeleri yerlerine sağlamca çakıyoruz, diye cevap verdiler.

Bu deliler, hemen tımarhaneye gönderildiler.

Meçhul Asker'in ulu törenine buyur edilen, sömürgelerin ünlü kişilerinden başka, törene kıyafetleriyle renk katsınlar diye, alay alay müstemleke birlikleri (trup kolonyallar) katıldılar. Zaten Meçhul Asker'in, sömürülen halktan mı, yoksa sömüren halktan mı olduğu belli değildi. İlk Dünya Savaşının, bir savaş alanından rastgele alınan, meçhul bir ölüydü. Kasap dükkânında sergilenen koyunlar gibi, cinsleri, kışlarındaki mavi damgalarla belirtilmiş değildi. Bu

renk renk sömürge askerleri, borularla "zort, zort!" ederek ve davullar gmleterek, başkentte sokak sokak g gösterilerinde bulundular.

Alanın altına döşenecek su borusu mu, yoksa elektrik kablosu için mi ne, betoncu ustası Jak Lögamen, başka işçilerle bir tünel aıyordu. Cumartesi akşamıydı. Öteki işçiler, paydos edip çekilmişlerdi. Lögamen, hazırladığı betonu kalıba dökmek üzereyken, "gümbür...rrr" diye bir gürültü oldu. Işıklar söndü. Lögamen, "Ne oldu acaba?" diye geriye koştu. Ama iki adım atmadan, tavanı tutan desteklerin belvererek çıktığını ve tünelin de kapanmış olduğunu anladı. Ertesi günü pazar olduğu, kimsenin gelmeyeceğini de bildiği için, tünelin dar dibinde mahpus kalacağını ve çabuk kurtulmazsa, havasızlıktan boğulaacağını düşündü.

Lögamen, tünelin üstünde ancak iki üç metre toprak olduğunu biliyordu. Ne yapıp yapıp, yukarıya doğru bir delik aarak kurtulması gerekiyordu. Başka are yoktu. Lögamen, zaman geçirmeden, eline geçirdiği bir demir çubukla –kendini bir yanda tutarak– yukarıya doğru drtmeye koyuldu. Can korkusuyla, ne kadar kazdığının farkında olmadan, boyuna top-rağı drtt durdu. Taa neden sonra, demir çubuğun ucu, önce bir boşluğa, ardından da bir taşa dokundu. Bu, taş değil, Meçhul Asker'in mezarını örten mermer kapaktı. Lögamen, başını boşluğun iine soktu ve gövdesini yukarıya doğru çekti...

Pazar günü, Etal tepesinde büyük tören olacaktı. O gün, kahramanlık, şan, şöhret; kangal kangal kordon, nişan, parıltı, tambur, trampet ne varsa tören yerinde toplanmıştı. Yer yerinden oynuyordu.

Tren yle parlak ve dokunaklı oluyordu ki... Onu seyredenler bu tür törenlerin uzamasını sağlamak dileğiyle,

– Meçhul Asker'in yanına Meçhul Sivil'in kabri

de yapılmalıdır. Çünkü bugünkü savaşlarda askerler kadar siviller de ölmektedir! diye bağırıyorlardı.

Tören alayının başında, Afrika'nın Etiyopya İmparatoru meydan okuyucu adımlarla yürüyordu. İmparatorun tacı, imparatorluğunun kum çöllerinde pek bol olan, sürü sürü devekuşlarının artlarından yolunma tüylerle öylesine süslüydü ki; görenler kutsal imparatorun, dünyanın yedi harikasından biri sayılan Babil'in Asma Bahçeleri'ni, takımıyla tepesine geçirmiş olduğunu sandılar. İmparator ilerlerken, kalın davudi sesiyle: "Alahandaaa... aa! Alahandaa... aaa!" diye bağırdı. Sonra, mezara bir şeyler üfledi. "Alahanda", Etiyopya dilinde 'Savulun ey pezevenkler' demekmiş. Tören yerinde bulunanlardan, bu söze içerleyenler çok oldu. Oysa, çoğu mezarların yakınında, çapanoğlu çıkarmaya hazır hortlaklar birikirmiş. İmparator hazretleri "Alahanda" sözünü, bu kötü ruhlara karşı söylüyormuş. Çünkü, bu hortlakları ancak imparatorun kutsal soluğu defedebilirmiş.

Kabirden "iyi saatte olsunlar" defedildikten sonra, Mindirlana hanedanının yüzüncü mihracesi Godavari Masallal dev gibi boyu posuyla göründü. Tören dolayısıyla, son Altes Godavari, tüm sultanlık simgelerini takınmıştı. Dünya toparlağını temsil eden büyük kavuğu başındaydı. Sarıktan, fıskiye gibi yükselen üç tuğ, üç Brahmin Tanrısını -Brahma, Vişnu ve Siva'yı- temsil ediyordu. Göğsünde, dünyanın en büyük pırlantası Cihar Yıldızı parlıyordu. Sağında ve solunda kalabalık maiyeti yürüyordu. Bunlardan bir kısmı, kutsal Ganj. suyu ile dolu ibrikleri taşıyordu. Ayrıca yol kilimleri taşıyıcıları vardı. Çünkü Godavari hazretleri paryaların ve alçak kâfirlerin bastıkları yerlere basarak, kutsal ayak tabanlarını cenabet edemezdi!

Godavari'nin ardısıra, göğsünden aşağıya kordonlar ve nişanlar sarkan ve başındaki miğferin üze-

rine, açık kanatlarıyla kocaman bir tontongo kuşu çömelmiş olan Nazi Poligonya Elçisi Kolonel Tecki geliyordu. Yanında da, Belçikalı Monsenyör Coceaux de la Tremailere Kont dö Tümsek yürüyordu. Baş şı diplomatlık şapkası ile örtülüydü, yanında diplomatlık kılıcı, topuklarında da diplomatlık mahmuzları vardı. Mitalya'dan, zimba sakallı Sinyor Carbonello di Montefiyaskone; Taponya'dan Katagiri ve Takazaki Haşimato kontları vardı. Taponya temsilcileri, gelenekleri gereği, Samuraislerin kutsal kimonolarını giymişlerdi.

Törende bulunan ünlü kişilerin tümünü teker teker saymak usandırıcı olur. Ama, tüm dünya uygarlığının kaymağı, bu unutulmaz tören günü, uygarlığın göbeği sayılan Ransiya başkentinde toplanmıştı. Herkes Meçhul Asker'i, kendi ulusunun kutsal geleneklerine göre selamlayacaktı elbette.

Poligonya hükümeti, kendi elçisi Tecki'nin ulusal geleneklerine göre yapacağı her marifet ve söyleyeceği her sözün, en güçlü savaşsal gürültülerle selamlanmasını şart koşmuştu. Poligonya'nın savaş hazırlıkları Ransiya'nınkinden çok ileri olduğu için, Ransiya'nın -şimdilik de olsa- "ayı"ya "dayı" demesi uygun görülmişti.

Kolonel Tecki konuşurken miğferinin üzerindeki, kanatları gerili tontongo kuşu, kanatlarını sallıyordu. Tecki sözlerini bitirince, mezara çelenk koydu. İşte o zaman, protokol gereğince, çok meydan okuyucu ve savaşsal bir gürültüyle, binlerce trampet ve tamburla, bir kıyamettir koptu. Kadınların usları başlarından gitti, gebe olanlar patır patır çocuklarını düşürdüler. Gebe olmayanlar da, ishale uğrayıp, şarıl şarıl altlarını ıslattılar.

Son çelengi, Mihrace Godavari koyacaktı. Çünkü protokol öyleydi. Mihrace Godavari, olanca görkemiyle, yavaş yavaş ilerledi. Maiyeti, köleleri, dört

yanına üşüştüler. İbrikhtarlar, kutsal Ganj ırmağının suyuyla mihracenin ellerini, ayaklarını yıkadılar. Çünkü, mihrace hazretleri, protokole göre alçak sınıftan kâfirlerle el sıkışmak zorunda kalarak, ellerini kirletmiş ve cenabetleşmişti. Onun için, kutsal suyla şartlanması zorunluydu. Yol kilimi taşıyan köleler de –üzerinde mihrace yürüsün diye– kilimleri, hazreti Godavari'nin önüne seriyorlardı. Kilimler, Mindirlala kentinin büyük tapınağında, kutsal orospular ve kutsal bakireler tarafından dokunmuştu. Bu işler protokole göre yerine getirilince, mihrace, önünde bekleyen Ransiya Ticaret Bakanına,

– Buyur son ekselans, dedi.

Ticaret Bakanı ilerledi. Godavari, özel hap kutusundan küçük ceviz iriliğinde iki hap çıkardı. Bunlar, Mindirlala kentinin kutsal ineğinin –Apis'in– dışkısından yapılmıştı. Godavari, bu hapların birini kendi ağzına attı, ötekini de Ticaret Bakanına ikram etti. Ransiya'nın tekstil endüstrisini, Mindirlala'nın pamukları besliyordu. Mindirlala ve Ransiya arasında imzalanan son ticaret antlaşmasına göre, Mindirlala'nın pamukları ve Keşmir yünleri, Ransiya'ya terk ediliyordu. İşte bundan dolayı, Ransiya Ticaret Bakanı, hapı –büyük bir tat duyuyormuş gibi– gülümseyerek yutmuştu.

Bundan sonra mihrace, Meçhul Asker'in kabrine çelengi koydu ve üç kutsal adı: "Brahma! Vişnu! Siva!" diye ünledi...

Amanın, amanın!.. İşte tam bu sırada, mezarın üstüne yığılmış olan çelenkler yükselmeye koyuldu. Yığın tepesinde, Meçhul Asker'in başı görüldü. Gözleri açıktı. Hem de, çiçek kümesiyle birlikte, boyna yükseliyordu. Dört yandaki bütün gözler hayret ve korkuyla yuvalarından uğramıştı; betler benizler atmış, yüzler kireç gibi, apak olmuştu. "Acaba düş mü, karabasan mı görüyoruz?" diye, gözlerini ovan

ovanaydı. Ortada çık yoktu. Ama, çiçek kümesi yükseldikçe yükseliyordu. Sanki gökkubbesine dek yükselecek ve "Benimle alay mı ediyorsunuz maskaralar?" diye gürleyecekti.

Ne var ki Meçhul Asker, insan boyu yükselince durdu. Başına ve omuzlarına birkaç çelenk takılmıştı. Öteki çelenkler, ayak uçlarında yığılakalmışlardı.

Mezardan kalkan Meçhul Asker değil, betoncu Lögamen'di. Lögamen, on sekiz saattir karanlıkta yemeden içmeden, uğraşa uğraşa canı çıkmış ve bunalmıştı. Meçhul Asker'in mezarından çıktığının da farkında değildi elbette. Dört yanında tuhaf tuhaf giysilere bürünmüş, betleri benizleri kireç kesilmiş insanların, kendisine korkulu gözlerle bakmakta olduklarını görünce şaşaladı ve ürktü. Bu manzara karşısında, mavi gök bile solmuştu sanki...

Korkunun kapladığı bu kalabalıkta, korkmayanlar yalnızca askerlerdi. Onların mesleği, ne olursa olsun korkmamaktı. Bir de, protokolün harfi harfine gerçekleşmesiyle görevlendirilmiş olan tören ve protokol müdürü korkamıyordu.

Bakındı şu ölü Meçhul Asker'in yediği halta?

Dış bakanlıkların kançılıryaları arasında uzun boylu yazışılarak, görüşülerek saptanan bir sosyal fonksiyonu, durup dururken, bir Meçhul Asker'in saygısızca, hatta küstahça bozmakta olduğunu gören tören ve protokol müdürünün tepesi, şampanya tapası gibi atardı. Az kalsın,

- Öldürün şunu! diye bağıracaktı, ama kendini tuttu.

Ölü askerin kutsal görevi, ölünce, hep ölü kalmaktı. Şu ölünün dirilmesindeki terslik, yenilir yutulur şeylerden değildi. Herifin canı cehennem! Neyse ki, mezarın dört bir yanında subaylar ve onların komuta ettikleri askerler vardı. Artık, işleri yoluna koymak onlara düşerdi.

Alay komutanı, bu olay karşısında, düşünceyle tepeden tırnağa, dimdik kazık kesilmişti. Sanki giysilerini giymemiş de, yakasının ağzından -çaylığa çay dökercesine- giysisinin içine dökülmüştü. İhtiram alayının komutanı, böyle tören ve benzeri beylik işlerde her şeyi noktası noktasına yerine getirekormuş olduğu için, bu önemli göreve getirilmişti. Meçhul Asker dirildiğinde ne yapacağını bilemiyordu. Bu arada aklından şimşek gibi, "Yaşa be Meçhul Asker!" diye şenlik yapılmasını buyurmak geçti. Ama o koca kalabalığı gözden geçirince, insana şenlik duy-gusu veren tek yüz bile göremedi.

Töreni bozan Meçhul Asker'e mi, yoksa halka mı ateş edecekti? Cebindeki küçük talimat defterini açıp baktı. Orada, Meçhul Asker dirildiği zaman ne yapılacağına değin hüküm yoktu. Oysa, asker dediğın, hızlı davranmalıydı...

İçinden, "böyle boş talimatnameye göre, en uygun iş, boşa, yani havaya ateş etmektir!" diye geçirdi. Çok geçmeden de bütün tüfeklerle havaya yaylım ateşi emretti. Herkes şaşkınlık içinde bakadururken, bin kadar tüfeğın yaylım ateşi, ödleri patlattı.

Neler olup bittiğının farkında olmayan Lögamen, fena halde korkarak, üstüne başına takılan çelenklerle, ileri doğru tabanları bir kaldırdı ama, pir kaldırdı. Meçhul Asker'in, çiçek kargaşalığı içinde, üstüne doğru gelmekte olduğunu gören Mihrace Godavari, davul kadar üç tuğlu sarığıyla, Mindirlala tapınağı orospu ve bakirelerinin dokudukları yol kilimlerini yanlara tekmeleyerek, topuklarıyla kışını döve döve kaçmaya başladı.

Mihrace Godavari, Brahma sözünü söylemekle Brahma'yı kızdırdığını; her an yeniden doğan, yenisinden yaratan Brahma'nın, Godavari'yi cezalandırmak için, Meçhul Asker'e yeni can vermekte olduğunu sandı.

Askerlerin yaylım ateşiyle paniğe uğrayan koca kalabalık, bilinçsizce ko u maya ba lamı tı. Afrikalı Dinding , burnundaki beyaz barış boyasına rağmen, ayrıntı kabardığı için naralar atıyordu. Hele Etiyopya İmparatoru "Alahanda...aa !" diye kıyametler koparıyordu. Böylece, Dindingo başta, Mihrace Godavari ortada,   eklerle donanmış Meçhul Asker arkada, tüm kalabalık,  anzelize yolundan paldır k ld r, Madlen'e vardı.

Maksim barında, Amerikalı bir milyarder altıncı kokteylini içmişti. Kalabalığı görünce,

– Bu telaş niye, budalalar? diye bağırdı. Sonra da, "Besbelli ki Amerika'nın Holivud'u, bir komik film için, Avrupa'nın kodaman devletlerini kiralamış!.." diye ekledi.

Şapkasını –kek – bir yana eğerek, yedinci kokteylini ısmarladı...

Asıl adı Cevat Şakir Kabaağaçlı olan **Halikarnas Balıkcısı** 1890'da doğdu. İlk öğrenimini Büyükkada Mahalle Mektebi'nde, orta öğrenimini Robert Kolej'de yaptı (1904). Oxford Üniversitesi'nde dört yıl Yakın Çağlar Tarihi okudu, üniversiteyi orada bitirdi.

İstanbul'a dönünce Resimli Ay, İnci vb. dergilerde yazılar yazdı, kapak resimleri ve süslemeler yaptı, karikatürler çizdi (1910-1925). Cumhuriyetten sonra asker kaçaklarıyla ilgili bir yazısı yüzünden üç yıl kalebentlikle Bodrum'a sürüldü.

Cezasının son yarısını İstanbul'da geçirdikten sonra yeniden döndüğü Bodrum'da yaklaşık çeyrek yüzyıl kaldı. Şehrin antik çağdan kalma değerinin ortaya çıkarılmasında büyük katkısı oldu. Servet-i Fünun, Cumhuriyet ve daha sonra Demokrat İzmir gibi dergi ve gazetelerde Halikarnas Balıkcısı takma adıyla yazdığı yazı, hikâye ve romanlarla uluslararası bir üne ulaştı.

1947'de İzmir'e yerleşen Halikarnas Balıkcısı, 13 Ekim 1973'de bu kentte öldü. Çok sevdiği Bodrum'a gömüldü.

Akdeniz'in ölümsüz genci, sanatın, sevincin büyük ustası **HALIKARNAS BALIKÇISI**'nin elinizden bırakamayacağınız bir kitabını daha sunuyoruz.

GENÇLİK DENİZLERİNDE, Ege'nin gözük ve babacan denizcilerinin destansı yaşam öykülerini anlatan doğa ve insan sevgisinin yurt gerçekleriyle bütünleştiği bir yapıtı.

Öyküleri derleyen **Şadan Gökovalı**, yıllar sonra bu kitabı **BALIKÇI**'ya okurken, onun ilk kez ağıladığına tanık olmuştur. Öykülerini nedeni yoğun ve gizemli bir atmosferle yüklüğünü daha ilk sayfalarda anlayacak ve bu çarpıcı dünyanın siz de bir parçası olacaksınız.

ISBN 975 - 494 - 496 - 2
95 . 06 . Y . 0105 . 0784

